

Kolonie Pokrok

Kolonie, která idejím vdechla život a upadla v zapomnění

(eds.)

Klára Palánová

Anna Langrová

Sebastian Capek

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

Ostrava, 2022

ISBN 978-80-248-4618-7

Autoři:

Ing. arch. Klára Palánová, Ph.D.

Ing. arch. Anna Langrová

Ing. arch. Sebastian Capek

Prof. Ing. arch. Petr Hruša

Ing. Petr Šiřina

Ing. Eva Machovčáková, Ph.D.

Mgr. Jana Brožovská Onderková, Ph.D.

Mgr. Radim Kravčík

Ing. arch. Jana Šustrová

Ing. arch. Daniel Puszkar

Ing. arch. Lucie Pucholdtová

Ing. arch. Veronika Prokopová

Recenzenti:

Ing. arch. Ondřej Juračka, Ph.D.

Ing. arch. Tomáš Jung

Tomáš Čech

Překlad:

Mgr. Magdalena Hluchníková

Korektura:

PhDr. Eva Fišerová

Práce na knize byly podpořeny z projektu „Koncepční rozvoj vědy a výzkumu 2021“ Fakulty stavební, VŠB-TU Ostrava a projektu RPP 10/2021 „Rozvoj výuky a její kvality především u předmětů Architektonické typologie a Atelier ZAN 1 pro prezenční, ale i online formu studia“.

Děkujeme recenzentům za čas, který knize věnovali, za jejich poznámky i komentáře.

Obsah

Úvod	4
Introduction	7
Historické pozadí výstavby, provozu a částečné demolice dělnické kolonie a architektonicko-dispoziční popis původních objektů (Radim Kravčík)	9
Náhled na dělnické kolonie v České republice z hlediska charakteristiky detailu veřejného prostoru a zeleně, vč. situace kolonie Pokrok (Petr Šířina)	21
Historická východiska bydlení v kolonii v Petřvaldě na Ostravsku (Petr Hruša)	25
Potřeba revize stávajících schémat hromadného bydlení v důsledku světové pandemie a aplikace nových požadavků při ideové obnově a dostavbě kolonie Pokrok (Klára Palánová, Jana Brožovská Onderková)	47
Zakládání staveb na poddolovaném území, poruchy a sanace stávajících objektů (Eva Machovčáková)	56
Příkladové revitalizace a stávající využití dělnických kolonií, zahradních měst a principy komunitního bydlení v zahraničí a České republice a jejich porovnání s kolonií Pokrok pro možná východiska (Klára Palánová, Sebastian Capek, Anna Langrová)	62
Stávající stavy Kolonie Pokrok, Petřvald (Klára Palánová, Sebastian Capek, Anna Langrová, Veronika Prokopová, Lucie Pucholdtová, Daniel Puszkár, Jana Šustrová)	73
Úvod ideových návrhů studentů katedry architektury, Fakulty stavební, VŠB-TU v Ostravě na revitalizaci kolonie Pokrok	109
Jednotlivé ideové návrhy studentů:	110
Kolonie Pokrok s výhledem do budoucnosti – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř	115
Kolonie Pokrok – komunitní centrum a objekt pro bydlení jako nový začátek pro lokalitu	123
Kolonie Pokrok – Mezi ploty	128
Kolonie pokrok – udržitelné bydlení a penzion v pohornické oblasti	131
Konverze vybraných objektů kolonie Pokrok na bydlení vyhovující pandemickým situacím	136
Závěr	139
Conclusion	140
Použitá literatura	141
Medailonky autorů	147

Úvod

Klára Palánová, Veronika Prokopová

Dům č. p. 693, dům typu XIII¹

Stávající stav kolonie Pokrok je pouhým stínem její minulé podoby. Aktuálně má stále charakter zahradního města² a nachází se v jižní části města Petřvald nedaleko rozvíjející se průmyslové zóny, uprostřed lesa s menší říčkou. Přes les a areál prochází biokoridor, ale také vedení vysokého napětí. Původní kompaktní strukturu, rozprostřenou systematicky podél tří hlavních cest, nahlodil zub času.

Bytové domy v zahradách s prostornými byty, které byly na počátek 20. století navrženy s nebývalým komfortem, plnily po generace svůj účel pro ubytování zaměstnanců blízké šachty a jejich rodin. Objekty byly postaveny ve dvou fázích. První

fáze se uskutečnila před první světovou válkou, v letech 1913–1914.

Objekty z tohoto období mají mansardové střechy s množstvím vikýřů, jsou velmi členité a jsou poskládány z několika typových částí, které se opakují. Na těchto domech je uplatněna nevyvážená symetrie. Druhá fáze proběhla mezi světovými válkami, kolem roku 1920. Tyto objekty už jsou spíše strohé, co se estetického ztvárnění fasád týká. Jedná se o jednoduchou podélnou hmotu s valbovou střechou a s přísnou symetrií. Veškeré objekty původně sloužily k bydlení. K objektům byly doplněny přístavky, ve kterých byly situovány toalety, ale také chlévy.

¹ ŠUSTROVÁ, Jana. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

² „Nový pohled na vytvoření systému satelitních měst a systému zeleně v nich podala teorie zahradního města formulovaná Ebenezerem Howardem na samém konci 19. století. Z hlediska původních představ při koncipování teorie zahradního města, je podnětný jeho text, uvedený již v prvním vydání jeho knihy z konce 19. století“ Zahradní město podle jeho představy mělo vyřešit problém rostoucího počtu obyvatel a neutěšené podmínky velkoměsta (Londýna) na konci 19. století. Dále by byly v konceptu zahrnuty malé usedlosti a zahrádky, nemocnice, instituce a zařízení pro rekreaci.

JEBAVÝ, Matouš. *Zahradní města: Teorie zahradního města, Příklady založení zahradních měst na počátku 20. století, Vliv na současné zakládání městských čtvrtí* [online]. Praha, 2012. [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: https://home.czu.cz/storage/425/54383_Zahradn%C3%ADm%C4%9Bsta_p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek%20do%20katalogu%20konference%20v%20Luha%C4%8Dovic%C3%ADch%202012.pdf. Příspěvek na konferenci SZKT v Luhačovicích 2012

Umístění Petřvaldu v rámci České republiky. ³

Místo bylo pro horníky a jejich blízké místem bytí, místem života, domovem. Časem však útlum průmyslu a následné využití kolonie pro bydlení sociálně slabých obyvatel postupně započali zkázu objektů i devastaci blízkého okolí. Některé objekty musely být pro špatný stavebně-technický stav zdemolovány a obraz, který se naskytá dnes, je pouze vzpomínkou na bývalou krásu zahradní kolonie Pokrok.

Z historického, architektonického a urbanistického pohledu je kolonie unikátním příkladem konceptu zahradního města, jež byla přelomovou myšlenkou, jejíž rozvoj probíhal právě v první polovině 20. století a dnes si jistě zaslouží pozornost. Pro její výjimečnost a minoritní zastoupení autoři podporují myšlenku zachovat ji alespoň v míře těch několika objektů, které se ze všech zástupců zachovaly do dnešních dnů.

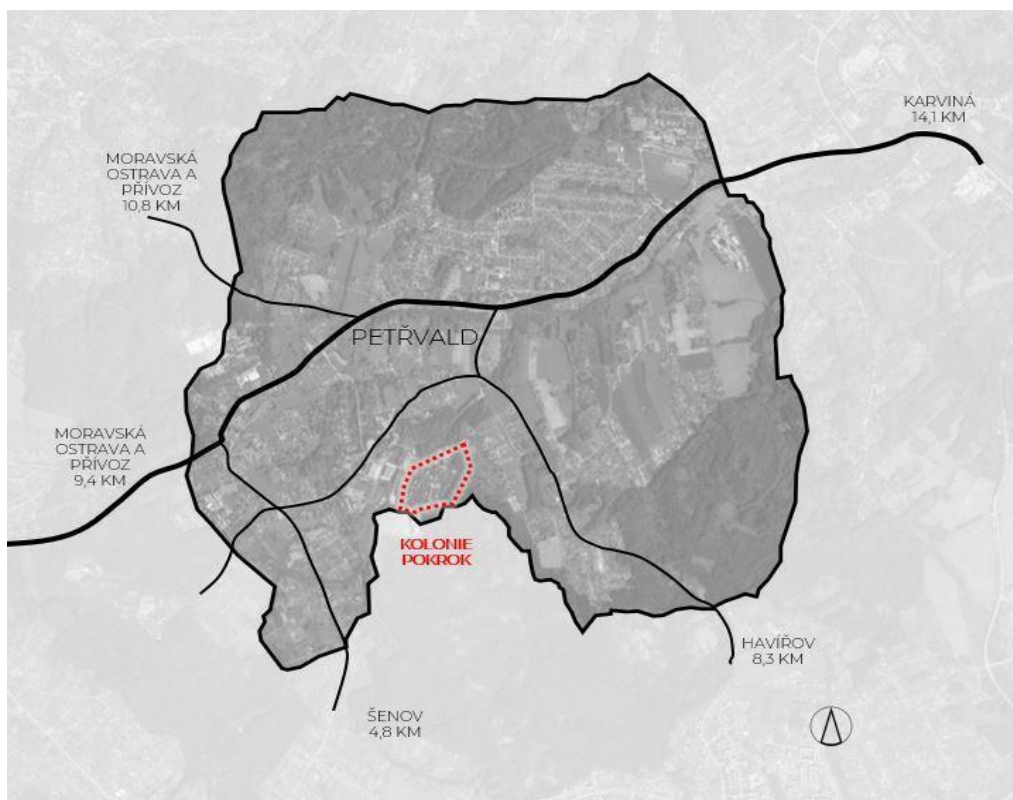
Dnes je areál zcela izolovaný od blízkého města Petřvald a je omezeně přístupný pouze ulicemi skrz les či průmyslovou zónu.

Areál nyní není nijak využíván a současný majitel uvažuje o jeho kompletní demolici. Jak přístup, tak samotný areál nejsou v současnosti bezpečnou zónou pro osamocené chodce.

Úkolem této publikace je náhledem do minulosti, popsáním současnosti a návrhem možné budoucnosti pomocí ideových prací studentů oboru Architektura a stavitelství na Fakultě stavební, VŠB-TU v Ostravě, pod vedením profesora Petra Hrůši, profesorky Martiny Peřinkové a doktorky Kláry Palánové uceleně charakterizovat kvality území a nastínit jeho možné využití v současné společenské situaci za nových podmínek a přizpůsobit jej aktuálním hygienickým a prostorovým požadavkům.

---

³ ŠUSTROVÁ, Jana. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

Mapa města Petřvald s vyznačenou lokací kolonie Pokrok.⁴

V publikaci je na problematiku nahlíženo z hlediska historického, architektonicko-urbanistického, podrobně jsou přiblíženy dispozice vlastních objektů, ale i zeleň zahradní kolonie. V návrzích je brán zřetel na vzájemné architektonické a urbanistické působení historických objektů a navrhovaných novostaveb. Připomenuta je problematika zakládání nových staveb a sanace původních v poddolovaném území a také potřeba vnímat řešení dispozic z pohledu nové zkušenosti společnosti při intenzivním využívání bydlení v pandemické situaci, která byla v ideových návrzích studentů zohledněna.

⁴ ŠUSTROVÁ, Jana. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Introduction

Klára Palánová, Veronika Prokopová

The colony Pokrok (Progress colony) is today only a shadow of its past form. Currently, it still has the character of a garden city. It is located in the southern part of the town of Petřvald near the developing industrial zone, in the middle of a forest with a small river. A bio-corridor passes through the forest and the area, but also a high-voltage line. The original compact colony was spread systematically along the three main roads, today it is already broken by the ravages of time. Apartment buildings in gardens with spacious apartments, at the beginning of the 20th century with unprecedented comfort, have for generations fulfilled their purpose for the accommodation of employees of the nearby shaft and their families. These buildings were built in two phases. The first phase took place before the First World War, in the years 1913–1914. The buildings from this period have mansard roofs with many dormers, are very rugged and are composed of several types of parts that are repeated.

Unbalanced symmetry is applied to these houses. The second phase took place between the world wars, around 1920. These buildings are already rather austere, as far as the aesthetic design of the facades is concerned. Most of them are blocks with a hip roof and with strict symmetry. All buildings were originally used for housing, but there were no sanitary facilities with running water directly in the apartments, but extensions were added to the buildings, in which toilets were located, but also small barns. The place was a place of being, a place of life, a home for the miners and their loved ones. However, the decline of industry and the subsequent use of the colony for housing socially disadvantaged people gradually began the destruction of buildings and the devastation of the surrounding area. Some buildings had to be demolished due to poor construction and technical condition. This created an image that we see only as a memory of the former beauty of the garden colony Pokrok.

Today, the area is completely isolated from the nearby town of Petřvald and is limitedly accessible only by streets through the forest or industrial zone. The area is currently not used in any way and the current owner is considering its complete demolition. Both the access and the complex itself are currently not a safe zone for lone pedestrians.

The aim of this publication is to look into the past, describe the present and propose a possible future with the help of ideas of students of Architecture and Civil Engineering at the Faculty of Civil Engineering, VŠB-TU in Ostrava, under the guidance of Prof. Ing. arch. Petr Hruška, prof. Ing. Martina Peřínková, Ph.D. and Ing. arch. Klára Palánová, Ph.D.. The publication should comprehensively characterize the qualities of the area and outline its possible use in the current social situation under new conditions and adapt it to current hygienic and spatial requirements.

This colony is a unique example of the concept of a garden city from both a

historical, architectural and urban point of view. It was a groundbreaking idea of development taking place in the first half of the 20th century, and today it certainly deserves attention. Due to its uniqueness and smaller representation, the authors support the idea of preserving it at least to the extent of the few representatives who have survived from all the buildings to this day.

The publication looks at the issue from a historical, architectural and urban point of view, the layout of its own buildings, as well as the greenery of the garden colony. The proposals take into account the mutual architectural and urban impact of historic buildings and proposed new buildings. The issue of founding new buildings and rehabilitating the original ones in the mined area is mentioned. Also the need to perceive the solution of dispositions from the point of view of the new experience of today's society in the intensive use of housing in a pandemic situation, which was taken into account in the ideological proposals of students.

Historické pozadí výstavby, provozu a částečné demolice dělnické kolonie a architektonicko-dispoziční popis původních objektů

Radim Kravčík

Návrh dolu Hamburk (Pokrok) německého architekta Oskara Schwera z roku 1912 (Zdroj: Archiv OKD)

Dělnická kolonie Pokrok⁶ v Petřvaldě, označovaná také jako Lesní kolonie nebo Skadar⁷, se nachází cca 1,5 km jižně od centra města, v okrajové části na hranicích se Šenovem. Jde o dělnickou kolonii postavenou v letech 1913–1925 Rakouskou báňskou a hutní společností, resp. Báňskou a hutní společností, pro zaměstnance dolu Habsburk, po roce 1919 přejmenovaném na Pokrok. Dnes představuje tato více než sto let stará kolonie jedinečný příklad dělnického bydlení z počátku 20. století v ostravsko-karvinském revíru (dále jen OKR).

Z architektonického hlediska je nejcennější nejstarší část kolonie postavená v letech 1913–1914. Unikátnost této části dělnické kolonie spočívá ve třech aspektech: zaprvé jde o první dělnickou kolonii postavenou v OKR ve stylu zahradního města; zadruhé byla kolonie projektována společně s novým dolem podle jednotného architektonického návrhu; zatřetí byla kolonie inspirována a navržena zahraničním architektem Oskarem Schwerem.

V roce 1907 Rakouská báňská a hutní společnost zahájila v Karviné výstavbu nového dolu Austria (od roku 1919 Barbora) a další plánovala v Petřvaldě. V této souvislosti koupila společnost v roce 1908 velkostatky Bludovice a Životice s tím, že na těchto pozemcích postaví velkou moderní dělnickou kolonii ve stylu zahradního města, která měla poskytnout ubytování zaměstnancům nových závodů. Dopravu mezi důlními závody a dělnickou kolonií plánovala zajistit pomocí rychlodráhy. Z ambiciózního záměru nakonec sešlo a společnost se před první světovou válkou rozhodla jít cestou menších kolonií u jednotlivých dolů.⁵

⁵ STOČES, B. *Dvacet pět let Báňské a hutní společnosti*. Praha: Báňská a hutní společnost, 1931, 371 s.

⁶ Pojmenování Pokrok získala kolonie až po roce 1919, kdy došlo s ohledem na politické změny po 1. světové válce k přejmenování dolu Habsburk na důl Pokrok (něm. Fortschritt). Oficiální název kolonie od jejího založení v roce 1913 zněl Lesní kolonie (něm. Waldkolonie) a vycházel z její lokace poblíž lesa na hranicích s obcí Šenov. Název Lesní kolonie se příliš neujal a byl v pozdější době zcela nahrazen označením kolonie Pokrok.

⁷ Lidový název Skadar pro kolonii dolu Pokrok se odvozuje od blízké vodní nádrže užitkové vody (dnes již zaniklé) pro provoz dolu, která společně s okolním svahovitým terénem a architekturou kolonie zřejmě evokovala podobnost s jezerem Skadar ležícím na území Albánie a Černé Hory; viz KARKOŠKA, J. *Vlastivědná topografie obce Petřvaldu na Těšínsku*. Opava 1931, s. 133.

Rakouská báňská a hutní společnost sledovala moderní trendy nejen ve výstavbě provozních areálů, ale také zaměstnaneckého bydlení. Inspiraci čerpala zejména v německém Porúří, o čemž svědčí strojovny dolů Gabriela a Barbora v Karviné, pro něž byla vzorem velkoprostorová hala strojovny dolu Zollern II/IV v Dortmundu.⁸ V nedalekém Essenu-Rellinghausenu se pak nacházela dělnická kolonie dolu Gottfried Wilhelm postavená ve stylu zahradního města v letech 1909–1912 podle návrhu architekta Oskara Schwera.⁹ Tato moderně pojatá dělnická kolonie zřejmě přiměla vedení Rakouské báňské a hutní společnosti k angažování Oskara Schwera pro projekty na Karvinsku. V letech 1912–1917 tento německý architekt postupně vypracoval projekty dolu Habsburk (od roku 1919 Pokrok), dělnické kolonie v Petřvaldě a dělnické kolonie Nový York v Karviné.¹⁰ Návrhy obytných domů v obou uvedených koloniích typově vycházely z essenské kolonie.

Ve stejné době, kdy vznikaly realizace na Karvinsku, byla budována podle Schwerových plánů další typově stejná dělnická kolonie v Dortmundu (kolonie Oberdorfstfeld, 1913–1918).¹¹

Situční plán kolonie Pokrok v Petřvaldě. Tmavě červené jsou již postavené domy, světle červená je plánovaná výstavba, 1913 (Zdroj: SOKA Karviná)

⁸ PARENT, Thomas: Zur Neudeutung der „Jugendstil-Maschinenhalle“ der Dortmunder Zeche Zollern II/IV. In: KOZINA, Irma (ed.). *Sztuka i przemysł. Kunst und Industrie*. Katowice: Muzeum Śląskie – Muzeum Rejestrowane, 2013, s. 107–120 z 335 s. ISBN 978-83-62593-36-1.

MATĚJ, M., KLÁT, J., KORBELÁŘOVÁ, I. Kulturní památky ostravsko-karvinského revíru. Ostrava: Národní památkový ústav, 2009, s. 50 z 224 s. ISBN: 978-80-85034-52-3.

⁹ SCHEER, T. (ed.): *Die Gottfried-Wilhelm-Kolonie in Essen-Rellinghausen*. Essen: Klartext, 2009, 128 s. ISBN 978-3-8375-0210-7.

¹⁰ KRAVČÍK, R. Lesní kolonie (Nový York). In: KRAVČÍK, R. a kol. *Karvinské hornické kolonie*. Karviná: statutární město Karviná, 2018, s. 134–179. ISBN 8090732704, 9788090732704.

¹¹ *Werkssiedlung Oberdorfstfeld*. [online]. [cit.: 20. 7. 2021]. Dostupné z: https://www.dortmund.de/de/leben_in_dortmund/planen_bauen_wohnen/denkmalbehoerde/werkssiedlung_oberdorfstfeld/index.html.

Pro petřvaldskou dělnickou kolonii byla vybrána lokalita v blízkosti dolu Habsburk, přibližně 300 m východně od tohoto důlního závodu a lesa na hranicích se Šenovem. Projekt Oskara Schwera počítal s výstavbou dělnické kolonie na ploše 9 ha, přičemž celé území bylo rozděleno do šesti samostatných stavebních bloků. Bohužel z dochovaných archivních materiálů nevyplývá, jaký byl celkový plánovaný počet domů, který měl být v kolonii postaven. K dispozici je jen jeden dílčí situační plán, na kterém je zachyceno 22 domů. S ohledem na výstavbu v kolonii po první světové válce a počet dělnických zaměstnanců dolu (1154 osob v roce 1929) můžeme odhadovat, že Schwerův záměr mohl být mezi 40 až 50 domy.¹²

Ústřední motiv koncepce zahradního města spočívající ve spojení výhod venkovského a městského bydlení se ve Schwerových projektech projevuje jak v podobě navrhovaných budov, tak v samotné urbanistické kompozici kolonie.

Schwerovy bohatě tvarově členěné dělnické domy, vzhledově inspirované jihoněmeckou selskou architekturou, poskytovaly velkorysý obytný prostor s velkou venkovní zahradou. Domy byly uspořádány po obvodu jednotlivých tvarově nepravidelných stavebních bloků.

Tímto rozmístěním došlo k vytvoření částečně uzavřeného vnitrobloku, který obyvatele odděloval od vnějšího rušného dění na uliční straně a ve vnitřním prostoru poskytoval rozměrné zahrady. Stavební povolení pro prvních 15 domů bylo uděleno 27. července 1913. Samotné stavební práce prováděla ostravská firma Mainx a Popp. Již v březnu 1914 byly postaveny a zkolaudovány první čtyři obytné domy (č. p. 680, 681, 691 a 692). Zbýlých 11 domů bylo dokončeno v polovině října 1914 (č. p. 679, 682–690, 693).

Pohled z východu na kolonii Pokrok (lesní kolonii) v Petřvaldě krátce po dokončení v roce 1914
(Zdroj: Muzeum Těšínska)

¹² SOKA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 149. inv. č. 554.

Jak se nakonec ukázalo, šlo o jediné obytné domy, které v kolonii podle Schwerova projektu vznikly. Další výstavbu zmařila první světová válka. Nedostatek stavebního materiálu, pracovních sil a upřednostnění výstavby „sesterské“ dělnické kolonie Nový York v Karvině během válečných let způsobily, že se původně zamýšlený rozsah kolonie nepodařilo realizovat. A ani ve změněných poválečných poměrech se důlní společnost ke Schwerovu projektu již nevrátila (ostatně sám architekt zemřel v roce 1921). Kompletně tak byly podle Schwerových návrhů postaveny pouze bloky III (1 ha 66 arů) a V (34 arů). V bloku VI, který byl plošně největší (3 ha 46 arů), se podařilo vybudovat pouze jeden dům a s pracemi v dalších blocích se nezačalo vůbec.¹³

Při výstavbě kolonie Pokrok bylo použito sedm typů domů. V převážné většině šlo o jednopodlažní domy s obytným podkrovím, jen u typu XII byla část budovy dvoupodlažní. Stavební materiál představovaly pálené cihly vyrobené ve vlastní závodní cihelně. Všechny domy byly plně podsklepené. Domy kryly sedlové, valbové i mansardové střechy. Jako krytina sloužila umělá břidlice. Domy byly omítnuté a některé dokonce zdobené drobnými ornamenty (typ XII), což představovalo u dělnických domů novum. Zdobné prvky v podobě rohů hojnosti se nacházely nad vchodovými dveřmi a půdními okny ve štítu. Z dvorní strany k obytné části domů přiléhaly přístavky, v nichž byly umístěny chlívky pro drobná zvířata (kozy, prasata, slepice či králíky), dřevníky a suché záchody, pro každý byt samostatné.

Připojení těchto místností přímo k domu znamenalo také novinku. Do té doby bývalo zvykem stavět pro tato příslušenství samostatně stojící budovu. Odpad ze suchých záchodů byl sveden do žumpy za domem. Ke každému bytu patřila ještě zahrada ve dvorní straně domu s výměrou zhruba 200 m².

Počet bytových jednotek se v jednotlivých typech domů pohyboval od čtyř do deseti bytů. Celkem se v patnácti domech nacházelo 101 bytů, z toho 28 z nich mělo jednu obytnou místnost s oddělenou kuchyní (dále v textu uvedeno jako 1+1), 70 bytů představovalo dvě obytné místnosti s oddělenou kuchyní (dále v textu uvedeno jako 2+1) a 3 byty měly dokonce tři obytné místnosti a samostatnou kuchyň (dále v textu uvedeno jako 3+1). Obytná plocha bytů 1+1 se pohybovala od 37 m² do 46 m², 2+1 od 41 m² do 60,5 m² a 3+1 od 71 m² do 72,5 m². Již z těchto čísel je patrné, jak se zvýšil bytový standard dělnických domácností. Poprvé v historii ostravsko-karvinského revíru mohla dělnická rodina v závodním nájemním bydlení obývat vícepokojový byt. Rovněž i byty s dispozicí 1+1 byly oproti stávajícím bytům v dělnických koloniích, jejichž obytná plocha výjimečně přesahovala 35 m², větší a poskytovaly početnějším rodinám komfortnější bydlení.

---

¹³ SOKA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 149. inv. č. 554

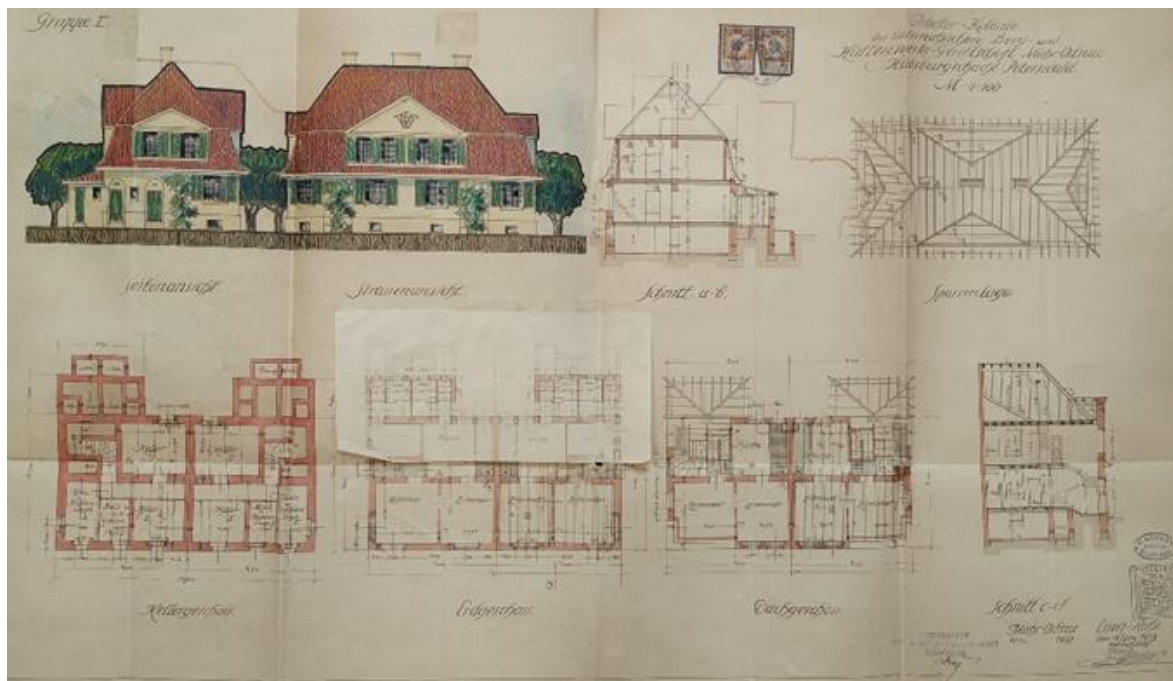
Typ XIII – osmibytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOkA Karviná)

Nejčteněji byl v kolonii uplatněn dům typu XIII, a to celkem čtyřikrát (č. p. 681, 688, 692 a 693). Šlo jednopodlažní dům s obytným podkrovím s osmi byty (čtyři byty 1+1 v přízemí a čtyři byty 2+1 v podkroví). Dům byl osově souměrný podle příčné osy, orientován vstupní podélnou stranou podél ulice. Přibližný obdélníkový půdorys byl členěn dvěma rohovými arkýři v uliční fasádě a dvěma nízkými přístavky z dvorní (zahradní) strany.

Střecha domu představovala kombinaci mansardové a sedlové střechy se třemi vikýři v uliční a dvěma ve dvorní straně střechy. V uliční straně se nacházely dvě zapuštěné verandy a v každé z nich byly umístěny tři vchody do budovy. Prostřední vchody vedly ke schodišti do podkroví, krajní pak do přízemních bytů.¹⁴

¹⁴ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

Druhým nejpoužívanějším typem domu v kolonii byly typy I a Ia, kterých bylo postaveno každého po třech objektech. Typ I představoval základní model, jehož rozšiřováním, opakováním některých jeho částí a přidáváním dalších stavebních prvků (verandy, arkýře atd.) získával Oskar Schwer řadu variant a typů domů, které vhodně kombinoval při projektování dělnických kolonií.

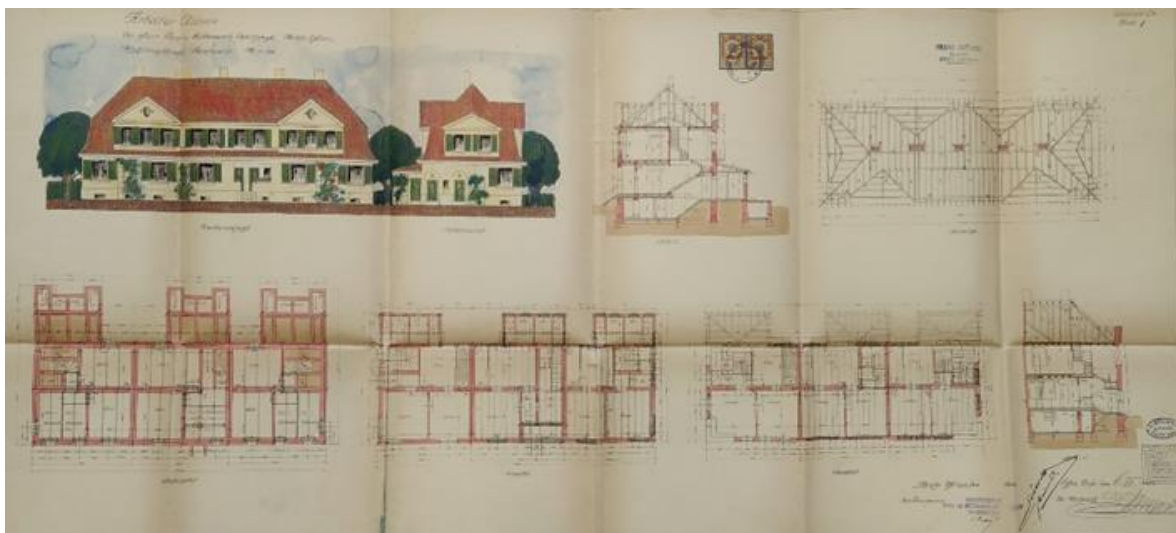

Typ I – čtyřbytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOkA Karviná)

Typ I (č. p. 682, 684 a 686) měl podobu čtyřbytového jednopodlažního domu s obytným podkrovím (dva byty 2+1 v přízemí a dva 2+1 v podkroví). Dům byl osově souměrný podle příčné osy, orientován podélnou stranou souběžně s ulicí. Typ I měl přibližně obdélný půdorys se dvěma nízkými přístavky. Střecha byla mansardová s vikýři na všech čtyřech stranách, přičemž vikýře na podélných stranách nesly dvě dvojice oken a byly zakončeny trojúhelníkovým štítem.

Vikýře na kratších stranách měly dvě okna a rovněž byly zakončeny trojúhelníkovým štítem. Na každé z bočních stran se nacházely dva domovní vchody, přičemž jeden vedl do podkroví a sklepa, druhý do přízemního bytu.¹⁵

¹⁵ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

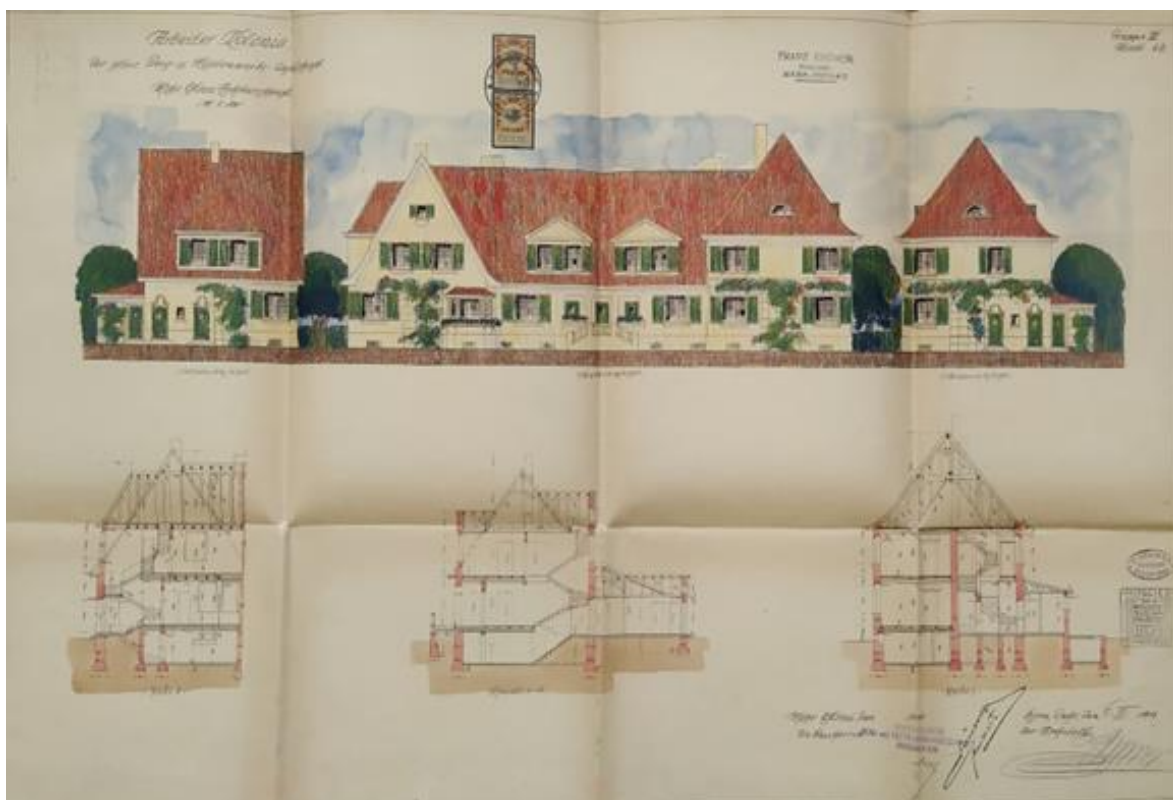

Typ Ia –šestibytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOKA Karviná)

Typ Ia (č. p. 687, 680 a 691) byl šestibytový jednopodlažní dům s obytným podkrovím (v přízemí dva byty 2+1 a jeden 1+1, v podkroví tři byty 2+1). Objekt byl osově souměrný podle příčné osy a orientován podélnou stranou do ulice. Přibližně podélný půdorys se třemi nesouměrně umístěnými přístavky ve dvorní straně. Dům kryla mansardová střecha se dvěma vikýři v podélných a jedním v kratších stranách, které byly zakončeny trojúhelníkovými štíty se sedlovou střechou.

Čelní vikýře spojoval nízký pás s pultovou střechou. Vikýře na čelní straně měly štíty prolomené oválnými členěnými okénky se štukovými zdobnými prvky. Do domu se vstupovalo celkem pěti vchody. Jeden vchod vedl z uliční strany přes zapuštěnou verandu, vchody do ostatních bytů byly umístěny po dvou na kratších stranách domu.¹⁶

¹⁶ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

Typ XII – osmibytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOKA Karviná)

Dvěma domy byl v kolonii zastoupen osmibytový typ XII (č. p. 683 a 690). Šlo o kombinaci jedno – a dvoupodlažního domu s částečně obytným podkrovím. Dům se skládal ze tří tvarově odlišných částí a byl orientován podélnou stranou do ulice. Obdélná prostřední část se dvěma byty v přízemí (1+1) a dvěma v podkroví (2+1) nesla vysokou sedlovou střechu se dvěma vikýři s trojúhelníkovými štíty a sedlovými střechami, prolomenými vždy dvěma okenními osami. Přízemí bylo prolomeno dvěma okenními osami a nacházela se zde zapuštěná veranda se třemi vchody. Ke středové části z obou užších stran přiléhala boční křídla, každé se dvěma byty (2+1). Levé (severní) křídlo obdélníkového půdorysu kryla vysoká sedlová střecha s bočním vikýřem s polovalbovou střechou.

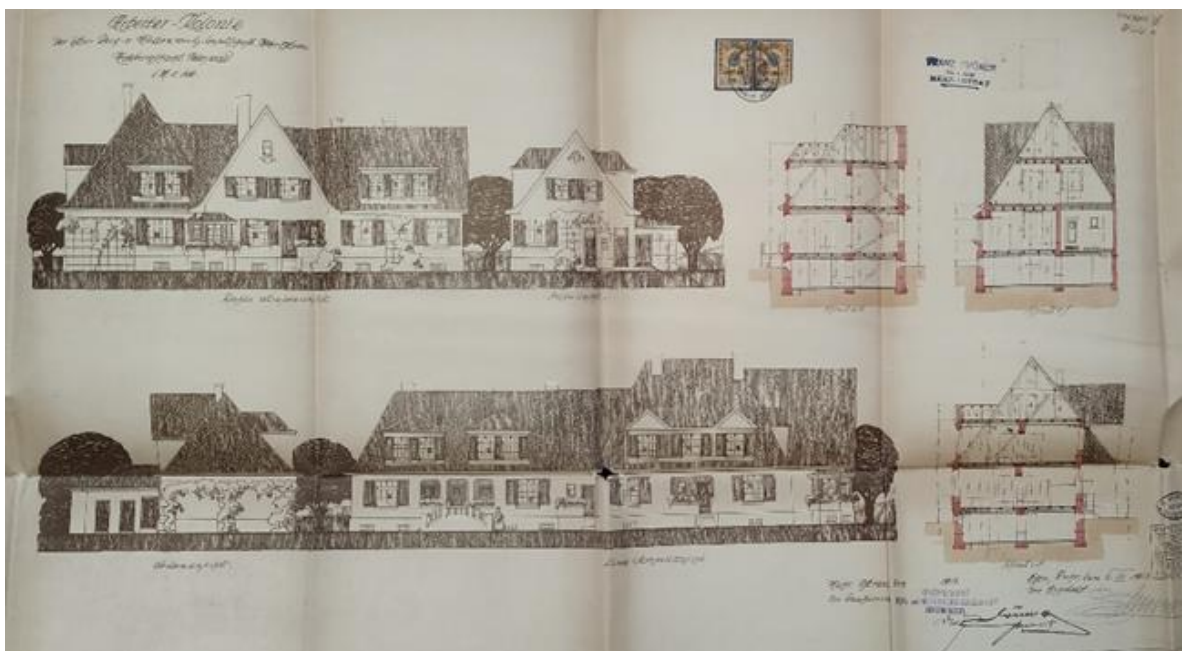
Ve štítové stěně se nacházelo jedno střešní a dvě podkrovní okna. V přízemí křídla se napravo nacházel arkýř. Do levého křídla se vstupovalo dvěma vchody situovanými na boční straně. Jeden vedl do sklepa a do podkroví, druhý do přízemního bytu. Nad oběma vchody se nacházely ornamenty v podobě rohů hojnosti. Pravé (jižní) křídlo mělo rovněž obdélný půdorys, ale bylo dvoupodlažní, kryté jehlancovou střechou. Uliční fasáda byla v každém podlaží prolomena dvěma okenními osami. Na boční straně byly stejně jako u levého křídla situovány dva vchody s ornamenty. Z dvorní strany přiléhaly k domu tři přístavky.¹⁷

¹⁷ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

Po jednom domu byly v kolonii zastoupeny typy Ic, VII a X.

Typ Ic (č. p. 685) představoval variantu základního typu s čtyřmi byty (dva byty 2+1 v 1. podlaží, dva byty 2+1 v 2. podlaží). Dvojpodlažní dům byl osově souměrný podle příčné osy. Dům měl přibližně obdélný půdorys se dvěma nárožními rizality na straně do zahrady a kryt byl soustavou valbových střech. Podélná uliční strana byla prolomena čtyřmi, kratší strany dvěma okenními osami v rizalitech, dvorní strana po jednom v rizalitech a čtyřmi okenními osami mezi nimi. Vchody se nacházely v rizalitech, vždy po jednom z uliční a po jednom z bočních stran.¹⁸

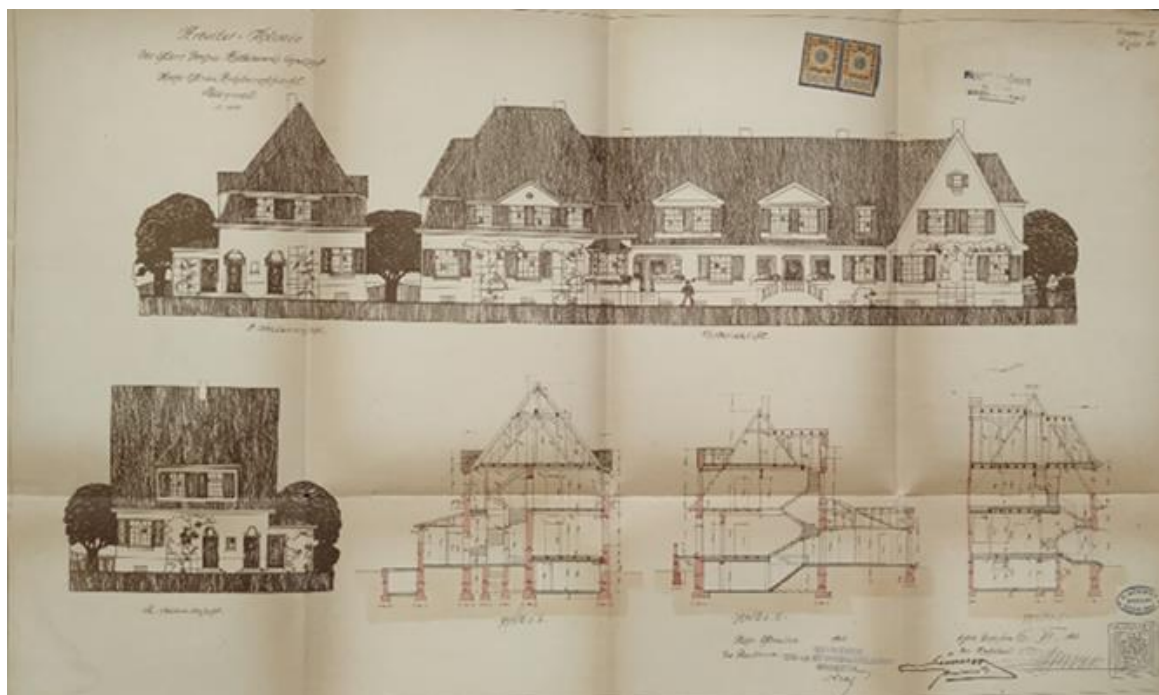
Typ VII – devítibytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOkA Karviná)

Typ VII (č. p. 679) s devíti byty byl tvarově nejčlenitějším domem navrženým Oskarem Schwerem pro kolonii Pokrok a jako jediný poskytoval byty s dispozicí 3+1. Jednopodlažní dům s obytným podkrovím postaveným na půdorysu nepravidelného písmene L byl tvořen třemi částmi. Středový trakt obdélného půdorysu poskytoval dva byty 3+1, z toho kuchyň a jeden pokoj byly umístěny v přízemí, zbylé dva pokoje se pak nacházely v podkroví. Chlívěk, suchý záchod a kůlna byly začleněny přímo do hmoty středové části domu a nacházely se za schodištěm vedoucím do sklepa a podkroví. Střecha byla valbová se dvěma vikýři na uliční straně, a po jednom na boční a dvorní straně střechy. Vchod do pravého bytu vedl středem přes zapuštěnou verandu.

Do druhého bytu se vstupovalo vchodem v levém (severním) křídle. Levé křídlo mělo přibližně obdélný půdorys s přístavkem na dvorní straně. Na středový trakt levé křídlo nenavazovalo zcela, ale bylo částečně uskočeno do dvorní strany. V přízemí se nacházely dva byty 1+1 oddělené středovým schodištěm do sklepa a podkroví. V pravé části přízemí byl umístěn již zmiňovaný vchod se schodištěm do bytu ve středovém traktu a za schodištěm příslušenství bytu (suché záchody atd.) V podkroví se městnaly dva byty 2+1. Levé křídlo kryla valbová střecha se dvěma vikýři na uliční straně a jedním na straně dvorní. Vchod do levého křídla vedl z uliční strany přes zapuštěnou verandu.

¹⁸ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

Pravé (severní) křídlo mělo také přibližně obdélný půdorys s přístavkem ve dvorní části a arkýřem v pravém rohu na uliční straně. Stejně jako levé křídlo nenavazovalo na středový trakt zcela, bylo rovněž uskočeno, ale tentokrát do ulice. Pravé křídlo se skládalo ze dvou oddělených obytných částí. V pravé části byl umístěn byt 3+1 (v přízemí kuchyně a pokoj, v podkroví zbylé dva pokoje). Vysoký štít byl zastřešen sedlovou střechou. Vchod v této pravé části vedl z ulice přes zapuštěnou verandu. Levá část křídla ukrývala dva byty 2+1, jeden v přízemí a druhý v podkroví. Střecha byla sedlová s jedním vikýřem na uliční straně a jedním na dvorní straně. Vchod byl situován na boční straně.¹⁹

Typ X – čtyřbytový dům, architekt Oskar Schwer, 1913 (Zdroj: SOkA Karviná)

Typ X (č. p. 689) představoval desetibytový jednopodlažní dům s obytným podkrovím. V přízemí se nacházely tři byty 1+1 a dva byty 2+1, v podkroví pět bytů 2+1. Dům přibližně obdélného půdorysu byl členěn arkýřem na uliční straně a čtyřmi přístavky na dvorní straně. Zastřešení

sestávalo z kombinace sedlových, valbových a mansardových střech s devíti vikýři. Na uliční straně byly umístěny dvě zapuštěné verandy celkem se čtyřmi vchody. Další vchody se nacházely na bočních stranách, vždy dva na každé straně.²⁰

¹⁹ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

²⁰ Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

Další výstavba kolonie pokračovala až po 1. světové válce a byla vynucena tlakem horníků Báňské a hutní společnosti na vedení společnosti, aby řešilo stávající bytovou nouzi.²¹ V letech 1920 až 1925 bylo proto v kolonii Pokrok postaveno 24 nových dělnických domů. Z finančních důvodů se vedení společnosti rozhodlo nepokračovat v původním projektu Oskara Schwera, ale zvolilo výstavbu nových levnějších domů. „*Stavební ruch po válce brzděn přílišnou drahotou, a i když další rozvoj uhelného průmyslu vyvolal nutnost stavěti nové obytné domy přes nepříznivé poměry, nebylo možno navázati na opuštěné dílo před válkou, ježto bylo nyní třeba stavěti co nejúsporněji.*“²² Nové domy navrhla a postavila stavební společnost Eugena Fuldy z Českého Těšína. Jednalo se ve všech případech o dvojpodlažní domy obdélného nebo čtvercového půdorysu a kryté valbovou střechou s podkrovními vikýři. Z 24 domů bylo pět čtyřbytových a 19 osmibytových, což znamenalo celkem 172 bytů. Všechny nové byty měly pouze dispozici 1+1 a jejich obytná plocha dosahovala jen 34 m². Tyto domy v Lesní kolonii postavené ve 20. letech 20. století se nemohly architektonicky ani bytovým komfortem rovnat předválečné výstavbě v kolonii a představovaly snížení standardu dělnického bydlení.²³ Stavební vývoj kolonie Pokrok byl ukončen v roce 1925, k žádné další výstavbě zde již v budoucnu nedošlo. Kolonii tvořilo celkem 39 dělnických domů s 273 byty. Počet obyvatel kolonie v období první republiky mohl dosahovat, počítáme-li

v průměru sedm osob na byt podle příkladů jiných kolonií v revíru, téměř dvou tisíc.

U kolonií byly postaveny také dvě dělnické kasárny (1912 a 1914), z nichž každá poskytovala ubytování pro 56 svobodných nebo ženatých horníků, kteří pracovali sezonně a bydleli zde bez rodin.²⁴ K občanské vybavenosti kolonie patřily dvě pekárny s udírnami postavené v letech 1914 a 1924.²⁵ Ulice mezi jednotlivými domy byly široké 10 m, po obou stranách osázené okrasnými stromy. Všechny domy a byty v kolonii byly elektrifikovány, proud dodávala závodní elektrárna. Dešťovou a splaškovou vodu odváděla kanalizace, na kterou byly domy připojeny. Z důvodu požární bezpečnosti byly v kolonii rovněž zřízeny hydranty.

Pitnou vodu pro kolonii zpočátku zajišťovala studna vybudovaná v roce 1914 v bezprostřední blízkosti osady (cca 100 m jižně od domu č. p. 679). Voda byla ze studně čerpána elektrickou pumpou a vedena do vodojemu o objemu 40 m³ a z něj rozváděna potrubím k pěti vodovodním výpustím u domů v kolonii. Autorem architektonického návrhu vodojemu byl opět Oskar Schwer.²⁶

Po výstavbě nových domů v roce 1925 přestala stávající studně k zásobování kolonie pitnou vodou stačit, a proto bylo rozhodnuto o zřízení nových studní. Vydátné prameniště bylo nalezeno ve vzdálenosti cca 1,4 km jihovýchodně od Lesní kolonie na hranicích Petřvaldu, Šumbarku a Šenova.

²¹ SOKA Karviná, fond Archiv obce Petřvald, k. č. 21, inv. č. 119.

²² STOČES, B. *Dvacet pět let Báňské a hutní společnosti*. Praha: Báňská a hutní společnost, 1931, 371 s.

²³ SOKA Karviná, fond Archiv obce Petřvald, k. č. 21, inv. č. 119; Archiv OKD, fond Báňská a hutní společnost báňské ředitelství, k. č. 495.

²⁴ SOKA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 150, inv. č. 556.

²⁵ SOKA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 149, inv. č. 554; SOKA Karviná, fond Archiv obce Petřvald, k. č. 21, inv. č. 117.

²⁶ SOKA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 548, inv. č. 1459.

V druhé polovině 20. let a počátku 30. let 20. století zde byly vyhloubeny dvě studny, vybudován věžový vodojem vysoký 19 m s kapacitou 70 m³, čerpací a odželezovací stanice. Voda byla do kolonie dopravována dřevěným potrubím o průměru 275 mm, zvnějšku obaleným asfaltem. Počet vodovodních výpustí v kolonii se zvýšil na 12. Původní studna u kolonie sloužila i nadále, ale již jen jako záložní zdroj pitné vody. Tato vodovodní soustava sloužila k zásobování kolonie Pokrok v Petřvaldě až do 50. let minulého století, kdy byla nahrazena současným vodovodním systémem.²⁷

V roce 1946 přešly domy kolonie Pokrok do majetku nově zřízeného národního podniku Ostravsko-karvinské doly (OKD). Pod správou OKD se bytový fond kolonie příliš nemodernizoval, dělaly se spíše jen opravy v nezbytně nutné míře, domy trpěly důsledky důlní činnosti a nedostatečnou péčí, což vedlo k postupnému chátrání budov.

Pohled z roku 1930 na kolonii Pokrok v Petřvaldě z východu, v pozadí je areál dolu se vzpěrovou těžní věží (Zdroj: Muzeum Těšínska)

První demolice v kolonii proběhla v druhé polovině 80. let minulého století, kdy došlo ke zboření šestice domů (č. p. 689, 690, 723, 725, 726, 731). Ani po roce 2004, kdy se bytový fond společnosti OKD dostal do soukromých rukou, se péče o domy v kolonii příliš nezlepšila, možná spíše zhoršila. Domy v kolonii byly soukromými společnostmi (RPG či RESIDOMO) pronajímány k bydlení zejména sociálně slabším obyvatelům, investice do údržby a oprav byly minimální a společně s přístupem některých nájemníků k bytům to vedlo k další degradaci budov. Stav domů tak spěl nezadržitelně k demolicím. V roce 2015 proběhla zatím poslední demolice, při které šly k zemi domy č. p. 853, 737 a 738. Do roku 2021 tak bylo zdemolováno již 19 domů z původních 39. Z nejstarší a nejcennější části kolonie navržené architektem Oskarem Schwerem se dochovalo do dnešních dnů (2021) ještě deset domů, tedy dvě třetiny původního stavu.

V roce 2018 od společnosti RESIDOMO koupila domy v kolonii Pokrok soukromá firma Petřvald Invest, s.r.o., současný vlastník, jejímž plánem je údajně areál kolonie kompletně demolovat a postavit na takto získaném volném prostranství moderní seniorské bydlení. K demolici kolonie zatím nedošlo, a navíc na jaře roku 2021 byl podán na ministerstvo kultury návrh na prohlášení této dělnické kolonie za kulturní památku. Otázka zachování dělnické kolonie zůstává stále ještě otevřená a teprve čas ukáže, zda se tento unikátní areál podaří zachránit.

²⁷ SOKa Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 204, inv. č. 651.

Náhled na dělnické kolonie v České republice z hlediska charakteristiky detailu veřejného prostoru a zeleně, vč. situace kolonie Pokrok

Petr Šiřina

Skica původní kolonie Červená, nejstarší brněnské kolonie. Původní ulička Mezírka – pohled od dnešní Mášovy ke Kounicově ulici, skica ilustruje rok 1906 (zdroj: skica Anna Langrová)

Zakládání dělnických kolonií na území České republiky a jejich standard, včetně detailu veřejného prostoru a zeleně

V kontextu doby vzniku kolonie byl investor současně také hlavním zaměstnavatelem budoucích obyvatel domů. Podobná spojení, zaměstnavatel současně jako investor nové, v terminologii pozdější doby komplexní bytové výstavby, provázejí průmyslovou revoluci 19. a 20. století. Ve srovnání s průměrným standardem tehdejší doby (většina obyvatel ještě stále bydlící na venkově) tato výstavba poskytovala výrazné zlepšení kvality bydlení.

Jedna z prvních komplexních výstaveb je například v nedalekých Vítkovicích (Ostrava-Vítkovice), kde byly součástí výstavby nejen

domy pro dělníky, úředníky, ale také školy, tržnice, obchody, nemocnice a školka. To souvisí s rozvojem zájmu zlepšení kvality podmínek nové a do budoucna převažující skupiny pracujících – zaměstnanců. Další dělnické kolonie vznikaly po celém, průmyslově intenzivně se rozvíjejícím Ostravsku. Pravidelně tomu tak bylo u většiny dolů, které byly mimo tehdejší osídlení, výrazněji a většinou také s vyššími standardy to bylo u průmyslových podniků (Mücke & Melder v Karviné-Fryštátě, kolonie Vagónka u podniku Jakl v Karviné Fryštátě). Ve vyšších požadavcích se projevovaly také teorie a výstavba zahradních měst (Ebenezer Howard, anglická města Welwyn, Letchworth, v Československu pak pražská Ořechovka – od r. 1919 a v pozdější době u nás například Baťův Zlín).

Stávající stav zeleně v kolonii Pokrok (zdroj: Jana Šustrová, dne 4. října 2020)

Ve většině dělnických kolonií byl standardem minimálně zavedený vodovod do domů, sociální zařízení v domě, část pozemků u domu určená pro drobné pěstění. Celkové uspořádání a vzájemný rozsah těchto ploch se lišily. Nejčastějším typem havířských kolonií na Ostravsku byl ortogonální půdorys členění, kde byly k ulici podélně stavěné dvojdomky s menší částí zahrady před domem a větší výměrou zahrady za domem. Tento způsob členění byl ponechán ještě i v koloniích stavěných po druhé světové válce typu „finské domky“. Ulice byly většinou bez zpevněného povrchu, bez diferenciací na chodník a vozovku. Taková zástavba je dosud dochována, úspěšně rekonstruována a užívána v mnoha sídlech Karvinska (Horní Suchá, Karviná, Petřkovice, Petřvald – Březiny).

Rozdíl mezi předválečnou a poválečnou výstavbou byl v použitých materiálech. Poválečná výstavba byla často z montovaných dřevěných domů, jejichž výstavba mohla rychleji reagovat na nutnost prudkého rozvoje těžby. Předválečné kolonie byly ze zděných domů. Skupiny domů pak často disponovaly dalšími společnými nebo individuálními doplňky. Například kolonie v Orlové na Zimním dole měly doplňkové zděné stavby – kůlny pro chov domácích

zvířat a uskladnění. V mnoha koloniích byly také společné prádelny, postavené jako samostatné objekty. V Orlové byl součástí kolonie také starobinec. V jiných typech kolonií bylo pruhové uspořádání (např. Bílá Osada v Karviné–Doly). Jeden pruh mezi uličkami tvořily podélné zděné přízemní čtyřdomky a mezi ně byly vloženy příčně dřevěné kůlny s prostorem pro uložení topiva – uhlí a suché záchody pro každý byt a sdružené pro čtyři byty v přiléhajících domcích – bytech. Vždy pro každý byt samostatně. V souběžném pruhu, který byl přerušován v delších rozestupech, pak byly individuální zahrady pro každou bytovou jednotku – takže z domku do vlastní zahrady obyvatelé jen přešli úzkou uličku ze zápraží domu. Na zahradách byly dřevěné „lauby“ – malé kůlny, kde se uschovalo nářadí a mohl v ní být také kurník nebo králíkárna. Obchody se základním smíšeným zbožím byly většinou v přiměřených docházkových vzdálenostech.

Celkové řešení nesoukromých ploch bylo také na různé úrovni. Většina komunikací v koloniích byla jen částečně zpevněná – pravděpodobně šterkem nebo vhodnou hlušinou. V širších ulicích byly pravidelně vysázeny aleje, většinou ze vzrůstných stromů – jírovce maďaly, lípy – srdčité i velkolisté, javory mléče, méně javory kleny, akáty. U javorů a akátů byly také používány kultivary s kompaktními korunami – kulovité (akát, *Umbraculifera*’, javor, *Globosa*’). Rámec vzrostlé zeleně stromů na širších ulicích byl doplněn pěstováním ovocných stromů v zahrádkách. V takto stavěných typech kolonií byl veřejný prostor omezen jen na uličky a širší ulice se stromořadími nebo alejemi.

Jiný typ kolonií – bohumínských drátoven v Novém Bohumíně – byl organizován tak, že skupiny domů utvářely malý společný

veřejný dvůr, na jehož okrajích byly přízemní domy s více byty a k domům přináležely individuální malé zahrádky. Dvůr bylo možné využít jako veřejný prostor – některé domácí práce – sušení prádla, společenský prostor, hry dětí. Tyto skupiny domů navazovaly na ulici, která byla již vybavena dlažbou, chodníky a opět alejemi po obou stranách ulice.

Krajina a veřejný prostor v kolonii Pokrok

V kolonii Pokrok v Petřvaldu s patrovými domy byl již systém veřejných ploch a ulic odlišný. Domy byly pro více nájemníků a celkové uspořádání se členilo na ulici s chodníky a stromořadími na každé straně ulice, podél ulice byly podélně patrové domy. Příslušné zahrady byly umístěny za domem – odděleny od ulice, takže plocha zahrad byla uzavřena ze všech stran domy – důsledněji se zde již odděluje polosoukromý prostor od uličního. Dvoupodlažní domy s vyšší hustotou bytů umožnily také věnovat zahradám souvislou, byť ploty přerušenu, plochu. Využití zahrad bylo všude obdobné – drobné pěstování ovoce, zeleniny a chov slepic nebo králíků. Z hlediska veřejné zeleně zde byl větší podíl alejových uličních výsadeb než v jiných typech kolonií.

V zahradách se pěstovalo podle zálib uživatelů – pravidlem byla kořenová zelenina, česnek, pažitka, brambory, drobné ovoce – rybíz, angrešt, méně ovocné stromy. Z okrasných druhů se používaly narcisy, konvalinky, fialky a letničky (cínie, aksamitníky, letní fialy, topolovky), z keřů nejčastěji růže.

Ze sociálního hlediska byl život v koloniích daleko více společný – malé byty nutily obyvatele trávit více volného času venku při práci na zahradě, odpočinku na sluníčku na zápraží domu nebo při posezení na lavičkách,

které si obyvatelé zřizovali u domů ve stínu stromů.

Ve vizuálním pohledu byly kolonie směsí přízemních nebo patrových domů mezi plochami zahrad. Ve srovnání například anglických dělnických kolonií s miniaturními dvorky a zahrádkami, jak je známe z některých filmů, byly havířské kolonie na svou dobu na vysokém standardu a dávaly možnosti bydlení v příjemném prostředí.

*Stávající stav vegetace v kolonii Pokrok, dům typu I
(zdroj: Jana Šustrová, dne 4. října 2020)*

Velkou výhodou, která v současném městě není tak snadno dostupná, byla přímo navazující volná krajina s převahou zemědělských ploch, místy s lesními celky (to je případ i kolonie Pokrok nebo Březin v Petřvaldu, dále pak například v Petřkovicích, Loukách nad Olší i jinde).

Vliv devastace krajiny těžbou na krajinu a zástavbu dělnických kolonií

S postupující těžbou a důsledky těžby na povrch se ve většině kolonií postupně zhoršovaly také podmínky pro bydlení – vlivem dolování docházelo k demolicím poškozených domů včetně občanské vybavenosti, která byla na okrajích kolonií.

Ještě před demolicemi předcházelo postupné degradování navazujícího území. Po přechodu na převažující těžbu na zával (po druhé světové válce) byly v nejbližším okolí šachet, a tedy i havířských kolonií ukládány jalové horniny z těžby – hlušina, která vytvářela mohutné násypy a devastovala tak příjemný dosavadní navazující vzhled zemědělské krajiny. Zhoršovala nejen estetiku místa, ale také zvyšovala prašnost. Na druhé straně byla i zdrojem doplňkového sběru nevytříděného uhlí pro vytápění. Horší bylo prostředí kolonií u průmyslových závodů, jako byla hutní a železářská výroba v Ostravě–Vítkovcích, železárný a drátovny v Bohumíně, Jakl v Karvině a další. V těchto lokalitách byl extrémní dopad hutní výroby – exhalace a vysoká prašnost.

Často poslední a závěrečnou fází života havířských kolonií byla vlastní těžba, kdy se dotěžovaly zásoby kolem ochranného pilíře jámy a velkými poklesy terénu bylo zasaženo i nejbližší okolí domů – havířské kolonie. Domy byly demolovány kvůli nebezpečí zřícení nebo někde také proto, že poklesy terénu byly až pod hladinu spodní vody a ta se tak již „rozlévala“ na povrchu území.

Pro zachované domy s jejich obyvateli až do doby úplné demolice se postupně měnil život v koloniích od života v sousedství a mnoha spolupracovníků – horníků z dolů a jejich rodin s dostupnou občanskou vybaveností (nejdříve obchody, některé služby a později i kulturní zařízení) na život na periferii v plném slova smyslu – s omezenými službami, v devastovaném prostředí a pro poslední obyvatele již také skoro na samotě. Tak skončila i původní zástavba kolonie Pokrok v Petřvaldu.

*Stávající stav vegetace v kolonii Pokrok, dům typu A
(zdroj: Jana Šustrová, dne 4. října 2020)*

Historická východiska bydlení v kolonii v Petřvaldě na Ostravsku

Petr Hrůša

Nájemný dům z devatenáctého a začátku dvacátého století byl vnímán většinou jako výstavnější, architektonicky eklekticky pojatý větší dům pro bydlení středních vrstev, anebo jako účelové dělnické bydlení, ačkoli nájemní bydlení v typologii architektury existuje již přes dva tisíce let. V typologii tohoto bydlení původní neexistenci bytu jako samostatné jednotky, kdy ji předcházela u nejnižších vrstev jen komora ke spaní, překonal vskutku víceméně až v devatenáctém století nájemní byt v nájemním domě, pro dělníky v pavlačovém domě jako doplňující typ pro původnější modus nájemných vztahů nájemníků, kteří sdíleli společně obvykle celý dům, a zde také kromě ložnic společně sdíleli prostory, kde se také stravovali s jeho majiteli. Původní dispozice se od začátku do konce devatenáctého století příliš neodlišovaly od pozdně středověkých pokojů se společným prostorem v domě, tedy s řemeslnými či obchodními mázhauzy.²⁸

Také dříve víceméně harmonický vztah mezi bydlením s jeho obyvatelem, nejčastěji zemědělcem a přírodou se až v günderském devatenáctém století rychle proměnil díky změnám, které nastolil industriální proces. Společensky vzato, industrializaci v devatenáctém století provázela také stále vážnější sociální otázka, až hrozba a spolu

s ní také problém dělnického, a tak i hornického bydlení. Zásady navrhování prvního dělnického bydlení byly víceméně formulovány již v osmnáctém století Johnem Woodem mladším. Tento klasicistně orientovaný britský architekt jako syn architekta vytvořil velkolepé urbanistické plány pro rodné město Bath. Na polích mimo městské hradby stanovil principy později kopírované dalšími britskými architekty jako ztělesnění univerzálních hodnot jednotně založeného nového rozvoje města. Tento architekt z historie poučených vizí a v souvislosti s neustálým sebevzděláváním dospěl k přesvědčení, kdy spojil svou vášeň pro Palladia²⁹ a starověkou anglickou historii se sociálním cítěním. Kromě toho, že z přesně zkoumané archeologie pro teorii architektury předložil interpretaci pomníku jako místa pohanského rituálu, prozkoumal a zmapoval proto naleziště architektonických staveb, z nichž odvodil, že tyto byly založeny na obecně platném pythagorejském planetárním systému a posvátné geometrii. Široce zaměřený architektonický postoj tohoto architekta a smysl pro sociální a krajinné téma zahrnul i to, že Wood také reprezentoval proto-romantický dialog mezi budovou a krajinou, kdy se pohledy z domu na okraji města orientovaly do přírody, tj. okolních sadů a polí. Přitom zdůrazňoval, že architektura obsahuje také procesně sociální aspekt

²⁸ Mázhauz - Byl nevytápěný prostor, který byl používán především k výčepu piva nebo k další obchodní činnosti či řemesla. Z mázhauzu směřovaly schody do obytného prvního patra a do sklepa, do dvora atp. ČECHOVÁ, K. a HIESS, P.. Polyfunkční dům. Praha, 2013. Diplomní seminář. ČVUT. Vedoucí práce Ladislav Lábus, Michal Šrámek.

²⁹ Andrea Palladio byl „italský pozdně renesanční architekt a teoretik architektury Andrea Palladio, narozený 30. listopadu 1508 v Padově, je často považován za nejvlivnější osobnost v historii západní architektury. Palladio si vytvořil vlastní styl a stal se inspirátorem takzvaného palladianismusu, architektonického směru, který svou střízlivostí tvořil protipól barokní architektury.“ *Andrea Palladio*. [online]. Brno: Archiweb, 2021 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/andrea-palladio>.

společnosti své doby. Ačkoli některé z jeho solitérních staveb, byly pozoruhodné svým nákladným palladianismem, byly také ceněny v plánování skupin domů nejenom jako vizuálních, ale i sociálních jednotek. Rovněž v tomto smyslu vytvořil sérii plánů pro tradiční anglické obytné chalupy, nejstarší vzorník pro dělnická obydlí. Byly to pokusy o první účelově pojaté návrhy dvojdomků, a to již zásadně koncipovaných jako suchých a zdravých snad poprvé u tohoto typu bydlení se správnou orientací oken na světové strany a na přiměřeně příslušný pozemek se zajímavým jedním zdůvodněním „...*Aby si obyvatelé mohli pomáhat v případě nemoci nebo nehody...*“³⁰. Byla to tedy pragmatická a postavení dolních vrstev obecně původně nesvědčící průmyslová Anglie, kde se asi poprvé někdo zabýval bydlením chudých, pochopitelně také z pragmatických důvodů; návrhy domů k sociálnímu bydlení se ale staly také tématem architektury. V osmnáctém století to byly ještě převážně typy pro stavby pro venkovské dělníky tzv. „*cottages*“, které ovšem zatlačil zájem o bydlení pro masové přesuny dělníků ze zemědělství do průmyslu.

Domy pro bydlení střední třídy, která se přesouvala na okraj města do domků se zahrádkami, byly v centrech měst účelově proměňovány v pouhé ubytovny, později až s charakterem slumů. Tlak na vyšší společenskou prestiž tehdejších investorů na začátku devatenáctého století téma přírodě bližšího bydlení i pro dělnickou třídu vyústil dokonce k omezení zisku investorů ve prospěch dividend; to ovlivnilo strategie tehdejších stavebních společností i ve střední Evropě a tak dospělo k tomu, že v polovině století společnosti a jejich architekti byli s to ekonomicky úspěšně

realizovat rozsáhlejší výstavbu městských bloků, kdy v jejich řadovém množství nakonec dosáhli na ještě větší profit, navíc i k jisté společenské prestiži; tak přispěly tyto bytové domy i k rozvoji městského urbanismu; v něm se později projevily prestižní snahy reprezentace nového bydlení se zahradami ve vilové čtvrti.

Také v našem regionu, Rakousku-Uhersku, se ve všech průmyslově se rychle rozvíjejících městech projevovaly tendence řešit i bydlení chudých vrstev. Tak se např. i v průmyslovém Brně snažil řešit malobytovou výstavbou architekt Josef Arnold už v roce 1868 pokusy o aplikaci zkušeností ze zahraničí. Po konferenci uspořádané v Brně roku 1873 za předsedání starosty města Christianem d'Elvertem byla zahájena výstavba kolonie vzorových dvojdomků na předměstí. Kolonie na svazích vinohradů byly vytvářeny dvojicemi osmibytových přízemních a jednopatrových dvanáctibytových domků, poněkud odlišného principu od většiny ostatních dělnických kolonií – s dvojicí bytů v každém podlaží a se samostatným umístěním vstupů. Co tyto domy spojovalo s tématem kolonie Pokrok na Ostravsku, bylo, že ke každému bytu byla přidělena oplocená zahrádka a k tomu pak byly na přilehlých pozemcích společné sady.

Po rozsáhlé výstavbě pak nastala v Brně další malobytová výstavba na konci devatenáctého století, kdy se domky se zahrádkami uplatňovaly po vzoru idejí anglického venkova už před první světovou válkou. Idea pozitivního sociálního prvku – domu se zahrádkou – ale nebyla zapomenuta, zejména tam, kde bylo potřeba stabilizovat dělníky z venkova a kde nebyl takový tlak na masivní výstavbu související

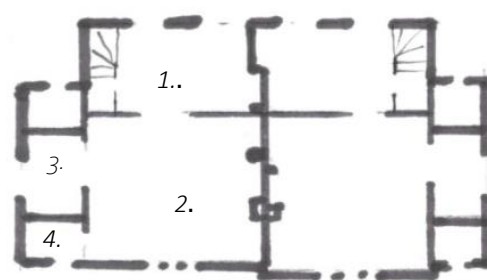
³⁰ DULLA, M. a kol. *Kapitoly z historie bydlení*. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2014. 279 s. ISBN 978-80-01-05433-8.

s masovým rozvojem průmyslu. Anglický polovenkovský typ byl představován jako pokrokový už v roce 1851 na světové výstavě v Londýně.

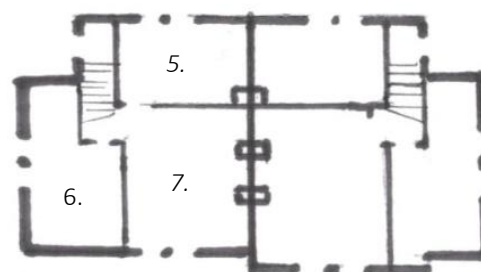
Pro rakouské rozvojové plány byl ovšem nedostižným vzorem dvoupodlažní domek anglického typu od architekta Henryho Robertse s dispozicí pro početnou rodinu, to znamená i na dnešní poměry prostorově nadstandardní, určený pro vybavení dvěma až třemi ložnicemi, kuchyní a obytným pokojem, dále s předsíní a odděleným záchodem. Roberts se svými filantropickými sklony měl být příkladem pro stavby dělnického bydlení, nejen ubytoven, ale i jiných modelových obydlí s pokročilým standardem a s výškovou dispozicí motivovanou sociálně nižší, tzv. okenní daní, a vyhnul se dalším zatěžujícím předpisům, což vedlo k ekonomičtěji založené nabídce bydlení pro dělnickou třídu. O tento výsledek se také zasloužil tím, že poté, co navrhl řadu venkovských domů, je posléze roku 1849 – 1851 (když se stal čestným architektem Společnosti pro zlepšení stavu dělnické třídy a metropolitní asociace pro zlepšení obydlí pro pracující v průmyslu) autorem 52 budov inovujících dělnické bydlení ve smyslu typu dvoupodlažních dělnických domů (Newcomen Road, Tunbridge Wells, Kent). Všeobecně byl podporovaný RIBA³¹, kromě toho, že dříve i později navrhoval venkovské domy pro liberálnější orientovanou aristokracii, učinil první úspěšný polooficiální pokus o hygienicko-prostorový standard právě pro pracující třídu, který ovlivnil stavby bydlení i ve střední Evropě. Jeho vliv na stavby dělnického bydlení se kromě kontinentální Evropy rozšířil i do Spojených států vzory typologií i teoreticko-praktickými spisy.

Skica charakteristického dvoupodlažního domu architekta Henryho Robertse (zdroj: kresba Anna Langrová)

1.NP

2.NP

*Schéma půdorysu dvoupodlažního domu architekta Henryho Robertse (zdroj: kresba Anna Langrová)
1. chodba; 2. obývací pokoj; 3. spíž; 4. veranda;
5., 6., 7. pokoje*

³¹ Zkratka pro: Royal Institute of British Architects.

C. K.³² Rakousko se inspirovalo také na výstavě evropsky sebraných modelů dělnických domků 1:1 v Paříži, nejen jako ekonomickým, či jenom technickým, ale i architektonickým tématem. V šedesátých letech 19. století následovala výstava domů už přímo v C. K. Rakousku. Nejvýrazněji se projevil odkaz výstavby patrových domků v Praze v Bubnech a na Smíchově. Zkušenosti z výše uvedených pokusů o zlepšení obytného standardu pro dělníky se prezentovaly také na Světové výstavě ve Vídni. Vliv byl značný, neboť výstava oplývala celou plejádou typů dělnického bydlení. To znamená, že i v Čechách a také na Moravě se ideově uchytila představa skupin domků v zeleni, která se v Ostravě o půl století později realizovala pro hornické rodiny v ostravském Petřvaldu.

Soubor bytových domů citlivě zasazených do krajiny představuje vůči masově většinou ekonomicky motivovanému pohledu přece jen jiný náhled na bytovou výstavbu, než s jakou se obvykle setkáváme ve velkých sídlech. Paradoxně tak bytové domky působí, že stojí na svém místě správněji než pozdější funkcionalisticky motivované soubory.

Příliv obyvatel na Ostravsko na konci devatenáctého a začátku dvacátého století byl spojený jak s významnou důlní činností, tak se záměry tohoto přílivu podpory, ale i snahou poskytnout obyvatelům z venkova lákavé a jejich původnímu stylu života s hospodařením na vlastních zahrádkách co nejpríznavnější kolektivní bydlení. Charakteristický typ z průmyslově vyspělých měst s úsporným bydlením tzv. „kasárenského typu“ s ubytovny s drtivě nízkou úrovní standardu, které nemělo na následný vývoj tzv. nájemního domu zásadnější vliv, je zde úspěšně

nahrazován pokrokověji koncipovanými domy dělnických kolonií. Právě ty nesou určitou tradici na hranici mezi typy bytů venkovských a městských domů. Uspořádání s orientací do jedné úrovně bydlení a s byty na patro se tento typologický druh blíží bydlení městskému, zázemí přiléhajících zahrad zase naopak venkovskému. Z anglického venkova z příměstí pocházející koncepce „cottage“, jako původní typ rodinného domku se zahrádkou, byl přetaven na ambicióznější bytovou stavbu doplňující anglický promyšlený, a tak i technicky pokročilý domek určením bytového domu směrem k větší sociální výstavbě.

Plány architekta Oskara Schwera (1872–1921) na zahradní město pro společnost Essener Steinkohlenbergwerke AG, která potřebovala dělníky pro blízký důl Gottfrieda Wilhelma, mínily zajistit celé hornické rodiny. Byty takto plánované byly pro nově příchozí horníky a jejich rodiny jakoby novou vesnicí s praktickými, také na zeleninu samozivitelsky chápanými kuchyňskými zahrádami; tak právě i to se dnes může projevovat neobvyklým přírodním až skromně rekreačně venkovským charakterem celé lokality. Konkrétní řešení mělo řadu dalších pozoruhodných inovativních nápadů, jak lze i sociálně dobře bydlet.

Dispozice je v této dělnické kolonii komponovaná nad sebe v bytech spojujících zpravidla čtyři byty v jeden obytný dům. V porovnání k pavlačovému domu, který spojuje v celek aditivně zmíněné dispozice bytů vedle sebe a zpřístupňuje je exteriérovou, a tak levnou pavlačí procházející před obytnými kuchyněmi, dělnická kolonie taková, jako je v Petřvaldě, znamenala opravdu sociálně dispoziční

---

³² C. K., zkratka pro císařsko-královský.

pokrok. Výhodné oproti pavlačovému městskému domu je odstranění pavlače, resp. jejím náročnějším nahrazením schodištěm do patra, které zde zpřístupňuje byty nad přízemím. Schodiště umístěné nejčastěji u štítu, a nebo v rohu u štítu umožňovala dispozice až tří obytných místností včetně kuchyně. Poloha schodiště jinde než v místě jednoho travé, jak to bylo i později nejčastěji v obytných domech, měla zásadní význam nejen pro dispoziční, ale i technicko – konstrukční uspořádání domu. Totiž schodiště, obvykle zaujímající polohu při dvorní fasádě, je zde variantně umístováno ve zmíněných, na tu dobu zásadně jiných polohách, tedy takových, které umožňují prosvětlení obvykle chudších „dvorních“ nereprezentativních, ale zde pokrokově „zahradních“ do zadního traktu zahrad orientovaných místností bytu.

Vše v kolonii Pokrok bylo sociálně inovující a znamenalo pokrokový standard pro vyšší obytný komfort. Důvtip celého řešení od urbanismu vychází z kompozice architektonického pojetí. Nezabírání pozice celého travé obvykle dvorní fasády schodištěm využívá volné urbanistické dispozice ke zdůraznění významu i dosud podružné druhé zahradní fasády. Uliční i zahradní arkýře zde byly alternativou k balkonům, obvykle používané jen u lepších, byť tzv. kasárensky založených dispozic městských bloků i pavlačových domů. Často mohly mít v předmětné kolonii charakter i zimních zahrad uvnitř opatřených dveřmi, a tak rozšiřující estetický i obytný standard bydlení. Kolonie Pokrok tak vykazuje příbuzná východiska znaků s již neexistující lesní kolonií Nový York, která byla postavena v roce 1913 až 1917 na stejných principech pro havíře a pracovníky dolů Barbora a Hohenegger v Karviné. Byl zde vytvářen symbol tehdy moderního, hygienického odlehčení bydlení

orientovaného na alespoň takto uchopenou harmonii jinak těžkého života.

Myšlenka odlehčení prostřednictvím i hygieny byla související s racionalizací chodu dolů včetně pravidel bezpečnosti a sociálního ohledu s akcentem na setrvání ve firmě, podávání co nejlepšího výkonu včetně dalších sociálních benefitů. Nebývalý posun v sociální politice zde totiž vyústil v určitou, byť sociálně omezenou ideu tzv. zahradního města a obě kolonie – Nový York od roku 1913, i Pokrok od roku 1914 – na Ostravsku tak důstojně uvádí jeho koncepci. Reaguje i dnes po 110 letech v principech obtížně dosažitelných na tehdejší pohyb obyvatel do měst spojený s nárůstem dělnické populace už během druhé poloviny devatenáctého století. Takto se setkáváme s pokusem eliminovat pro celek společnosti rizikovou sociální hrozbu.

V okrajových čtvrtích velkých měst, zejména Prahy, jako byly její čtvrti Žižkov, Smíchov nebo tehdy i na Královských Vinohradech, znamenalo bydlení v nájemních bytech značnou položku v rozpočtu dělnických rodin, i když to bylo tehdy měsíčně jenom něco málo přes sto korun. Nájemníci se často nutně spokojovali s jedinou malou místností k bydlení. Historici navíc uvádějí, že místnosti a byty měly ve velkých městech poměrně malé rozměry. V přepočtu bytové plochy na metry čtvereční a obyvatele bylo bydlení od poloviny 19. století v tomto smyslu hodně na menších plochách, než byly příklady z Francie nebo Německa, což je ostatně stav, který zůstal v celku řešení nadlouho. Také to bylo sociální téma tam, kde se dělnické rodiny hromadně přesouvaly do velkých měst za menší než zemědělskou dřinou na nájemných plochách, tedy za jakž takž zaplacenou práci. Na periferii bylo bydlení paradoxně kvalitnější než v centru, a to i z dnešního pohledu.

Při porovnání je zjištěno, že nadstandardní nájemní bydlení stálo víc než 700 korun ročně. Směrem k centru města, zejména Prahy, se tato částka patřičně zvyšovala, podobně jako dnes až k dvojnásobku. Vedle toho samozřejmě existovalo daleko nákladnější, skutečně luxusní bydlení, které tehdejší investoři umísťovali do eklekticky zdobených nájemných obytných paláců, což ale pochopitelně nebylo řešení pro „běžný“ dělnický ani řemeslnický život. Pro srovnání mezd je zajímavé, že ještě za Rakouska-Uherska pobíral 1200 korun ročně kvalifikovaný dělník, 6000 korun ročně nižší regionální nebo městský úředník, 12 000 korun ročně měl plat vyšší státní úředník. Vysokoškolsky vzdělané profese byly výrazně lépe placené, ale obtížněji hledali vysokoškoláci práci, jinak měli zhruba 2000 korun ročně, ale řadoví inženýři nebo technici měli základní příjem jen 1000–1500 korun ročně, paradoxně zhruba stejně měl správce školy, čili školník; zato vážená profese ve městech jako učitel s příplatky 7000 korun ročně, ještě více ředitel školy.

Celkové řešení i architektonický výraz kolonií z dnešního hlediska až neskutečně potvrzuje trend pro zahradní charakter ideálu bydlení na Ostravsku, navazující na ideje pokroku, estetiky vycházející z přírody paradoxně právě v objetí důlní krajiny. Idea bydlení pro sociálně stabilizovanou hornickou rodinu v domech tvořících komunity ve skupinách se zahradami, měla idealisticky nahrazovat znečištěné i morálně narušené centrální město. Idea kolonie, byť původně téměř anarchisticky založená, měla v Ostravě původ také v křesťansky orientovaném

sociálním prostředí, odvozeném vůbec pozoruhodně z německého označení „kolonie“. Kolonie byly něco jako pokus o sociálně pospolitou i morální komunitu. To, že byly sofisticky odcizeny továrnickým způsobem uvažování vedeným podnikatelsky gründerským myšlením, nemění nic na tom, že obzvlášť pokrokovost se zde nevytratila, naopak byla dále, byť pragmaticky motivovaná hledáním stability vycházející z bydlení v sociálním smíru. Obdobné kolonie se až později proměnily v lokality striktní sociální kontroly s přísně vyžadovanými pravidly užívání bydlení v kolonii jako drtivě převážně nájemního bydlení. Nicméně zde se jako málokde na konci 19. století v Rakousku-Uhersku formovala činnost stavebně uživatelských družstev, která dbala jak na sociální stabilitu, tak i na vnější výraz a údržbu nově koncipovaného bydlení (viz. např. Zákon o úlevách pro domy se zdravým a levným bydlením dělnických z r. 1902).

Oproti tomu, co představilo jako principy sociálního bydlení už devatenácté století, poválečné dvacáté století, přestože rozvíjelo předválečný sociální standard ze začátku století, nemá s nově uchopenými ruskinovskými idejemi³³ nic společného, zejména proto, že je zaujal hlavně, či jen sociálně, ekonomický aspekt bydlení. Přestože přineslo technické inovace, architekturu prostředí z výše naznačených idejí přeneslo ve smyslu urbanismu do sídlištní struktury na okrajích měst.

---

³³ „John Ruskin (1819-1900) byl ve své době uznávaným uměleckým kritikem a publikoval na toto téma řadu knih.“ „V Ruskinově díle můžeme nalézt nespokojenost s dobovým uspořádáním společnosti, především se sociálními podmínkami chudých vrstev, majetkovou polarizací společnosti, kritikou industrializace a předpokladů klasických ekonomů.“ ZEMÁNKOVÁ, Michaela. *John Ruskin jako předchůdce heterodoxního myšlení v ekonomii*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita v Brně. Vedoucí práce Naďa Johanisová.

Urbanistická východiska s inovací pro zachování kolonie Pokrok

Nosnou štafetu vztahů bydlení k přírodě, k lidskému měřítku a tomu odpovídající architektura domu převzala už od konce 19. století dezurbanizační tendence ideál rodinného domku v přírodě znetvořeně přeměněnou v kobercovou zástavbu zahradního města (viz výsledky anglického urbanisty Ebenezera Howarda a R. Undina), a to hlavně ve smyslu ekonomie proudové výstavby.

V kolonii Pokrok v Petřvaldě uvedená snaha o natolik kvalitní realizaci těchto idejí byla spíše ojedinělou, bydlení v sociálních koloniích bylo většinou sociálně i architektonicky tristní, a tím spíše je pozornost, která je věnovaná kolonii Pokrok, významnou.

Základním parametrem zasluhujícím odbornou i laickou pozornost v kolonii Pokrok je její prostorová urbanistická uspořádanost v zahradním, dnes i ekologicky nosném prostředí. Prostorovou organizací celý soubor svými parametry charakterizuje ve své době nastolovaný princip zahradního bydlení s ohledem na organizaci souboru. Celá základní forma úzce souvisí s urbanistickou strukturou a v měřítku města s nově uplatňovaným charakterem spojení venkovského a městského prostředí. Přitom, ač se nejedná o vernakulár³⁴ v pravém slova smyslu, jde spíše o venkovské příměstí, než o urbanisticky hutné město. Je to také tím, že mikrourbanismus představuje, sice jen v dílčím členění, charakteristiku urbánního bloku, který ale nabízí sekundárně i prostupnost územím, a přitom rozšiřuje i dnešní škálu městského prostředí o intimnější možnost sdílení vnějšího prostoru. Bloky jsou sestaveny z menších souborů bytových objektů, které mají v jistém smyslu svou autonomii.

Vezmeme-li znovu v úvahu princip zahradního bydlení, pak právě zde se uplatňuje urbanistická kompozice v měřítku, kdy obyvatelé nejen psychicky, ale i tělesně zažívají vztah bytu s přírodou. Na – k bytům, resp. k bytovým domům – přilehlých zahradně upravených parcelách se u obyvatel projevuje potenciál nově nalézané obytnosti i ve smyslu sociálně společenské interakce.

Městský způsob hromadného bydlení v širším společenském smyslu představuje v principu nadstandardní způsob obytnosti budovy s několika málo byty (dnes typologicky zvláště nazývané „viladům“). Kvile v pravém smyslu slova mají tyto budovy samozřejmě velmi daleko, nicméně opakovaně zmíněný vztah k terénu, který je zahradně nejen ve svém založení dobře upraven, ale díky charakteru obytnosti i nadějně se sociální kontrolou, je potenciálně průběžně udržován. Bydlení v kolonii Pokrok tedy nepředstavuje standardní budovu s byty a municipálně obstarávaným parterem; je to v každém kvazi bloku esteticky koordinovatelný soubor, vždy jako autonomní celek blízký individuálnímu bydlení, a to přinejmenším jako přechodový typ mezi individuálním a kolektivním typem bydlení. Vytváří se zde tak již někdy objevovaná nová kategorie, která spojuje nároky na urbanistickou, sociálně a ekonomicky logickou městskou skladbu vyšší hustoty a lidského měřítka, navíc ve spojení se zahradním prostředím.

Určitým hledaným parametrem úspěšnosti měla být také míra autonomie každé bytové jednotky. Tak zde vyrostly v zahradách vlastně autonomní budovy s netěsným řazením; objekty později stavěné s těsným řazením k sobě už neměly charakter vnitřního sdíleného prostoru a byly tedy většinou orientované do vnějšího prostoru, tedy sdíleného jen jako nezbytně obslužného.

Oproti oběma principům byla uzavřená bloková struktura k obslužnému „vnějšímu“ veřejnému prostoru reverzně orientovaná sama do sebe, podobně jako bloky řadové zástavby rodinnými domky, totiž jako jakási hybridní bloková urbanistická typologie. Takové celky bloků, výborně se ekonomicky hodící pro veřejnou správu městského inženýrství, a to sestavované ať už z bytových domů nebo i řadových rodinných domků velikosti městských bloků, se vyjma uzavřených forem uliční struktury daly charakterizovat celkovou absencí propustnosti. Urbanisticky ošetřená byla jako jediný prostor pro sociálně společenskou interakci ulice a s jejím rozšířením či založením vynecháním bloku nebo sestavy bloků tak vzniklé veřejné náměstí. To bylo uspořádání kolem téměř jediného sdíleného prostoru zpravidla jako volného prostranství.

Stávající stav kolonie Pokrok, dům typu I (Zdroj: Jana Šustrová, dne 4. října 2020)

Uspořádání v kolonii Pokrok je naopak založeno na volné kompozici vytvořené většinou všesměrně orientovanými budovami, které jsou osazeny do volně protékajícího meziprostoru a zde už jen záleží na jeho detailní charakteristice včetně formy drobného urbanistického detailu. Ten může teprve urbanisticky vyznívat ve smyslu srozumitelnosti prostoru, a to způsobem vymezení podružných soukromých či polosoukromých hranic.

Při vymezení hranicemi a velikostí obytného bloku jinak než budovami, lze ve spojení se zahradně upravenou krajinou dosahovat i větších, a byť nejasně prostupných, či spíše neprostupných, bloků značných rozměrů. Pokud se podaří vyřešit tento společensky problematický aspekt, lze tuto formu přirovnat k dnešní až nadstandardní prostorové nabídce. Budovy orientované společensky do vnějšího obslužného prostředí nabízejí potenciálně sdílený prostor zahradního typu uprostřed. Zdánlivá maličkost, jako je existence pozorně obdělávané zahrádky a společných volněji obhospodařovaných sadů, je z hlediska velkého urbanismu města vázána ke způsobu detailního řešení rozdělení pozemků z tkáně cest mezi bloky i mezi zahradami a z jejich tvaru včetně zmíněného urbanistického detailu. Tak velmi záleží na kvalitě forem tohoto detailu.

³⁴ „Vernakulár nebo vernakulární, znamená lidový, domácí, místní. V architektuře vernakulár chápeme jako charakteristický místní výraz staveb pro určitý region.“ TOMANOVÁ, Klára. *Ekologická architektura a bydlení*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Eva Novotná.

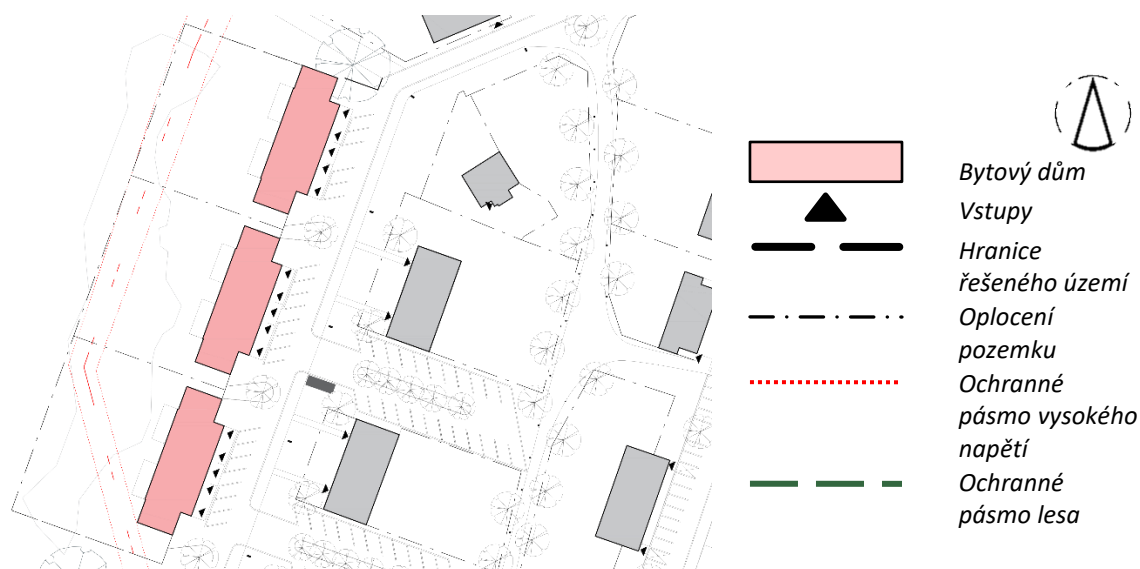
Polarita orientace s charakterem pojmů venku a vevnitř naznačuje úkol jak, a hlavně jaký vytvořit „vnitřní“ sdílený zahradní prostor. Navozuje otázky, zda a jak pojmut v uličním prostoru obvykle očekávanou reprezentativnost. Tou se zde má na mysli reprezentace komunity a jejího charakteru včetně estetického nároku; vnější obsluhovatelnost, bezpečnost, a tak funkčnost, se zde bere jako samozřejmost. S tím souvisí i psychologicky očekávatelný nárok na identifikovatelnost „vnitřního“ prostoru i identitu samotných budov. Stejně tak jde o udržení „vnějšího“ uličního profilu oddělujícího jednotlivé části původně jaksi „přirozeně“ vzniklého velkého městského bloku v rámci celého souboru. Velikostně rozdělené velké kvazi bloky, vytvářené vyznačením hranic nejen budovami, ale hlavně hranicemi jednotlivých i do bloků spojených zahrad, jsou tedy charakterizovány do volné formy tras cest vymezených ploty, zídkami, vyznačenými hranami zástavby. Obvyklý volný mimoměstský prostor se do jisté míry reverzně obrací v „plnost“ tkaniva, kde v něm není místa pro příliš výrazné kompoziční principy – jako by se právě v tomto urbanisticky přiblížil volné krajině urbanizované lesními a polními cestami s jejich křížovatkami a zastaveními. Jakoby forma budov a jejich architektura měla ustupovat tomuto předivu a nechat vyznít tzv. zeleni – volné nebo zde spíše zahradně upravené přírodě.

Nepotlačením architektonizace budov spolu se zvýrazněním přírodního fenoménu zde paradoxně nahrává i jiné úvaze o zapojení ekonomického kritéria, které si jinde vynucuje téměř vždy vnitroměstský charakter s velkými, a pro bydlení méně přívětivými hustotami osídlení na hektar obydlené plochy. S tím souvisí úvahy o využití daného prostoru i jinak než jen účelovém, tj. např. esteticky krajinotvorně.

Potenciál je v nalezené nové pozici v typologii urbanismu bydlení s estetizací vnějšího prostoru. Nízkopodlažní budovy jsou každá solitérní, ale s ostatními je spojuje právě výše naznačená, a tak významná krajinná estetika. To umožňují často všesměrně orientované, téměř typizované, půdorysné rozměry; nabízí se zde také vyšší, ekonomicky nosnější zapojitelnost do hustší urbanistické struktury, která závisí na detailním konkrétním řešení dispozice domu.

Dispozice domů spolu s řešením urbanismu se upravuje vstřícně k soudobým nárokům na vyšší standard, zejména, podobně jako se nutně pro mikrourbanismus doplňuje individuálním parkováním, v detailu dispozic domů na plošný standard podle norem s ohledem na parkování a v bydlení na normativní hygienu. Všesměrnost orientace výrazu domů odpovídá i nově hledaným dispozicím; je dána možnostmi využít zahradně upravených uličních parterů budov a civilně upravených parterů zahrad. Celkové uspořádání vytváří také příhodně vlastnický a s tím i stavebně technicky relativně nezávislé budovy pro komorní urbanismus a v něm pro zahradní bydlení. Tyto budovy jsou obsluhované z veřejného uličního profilu, přesto zmíněná všesměrnost orientace jak do ulic, tak do zahrad, nabízí paradoxně i u stálých dispozic velkou flexibilitu uplatnitelnou pro různé nároky na bydlení.

V bydlení se všesměrnými orientacemi dispozice nezáleželo tolik na orientaci ke světovým stranám, která nebyla tolik podstatná, jak tomu bylo ve smyslu již i zde názorně překonaných klišé pro bydlení ve 20. století, se zdroji v často jen umanuté doktríně funkcionalismu.

Příklad řešení dostavby stávajících struktury kolonie Pokrok a navýšení standardu z pohledu mikrourbanismu – doplnění parkování, řešení uličních parterů budov a parterů zahrad³⁵

S obytným prostorem orientovaným jen do zahrady na jih (jedině s navyklo orientací účelové místnosti a eventuálně zbytného prostoru na sever atd.) vzniká víceméně jen s hygienicky založenými výhodami kolektivní forma, avšak s nevýhodami masově orientovaného kolektivismu. Proto částečně individuální formy bydlení většinou jen pro dvě domácnosti v jednom schodišťovém jádru na patro založené, zakládají psychologicky téměř luxusní, a přitom společensky dostatečný standard s nízkopodlažní formou zástavby. Umožní tak využít popsanou výhodu přilehlých zahrad, tak i drobné měřítko vnějšího uličně obslužného profilu. Jestliže je zde přímý

kontakt bytových jednotek s terénem méně atraktivní než u individuální zástavby rodinnými domy, nízká podlažnost a vymezení zahradního parteru pro každou bytovou jednotku je i při výrazném zvýšení hustoty obyvatel v území oproti kolektivnímu, vysokopodlažnímu typu zástavby nesrovnatelná sociální i estetická přednost. Každá budova je v tomto smyslu identifikovatelným domem, nikoli anonymní schodišťovou sekcí a má tak svou individualizovaně řešitelnou polohou, a tak i podobou urbanistickou autonomii. Je zde tedy nikoli uliční blok, ale oproti uličnímu bloku zpětně chápaný dům v pravém slova smyslu.

³⁵ ŠUSTROVÁ, Jana. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Z charakteristiky kolonie Pokrok v Petřvaldě vyplývá i zařazení výše uvedených domů jakož individuálního do kolektivního bydlení přechodových stavebních typů. Nejde tedy o masové soubory forem, jde o nalézání (přes urbanistický detail) přesahu architektonického hledání vedoucího ke znovu nalézané psychologii ve významu výtvarně estetického a krajinářsky zahradnického označení vstupů. Máme co dělat s orientací s doplněním nových typů psychologicky vždy zásadních vstupních a okenních otvorů, verand, teras, užitných zahrad atp. Jde tak rovněž o typologickou kategorizaci s rozlišovacími znaky typu: *dům* (přestože kolektivní formy, ovšem komorní) je prvotním principem architektonického nejen uspořádání, ale i řádu. Dále *architektonická forma*, která je daná prostorovou koncepční uspořádaností a obousměrnou orientací, výškovou úrovní s vazbou na využívání zahrad. *Je nasnadě, že zásadní konečné základní architektonické členění neusiluje o obvykle různě upravené relikty modernismu.* Jako prioritní se nepovažuje, když základní hmota a v ní byt se sestavou pokojů je stanovena viz výše, a to jako znovu z relativně jasně vymezených a proporčně nalezených záměrně pravidelných tvarů domů, v nich místností atd.; dispozice (shodným horizontálním uspořádáním s možností návratu do tzv. nově pochopeného „prostorového plánu“ i „enfiládou“ navazujících pokojů), ale pracuje také pro požadované případy tzv. volného plánu, ovšem dle této koncepce spíše v praxi sice velmi obvyklých tzv. „klientských změn“,

zde náročnějších i statických úprav – ty kompozice pochopitelně umožňuje.

Východiska pro ideu architektury pro harmonii bydlení v kolonii Pokrok

Níže představované ideové i praktické návrhy možných řešení studentů se nesnaží obsáhnout nejobvyklejší případy, jak je registruje dnes stavebně developerský trh, ale směřuje k tomu vytěžit maximum z nabídky odkazu zahradního bydlení zde určené – dokonce i dnes vysoce nadstandardně – kdysi těžce pracujícímu hornickému dělnictvu. Je zde velmi pozoruhodná možnost inovativního řešení ve vztahu k plošnému standardu na obyvatele a s doplněním hygienického standardu k návratu k harmonii bydlení a jejím výchozím formám.

V poznámkách Oldřicha Ševčíka a Ondřeje Beneše XIII. Domov, bydlení a architektura v době velmi pozdně moderní³⁶ se dočteme, že také filozof Jan Patočka v „Kacířských esejích o filozofii dějin“³⁷ tuto problematiku zmiňuje. Člověk se po svém místě na světě i kosmu táže. Principiálně jsme bez domova, ale usilujeme a sníme o něm³⁸; výroky přírodovědců, psychologů, sociologů k bydlení a bytu zobecňují empirii³⁹ pro operativní úroveň myšlení, filosof se táže po tom, co je předpokladem těchto výroků. „Architekt by měl porozumět oběma úrovním sdělení, protože v architektuře se ustavuje lidský svět...“

³⁶ DULLA, M. a kol. *Kapitoly z historie bydlení*. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2014. 279 s. ISBN 978-80-01-05433-8

³⁷ HEJNÝ, S., SLAVÍK, B. *Květena České republiky 2*. Praha: Academia, 1990, 540 s. ISBN: 80-200-1089-0

³⁸ („bydlení je způsob, jak smrtelní obývají zemi“ – M. Heidegger).

³⁹ Empirie je zkušenost získaná pozorováním, případně pokusem. DRAGO, Ivan. *Empirie*. [online].

Multimediaexpo 15. 5. 2014 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Empirie>

Případné podobné poznámky zde odkazují, a tak i naše mohou odkazovat, na Etickou funkci architektury. U Karstena Harriese a jeho eseje *Prostor a místo* je tuto funkci podstatně rozebírající postoj, který dokáže chápat stavění nikoli anachronicky. Zde se v kapitole X. Bydlení a stavění poukazuje na to, co je i v dnešním bydlení k řešení: „...Povahu hrozby, která vinou techniky doléhá na pravé bydlení, Heidegger objasňuje třetím tvrzením: „Ge-Stell uspořádává vše, co se v přítomnosti přítomní, jako vždy disponibilní položky disponibilního materiálu...“⁴⁰

... Sloveso *Bestellen* znamená... „poslat pro“ anebo „obdělávat“ (pole). Vše, co je vybaveností uspořádáno tak, že mnoho rozměrnost bytí jsoucna je zredukována na jeden rozměr“, jsoucímu je nařízeno (a je tak zřízeno), aby se prezentovalo jako „vždy disponibilní materiál“. A mezi jsoucí patří také lidé. „Potřeba lidského materiálu podléhá stejnému uspořádání, charakteristickému pro mobilizaci v době války, jako potřeba zábavných a básnických knížek... M. Heidegger rovněž chápal vyhlazovací tábory jako „...Stavby postavené proto, aby proměnily lidské bytosti na lidský materiál a zradily podstatu stavění, neboť byly postaveny s cílem zradit nezbytnou podmínku pravého bydlení: ono setrvání v součtveří, které v sobě zahrnuje i zachování možnosti skutečné smrti...“ Architekturu koncentračních táborů máme chápat jako děsivou realizaci onoho kontraideálu, který je skryt v podstatě techniky – tedy antitypu Adamova domu v ráji. Srovnání všech rozdílů, které Heidegger přisuzuje podstatě techniky, zčásti prochvívá i jeho vlastními

slovy... *Byl to nelidský odstup, podle Heideggera spjatý s onou érou techniky, která svou obludnou podstatu odhalila v národním socialismu, co Heideggerovi dovolilo říct: Zemědělství je dnes motorizovaný potravinářský průmysl, ve své podstatě totožný s výrobou mrtvol v plynových komorách, s blokádami a vyhladověním celé země, výrobou vodíkových pum. Ale jakkoli jsou tyto Heideggerovy rovnice obludné, není těžké je pochopit. Způsob, jak Heidegger chápe podstatu techniky a bídu bydlení, tyto ekvivalence přímo vyžaduje. Zmiňuje se zde také ta Heideggerova teze, že „... pravá bída bydlení se v první řadě netýká bytů, ale tkví v tom, že smrtelní vždy teprve hledají podstatu bydlení, že se musejí teprve naučit bydlet...“*

Když Karsten Harries opakovaně parafrázuje, co Heidegger říká, poukazuje se zde také na „...lákadlo volnosti, jež otřásá pouty místa...“, také na „...zdi a zavřené dveře člověk odedávna vnímal jako výzvu k prolomení...“. Touha zvítězit nad tyranií místa je stará jako lidstvo samo, technika nám zde poskytla jen nesrovnatelně účinnější prostředky; Uzavřenou komunitu Heideggerova rolníka ze Schwarzwaldy vystřídala komunita – či snad lépe komunity – mnohem méně restriktivní a multidimenzionální, k níž dnes patříme všichni. Součástí tohoto tříštění, při kterém vyvstává riziko, že se rozpadne společenství jako takové, je větší důraz na odlišnost rolí hraných lidmi, s nimiž se setkáváme: zaměstnavatel, agent, policista, učitel, manželka, manžel – všechny tyto role

⁴⁰ HEIDEGGER, M. *Die gefahr, Bremer und Freiburger Vorträge*. Přepřacované vydání. Frankfurt a. M.: 2005, s. 46. ISBN 978-3-465-3425-4.

zacloňují osobu, s čímž jde ruku v ruce větší anonymita a vzájemná nahraditelnost jedinců...“ s. 173, 175, 176⁴¹

Jak v tomto prostředí odvozovaném z filozofie vůbec figuruje odkaz kolonie Pokrok? Přes určitý rys je opakované a jakoby mechanickému nebydlení vycházející vstříc uskupení malých bytových objektů, přece je tu jeden zásadní rozdíl. Krajina a architektury překonávají tento i filosoficky M. Heideggerem kriticky nahlížený mechanismus bídy bydlení. Proč není právě zde žádná kolonie typu tolik skloňované bídy, která se u vyhlášených skupin obyvatel posléze měnila v nelidsky a bez lidského a právního nároku provozovaný tábor?

To, že je bydlení jak lidský, tak dokonce lidsko-právní nárok, neznamená samozřejmě, že na ně má někdo automaticky bezplatný nárok, podobně jako je právo na soukromé vlastnictví, což rovněž vůbec neznamená, že se svým majetkem může každý nakládat zcela libovolně. Přesto se tak mnozí mylně domnívají. V situaci, kdy mělo a dodnes má stále tolik lidí problém se zajištěním nejen vlastnického bydlení, ale dokonce zaplatit nájem a pomoc z veřejných institucí a takto i státu, má řadu omezení a trpí tolika nedostatky, jako je tomu dnes v České republice. V souvislosti s rozbořením kolonie Pokrok lze říct, že právo na bydlení je mnohde dotčeno. Přestože se z tržně marketingových důvodů z hlediska mobility pracovní síly někdy velmi opomíjejí hlediska lidské důstojnosti, je podstatné, zda lidé mohou žít naopak stabilně a bezpečně, tedy z hlediska základních práv ve smyslu i Heideggerových tezí tak, aby pro ně jejich jak to, že pak přestávají fungovat a být

na vzdělání. Jak tedy naplnit to, že aktuálně – v lednu roku 2021 přijal Evropský základní právo, nebo právo méně důležité, či dokonce podružné, jeví v podstatě nesmyslná. Stát má dokonce povinnost se svými závazky řídit a nelze říct, že nějaká práva jsou druhořadá, nejsou základní nebo jsou nedůležitá. Konkrétněji vymezená práva na domov dávají navíc obsah těm více abstraktním, jako je právo na lidskou důstojnost, právo na rodinný život či právo parlament usnesení, ve kterém vyzývá členské státy, aby uznaly důstojné bydlení jako jedno ze základních lidských práv, které je dokonce vymahatelné prostřednictvím právních předpisů? Podle poslanců Evropského parlamentu by měl mít každý člověk přístup k důstojnému a zdravému bydlení s kvalitní pitnou vodou, kanalizací a energiemi. Další společensky ožehavá otázka je, jak radit lidem, kteří dnes bez jistoty bydlení tam, kde bydlí aktuálně, ale za podmínky výdajů většiny svých příjmů na bydlení, se jim nabízí, že mohou bydlet kdekoli, ale nejistě, třeba kvůli lepší pracovní nabídce? Stabilizace v oblasti bydlení je dobrá nejen ze sociálních a psychických důvodů, ale paradoxně vůči všem těm o mobilitě pracovní síly i ekonomických. Jestliže lidé neutrácejí za bydlení velkou část příjmů, vracejí za bydlení uspořené peníze například tím, že víc podporují místní služby, a tedy pak druhotně podporují nároky na lepší urbanistické řešení včetně služeb dosažitelných ekologičtěji v místě.

Další otázky navozují obce sdružující větší služby a pak zejména města; tedy v tom smyslu, zdali tu jsou pro všechny ekonomicky fungující obyvatele? Anebo jak a zda ani centra aglomerací nejsou jen pro nejbohatší procento obyvatel? Pakliže ano,

---

⁴¹ HARRIES, K., VYBÍRAL, J. *Etická funkce architektury*. Praha: Arbor vitae, 2011, 440 s. ISBN 978-80-87164-97-6.

centra schopna zajišťovat základní jak urbanistické principy, tak i sociální bydlení vytvářelo domov. Z tohoto pohledu se otázka, zda jde v tomto případě právě o služby? Odpovědí na první pohled jakoby jen sociálně založené otázky tak může být urbanistické a architektonické hledání forem blízkých původním záměrům, které nejen že v předmětné charakteristice naší kolonie sdružovaly v devatenáctém století dnes sice neznámé, ale ve své době architektury skvělého, architektonicky formujícího i sociálního cítění. Výzvou kromě kolonie Pokrok v Petřvaldu jsou architekti devatenáctého století, a to i ti, kteří navrhovali nejen domy, ale i části města pro bohatší klientelu; jako August Prokop, ale i tradicionalisticky myslící výborní architekti, jako byli Germano Wanderley, Eduard Exner, Franz Neubauer, Alois Ludwig, Karel Fischer, zejména v průmyslově se rychle rozvíjejícím a, podobně jako bylo Ostravsko, sociální problematikou zatíženém Brně.

Ostravsko ovšem zaznamenalo také speciální a až filantropické snahy o zajištění sociální stability státem podporovanou zmíněnou výstavbou. Ta odlišuje jinak asociálně rozmísťované ubikace typu tábor, nově i tradičně chápanou obdělávaným kouskem krajiny a do ní překvapivě malebně zasazenou architekturou. Tak může být kolonie Pokrok nejen z romantizujícího pohledu na historii architektury i pro dnešní developerské, často i dnes jen asociální způsoby bydlení inspirací a poučenou politikou.

Ve vztahu k tomu, co může znamenat původní C. K. rakouský přístup ke kolonii Pokrok, stojí za inspirativní zmínku, že také už v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který je pro Českou republiku také dnes závazný, se v článku 11 doslova píše: „Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň

pro něj a jeho rodinu, zahrnující v to dostatečnou výživu, šatstvo, byt, a na neustálé zlepšování životních podmínek.“ Je politologicky zajímavé, že právě tento pakt, shodou okolností jeden ze dvou paktů, které Československo přijalo a zavázalo se usilovat o dodržování a rozvoj práv, které se v nich nacházejí už v roce 1976, dal vzniknout jako snad nejvýraznější podnět Chartě 77; to díky tomu, že se lidé, kteří stáli za jejím zrodem, rozhodli vyžadovat po vládě a komunistické straně, aby své závazky plnilo i tehdejší Československo, když 13. 10. 1976 byl také u nás ve Sbírce zákonů ČSSR (č. 120) zveřejněn Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Jde také o přijetí takových kroků, které charakterizují oba pakty; zejména když oba pakty pak byly jménem naší republiky podepsány už v roce 1968, pak stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a nakonec podnětně vstoupily i u nás v platnost dnem 23. 3. 1976, kdy právě skupina odvážně myslících občanů upozorňovala na to, že od té doby mají naši občané právo a náš stát povinnost se jimi řídit,“ (viz úvod prohlášení Charty 77). Šlo tedy už v těchto letech o to, aby bydlení nebylo jenom fyzické zajištění tepla v zimě a střechy nad hlavou, ale právě onen rys zlepšovaných podmínek přiměřené životní úrovně.

V hledání těchto podmínek máme co dělat s bydlením právě jako s architekturou, na kterou nás může upozornit a navádět v ostravském Petřvaldě i v usilování o charakter i architektonický výraz blízký přírodě před více než sto lety, kolonie Pokrok. Jak potom obстоjí vůči hledání správných podmínek bydlení architektů v roce 2021 argumentace v podstatě primitivní ve své prvoplánové liberálnosti, a totiž, že bydlení je ryze ekonomickou záležitostí v zajišťování fyzických potřeb?

Jestliže v této situaci veřejná podpora architektury bydlení může mířit ke změně této situace z ekonomicky motivované výstavby bydlení, je třeba asi více podpořit výstavbu menších družstevních bytů. S touto veřejnou podporou a s tím související nabídkou do lokalit s méně komerčně a marketingově přitažlivou nabídkou bydlení lze ale připravit investiční programy pro menší subjekty v investování. Například pro obce, když se svých bytů v 90. letech minulého století (v rámci masově přijímaného myšlení o investicích ve smyslu završované výstavby i vlastnictví obecních bytů) obce, které málo sledovaly prosperitu, zbavovaly. Tak chybějí byty v obcích pro jejich stabilitu sociálně přijatelnějšího bydlení např. pro lékaře či učitele. Obce by postavily třeba rády menší jednotky domů s byty, a ty by byly pro jejich rozvoj zásadní pro nutnou nabídku pro lidsky přívětivý chod pobytu a bydlení v obci nejdůležitějším profesím. V Petřvaldě (jako vzorovém měřítku v urbanismu i charakterem velkoměstského satelitu přívětivé obci, přes všechny hygienické nedostatky odpovídající tehdejší době) objevujeme v původním založení kolonie hledání lidsky přívětivého příkladu s obytným domem. Zde dům malého měřítku s tvaroslovím právě tehdy probíhajícího architektonického stylu secese, tedy moderního stylu s oporou v konvenčním diagramu, konotoval pojem obytného domu.

To, že kolonie Pokrok pro těžce pracující horníky a dělníky zde i s ambicí dobového architektonického výrazu vznikla, vyvolává zásadnější otázky než jen střechu nad hlavou. Zde je totiž pro obecný jazyk architektury specifické, nakolik lze dnes zmiňovat, tehdy daný účel smyslu

architektury. Ten se dnes v koncepcích sociálního bydlení moc neobjasňuje, naopak nás může odvádět od toho, co je dnes pro současnou sociálně chápanou „nearchitekturu“ neboli sociální výstavbu specifické. Stavět sociální výstavbu dnes může znamenat buď hromadit malé a hygienicky sice vybavené, ale od architektonické ambice oproštěné množství bytů, nebo zkusit k Petřvaldu analogickou cestu. To znamená komunikovat se stylem, s přírodou a sdělovat to, že stavba zejména na bydlení je nejen účelovou stavbou, ale architekturou a lidským výtvorem. Tento výtvor své funkci musí sdělovat, jak i esteticky má být utvářen a pak užíván. Dopad prodejnosti na tato ideová východiska naopak předpokládá. V otázce bydlení jde takto jen o jakousi „denotaci“⁴² rozdílnou od konotace⁴³, kdy architektonickým výrazivem hledáme jeho symbolické i hlubší významy. Život v jen sociálně podmíněné, a tak na pobyt v teple a pod střechou nastavené (i tak dnes velmi drahé) bydlení je v podstatě denotací na všechny otázky architektury.

Co je ale základním významem pro městské bydlení, naznačuje opět kolonie Pokrok. Už před sto lety život v hromadných ubytovnách těžících pouze z elementárních denotací bydlení jako fyzického pobytu, ovšem ve městech pobytu blízko nových pracovních příležitostí a tehdy minimálních služeb prokazatelně snižoval hygienické parametry, a tak zvyšoval riziko onemocnění i psychických poruch, např. schizofrenie. Mezi další prvky, které hrály a dodnes hrají významnou negativní roli, patřila a patří sociální izolace. Aktivita v oblasti opaku

⁴² Denotace označuje objektivní význam nějakého termínu, který např.: můžeme najít ve slovníku. DE VITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 6.vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 8024720183.

⁴³ Pojem konotace je subjektivní a emocionální označení. Význam, který konkrétní mluvčí nebo posluchač připisují určitému slovu. DE VITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 6.vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 8024720183.

sociální izolace, tedy v soudržnosti, jsou zaměřovány na zajišťování dostatečných kapacit veřejných služeb a ochrany před sociálním vyloučením znevýhodněných lidí právě v oblasti sociálního bydlení. Je zde alespoň v oblasti prostředí jistý veřejný zájem; ten ale na základě zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, není jednoznačně ochráněn, explicitně je takto formulován jen podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

*Dům č. p. 679 a 761, dům typu VII a A*⁴⁴

Architektonické stavby pro bydlení na nás působí a k naší kultuře promlouvají a vůči přírodě je tu při vši očekávatelné souladnosti jeden rozdíl. Architektura je už podle přírody akcentující filosofie Johna Ruskina nutně chápána jako spjatá s přírodou, ale stejně tak jako to, co má být v souladu s ní, i jako fenomén protikladný. Také proto, že architektura bydlení se nemůže omezit na typologickou denotaci stavby, ale musí zohledňovat také reprezentaci postoje k tématu bydlení, a to svým rématem, tj. předpodmětnou podstatou bydlení. Teprve toto architektonické „réma“ nám brání mít a brát jako samozřejmou architekturu bydlení jen jako sociálně účelovou. A tak je zde znovu inspirující pojetí kolonie Pokrok. Poučení, kterého se nám z této malé a dnes bezvýznamné kolonie

v Petřvaldě dostává, je také v tom, že jako symbol určité, přestože sociálně orientované reprezentace typu bydlení něco zastupuje jako člověku přívětivý znak. Forma této reprezentace předpokládá skromnost, účelovost, ale i jistou obeznamenost s lidským měřítkem v přírodě blízkém bydlení. Jestliže pochopíme reprezentační funkci architektury, snadněji pochopíme inspiraci určitou typologií urbánní i objektovou, kterou vytváří v Petřvaldě v kolonii Pokrok právě zde postavené obytné domy. Ty vypovídají o možnosti, jak odstranit architektonickou nedostatečnost často jenom ekonomických nebo funkčních naplnění očekávání v hromadném bydlení, ale také v individuálním, např. akceptací „mobil homes“, které se mohou stát náhražkou v dnešní době stále a neúměrně vzrůstajících cen bydlení.

⁴⁴ PUCHOLDTOVÁ, Lucie. *Revitalizace obytné dělnické kolonie Pokrok, Petřvald* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Ceny bydlení totiž v současnosti nabízejí jen denotaci základních přístřeší poskytnutých se soudobě náročnějším designem za skromnější cenu. Konotace jakési novosti a v tom „kvality“ spojené s levností a uměle vyzvedávanou dočasností či dokonce pojízdností se spojuje se stylem připomínajícím ovšem z jiného soudku atmosféru „svobodných“ šedesátých let minulého století, aby i architektonickými pokusy tento styl pobytu člověka nějak soudobě vnášeným designem přiblížit, tato z nouze ctnost nenarážela na odpor. Je také pozoruhodné, jak se i tyto pokusy vyřešit krizi bydlení setkávají s tím, co člověk braný jinak než tzv. „ontologicky normální osoba“ (výraz sociologie ve vztahu k pokrytí potřeby bydlení výstavbou sídlišť v 80. letech minulého století) čeká od bydlení? Přístavky, a to už ne tak levné, zajišťující rozvoj minimálního bytu připojením přístřešku nad teráskou, přidáním zápražími ke dveřím s uvítacím osvětlením, okenicemi k minimalizovaným okenním otvorům, a nebo dokonce – asi proti sněhu zdůvodňovanými přístřešky na auto, se obyvatelé takových moderních ubikací snaží vytvářet větší znaky bydlení, resp. vlastního domova.

Ve vztahu ke kolonii Pokrok lze konstatovat, že také reprezentace lidského bydlení, podobně jako ornament v secesním pojetí i dělnických kolonií, měřítko, možnost obytnosti, do stavby, a nejen do designu vnesených kvalit, tu hraje určitou, a ne bezvýznamnou roli vedle funkce bydlení. Také v sociálním bydlení se vedle funkčnosti stavby jedná o reprezentaci vztahu bydlících lidí ke krajině, ale i k celku – ke světu, než tu jen funkčně uvažovat o objektu bydlení. Přitom celkově se určitě nejedná o estetické uchopení miesovské, rietweldovské nebo corbusierovské východisko, snad právě proto, že jde o sociální bydlení. Všechna tato

východiska estetiky moderny oproti zapomenuté estetice a měřítku kolonie v Petřvaldě odeznívají jako téměř mrtvé, byť i dnes často až křečovitě, ale i velmi draze designované modernistické doktríny implantované do bydlení. Připomínka východiska z anglické „cottage“, jakési původní obyčejné stavby stále ve vztahu k přírodě otřásá každým drahým modernismem, přestože v dnešní době téměř neexistuje schopnost opakovat to, co se v bydlení udělalo pro Pokrok dřív, před ním.

V architektuře bydlení mnohé lidi už tolik neuspokojuje odchod od tradice, jehož jedinou doktrínou je svévolná modernistická designová rozmařilost. Ta je dnes již jako rozumem formovaný marketingový konstrukt a jeho smyslem je legitimizace rozmařilé praxe. Po vzoru kolonie Pokrok by bylo záhodno vyjádřit to, co je podstatné a pro bydlení přirozené, když oproti přirozenému modernistický zmatek v architektuře bydlení, v němž dnešní architektura existuje, nám nenabízí příliš rozumně alternativní postoj, jež je ideovým zdrojem v minulosti a nějak si v něm osvojit lekci z konce devatenáctého a začátku dvacátého století v určitém – k prostotě mířícímu, ale dekoru a vztahu k přírodě se vztahujícímu novému. Osvícenství. Předarchitektonický počátek spočívá ve čtyřech pravidelně uspořádaných stěnách navzdory k jeho odkazu k obydlí – to je podle Goetheho příliš apelující na přirozenost.⁴⁵ Osvícená logika tak stavbám, jako je kolonie Pokrok, domům tohoto typu promlouvajícím k nám z uvedené minulosti, může dát vzniknout pro bydlení uchopitelnému, jinému než mega měřítkovému systému, přestože inspirace petřvaldským Pokrokem je zabarvena konvencemi tehdejší doby, a tak příliš bez pečlivějšího rozboru neupomíná na nadčasové principy bydlení,

---

⁴⁵ GOETHE J. W. *Von Deutscher Baukunst*. Berlin: 1776, 6 s.

i když nelze tvrdit, že právě tato kolonie v Petřvaldě k nám může promlouvat sice místním, ale i obecněji slyšitelným hlasem, který na nás uplatňuje v bydlení bezprostřední nárok.

Kolonie Pokrok není sice sen, který by chtěl dosáhnout na ideu skutečného či spíše opravdového bydlení namísto pouhého neontologického⁴⁶ pobytu a v něm pobývání, ale může být zdrojem regulativních idejí a jako takový je v tomto smyslu exemplární.

Rétorika funkcionalismu usilující o program založený hlavně a později už jen na funkci pro jádro bydlení nemusí být funkční v širším smyslu; tak= proto, že nekonotuje imperativ úspěšnosti v širším, a to i ekologickém smyslu, a tak již neutváří svět založený hlavně či jen na poznatcích vědy a techniky. Chceme-li této skepsi čelit, není proč váhat znovu oživit téma pokroku bydlení na ideovém půdorysu Pokroku z Petřvaldu a tím překročit jen modernistický étos, který nás většinou v otázce bydlení uvrhá do pouhého pobytu a na místo k bydlení, k pobývání. Tedy ruskinovský přístup a dům pro bydlení více rodin se zdrojem v cottage nemusí být překonané téma. A také to, že architektura bydlení může být určitým uměním té správné, k přírodě a lidskému měřítku trefeného vztahu k reprezentaci, není věcí starou a odeznělou jako u kolonie Pokrok, postavené před více než sto lety. Jde o to, připustit si myšlenku idealizující reprezentace, otázka je jaké a čeho. Třeba i toho, aby koncept domu se zahrádkou pro jeho obyvatele odpovídající ještě lidskému měřítku, nebyl opuštěn. Aby bylo možné obytné jednotky řadit a vrstvit do nevelkých, ale pro ekonomii únosnějších celků, než je celek vytvořený z rodinných řadových domů.

Také představa bydlení formou bytového domu v zeleni pro několik dělnických rodin, tedy bydlení tvořícího ve skupinách menší urbanistické celky míjející se s masovým měřítkem, není ani společensky anarchistická (viz výše archetypální původ takových kolonií), ani socialistická, ale zdravě pro bydlení sociálně architektonická; aniž by se téma sociálního, ne drahého bydlení muselo rozvíjet jen ruku v ruce s masivní průmyslově uchopenou výstavbou v duchu dřívějších funkcionalisticky levicových doktrín. Ty jako by rozvíjela bývalá společenská garnitura; a byli jsme svědky, jak se posléze změnila v konzum i v oblasti bydlení už před více než třiceti lety. Jde o to, aby se ideál bytového domku z přelomu devatenáctého a dvacátého století ve smyslu čerpání z jeho počátků, ale určitě ne v jeho někdejší dezurbanizační tendenci (kobercové zástavby rodinnými řadovými domky na okrajích měst zejména v Anglii Ebenezera Howarda), přiměřeně vrátil. Jde také o měřítko, jaké postupně ve vztahu k hromadnému bydlení zaujal nejen konzum, ale také pokračující industriální proces. Ten je nadále opřen, ale tak jako byl dlouho, po celé století, o vykořisťování krajiny, a ne o láskyplnou péči rovnocenného partnerství člověka a krajiny. Kromě ničení zemědělského vztahu k bydlení jako zdravě únosného pobytu člověka na zemi tu byla ještě jiná, pro naše téma důležitější společenská rovina přirozenosti a lidské rozmanitosti.

Když byla kolonie Pokrok založená, byť třeba z pragmatických podnikatelských východisek také na vztahu dělníka-horníka k přírodě, nebyl nikdo s to ani ochoten odhadnout, jakou i ekonomicko-finanční hodnotu pro člověka má příroda, a to už vůbec ne

⁴⁶ „Pojem ontologie (slovo odvozeno z řečtiny; on,ontos — jsoucí, logos — výklad) se objevuje až v 17. století — 1613 Goclein, 1656 Clauberg 2—a jeho použití ve filosofickém významu je spojeno se jménem Christiana Wolffa, který jím chce nahradit pojem metafyziky ve smyslu „učení o bytí vůbec“. Ontologie jako filosofická disciplína se zajímá o bytí ve smyslu jeho nejobecnějších určení, vlastností a projevů. ŠMAJS, J. a KROB, J. Úvod do Ontologie. Brno: Masarykova univerzita, 1991. ISBN 80-210-0879-2

inspirovaně historicky, ale s nedávným teoretickým propočtem nákladů, které si vyžaduje nahrazení služeb poskytovaných v souvislosti s bydlením a přírodou ve studii z roku 1997. Studie „...publikovaná v předním přírodovědeckém časopise *Nature* nesla název „Celosvětová hodnota služeb ekosystémů a přírodního kapitálu“ a zabývala se hodnotou širokého spektra služeb ekosystémů, například toho, jak mokřiny chrání majetek před záplavami, jak hmyz opilovává rostliny, jak prospěšný je déšť nebo přirozená obnova půdy. Podtrženo sečteno, vědci se tehdy pomocí strohých finančních termínů dopočítali k roční hodnotě přírody ve výši kolem 33 trilionů dolarů. Podle jejich slov šlo o nejnížší odhad... Vědci zjišťují, že konzumní způsob života se svým důrazem na nakupování více a více hmotných statků u mnoha lidí k většímu pocitu štěstí nestačí. Kromě toho po dosažení určité úrovně pohodlí a bezpečí podle všeho neroste ani blahobyt...

Zatímco v honbě za takzvaným pokrokem ničíme světové přírodní bohatství, na řadu společenských problémů – chudoba, stres, nemoci – které měl, jak jsme doufali, vyřešit hospodářský růst, tato léčba konzumem nezabírá...” s. 73, 78, 79 ⁴⁷

Ve výše citované knize je také poukázáno na odkaz nalézání vztahu mezi věcí a bytím ve světě v celku. Tento celek vyjadřuje mimo jiné zejména způsob bydlení jako reprezentace tohoto bytí. Jde asi

o reprezentaci jednoty ve vztahu existence člověka mezi vírem událostí v jeho stále rostoucí entropii projevující se ve víru změn a rozmanitostí a bydlením jako touto reprezentací. Jestliže nejvyšší nauka byla podle Platónovy filosofie múzická (nejenom hudební) harmonie reprezentovaná geometrií útvarů odvozených ze vzorů obsažených v duchu člověka i celého lidstva. Múzicky vytyčovaný je prostor pro projevy krásy. ⁴⁸

V projevech krásy je původní význam pojmu krásy (κράδιξ / krásis); ten znamená: ad 1a) smíšení; sloučení; smíšenina; sloučenina; ad 1b) smíšení jakožto v neobyčejné směsi jednoty z radostí smíšené spolu i ze žalosti, tedy sloučení a to jako souměrné čili harmonické spojení něčeho; ad 2) úměrnost ve vzduchu v počasí, dtto v duchu jakožto mírnost a uměřenost – harmoničnost; (κρασις και αρμονία τιών / krásis kai armónia tión) je tedy sloučení a souměrné spojení něčeho, měrnost ve vzduchu i mírnost; κράδιξ znamená původní pojem, který charakterizuje dobře provedená smíšenina – dobrá směs; z této směsi rozmanitostí pak vystupuje význam také zákona jako νόμιμα ἐκράτηδε / nómima ékrátēse, což je významu: ad α) zákony nabyly platnosti; ad β) převyšuje, vyniká. Pokud bydlení jako celek tedy není v harmonii, nemůže se dobře zachovat jako pobyt člověka přirozeně na zemi ani jako dílo.

⁴⁷ CHARLES, PRINC Z WALESU. *Harmonie, nový pohled na náš svět*. Brno: Barrister & Principal, 2018, 330 s. ISBN 978-80-7485-154-4.

⁴⁸ CHARLES, PRINC Z WALESU. *Harmonie, nový pohled na náš svět*. Brno: Barrister & Principal, 2018, 330 s. ISBN 978-80-7485-154-4.

Tady jde o zásadní inspiraci tím, co lze nazvat „klasickou avantgardou“, a to za určitých modernistických podmínek s inspirací pochopenou harmonickými principy, např. v utváření prostoru jako jistou gramatikou, a totiž pravidly odkázanými i nám klasikou. Ta ukazuje na zdánlivě banálních příkladech, jako je např. proporce základní obytné místnosti anebo geometrický vzor klasického koberce, jak inspirující směrem k harmonii má být a může být stále zdánlivě banální věc, jako je nášlapná plocha na podlaze, po které jakoby bez pozornosti k tomu chodíme. Rovněž ta může být vzorem gramatiky harmonie přenesené do symbolu krásy zahrad a potěšení z ní jako z neporušeného útočiště. To značí nejen přírodu symbolizující stylizace rostlin, ale spojení základních geometrických tvarů znázorňujících v kruhu jednotu Nebe, ve čtverci Zemi se vším hmotným kolem nás a v trojúhelníku odkazujícím k transcendentnímu, tedy k přesahu nás ve vědomí. To tvoří i pro zdánlivě tak účelovou věc, jako je bydlení, gramatiku i pro architekta. Výroky, většinou ideologicky modernistické jsou, že toto je zdánlivě utržené od praxe, ale to znamená velký omyl; i v praxi přírody např. z květu kopretiny vychází geometrie pěticípé hvězdy, a také dvojice spirál označující číselnou posloupnost, jak nám ji zanechal Marsilio Ficino, zv. Fibonacci, italský filosof a lékař, zakladatel novoplatónské akademie ve Florencii. V této posloupnosti odvozené z přírody, jedná-li se o za sebou posloupně řazená čísla, jejichž každý další člen řady v posloupnosti je součtem dvou předcházejících členů a výsledek pak odkazuje na komplexní kvalitu, když naše mysl vnímá i svět bytí jako bydlení nikoli jako hromadné, jakkoli účelově vysvětlitelné, ale jako harmonický, soubor nekonečných jednotlivin v komplexních kalíších v souladu s přírodou reprezentovanou

i bezprostředním harmonicky udržovaným měřítkem s okolím bydlení z výše naznačenou vazbou i inspirací z přírody. To může být na první pohled až paradoxně jako východisko z inspirace z dělnických kolonií typu petřvaldského Pokroku. Tato inspirace se pak skrz produkci – ne samotných bytů, ale fantazie a skrz prožitky harmonie v bydlení, a to zdánlivě i „jen“ skrz nálady pocházející z harmonického naladění stane introspektivním pozorováním i psychických jevů a transportuje do konkrétních projevů v bydlení i tzv. příručních – praktických jsoucen.

Základní útvary geometrie jako čtverec, proporčně dobře zvolený obdélník, kruh a trojúhelník zůstávají i pro tzv. sociální obyčejný život srozumitelnými útvary místností, i když například z úsporných důvodů proměníme jejich velikost a funkční zaměření a diferenciaci. Typologická diferenciacie pak vede ke konkrétnímu uspořádání a vnímání, vede i k určitému chování. Až paradoxně toto konečné věcné vnímání s diferenciací vede ke svobodě volby, důležitému projevu ve smyslu dnešní architektury – v bydlení i po vzoru kolonie Pokrok.

Zdánlivě jen účelově založené bydlení je zde v kolonii Pokrok zachováno výše naznačených premis pozdvižováno nad prostou ubytovnu, na harmonickou věc. Smysl tohoto přístupu začíná vydělením objektu z úrovně pouhé příručnosti hromadného levného bydlení do úrovně měřítkem člověku i přírodě blízkému charakteru i tvaru. Tak je dům s byty potenciálně při jeho rekonstrukci a inovativní obnově bez narušení toho základního, zejména geometrie, vnímání a vzbuzuje odezvu chování lidí, nejenom navrhujících architektů. Tedy diferenciacie

návrhu bydlení podle kolonie v ostravském Petřvaldě z obyčejného příručního ubytování horníků, a to i jen za účelem třeba stabilizace jejich pracovní síly, není nic jiného, než že se na základě tohoto odkazu bydlení dobře rozhodujeme, co je pro bydlení navrhované od architektů důležité! To znamená věcný i půdorysně dobře geometricky zvolený tvar je víc než nedůležitý návrhářský šum, který tvoří jen pozadí. Takto nějak uchopený celek bydlení s lidským měřítkem i s přítomným vzorkem opečovávané přírody je víc než jen jakýsi agregát souhrnu aktuálně módně marketingově designovaných částí. Je pozoruhodné, že jak se třeba touláme přírodou, jak náš pohled zachycuje celek i detail společně, byť tyto dva pohledy jsou zaměřovány různě jakoby samozřejmě podle blízkosti pohledu a také podle proporcí viděného. Tak je zde zodpovězena otázka přiměřenosti celku i detailu k objektu pro bydlení; a pak v této přiměřenosti velmi inspirativní je, že jak celek, tak i detail musí být vždycky pojednán, a ne přehlížen, jak je často v konceptuálních tématech současné architektury bydlení. K pochopení toho všeho je pro nás zde zase kolonie Pokrok už jen jako anamnestické rozpomínání – třeba jako idea inspirujících snah o opravdovost a řád i v chudém hornickém bydlení.

Tak v běžné zkušenosti i dnešní pojmový systém v typologii bydlení ve smyslu např. volného protékajícího obytného prostoru až na zahradu apod. je ve vztahu k tomuto jen zdáním jakýchsi modernějších architektonických východisek, a to třeba i z nových pojmů, např. „kontextu“ nevěcnou cestou, odbíháním od podstaty jen k dalšímu z triviálních výroků. Ty pouze konstituují ne základ bydlení, ale proměnnou, kdy autor je jakoby nositelem toho, co se říká, „onoho se“ podle Heideggerova zkoumání, kteréžto „ono se“

jen říká a k tomu se s jakousi inherencí míní a pak masově dělá. Domy pro bydlení jsou pak jen inherentní variace téhož omylu masového developementu; v něm je fatálně mylně jakoby podstatnější korelativní vnímání osoby soudobého developera i architekta než inspirativní harmonické múzičnosti – konstanty pro bydlení. Ale ani kolaterální vnímání bydlení přes tzv. „prostředí“ lokality, přidružené a sousedící a utvářející okolí bydlení s dalšími charakteristikami tzv. kontextuální topologie stojí téměř v protikladu výše hledanému ideálnímu typu. Architektura je pak spíše jen výpovědí o nebydlení, či jen o jeho primární funkčnosti, a to bez vztahu k okolí. Tak snese jen různá jiná, ne architektonická regulativa ve smyslu „reliability“, tj. pouhé minimalizace chyb vzniklých z nepatřičností staveb do míst a z nedostatečné citlivosti. Tato necitlivá či méně citlivá východiska bydlení, která jsou ovšem všeobecně přijímána jako kvalita, jsou pro smysl a jádro harmonie bydlení poměrně zavádějící. Tak v běžné zkušenosti jsou tato východiska předsazována před geometrickou kompozici a architektonický smysl, a tak už vlastně nejde o žádnou architekturu bydlení, ale o symboly misomusů.⁴⁹

Starý, ale výstižný výraz vztahující se k nepřátelskému opuštění uměleckého smyslu, vede jen k lidsky vzdálenému konceptuálnímu pojetí bydlení, které vychází z tzv. „intenze“. Tato vlastnost seskupuje odvěké vztahy a formy bydlení do pouhých „atraktorů“, pokud se nejedná o pouhé, v podstatě nelidské ubytování, něco většinou zvláštního. Tak stále dosti časté „idiotské bydlení“ zdánlivě drží pohromadě jen díky inspiraci zajímavostmi v poutání designovanými poutači, od architektury samé izolovanými. Ty se snaží řídit často jen ekonomicky a marketingovou analýzou,

---

⁴⁹ Misomusové – nepřátelé vyššího vzdělání.

kteřá pracuje i v bydleńi s individuálními předměty, tedy v naprostém opaku se společenským předmětem, jakým byla také založena dělnická kolonie Pokrok. V pokrokovém bydleńi se dokonce paradoxně zapojuje převrácená paměť na to, co nespočívá v neofilii, ve slepé víře v novost, ale v tom, co přes aspektové nahlížení na bydleńi a systém třeba i zahradních aktivit, předpokládá řád. Ten je podstatný i pro mentální pojetí jednoduchého obytného prostoru a lze ho osvětlit myšlenkovou strukturou bydleńi pro hornické dělníky, kteřá má inspirativní chtonický aspekt, stejně jako pro život téměř jediná obytná místnost, kde se shromažďuje rodina.

Téměř jen v bydleńi všichni lidé už od narozeńi používají prostorové a k zemi se vztahující smysly dříve než svého ducha a nutně se nejprve obracejí ke smyslovým, je světsky ale i zásvětně obklopujícím proporcím a předmětům. Nedomyšlejí se, že stačí, aby trávili svůj život vyhledáváním zábavy volného času a zbavováním se všech bolestí, protože právě v dobrém bydleńi je něco pohání ke krásnějšímu, protože mají neporušené útočiště neboli jako inspiraci pro pokoj v bydleńi pevný bod. V inspiraci takovým bydleńím se nevztahujeme k našim nedokonalým půdorysům a v nich jakoby jen funkčně určujícím předmětům, ale k objektivněji daným. Místo pak, kterému se věnuje v poslední době velká pozornost a které určuje hodnotu bydla, je také dorozuměním o bydleńi; ale je to více manipulovatelná konsenzuální hodnota bydleńi. Je to jakási dohoda nad tím, jak lépe v krajině, a to i městské, bydlet, odpovídající dohodě na základě principu dohody o skutečnosti, nikoli opravdovosti bydleńi inspirující proměnu pohledu z marketingového na architektonický. Neboť jak architektonicky nejdůležitější věci ukazující se právě pro bydleńi, přicházejí

v upokojeném prostoru potichu a samy a nenápadně, i v tom nejprostším, ale dobře proporčně udělaném prostoru, i v tu nejpozdější dobu právě „včas“, když život nejméně hrozí se v tlaku nebezpečí okolí se bytostně zhroutit. A toto chápání bydleńi také na základě odkazu kolonie Pokrok inspirativně přesahuje analytické marketingové vědeńi, a tak i původně funkcionalisticky a dnes futuristicky pseudoekologicky založené tzv. vědecké míněńi o bydleńi. Dům jako velká věc pro bydleńi je základní zdroj identity i pro ekologii a etymologii. Reprezentace toho bytem a domem pak souvisí nikoli s ekonomikou, jak nám vnucuje stav bydleńi dnes v jedenadvacátém století, ale se ctí. Jednou z dalších možných inspirací kolonií Pokrok pro architekturu bydleńi je tak ve smyslu podpory výše zmiňovaného také zjištěńi, že hlavním měřítkem úspěchu přestává být ekonomicky zajištěný rozmar v blahobytu; možná nabídka nepokračování v zaběhnutých kolejích přehlížení potřeb také ještě jinak než konzumně blahodárného spojeńi architektury a přírody, a tedy teprve z nich také odvozovaných, a tak propojenějších forem ekonomiky. To přesto, že je pochopitelná neochota většiny lidí kupírání jakékoli aktuální „výhody“ bez pochopení rizik.

Pokud se i s těmito riziky nebudeme zamýšlet, pak budovat bydleńi jako lepší lidsky architektonický, byť skromný a ekonomický systém pro budoucnost, a ne odkazovaný na stav bydleńi v přítomnosti, nebude možné. Jde o proměnu situace, jíž se nejčastěji pouze ekonomicky opájí přemrštěně pragmaticky orientované i architektonické osvěty kolem – Heideggerem vyřčeno – bydleńi člověka pod nebem a na této zemi.

Potřeba revize stávajících schémat hromadného bydlení v důsledku světové pandemie a aplikace nových požadavků při ideové obnově a dostavbě kolonie Pokrok

Klára Palánová, Jana Brožovská Onderková

Zkušenosti ze života v pandemii (Covid-19) ukázaly, že je třeba jiným způsobem přemýšlet o prostoru pro bydlení i o souvisejícím kontextu v městské struktuře. Změnily se priority potřeb pro užívání bytů i nároky na ně kladené. Aktuálním tématem je i prověření dostupnosti občanské vybavenosti v docházkové vzdálenosti a její decentralizace a rozčlenění do menších jednotek. Již od počátku světové pandemie jsou zveřejňovány výsledky odborných studií (ať už z pohledu sociologie, psychologie, ekonomie a dalších oborů), jejichž výsledky ukazují trendy pro budoucí směřování nové výstavby a případnou transformaci stávající. Ne vždy by šlo o zásadní intervenci do stávající struktury a charakteristiky individuálního i hromadného bydlení. Současné zkušenosti predikují především potřebu zvýšení hygieny vnitřních společných prostor bytových domů, ale i samotných bytů, nutnost zajistit optimální prostor pro distanční práci či výuku, pro práci i relaxaci jednotlivce, revizi hygienického zázemí bytu, zohlednění zintenzivnění využívání bytů, stejně jako úpravu zastoupení veřejného, poloveřejného, polosoukromého a soukromého prostoru především u hromadného bydlení. Úvahy by měly směřovat i k finanční dostupnosti pořízení a nákladům na provoz bytu. Dále je potřeba mít na zřeteli i psychickou pohodu uživatelů bytů v obdobích, v nichž jedinec tráví velkou část dne v domácím prostředí. Aktuální potřebou je tedy nalezení vhodných řešení, která by byla využitelná při návrzích nových bytových domů, či jejich rekonstrukci.

Reakce architektury na dřívější masové šíření infekčních chorob

Vývoj lidské společnosti opakovaně přináší situace, kdy dochází k masovému šíření infekčních chorob v poměrně rozsáhlých oblastech. Tyto jevy jsou známy již ze starověku (tak došlo např. k depopulaci řady území tzv. byzantské říše), a opakovaně se vyskytovaly ve středověku i novověku (např. tzv. morové rány nebo prudký pokles stavu původního obyvatelstva na Evropany „objevených“ územích v důsledku importovaných chorob). Z poslední doby je možné uvést jednak pandemii tzv. španělské chřipky (1918–1920), jednak pandemii vyvolané viry typu MERS a SARS, včetně globální pandemie COVID-19 (od 2020). Dosah a závažnost těchto epidemií a pandemií determinovaly nejen přírodní podmínky (více nebo méně příznivé původcům chorob), ale zejména množství a charakter kontaktů mezi lidmi. Tyto kontakty byly a jsou ovlivňovány jednak způsobem práce (skupinová, individuální), jednak typem a intenzitou mobility osob (mobilita v rámci obce, malého území nebo mezinárodní a mezikontinentální), ale také kulturními zvyklostmi dané doby, zejména formou bydlení (počet osob v oddělené „bytové“ jednotce, počet osob, které se denně stýkají v rámci domu, ulice apod., ale také míra využívání společného majetku, který může být potenciálně médiem pro přenos nákaz).

Je zřejmé, že omezení mezilidských kontaktů vede ke zvýšení času, který lidé tráví ve svých obydlích a k přenosu řady aktivit do těchto prostor [Bettaieb, D. 2020]. Jde zejména o práci, ale také o aktivity vzdělávací a volnočasové. Jejich rozsah a kvalita jsou ovlivněny nejen moderními on-line technologiemi, ale také charakterem prostředí, ve kterém probíhají.⁵⁰

Již rok od prvního nakaženého nemocí Covid-19 v České republice⁵¹ byla k dispozici řada informací o způsobu a kvalitě (mentální i fyzické) užívání stávajících bytů

hromadného bydlení při pandemických situacích. Podobné poznatky vyplývají také ze zahraničních zkušeností.

Provedené výzkumy [Zarrabi, M., 2021]⁵² nebo [Berniell, L., 2021]⁵³ ukazují, že zejména uživatelé hromadného bydlení narážejí na řadu překážek a nedostatků, které brání jejich zdravému a efektivnímu fungování v těchto bytech. Mnohem menší problémy pociťují bohatší vrstvy obyvatelstva (včetně například zaměstnanců informačního průmyslu), které jsou častěji uživateli individuálního bydlení.⁵⁴

---

⁵⁰ ARENA, M., CALABRESE, L., DI BELLA, G., FIANDACA, O., MINUTOLI, F., LIONE, R., TODESCO, F. „Modern“ suburbs in lockdown: the INA CASA neighbourhood by Filippo Rovigo in Messina. *VITRUVIO – International Journal of Architectural Technology and Sustainability*. Valencia, 5(2), s. 17–36. ISSN 2444-9091. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:10.4995/vitruvio-ijats.2020.14465

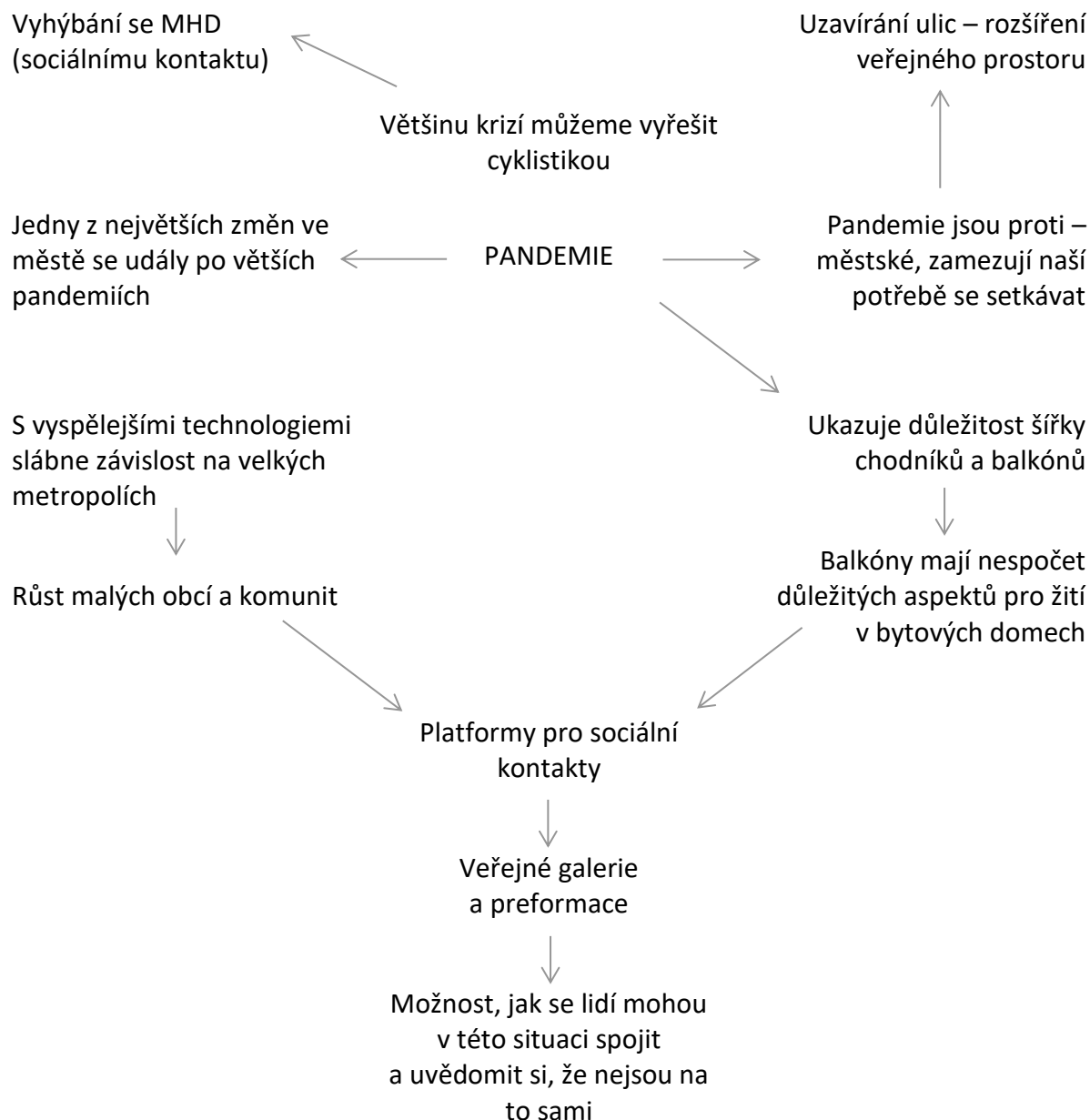
⁵¹ Pandemie covidu-19 v Česku. *Wikipedie otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 8. 3. 2021] Dostupné na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pandemie_covidu-19_v_Česku.

⁵² ZARRABI, M., YAZDANFAR S., HOSSEINI, S., COVID-19 and healthy home preferences: The case of apartment residents in Tehran. *Journal of Building Engineering*. 35. ISSN 2352-7102. [online]. 2021. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.job.2020.102021>

⁵³ BERNIELL, L., FERNANDEZ, D. Jobs' amenability is not enough: The role of household inputs for safe work under social distancing in Latin American cities. *World development*. 140. ISSN 0305-750X. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:10.1016/j.worlddev.2020.105247

⁵⁴ SRIDHAR, V., BHATTACHARYA, S. Significant household factors that influence an IT employees' job effectiveness while on work from home. *International Journal of Innovation Science*. 13(1), s. 105–117. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na:doi:<https://doi.org/10.1108/IJIS-09-2020-0171>

Vliv pandemie na města a bydlení ⁵⁵

⁵⁵ PUCHOLDTOVÁ, L., *Kolonie Pokrok*. Předdiplomový seminář. Ostrava, 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hruša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

Ideové studie, realizace a projekty bydlení se zaměřením na hygienu vnitřního prostoru a dostupné systémové bydlení

Potřeba zlepšit hygienu vnitřního prostoru a diskuse o nutnosti zahrnout nejen potřebu základních biologických funkcí, nýbrž i psychické pohody a sociálních kontaktů, je patrná již ve 20. letech minulého století po pandemii tzv. španělské chřipky a s ohledem na nevyhovující život ve slumech v blízkosti velkých rychle se rozvíjejících industriálních center.⁵⁶ Důležitá byla vnitřní hygiena prostoru z hlediska světla, tepla, možnosti výměny vzduchu.⁵⁷ Mezi první zdokumentované snahy o zohlednění hygienických požadavků při návrhu bydlení patří aktivity související s bojem s tuberkulózou ve 30. letech 19. století. Od 40. let 20. století je vnímán pokles významu zdravotních požadavků při projektování návrhů hromadného bydlení, který je obvykle odůvodňován rozšířením antibiotik.

Ideové návrhy bytů představitelů levicové avantgardy byly zpočátku ovlivněny představou bydlení v obytných buňkách po jedné osobě se základním minimálním hygienickým vybavením, dostatečným osluněním a osvětlením bytů. Třebaže měly tyto buňky minimální rozměry, společné

prostory chodeb, hromadného stravování a prostory pro společné trávení volného času (jež byly většinou navrhovány na střeších objektů) byly dostatečně prostorově velkorysé. V realizacích hromadného bydlení 20.–30. let a kolektivních domů v 50. letech minulého století v Českých zemích však nedošlo k aplikaci společensky extrémní myšlenky obytných buněk pro jednotlivce. Nadále byly realizovány byty pro rodiny či jednotlivce, nicméně v některých realizacích lze spatřovat např. snahu o pohyblivé příčky, a tedy variabilitu prostoru (např. kolektivní dům ve Zlíně z roku 1950, autor Jiří Voženílek)⁵⁸. V bytových souborech z 50. let ve stylu socialistického realismu (Ostrava–Poruba, Havířov, Karviná) byly bytové domy soustředěny kolem obytných dvorů, se kterými se identifikovali uživatelé okolních bytů.⁵⁹ Na konci 80. let se architekt Petr Hruša věnoval ve Stavoprojektu Brno (Ateliér 01) projektu schémat dostupného systémového bydlení pro přestavbová území, který je v současnosti aktualizován pro potřeby dnešních uživatelů a uvažován k realizaci.

⁵⁶ Touto problematikou se zabývali:

TEIGE, K. *The minimum dwelling = L'habitation minimum = Die Kleinstwohnung*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2002. ISBN 0-262-20136-4. [online]. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na:

https://books.google.cz/books?id=3Q4TYPRPKpUC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ViewAPI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

KROHA, J. Věda a bydlení. *Stavba: měsíčník pro stavební umění*. 1932–1933, č. 11, s. 184–188. [online].

[cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: <https://www.archiweb.cz/news/jiri-kroha-veda-a-bydleni>

ŘÍHA, J. K. Za reformu bydlení: Byt a jeho zařízení. *Stavba: měsíčník pro stavební umění*. 1924, č. 3, s. 118–119.

[online]. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.archiweb.cz/en/news/josef-karel-riha-za-reformu-bydleni-byt-a-jeho-zarizeni>

ŽÁK, L. Malý byt. *Stavitel*. 1932, č. 13, s. 111–113.

KREJCAR, J. Hygiena bytu. *Žijeme*. 1932–1933, č. 2, s. 132–134.

⁵⁷ GEHL, J. *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace Partnerství, 2000, 202 s. ISBN 80-85834-79-0.

⁵⁸ GUZIK, H. ed. *Bydlet spolu: kolektivní domy v českých zemích a Evropě ve 20. století*. Řevnice: Arbor vitae, 2017, 288 s. ISBN 978-80-7467-127-2.

⁵⁹ STRAKOŠ, M. *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*. Ostrava: Národní památkový ústav. Vyd. 1., 2010, 200 s. ISBN: 978-80-85034-60-8.

Východiska a důvody pro revizi stávajících schémat

Periodicky se opakující virová nákaza typu MERS a SARS různých kmenových druhů, kdy jsou poslední důsledky z hlediska počtu mrtvých a nakažených alarmující, podmiňuje nutnost opět se zamýšlet nad plánováním a specifikací potřeb hromadného bydlení, které by lépe reagovalo na pandemické okolnosti (snížení možnosti nákazy, možnost léčení v domácím prostředí, větší nároky na užívání bytu při distanční práci či výuce a z toho vyplývající charakteristika

přeplněnosti bytů⁶⁰, důsledky změn v pohybovém chování⁶¹). Mnoho zahraničních studií se zabývalo ekonomickou dostupností bydlení v krizi⁶², dopady omezení pohybu osob v důsledku vládních protiepidemických opatření⁶³ vztahem mezi hustotou osídlení a četností nákazy⁶⁴, ale i nutnosti revize a specifikace bytů a hygieny vnitřního prostoru⁶⁵ v mimoevropském prostoru. Míra zastoupení odborných studií i rozsah a důsledky pandemie v České republice však vyvolává potřebu řešení stejných otázek v prostředí Česka na pozadí jeho vývoje, tradic a přístupů k bydlení, ale i práci, studiu a trávení volného času.

---

⁶⁰ MIKOLAI, J., KEENAN, K., KULU, H. Intersecting household-level health and socio-economic vulnerabilities and the COVID-19 crisis: An analysis from the UK. *SSM - Population Health*. 12. ISSN 2352-8273. [online]. 2020. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2020.100628>

⁶¹ Toto více rozvíjeli:

BROWNE, V., ALBERTO, R., PEREIRA CABRAL, L. L., FREIRE, Y. A. et al. *Housing type is associated with objectively measured changes in movement behavior during the COVID-19 pandemic in older adults with hypertension: An exploratory study*. 94. ISSN 0167-4943. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.archger.2021.104354>

CHAMBONNIERE, C., LAMBERT, C., FEARNBACH, N. et al., Effect of the COVID 19 lockdown on physical activity and sedentary behaviors in French children and adolescents: New results from the ONAPS national survey. *European Journal of Integrative Medicine*. 43. ISSN 1876-3820. [online]. April 2021. [cit. 8. 4. 2021]. Dostupné na: doi:[doi:10.1016/j.eujim.2021.101308](https://doi.org/10.1016/j.eujim.2021.101308)

⁶² APERGIS, N. The role of housing market in the effectiveness of monetary policy over the Covid-19 era. *Economics Letters*. 200. ISSN 0165-1765. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.109749>

⁶³ BROWNE, V., ALBERTO, R., PEREIRA CABRAL, L. L., FREIRE, Y. A. et al. *Housing type is associated with objectively measured changes in movement behavior during the COVID-19 pandemic in older adults with hypertension: An exploratory study*. 94. ISSN 0167-4943. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.archger.2021.104354>

STAVRIDOU, A., KAPSALI, E., PANAGOULI, E. et al., Psychosocial consequences of COVID-19 in children, adolescents and young adults: A systematic review. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*. 74(11), s. 615–616. ISSN 1440-1819. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1111/pcn.13134>

HU, M., ROBERTS J. D., AZEVEDO, G. P., MILNER, D. The role of built and social environmental factors in Covid-19 transmission: A look at America's capital city. *Sustainable Cities and Society*. 65. ISSN 2210-6707. [online]. 2021. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:[doi:10.1016/j.scs.2020.102580](https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102580)

⁶⁴ LI, B., PENG, Y., HE, H., WANG, M. a FENG, T. Built environment and early infection of COVID-19 in urban districts: A case study of Huangzhou. *Sustainable Cities and Society*. 66. ISSN 2210-6707. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102685>

⁶⁵ ZARRABI, M., YAZDANFAR S., HOSSEINI, S., COVID-19 and healthy home preferences: The case of apartment residents in Tehran. *Journal of Building Engineering*. 35. ISSN 2352-7102. [online]. 2021. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.job.2020.102021>

Publikované zahraniční studie⁶⁶ umožňují konstatovat, že důsledky pandemie nejméně dopadají na vrstvy obyvatelstva (kancelářské profese, pracovníky IT průmyslu), které mohou zpravidla efektivně pracovat z domova. U nich však byly identifikovány potřeby řady zlepšení, například úpravy skladby obytných prostorů⁶⁷, novými požadavky na vybavení bytů⁶⁸ a další. Ani těmto skupinám se však nevyhýbají některé problémy⁶⁹ (např. psychického charakteru), které jsou častěji popisovány u uživatelů sociálního bydlení.⁷⁰ Dostupná data tedy dovolují definovat řadu požadavků na bydlení (včetně hromadného), vyhovující

i obdobím, kdy jsou omezeny možnosti práce a pohybu mimo domov.⁷¹ Jde jak o požadavky, které musejí splňovat individuální⁷² a společné prostory (včetně požadavků tepelně - technických a akustických), požadavků na balkony, terasy a další otevřené prostory (dvorky, zahrádky), tak požadavky, které by mělo splňovat vnitřní vybavení (nábytek, vedení datových sítí)⁷³. V řadě prací je například kladen důraz na balkon⁷⁴ a jejich využívání, nicméně řada studií byla vedena v jiných klimatických pásmech a nejde je tak přímo aplikovat na prostředí například střední Evropy nebo srovnatelných území Asie a Ameriky.

⁶⁶ CONWAY, M. W., SALON, D., CAPASSO DA SILVA, D., MIRTICH, L. How Will the COVID-19 Pandemic Affect the Future of Urban Life? Early Evidence from Highly-Educated Respondents in the United States. *Urban Science*. 4(4). ISSN 2413-8851. [online]. 2020. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na doi:https://doi.org/10.3390/urbansci4040050

⁶⁷ BETTAIEB, D., ALSABBAN, R. Emerging living styles post-COVID-19: housing flexibility as a fundamental requirement for apartments in Jeddah. *Archnet-IJAR*. 15(1), s. 28–50. ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:https://doi.org/10.1108/ARCH-07-2020-0144

⁶⁸ GENC, A., MERDAN, R. COVID - 19 Pandemic Process on Furniture Usage Frequency and Consumer Preferences. *Res Mobilis: International Research Journal of Furniture and Decorative Objects*. 10(12), s. 109–126. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:https://doi.org/10.17811/rm.10.12.2021.109-126

⁶⁹ NATHAN, A., GEORGE, P., NG, M., WENDEN, E., BAI, P., PHIRI, Z., HAYLEY, Ch., Impact of COVID-19 Restrictions on Western Australian Children's Physical Activity and Screen Time. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 18(5). ISSN 1660-4601. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:10.3390/ijerph18052583

STAVRIDOU, A., KAPSALI, E., PANAGOULI, E. et al., Psychosocial consequences of COVID-19 in children, adolescents and young adults: A systematic review. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*. 74(11), s. 615–616. ISSN 1440-1819. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:https://doi.org/10.1111/pcn.13134

⁷⁰ ARENA, M., CALABRESE, L., DI BELLA, G., FIANDACA, O., MINUTOLI, F., LIONE, R., TODESCO, F. „Modern“ suburbs in lockdown: the INA CASA neighbourhood by Filippo Rovigo in Messina. *VITRUVIO – International Journal of Architectural Technology and Sustainability*. Valencia, 5(2), s. 17–36. ISSN 2444-9091. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:10.4995/vitruvio-ijats.2020.14465

⁷¹ BERNIELL, L., FERNANDEZ, D. Jobs' amenability is not enough: The role of household inputs for safe work under social distancing in Latin American cities. *World development*. 140. ISSN 0305-750X. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:10.1016/j.worlddev.2020.105247

⁷² PETERS, T., HALLERAN, A. How our homes impact our health: using a COVID-19 informed approach to examine urban apartment housing. *Archnet-IJAR*. 15(1). ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [cit. 8. 4. 2021]. Dostupné na: doi:10.1108/ARCH-08-2020-159

⁷³ GENC, A., MERDAN, R. COVID - 19 Pandemic Process on Furniture Usage Frequency and Consumer Preferences. *Res Mobilis: International Research Journal of Furniture and Decorative Objects*. 10(12), s. 109–126. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:https://doi.org/10.17811/rm.10.12.2021.109-126

⁷⁴ AYDIN, D., SAYAR, G. Questioning the use of the balcony in apartments during the COVID-19 pandemic process. *Archnet-IJAR*. 15(1), s. 51–63. ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:https://doi.org/10.1108/ARCH-09-2020-0202

PAPAGEORGE, N. W., ZAHN M. V., BELOT, M., VAN DEN BROEK-ALTENBURG, E., CHOI, S., JAMISON, J. C., TRIPODI, E. 2021. Socio-demographic factors associated with self-protecting behavior during the Covid-19 pandemic. *Journal of Population Economics*. 34(2), s. 691–738. ISSN 1432-1475.

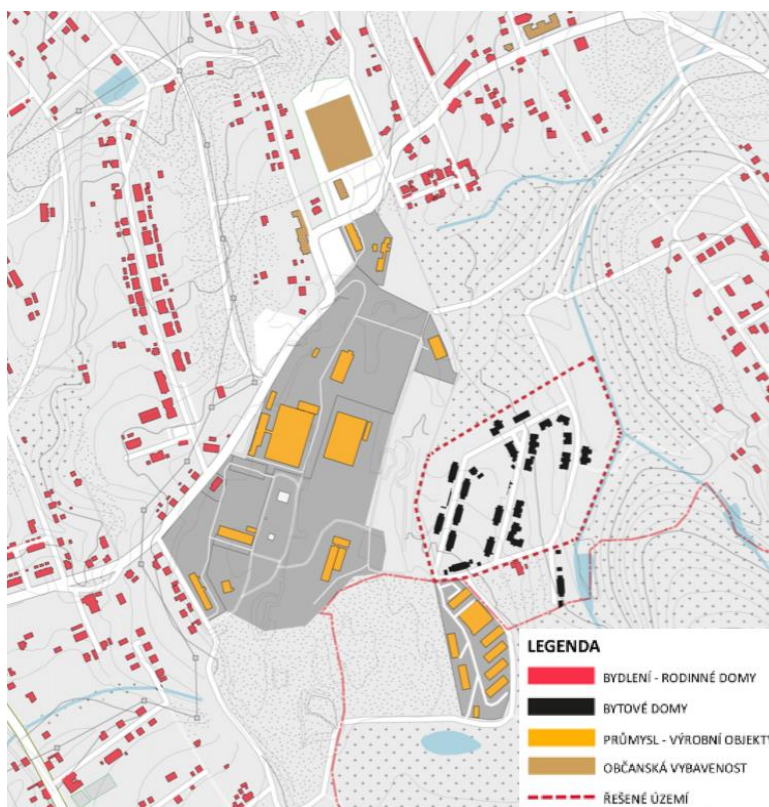
Návrhové řešení – obnova a dostavba kolonie Pokrok pro potřeby pandemických situací

Některé z těchto nových poznatků byly zvažovány a ověřovány studenty oboru Architektura a stavitelství na Fakultě stavební, VŠB-TU v Ostravě při přípravě ideových návrhů obnovy a dostavby kolonie Pokrok v Petřvaldu. Návrhy vznikaly pod vedením prof. Petra Hrůši, prof. Martiny Peřínkové a dr. Kláry Palánové.

Studentské práce se zaměřily na aplikaci nových požadavků ať už z pohledu veřejného

prostoru, okolních zahrad a ulic, tak i z pohledu rekonstrukce původních objektů a výstavby nových.

Kolonie byla založena jako kompaktní celek, izolovaný průmyslovou zónou, lesem a svažitou loukou; od okolní městské struktury Petřvaldu. Areál působí jako ucelená jednotka, zcela samostatná, až na topografii terénu; mimo jakýkoli kontext s blízkým okolím. Jde o jasně vymezenou oblast ohraničenou třemi rovnoběžnými ulicemi. Krajní dvě jsou vzájemně propojené, což umožňuje plynulý průjezd územím a jeho obsluhu.

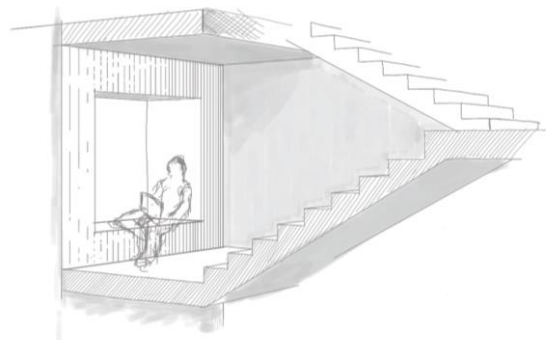

Situace a kontext řešeného území⁷⁵

⁷⁵ ŠUSTROVÁ, Jana. *Revitalizace obytné dělnické kolonie Pokrok, Petřvald* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144401>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Urbanistickým založením celého souboru s dostatečnými odstupy objektů mezi vzrostlými stromy, lokalita obyvatelům přirozeně nabízí různé stupně využití veřejného prostoru. Byla hledána optimální míra hustoty dostavby proluk tak, aby byla ponechána dostatečně volná krajina pro poloveřejné a polosoukromé zahrady a veřejné parky. Je proto možné vytvořit zahrady kolem objektů, nabídnout systém obytných ulic, záhumenních cest či parků mezi objekty nebo kolem celého areálu. Veřejný prostor tak může mít mnoho podob od centrálního prostoru před objekty občanské vybavenosti, v pomyslném těžišti lokality, které bude nejvíce navštěvováno, přes obytné ulice, kde se pohybují pěší, hrající si děti, cyklisté a jiní sportovci, až po klidnější prostory parků a záhumenních cest s občasnou lavičkou a dětským hřištěm či grilovištěm. Zajištěním základní občanské vybavenosti (obchod, restaurace, školka, komunitní centrum) by došlo ke snížení mobility obyvatel pro zajištění základních potřeb. Škálou, kterou všechny tyto prostory od soukromých až po veřejné nabízejí, je možné zajistit různé využití exteriéru v blízkosti bydliště při vládních omezeních pohybu.

Při obnově původních objektů či návrhu nových se předpokládá zřízení vlastních vstupů z exteriéru do přízemních bytů, či z provětrávaného schodiště, případně pavlačí i do bytů ve vyšších podlažích. Taková schodiště a pavlače mohou být další zónou pro částečné (příležitostné) setkávání obyvatel domu. Na podestách jsou navrženy pracovně-relaxační kouty pro jednotlivce jako alternativa k pracovnímu stolu v bytě.

Pracovně-relaxační kout pro jednotlivce na podestách⁷⁶

Samotné byty je pak třeba dělit na více menších místností, aby bylo zajištěno akustické oddělení obyvatel bytu při on-line výuce či práci z domu. Každý byt by měl mít prostor, na který je možné vystoupit z interiéru ven, tedy balkon, terasu, předzahrádku či lodžii, které sice nejsou vhodné pro distanční práci či výuku a nelze je tedy zahrnovat do celkového výčtu, jako je to možné v oblastech s jinými klimatickými podmínkami. Nicméně jsou tyto prostory důležité z hlediska psychické pohody uživatelů v době karantény, čemuž možnost předstoupit před fasádu napomáhá. Je na místě uvažovat i o kuchyních oddělených od obytného prostoru tak, aby jedinec získal více individuálního prostoru. Takto zvolená dispozice by umožnila snadnější izolaci nemocných obyvatel bytu. V případech, kdy to bude dovolovat dispozice, by bylo vhodné, navrhnout více než jednu koupelnu v bytech pro vícečlenné rodiny.

⁷⁶ PUCHOLDTOVÁ, L. *Revitalizace obytné dělnické kolonie Pokrok, Petřvald* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144401>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Závěr

V samotné architektuře se promítá nejen společenský a hospodářský vývoj lidské společnosti, ale i s tím spojené proměny sociálních a životních podmínek. Tyto změny, byť pro jednotlivce i společnost mnohdy velmi nesnadné, posouvají vývoj dál. I když v oblasti architektury stojíme teprve na počátku změny myšlení o podobě moderního bydlení, můžeme již nyní i na základě zahraničních zkušeností předpokládat, že se nebudeme moci vrátit ke stávajícím schématům dispozic domů, chápání společného prostoru a struktury a míře zastoupení občanské vybavenosti. Jak uvádějí mnohé studie, již dnes dokážeme mnohé problémy a možnosti pojmenovat a je tedy třeba vnímat je a nadále s nimi pracovat.

Východiska (moderní trendy v architektuře spojené nejen se změnami tradičního přístupu k bydlení v době globální pandemie) byly definovány v řadě zahraničních studií.

Ideové návrhy studentů Katedry architektury FAST VŠB-TUO na revitalizaci kolonie Pokrok v Petřvaldu ukazují, jak je možné větší či menší mírou zásahu přizpůsobit stávající objekty, nové návrhy, a také veřejný prostor novým potřebám bydlení v pandemických situacích.

Na základě zkušeností z minulosti i současnosti předpokládáme, že vytvořením komunitního bydlení v ohraničené izolované lokalitě s dostupnou základní občanskou vybaveností, budou eliminována některá rizika a omezení spojená se životem v pandemii.

Konkrétní a sociálně různorodá komunita navíc dává možnost vzájemné pomoci a rozvíjení sociálních kontaktů např. mezi seniory a rodinami s malými dětmi. Tak, jak to je již dnes ověřeno v co-housingovém typu bydlení běžně realizovaném v západní Evropě.⁷⁷ Jde vlastně o nahrazení či suplování původních vícegeneračních rodin, žijících poblíž a vzájemně se starajících o starší či nemocné členy rodiny, či o děti pracujících rodičů.

---

⁷⁷ publikováno např.

NELSON, A. Zatančíme si? Stát a komunitní bydlení. *ERA 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

DUPLEX ARCHITEKTEN. Víc než bydlení. Obytný soubor Hunziker Areal v Curychu. *Era 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

SHAG Schindler Hable Architekten. Risk je zisk. Komunitní obytný soubor wagnisART v Mnichově. *ERA 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

Zakládání staveb na poddolovaném území, poruchy a sanace stávajících objektů

Eva Machovčáková

Charakteristika území

Vzhledem k lokaci dělnických kolonií v blízkosti černouhelných dolů se jedná o poddolované území, které je třeba zohlednit při výstavbě nových a sanaci původních objektů.

Zájmové území se nachází v Moravskoslezském kraji, ve městě Petřvald. Celý sedimentační prostor, ve kterém se nachází zájmové území, se nazývá hornoslezská pánev.

Hornoslezská pánev má plochu přibližně 7000 km², z čehož se jen přibližně 1600 km²

nachází na českém území. Jde o sedimentační prostor přibližně trojúhelníkového obrysu, který zasahuje svým jihozápadním výběžkem z polské části Slezska na naše území. Celá oblast hornoslezské pánve na našem území je rozdělena na severní oblast ostravskokarvinskou a jižní oblast podbeskydskou. Obě oblasti se poté ještě dále dělí podle potřeby na menší části. Přesněji na ostravskou, karvinskou, příborskou, těšínskou, mořkovskou, frenštátskou a jablunkovskou část (viz. obrázek).⁷⁸

Rozdělení hornoslezské pánve na českém území (zdroj: kresba Eva Machovčáková)⁷⁹

⁷⁸ CHLUPÁČ, I. a kol. *Geologická minulost České republiky*. Praha: ACADEMIA, 2011, 436 s. ISBN 978-80-200-1961-5.

⁷⁹ DOPITA, M. et al. *Geologie české části hornoslezské pánve*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 1997, 278 s. ISBN 80-7212-011-5.

Z pohledu geologického je ale významnější dělení na západní a východní část, tedy na mobilnější předhlubeň na západě a platformní předhlubeň na východě. Tyto části se liší svou mocností, intenzitou a výplní tektonického porušení, kterého právě od západu k východu ubývá.⁸⁰ Tektonické porušení v podloží má podstatný vliv na zakládání stavebních konstrukcí. Jednodušší základové podmínky se nacházejí v místě s nižší intenzitou tektonických poruch v podloží.

Požadavky na objekty na poddolovaném území

Domy nacházející se v dělnických koloniích nedaleko míst, kde se soustavně dobývala ložiska různých rud a uhlí, velmi trpěly poddolováním. Při návrhu základových konstrukcí v těchto lokalitách je nezbytné brát zřetel na specifika poddolovaného území. Také v dnešní době, kdy je většina dolů zavřených a dochází k rozsáhlé revitalizaci těchto území a jejich okolí, musíme stále uvažovat vlivy poddolování, neboť stále dochází k dotvarování podložních souvrství. U konstrukcí objektů na povrchu území dochází vlivem poddolování k různým poklesům, nakloněním, sedáním a přetvořením. Pokud by byly základové konstrukce nevhodně navržené a provedené, vznikaly by na objektech trhliny, které objekt esteticky, ale většinou staticky, narušují. To se týká nejen nově navržené, ale i stávající zástavby. U objektů na poddolovaném území je povinnost jejich zajištění proti účinkům poddolování dle zákona č.439/1992 Sb.

Požadavky na zajištění stavebních objektů proti účinkům poddolování stanoví norma ČSN 73 0039.

Z časového hlediska může být zajištění objektů proti účinkům poddolování provedeno, viz,⁸¹

- předem, tj. již v rámci realizace objektu;
- dodatečně, tj. až před projevem vlivu dobývacích prací;
- po etapách, tj. zčásti předem a zčásti dodatečně.

Způsob a rozsah zajištění objektu závisí zejména na⁸²:

- druhu a velikosti přetvoření terénu od poddolování (u spojitého přetvoření terénu jde o pokles, posun, naklonění, poloměr zakřivení terénu; u nespojitého přetvoření jde např. o propadliny, trhliny, terénní vlny);
- době, po kterou bude objekt vystaven účinkům poddolování a jejich časovému průběhu;
- významu, druhu objektu a předpokládané životnosti objektu;
- konstrukčním řešením objektu (druh založení, typ konstrukčního systému objektu, materiálovému řešení konstrukce, rozměry jednotlivých konstrukčních prvků);
- požadavcích vyplývajících z funkce technologického zařízení (typ technologického zařízení).

⁸⁰ CHLUPÁČ, I. a kol. *Geologická minulost České republiky*. Praha: ACADEMIA, 2011, 436 s. ISBN 978-80-200-1961-5.

⁸¹ ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

⁸² ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

Deformace povrchu poddolovaného území vznikají ze svislých a vodorovných posunů jednotlivých vrstev a jejich vzájemného působení.

Způsob zajištění objektu proti účinkům poddolování se liší z hlediska konstrukčních zásad u objektů s konstrukčním systémem:⁸³

- tuhým (např. panelové a zděné objekty);
- poddajným (např. halové objekty s ocelovou nosnou konstrukcí s rektifikací);
- smíšeným (např. rámové konstrukce bez základových táhel).

Při volbě typu konstrukčního systému je nutné přihlédnout nejen k funkci stavby, ale také ke zvolené technologii. Výběr technologie výstavby záleží na prostorových možnostech umístění objektu (můžeme stavět v prolukách, v zastavěném území sídelních celků, na příkrých svazích apod.). Je třeba zvážit, zda je možné použít těžkou mechanizaci, bude-li potřeba přemísťovat inženýrské sítě, omezovat stávající dopravu nebo jiným způsobem zatěžovat okolí. Tyto skutečnosti ovlivňují cenu objektu a náklady na údržbu objektu po celou dobu jeho životnosti.

Objekty dělnického bydlení z počátku 20. století byly navrhovány jako zděné. Takové objekty se považují z hlediska způsobu zajištění proti účinkům poddolování za objekty s tuhým konstrukčním systémem.

Navrhují se jako objekty se systémem podélných nebo příčných nosných stěn, v odůvodněných případech pak i nosných stěn v obou směrech. Pokud se navrhují nosné stěny pouze v jednom směru, lze je doplnit ztužujícími stěnami ve směru opačném nebo může ztužující konstrukci vytvářet jádro se schodištěm apod.

Ve vodorovném směru zajišťuje tuhost celého objektu stropní konstrukce. Podle velikosti objektů, počtu nadzemních a podzemních podlaží volíme vhodnou variantu.

U nově navrhovaných zděných staveb je třeba respektovat konstrukční zásady výstavby na poddolovaném území. Základové poměry poddolovaného území jsou vždy vyhodnoceny jako složité. Návrh základových konstrukcí musí odpovídat zásadám 3. geotechnické kategorie, tj. posuzuje se únosnost základové půdy podle výsledků zkoušek uskutečněných při průzkumu staveniště. Zakládání objektů je převážně na plošných základech. Objekt nebo jeho dilatační celek musí mít základovou spáru v jedné výškové úrovni. Pokud nelze tuto podmínku dodržet a je nutno založit část konstrukce pod základovou spárou, tak je třeba založení oddělit kluznou spárou.

Účinky zatížení od poddolování lze dále omezit:

- zmenšením povrchových ploch základových konstrukcí, které jsou ve styku se základovou půdou;
- provedením zásypů stavební jámy, popř. základových polštářů, z materiálů s nízkou pevností (šterky);
- provedením nejnižšího podlaží pod celým půdorysem objektu, popř. dilatačního celku, kromě konzolovitě vyložených nadzemních částí objektu;
- návrhem zemních kompenzačních rýh po obvodu objektu, vyplněných stlačitelným materiálem, např. směsí dřevěných pilin a hlíny.⁸⁴

⁸³ ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

⁸⁴ ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

Základy hlubinné pilotové se navrhují jen ve výjimečných případech. U objektů na poddolovaném území se nenavrhují žádné klenby či obloukové konstrukce bez táhel. Překlady nad otvory se doporučuje propojit se ztužujícím věncem tak, aby nedocházelo k možnému vodorovnému posunu. Ztužující věnec objektu musí zůstat průběžný i v místě schodišťového prostoru. Schodišťové konstrukce volíme buď ocelové, nebo ŽB monolitické, nevhodné je použití konzolovitě vyložených schodišťových stupňů ze zdiva. U všech druhů tuhého systému se navrhuje rozmístění nosných stěn a ztužujících stěn v půdorysu souměrně, otvory ve fasádě a meziokenní pilíře je třeba rozdělit rovnoměrně po délce i výšce stěn. Balkony jsou vždy navrženy jako převislé části stropní konstrukce. Pokud je objekt navržen z kusového zdiva, nedoporučuje se používat děrované cihly, dílce z pórobetonu, hrubého řádkového zdiva apod. Stěny, popř. stěnové dílce v místě dilatační spáry musejí být zdvojené a musejí současně vyhovovat tepelně technickým požadavkům na obvodové stěny.⁸⁵

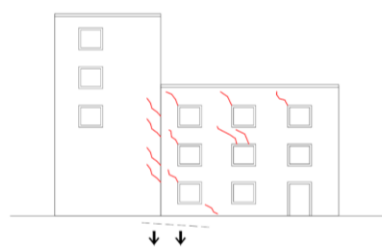
Poruchy stávajících objektů a jejich sanace

Stavební objekty situované na poddolovaném území, které vyžadují navržení sanačních opatření, musejí mít před samotným sanačním zásahem zajištěny tyto podklady a posudky:

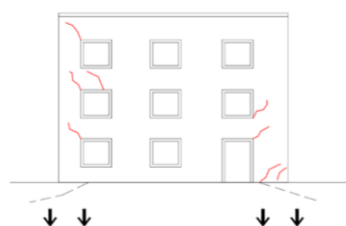
- Dokumentace stávajícího stavu
- Stavebně technický průzkum
- Inženýrsko-geologický průzkum
- Báňské podmínky
- Hydrologický průzkum
- Požadavky investora na budoucí provoz objektu.⁸⁶

Na základě výsledků těchto posudků a podkladů se navrhují sanace těchto objektů.

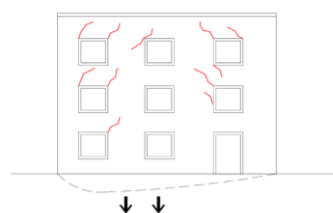
Trhliny, pokud nejde o trhliny smršťovací nebo teplotní, vždy svědčí o pohybech stavby nebo jejích částí a jsou ukazateli rizik stavby. Na následujících obrázcích jsou znázorněny typické praskliny na fasádách vlivem poklesů podloží (viz následující obrázky).

Vliv podloží na tvorbu trhlin – Vliv sousední stavby, resp. založení v různých hloubkách (zdroj: Eva Machovčáková)⁸⁷

Vliv podloží na tvorbu trhlin – Vnější vliv (zdroj: kresba Eva Machovčáková)⁸⁸

Vliv podloží na tvorbu trhlin – Vnitřní vliv, průhyb (zdroj: kresba Eva Machovčáková)⁸⁹

⁸⁵ ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

⁸⁶ SOLAŘ, J. *Poruchy a rekonstrukce zděných staveb*. Brno: Grada Publishing, a.s., 2008, 192 s. ISBN: 978-80-247-2672-4.

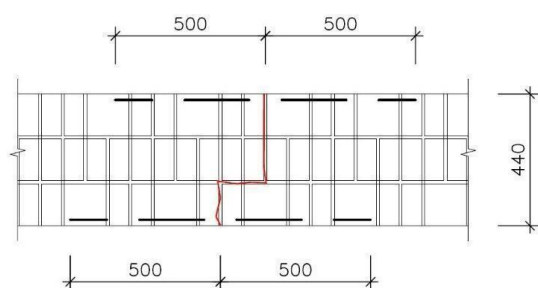
⁸⁷ VLČEK, M. a kol. *Poruchy a rekonstrukce staveb*. 1. vyd. Brno: ERA, 2001, 220 s. ISBN 80-86517-10-1.

⁸⁸ VLČEK, M. a kol. *Poruchy a rekonstrukce staveb*. 1. vyd. Brno: ERA, 2001, 220 s. ISBN 80-86517-10-1.

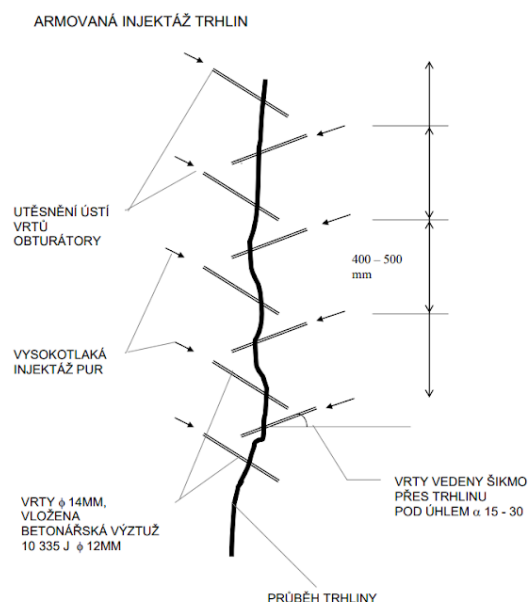
⁸⁹ VLČEK, M. a kol. *Poruchy a rekonstrukce staveb*. 1. vyd. Brno: ERA, 2001, 220 s. ISBN 80-86517-10-1.

Sanace stávajících objektů

Trvalá sanace trhlin u objektů nacházejících se na poddolovaném území se provádí několika způsoby. Zásadou je navrhovat sanace od nejjednoduššího, nejdostupnějšího a také nejlevnějšího řešení. Takovou se jeví např. sanace metodou tzv. „stehování“ trhlin. Stehování trhlin provádíme buď pomocí vkládání helikální výztuže do předem vyfrézované drážky s vloženou kotevní maltou s vysokou přidržitostí, nebo pomocí tzv. armované vysokotlaké chemické injektáže (Obr. 6). U této varianty se do šikmo vyvrtaných otvorů přes trhlínu vkládá výztuž. Otvory se následně vyplní chemickým injektážním médiem (viz obrázek).

„Sešití“ trhlin pomocí helikální výztuže ve zděné stěně od tloušťky 300 mm do 600 mm
(zdroj: Eva Machovčáková)

Armovaná injektáž trhlin (zdroj: Eva Machovčáková)

Pokud není metoda stehování, zajišťující celistvost jednotlivých konstrukcí dostatečnou, je nutné zabezpečit tuhost celého objektu stažením ocelovými táhly nebo ocelovými předpjatými lany ve vodorovné rovině. Ocelové prvky jsou většinou umístěny při vnitřním líci obvodových stěn, ale také mohou být umístěny u vnitřních stěn. Umístění táhel nebo ocelových lan a velikost vnášeného předpětí je závislá na stavu sanované konstrukce a určuje se vždy na základě statického výpočtu.

Posledním, nejúčinnějším, nejnáročnějším a také nejdražším způsobem sanace objektu na poddolovaném území je zásah do podloží. Jde vždy o zlepšení vlastností základové půdy, především zvětšení její únosnosti stabilizací, zmenšení stlačitelnosti apod., čehož lze docílit různými metodami. Metody výměny základové půdy (podsypy), mechanického zlepšování zeminy (zhutňování, štěrkopískové piloty, přechování), vyztužování zemin (štěrkové pilíře, geosyntetika) jsou pro použití u stávajících objektů na poddolovaném území téměř vyloučené. Proto je nejběžnější zpevnění pomocí mikropilot nebo pomocí vysokopevnostních injekčních tyčí zavrtávaných pod základovou spáru v kombinaci s vysokotlakou cementovou nebo chemickou injektáží.

Závěr

Před samotným návrhem nových objektů na poddolovaném území nebo před návrhem sanace již existujících objektů na tomto území musíme udělat řadu průzkumů a posudků. Pokud budeme navrhovat sanace poškozených objektů nacházejících se na poddolovaném území, je vždy nutné nejprve zjistit příčiny poruch na objektu a až pak, na základě těchto výsledků, navrhnout optimální řešení sanace. Norma ČSN 73 0039 nám přesně udává podmínky pro navrhování nových konstrukcí na poddolovaném území. Při respektování těchto podmínek a zásad pro navrhování a sanace konstrukcí, je možné realizovat na poddolovaném území kvalitní objekt, kde lze eliminovat nebezpečí následných poruch.

Příkladové revitalizace a stávající využití dělnických kolonií, zahradních měst a principy komunitního bydlení v zahraničí a České republice a jejich porovnání s kolonií Pokrok pro možná východiska

Sebastian Capek, Anna Langrová, Klára Palánová

V České republice, ale i v zahraničí, lze sledovat možnosti znovuvyužití dělnických kolonií a jejich zapojení do organismu a života měst a obcí i v současné době po útlumu těžkého průmyslu a důlní těžby. Nejvíce limitující pro nové zásahy většinou bývá stavebně-technický stav objektů a otázka vlastnictví.

Obytné komplexy v zahraničí

Friedrich Heinrich, Kamp-Lintfort, Německo

Charakteristickou pohornickou lokalitou je oblast Porúří v Německu, kde byla ukončována důlní činnost již v 70. a 80. letech minulého století a je zde tedy již více revitalizací post-důlních oblastí než ve východní části Evropy, kde k útlumu černouhelných dolů dochází až od 90. let 20. století. Tato část Německa byla v minulosti velkým centrem důlní činnosti a bylo zde vybudováno mnoho kolonií spojených s těžařskými operacemi.

Jednou z kolonií nacházejících se v této oblasti je dělnická osada Friedrich Heinrich, Kamp-Lintfort postavená v roce 1907 pro pracovníky blízkého dolu. Kolonie sloužila svému účelu po celou dobu a i nyní plní svou funkci bydlení pod správou bytového družstva. V 60. letech byly v kolonii prováděny renovace, ale pouze jednotlivě a bez celkové koncepce. Na začátku 70. let byla oblast významně změněna

prostřednictvím celkové renovace území. V roce 1979 byl přijat několikabodový plán rozvoje a přestavby se zachováním historického vzhledu. Jedná se o jednoduché dvojdomky s vlastním vstupem, zahradou pro chov zvířat a předzahrádkou.⁹⁰ Všechny tyto domy byly ve své podstatě stejné a tvořily tak celou kolonii. Součástí projektu byly doplňitelné prvky (arkýře, vikýře atd.), které měly více odlišit jednotlivé objekty tak, aby nevypadaly všechny úplně stejné a netvořily tak unifikovanou linii. Celková koncepce vychází ze zahradního města a dává tak příležitost pro výsadbu vegetace.

Profil širokých ulic představuje v dnešní době předzahrádka každého domu, chodník a nově zbudovaná místa pro podélné parkování osobních automobilů. Ulice jsou lemovány z obou stran alejí stromů, které v organismu města vytváří síť zelených koridorů. Objekty jsou orientovány do ulice, vnitrobloky tvoří soukromé zahrady, které k sobě těsně přiléhají. Je zde tedy přísně definován veřejný prostor ulic a soukromý prostor zahrad. Narozdíl od kolonie Pokrok zde tedy není možné vytvořit více stupňů využití veřejného prostoru. Areál je navíc přísně sevřený průmyslem a městem, není zde tedy návaznost na volnou krajinu, jako v Petřvaldě. Inspirativní je naopak přístup k vlastním objektům, který byt respektuje původní architekturu, doplňuje ji drobnými soudobými intervencemi.

⁹⁰ REICHART, S. Alt-siedlung friedrich heinrich kamp-lintfort: entstanden auf der grünen wiese.

Regionalverband ruhr: route industriekultur [online]. Dortmund: raphael GmbH e-business & kommunikation, 2019 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://www.route-industriekultur.ruhr/standorte-der-route/standorte-der-route/siedlungen/alt-siedlung-friedrich-heinrich-kamp-lintfort/>

Jelikož kolonie nebyla nikdy úplně opuštěna, tak její přirozený vývoj následoval potřeby obyvatel, jako jsou například řešení dopravy nebo inženýrských sítí. Jednotlivé domy jsou jejími vlastníky opravovány, tak aby zachovaly dobový charakter což je možným východiskem pro úpravu takovýchto urbanistických struktur.

Schéma vymezení kolonie Alt-Siedlung Friedrich Heinrich (zdroj: kresba Anna Langrová)

Skica kolonie Alt-Siedlung Friedrich Heinrich (zdroj: kresba Anna Langrová)

Osada Oberdorstfeld, Dortmund, Německo

Osada byla založena v roce 1912 a jejím architektem byl, stejně jako v případě kolonie Pokrok v Petřvaldě, Oskar Schwer. Původně se v osadě nacházelo 150 dělnických a úřednických domů založených na principu zahradního města. Typickými znaky jsou upuštění od tuhých stavebních linií, rozvolnění stavby mísením různých typů domů, strukturování stavební struktury, rozmanité uliční prostory a prostorné domy a předzahrádky.

Osada Oberdorstfeld byla v roce 1993 zapsána mezi historickou památku. Představuje významný doklad o historii dělnického bydlení a městském rozvoji Dortmundu. Ilustruje výrazný ekonomický význam, který mělo město Dortmund v době, kdy probíhala těžba. Osada je přímým odkazem na život horníků a význam hornictví pro Porúří. Jakékoliv stavební úpravy jsou na památkově chráněných objektech možné, pokud nedojde ke ztrátě chráněných prvků a podrobností o osadě.⁹¹

V současné době se domy v osadě potýkají s technickými potížemi jako je vlhkost a zvýšená průvzdušnost. Z tohoto důvodu místní památkový úřad vypsal dotaci na její obnovu pro zachování využití kolonie, což nadále přispívá k zachování této osady.

Jednotlivé objekty jsou řazeny podél ulic do bloků. Do vnitrobloku jsou orientovány soukromé zahrady objektů se záhumenními cestami. U větších vnitrobloků vzniká volný prostor za soukromými zahradami, v současnosti rozparcelován na menší zahrádkářské využití s chatkami. Byť jde opět o areál přísně sevřený strukturou okolní zástavby bez návaznosti na volnou krajinu

(kromě parku na východní hranici kolonie), řešení vnitrobloků spolu s uvolněným prostranstvím v křížení ulic je téměř totožné se situací v Pokroku. Místy užší ulice v Oberdorstfeldu jsou kompenzovány explozí prostoru v uvolněných křižovatkách. Přísné dělení veřejného a soukromého prostoru zde navíc nabízí i další možnosti poloveřejných cest a otevřených ploch vnitrobloků.

Schéma vymezení památkového území osady Oberdorstfeld (zdroj: kresba Anna Langrová)

Skica charakteristického domu pro osadu Oberdorstfeld (zdroj: skica Anna Langrová)

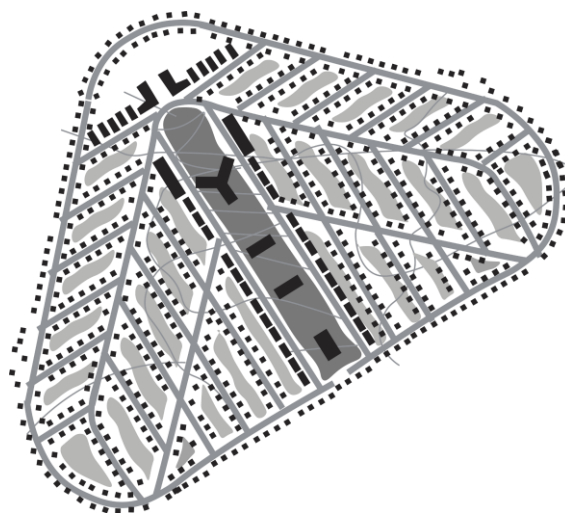
⁹¹ *Gestaltungsfibel Werkssiedlung Oberdorstfeld*. [online]. Dortmund, 2009. [cit. 23. 10. 2021]. Dostupné na: <https://docplayer.org/49769124-Gestaltungsfibel-werkssiedlung-oberdorstfeld.html>

Baťovská kolonie v Möhlinu, Švýcarsko

Také město Möhlin, ležící na severu Švýcarska, v kantonu Aargau bylo ovlivněno a formováno průmyslem, nikoli však v oblasti hornictví, nýbrž obuvnictví. Poté, co se v roce 1926 začaly boty firmy Baťa distribuovat i do Švýcarska, zde firma v roce 1932 otevřela svou továrnu. Výstavba továrních budov a okolních bytových domů byla inspirována původním zlínským urbanismem. Zlín a Möhlin pojí silné pouto, které bylo stvrzeno úmrtím Tomáše Bati při tragickém letu na otevírání pobočky v Möhlinu. Boty se v Möhlinu vyráběly až do roku 1990. Z původních továrních budov se později stal „Bata Park“, který je dnes zčásti památkově chráněný. Bydlení pro pracovníky firmy Baťa v Möhlinu čítalo několik různých typů domu od ubytoven až po domy pro dvě i více rodin. K dispozici byla zaměstnancům i klubovna, která se stala centrem společenského života. Dále zde nechyběly ani další služby jako kadeřnictví a různé obchody, sportoviště i plavecký bazén. Když byla v roce 1990 ukončena výroba v továrně, začal areál chátrat. Od roku 2005 (kdy celý areál koupila firma Jakob Müller AG) prochází Bata Park revitalizací v původním baťovském duchu. Chráněné budovy prošly citlivou rekonstrukcí, v továrních halách se opět rozběhla výroba a domy slouží opět zaměstnancům. Kompletně se zrekonstruovala i infrastruktura a došlo k obnovení zeleně v území. Vše se dělo za velké podpory a účasti původních obyvatel i lokálních politiků, kteří se zasadili o zachování všech charakteristických rysů a hodnot území. Christian Kuoni (tehdejší ředitel firmy Jakob Müller AG) přirovnal

koupi takového komplexu ke koupi veteránů – při jejich opravě je třeba počítat s extra výdaji a spoustou překvapení. Obzvlášť infrastruktura byla v Bata parku v mnohem horším stavu, než se předpokládalo. Vše se ale vyřešilo a dnes se areál pyšní jednou z nejlepších infrastruktur v okolí. V roce 2013 se mohli nastěhovat noví obyvatelé. K dispozici jim jsou loftové byty i rodinné domy. Dále jsou zde kanceláře a obnovy se dočkal i původní Bata club house, který dnes slouží jako hotel a restaurace a od jeho otevření v roce 2018 se mezi obyvateli těší velké oblibě. Bata Complex dnes čítá asi 200 obyvatel a 250 pracovních míst. Na východní straně k němu přiléhá rozvojová plocha, pro jejíž vývoj už je připravený „Bata-Park East design plan“ tak, aby nedošlo k narušení původního urbanistického plánu.⁹²

Byť se dělnické kolonie spolu s průmyslovými areály post-důlních oblastí nemohou těšit na generální revitalizaci takového rozsahu, inspirativní je především snaha o zachování původní urbanistické struktury areálu.

Schéma urbanistického členění Baťovské kolonie v Möhlinu (zdroj: kresba Anna Langrová)

⁹² EHRENBOLD, Tobias. Bata: Schuhe für die Welt. Baden: Geschichten aus der Schweiz, 2012. ISBN 978-3-03919-256-4.

Skica charakteristických domů pro Baťovskou kolonii v Möhlinu (zdroj: skica Anna Langrová)

Obytný soubor Hunziker, areál v Curychu, Švýcarsko

Pozdějším příkladem je projekt komunitního bydlení Hunziker Areal z 90. let minulého století. Iniciátorem byl architekt Andreas Hofer. První ideová soutěž měla napomoci v hledání nových forem bydlení. Participativní proces přinesl řadu inovativních způsobů vedení diskuse – členové družstva a přizvaní odborníci diskutovali o organizační struktuře, inkluzi, udržitelnosti, o možnostech městského zahradničení či dokonce o vlastní měně pro celou čtvrť. Vycházeli přitom ze sociální utopie Hanse Widmera s názvem „bolo’bolo“, z roku 1983. Widmer popisuje způsoby, jimiž architektura může rozvíjet princip sousedství. V areálu Hunziker jsou na těchto principech postaveny například společné prostory pro slavnosti a setkávání, bazar, hotel s dvaceti pokoji, společné prádelny a zahrady nebo restaurace.

Samotný urbanismus nové čtvrti vzešel z architektonické soutěže z let 2008-2009, v níž zvítězil společný návrh ateliérů Duplex architekten a FuturaFrosch ve spolupráci s krajinářským ateliérem Muller Illien Landschaftsarchitekten. Autory jednotlivých domů jsou pak kromě vítězů i další tři ateliéry: Muller Sigrist Architekten, pool Architekten a Miroslav Šik.

Komunitní soubor Hunziker Areal se rozkládá na místě původně průmyslového areálu podél železniční trati mezi curyšským výstavištěm a spalovnou. Jde o kompromis mezi blokovou a volnou zástavbou – stojí zde solitérní domy s hlubokými dispozicemi, jejichž kompozice vytváří ulice a náměstí. Areál je určen převážně pro pěší – obyvatelé mají dokonce zakázáno vlastnit auto, je zde jen několik parkovacích míst pro carsharing a pro kola. Absence podzemních garáží zlevnila celou výstavbu. Koncept odpovídá ekologickým zásadám družstva, jejichž cílem

je redukování spotřeby energie a naplnění požadavku tzv. 2000wattové společnosti (v současnosti spotřebuje průměrný Švýcar 6000 wattů ročně). V Hunzikeru je tomuto kromě dopravy podřízena i hustota zástavby, kombinace bydlení s pracovními místy a použití ekologických materiálů.⁹³

Půdorysné rozměry kompaktních stavebních objemů jsou nejčastěji 30 x 50 metrů. Domy jsou inspirovány curyšskou městskou architekturou 19. století a italskou modernou 20. století. Domy mají pět až sedm poschodí, veřejný prostor mezi nimi má jasnou organizaci. Architektura podléhá stanoveným pravidlům, která se týkají dělení fasády, výšky parteru nebo orientace vstupů. Pro komunitní a veřejné účely jsou určena náměstí, pro soukromější aktivity pak ulice, z nichž se vstupuje do obytných částí jednotlivých domů. Všechny domy obsahují schodiště a pavlače, jejichž účelem je propojit vnitřní a vnější městský život. Důraz byl kladen na obytné kvality, dobře vyřešené dispozice, dostatek světla, logické komunikační vazby v domech i mezi nimi.

Většina provozních místností, v nichž není potřeba tolik světla, je obrácena do dvora, zatímco obytné místnosti se nacházejí podél uličních zdí.

Byť tento příklad nepředstavuje dělnickou kolonii, je reprezentantem komunitního bydlení dle současných požadavků a principů, včetně mnohohrstevné hierarchie veřejného prostoru, které se uvažuje docílit i při obnově kolonie Pokrok.

Schéma urbanistického členění obytného souboru Hunziker (zdroj: kresba Anna Langrová)

Skica obytného souboru Hunziker (zdroj: skica Anna Langrová)

⁹³ Víc než bydlení. Obytný soubor Hunziker Areal v Curychu. ERA21: Politika bydlení. Brno: ERA Média, 2004, 2018(02). ISSN 9771801089006. cnb001526388.

Architektonická soutěž RE-IMAGINING THE GARDEN CITY (RIBA competition), Velká Británie

Architektonická soutěž Re-Imagining the Garden City byla vyhlášena v říjnu 2018 královským institutem britských architektů (RIBA) ve spolupráci s Letchworth Garden City Heritage Foundation (Letchworth je jedno z měst postavených na základě původní myšlenky zahradního města Ebenezera Howarda). Soutěž si kladla za cíl najít nové nápady pro modernizaci zahradních měst tak, aby dokázala vyhovět potřebám 21. století, ale zároveň v nich zůstaly zachovány původní principy a duch prvních zahradních měst.

Dotčené území má rozlohu 45 hektarů a nachází se na severu města Letchworth, jedná se o první rozšíření zahradního města po velmi dlouhé době. V prvním kole se do soutěže přihlásilo 95 návrhů z různých zemí (Austrálie, Francie, Německo, Polsko, Nizozemsko, USA,..). Z těchto (do té doby anonymních) návrhů vybrala odborná porota čtyři nejlepší. Vítězným se stal návrh kanceláře EcoResponsive Environments s názvem To-Morrow 2.0. Grange in the Hedges. Porotu zaujal jejich inovativní přístup a entusiasmus. Návrh pracuje s novými technologiemi a soběstačnými budovami.⁹⁴

Celkový koncept modernizace vycházel ze současné struktury a kontextu místa. Nová struktura je stejně jako ta stávající členěna na menší soukromé zahrady a za nimi se nachází prostor veřejně přístupný, který je

protkaný pešími stezkami. Záměrně je struktura členěna na menší „zóny“, které nezajišťují pouze větší sociální dohled, ale také jsou tematicky laděny. Každá zóna takto získává svou vlastní identitu. Jelikož soubory bydlení jsou živým organismem, kde se neustále děje nějaký pohyb, bylo také předmětem řešení dopravy v konceptu.

Skica prostoru RE-IMAGINING THE GARDEN CITY (RIBA competition) (zdroj: skica Anna Langrová)

Páteří zástavby je její primární cesta, která prochází všemi zónami a je co nejkratší. Tato silnice typu promenády/avenue slouží jako primární dopravní spojení, které se napojuje na širší městský silniční systém na severu (Norton Road) a na jihozápad (Grange estate), který vede od jihozápadního rohu k jihovýchodnímu rohu, kde je snížena. Do smyčky/jednosměrné vedlejší silnice. Této úrovni silnice je podřízena kombinace malých smyček a slepých uliček. Tyto hlavní tahy doplňují slepé uličky, cyklostezky, pěší cesty a další různé pěšiny.

⁹⁴ RE-IMAGINING THE GARDEN CITY:: Conceptual Master planning for Letchworth Grange North Residential Development. PRO-FORM ARCHITECTS [online]. Manchester: residential, Urban Design, 2016, 21 December 2018 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://www.pfarch.co.uk/2018/12/21/re-imagining-the-garden-city/>

Schéma urbanistického členění RE-IMAGINING THE GARDEN CITY (RIBA competition)
(zdroj: kresba Anna Langrová)

Příklady z České republiky

Osada Buďánka, Praha 5

Příkladem jednoho z domácích (myšleno tuzemských) přístupů revitalizace je bývalá dělnická osada Buďánka v Praze. Jde o kolonii na pražském Smíchově, svépomocí dělníků postavenou mezi lety 1800 až 1840. Kolonie sloužila dělníkům pískovcového lomu. Osada měla kolem dvaceti objektů, v nichž bydlelo až 300 obyvatel. Lokalita památkové zóny Buďánka prošla několika zásadními vývojovými etapami, které měly určující vliv na stav jednotlivých objektů.

První etapou byla modernizace a přestavba ve 30. letech minulého století, kdy došlo k razantním úpravám některých objektů. V 60. letech pokračovaly stavební úpravy, ale došlo také k částečné demolici některých objektů. Byl zbourán mlýn a došlo k zatrubnění Motolského potoka. Důležitým bodem byl záměr výstavby panelového domu a zdravotního střediska, které by nahradili budovy v osadě. V roce 1991 byla osada prohlášena za památkovou zónu. V pozdějších letech přispěla nečinnost a opuštění ke zhoršení technického stavu objektů a v současnosti je osada pustým místem.⁹⁵

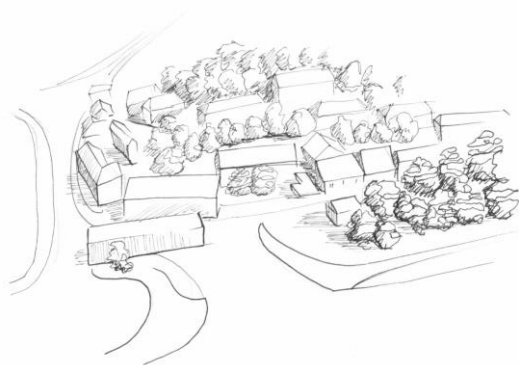
⁹⁵ Osada Buďánka: *Urbanistická Koncepce – Workshop*. [online]. Praha: ATELIER BOD ARCHITEKTI, 2018 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <https://www.bodarchitekti.cz/projekty/budanka/>

Návrh na revitalizaci osady podle návrhu ateliéru A69 – architekti s.r.o. počítá s vytvořením nového společenské centra volnočasových aktivit pro okolní obyvatele. Svým přístupem nejde o rekonstrukci do původního stavu a vytvoření kopie původní osady. Citlivou rekonstrukcí stávajících objektů a hmotovým doplněním těch odstraněných se snaží docílit vytvoření místa se specifickou atmosférou a energií a zároveň obnovuje původní strukturu areálu podobně, jako se to nabízí pro současnou situaci částečně demolované kolonie Pokrok. Na místech původních objektů jsou uvažovány novotvary objemově věrné svým předchůdcům. Objekty skleníků, zahrádek a kluboven by měly doplnit osadu do podoby blízké původnímu stavu, avšak zároveň jiné, obohacené o nové intervence v historickém prostředí.

Schéma urbanistického členění návrhu kolonie Budánky od ateliéru A69 – architekti s.r.o. (zdroj: skica Anna Langrová)

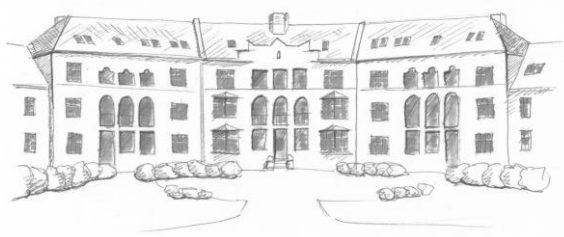
Skica ilustrující návrh kolonie Budánky od ateliéru A69 – architekti s.r.o. (zdroj: skica Anna Langrová)

Jubilejní kolonie, Ostrava-Vítkovice

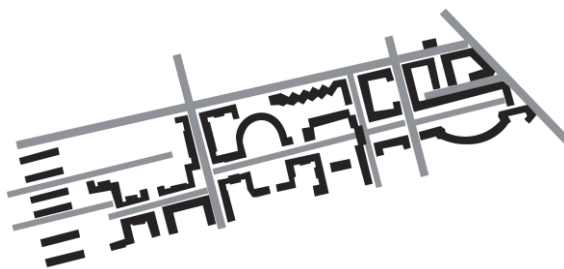
Jedním z příkladů většího důrazu na vnější reprezentaci a formu objektů je Jubilejní kolonie Vítkovických železáren v Ostravě. Název kolonie je spojen s oslavami stého výročí založení železáren a slavnostní ráz je dodnes cítit i z architektonického pojetí objektů. Celá stavba vznikla v několika etapách od roku 1920 do konce čtyřicátých let minulého století. Důležitý vliv na stavbu této kolonie měly myšlenky Ebenezera Howarda a jeho zahradního města. V první etapě výstavby šlo o klasickou kolonii s přízemními obdélníkovými domy s malou zahrádkou. Charakteristický vzhled inspirovaný Vídní vypracoval v druhé fázi architekt Ernst Körner. V této fázi vznikla typická podoba kolonie s branami, věžičkami a ozdobnými prvky. On přišel také s revoluční změnou kolonie do podoby blokové zástavby. Součástí kolonie byla občanská vybavenost jako škola, obchod nebo knihovna. Ve vnitroblocích bylo hřiště a kladl se důraz na výsadbu stromů a vegetace.

Po druhé světové válce se rozšířila výstavba okolního sídliště a kolonie začala upadat. Některé kompromisy při výstavbě kolonie zapříčinily její špatný technický stav v pozdějších letech. K celkovému úpadku přispěla také častá výměna obyvatel, kteří už neměli k místu žádný vztah a nevěnovali mu dostatečnou péči. V 80. letech minulého století započaly první práce na rekonstrukci kolonie. Probíhala necitlivě a bez ohledu na původní výraz staveb. Byla měněna okna za typizované výrobky, do bytů byly násilně vestaveny koupelny, byly odstraňovány původní řemeslné prvky. Zlom přišel po listopadu roku 1989, kdy se tyto práce zastavily. Roku 1997 došlo k rozhodnutí o obnově a revitalizaci celé kolonie a to

způsobem, který jí vrátí její původní vzhled. V následujících letech byla prováděna citlivá rekonstrukce objektů, během níž se opravovaly nejen fasády, ale také interiéry jednotlivých domů. Oproti předešlým pokusům o rekonstrukci se tato zaměřila na citlivé zásahy a úpravy. Například sloučením menších bytů došlo k navýšení standardu bydlení. Projektantem obnovy byl architekt Pavel Sedlecký, jenž přistoupil k obnově svědomitě a s vědomím významu historického dědictví tohoto areálu. V současnosti je to zachovalý příklad prvorepublikového dělnického bydlení s netradiční dispozicí blokové zástavby. Kolonie nyní slouží svému původnímu účelu bydlení a je pro něj cíleně vyhledávána. Součástí areálu je knihovna nebo Komorní klub.

Skica Jubilejní kolonie v Ostravě Vítkovicích od architekta Ernsta Kornera (Zdroj: skica Anna Langrová)

Schéma severní části území Hrabůvky a s vyznačenou zástavbou Jubilejní kolonie (zdroj: kresba Anna Langrová)

Rozšíření obce Rantířov

„Navrhli jsme rozšíření obce Rantířov v duchu tradiční parcelace českých vesnic. Domy jsou podélné a stojí vždy v rozích pozemků tak, aby se dala lépe využít zahrada a domy lépe formovaly veřejná prostranství. Veřejnému jsme věnovali více místa, jako mají velkorysé návsi středověkých lokačních plánů. V sídelní kaši jsem psal, že by bylo dobré a možné tyto chytré systémy používat i dnes. Jsem rád, že jsme to mohli v trochu větším měřítku prověřit,“ uvádí architekt Pavel Hnilička se svým studiem.⁹⁶

Také tento projekt se snaží využít prověřené urbanistické metody z minulých dob a převést je do současné doby pro aktuální požadavky a potřeby obyvatel. Soudobý vzhled objektů tradiční hmoty vesnické zástavby spolu s organicky založeným urbanismem a návazností na volnou krajinu podporuje venkovský charakter obce.

Schéma návrhu rozšíření obce Rantířov od Pavel Hnilička Architekti. (zdroj: kresba Anna Langrová)

⁹⁶KRYNEK, O. *Pavel Hnilička Architekti navrhli rozšíření Rantířova*. [online]. 2016. [cit. 23. 11. 2021]. Dostupné na: <https://www.designmag.cz/architektura/61454-pavel-hnilicka-architekti-navrhli-rozsireni-rantirova.html>

Tyto kolonie jsou dodnes skvělým příkladem kompaktního bydlení, kvalitního architektonického i stavitelského umění a mnoho lidí, žijících v jejich blízkosti se s nimi nadále identifikuje, neboť zde po generace žili oni, či jejich předci. To je důležité z hlediska vnímání prostředí k životu a identifikace s místem. Historický odkaz, genius loci těchto míst, ale i pozitiva komunitního bydlení jsou stále lákavými premisami pro mnohé obyvatele a predikuje jejich další rozvoj a podporu.

Každá z kolonií měla jiný a specifický osud. Všechny kolonie jsou svým způsobem jedinečné a unikátní. Zásadní vliv při každé rekonstrukci má pohled památkářů a architektů. Každá lokalita vyžaduje při zamýšleném rozvoji osobní přístup. Z dialogů všech zúčastněných na procesu přeměny mohou vzniknout kvalitní projekty odpovídající konkrétní situaci, které dodají ten patřičný impuls, aby kolonie mohly být nadále svědkem dob minulých i pro budoucí generace a zůstaly nadále součástí městských organismů.

Skica návrhu rozšíření obce Rantířov od Pavel Hnilička Architekti. (Zdroj: skica Anna Langrová)

Stávající stavy Kolonie Pokrok, Petřvald

Klára Palánová, Sebastian Capek, Anna Langrová, Veronika Prokopová, Lucie Pucholdtová, Daniel Puszkar, Jana Šustrová

Vývoj zástavby

Původní zástavba kolonie pokrok čítala 43 obytných dělnických domů; v nich bylo 314 bytů. Byla vystavěna v letech 1914–1928.

Z dělnických bytů bylo 236 tvořeno obytnou kuchyní, jedním pokojem a vedlejší místností (z toho 161 bytů mělo vlastní spíž a záchod), 2 byty měly jen obytnou místnost a vedlejší místnost a 76 bytů mělo kromě kuchyně ještě dvě obytné místnosti.

Pitnou vodou byly zásobovány domy ze závodního vodovodu. V kolonii pokrok byly 4 splachovací záchody. Ve všech obytných místnostech bylo elektrické osvětlení. Proud dodávala vlastní elektrárna. Pro odvádění srážkových vod a splašků byla v kolonii provedena kanalizace.

Domy v osadách jsou stavby volně stojící a jsou při nich postaveny vedlejší hospodářské budovy. Volné plochy mezi domy jsou upraveny jako zahrady. Ulice jsou 7–10 m široké a podél některých jsou vysázeny stromořadí.

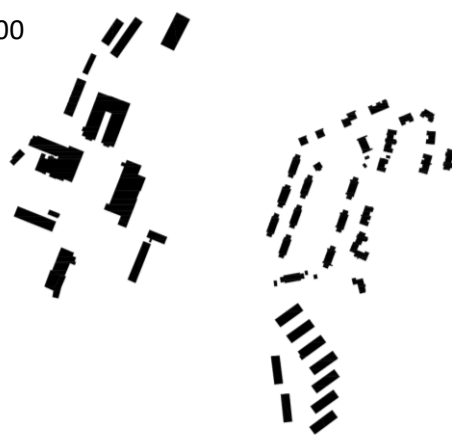
Jsou zde ponechány dvě volné plochy – každá o výměře 3000 m² – které jsou upraveny jako sad a používány hlavně jako hřiště pro děti.

V obytných domech bylo ubytování pro 1829 osob.

1957

2000

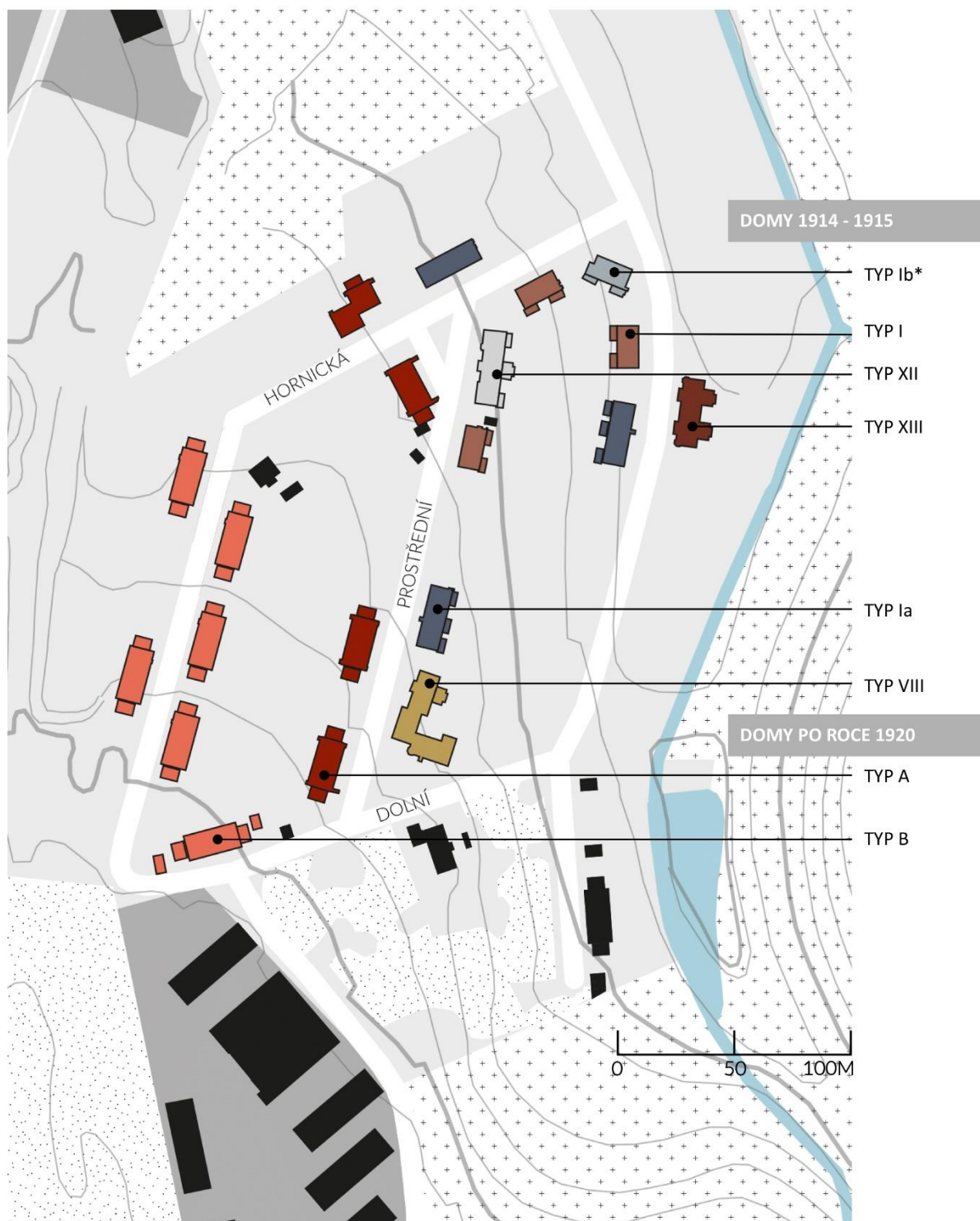

2020

Schéma vývoje zástavby Kolonie Pokrok a blízkého okolí.. (Zdroj: Jana Šustrová)

Typy dělnických domů a jejich situování v rámci celkové zástavby Kolonie Pokrok

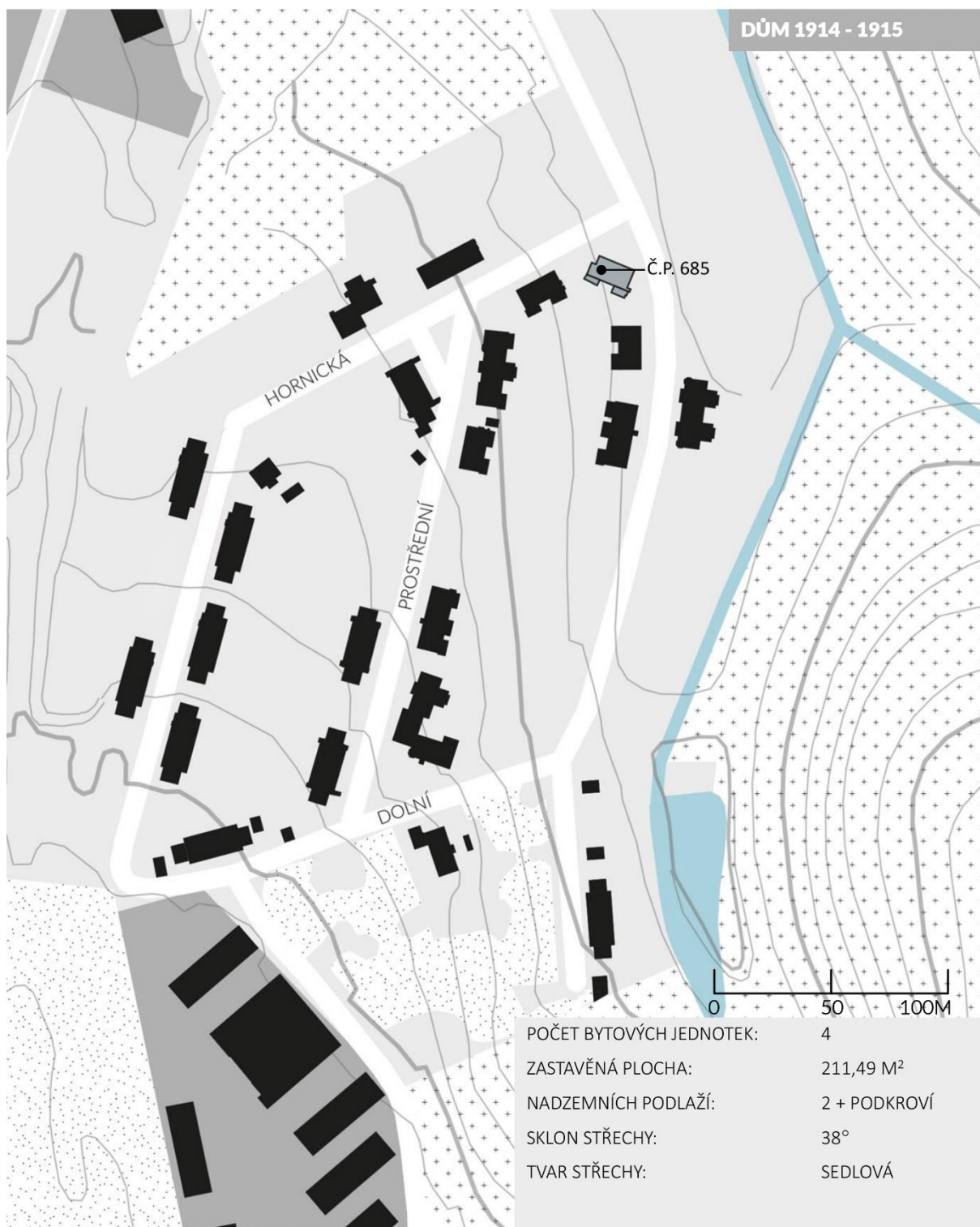
Typové označení domů pro účely knihy označeno dle kapitoly: Historické pozadí výstavby, provozu a částečné demolice dělnické kolonie a architektonicko-dispoziční popis původních objektů, Radim Kravčík, str. 10

* Označení domu typu Ib bylo odvozeno od charakteristiky domu typu I.

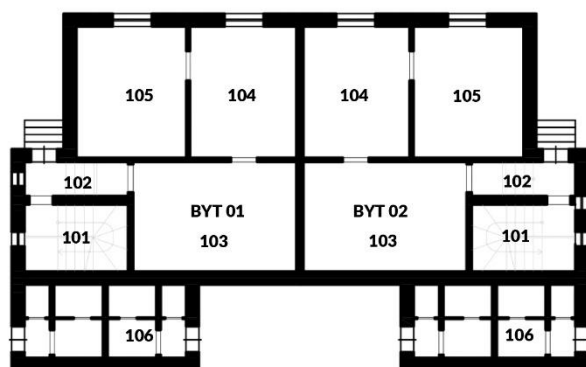
Domy po roce 1920 nebyly dříve specifikovány, dále jsou označeny jako typ A a B.

TYP Ib

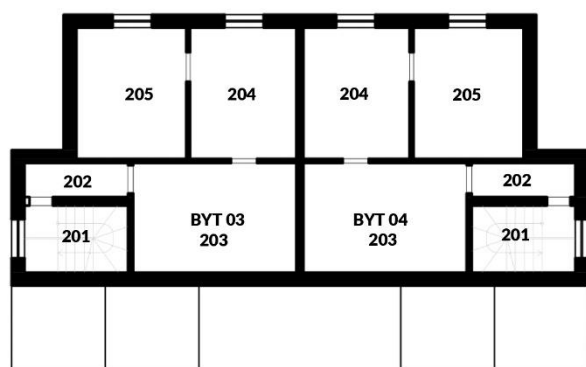

TYP Ib

- 101 SCHODIŠTĚ
- 102 PŘEDSÍŇ
- 103 KUCHYNĚ
- 104 POKOJ
- 105 LOŽNICE
- 106 CHLÍVEK

PŮDORYS 1.NP

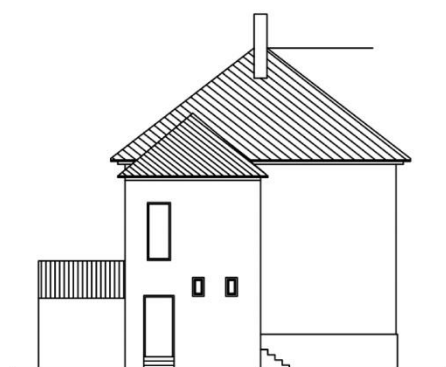
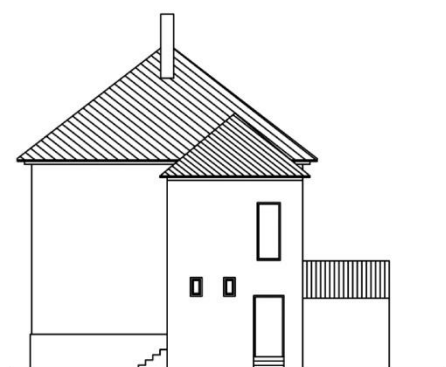
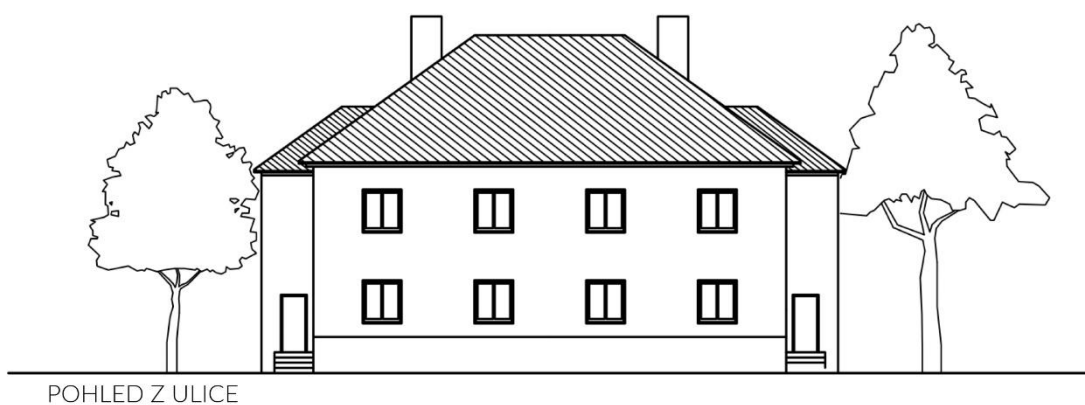
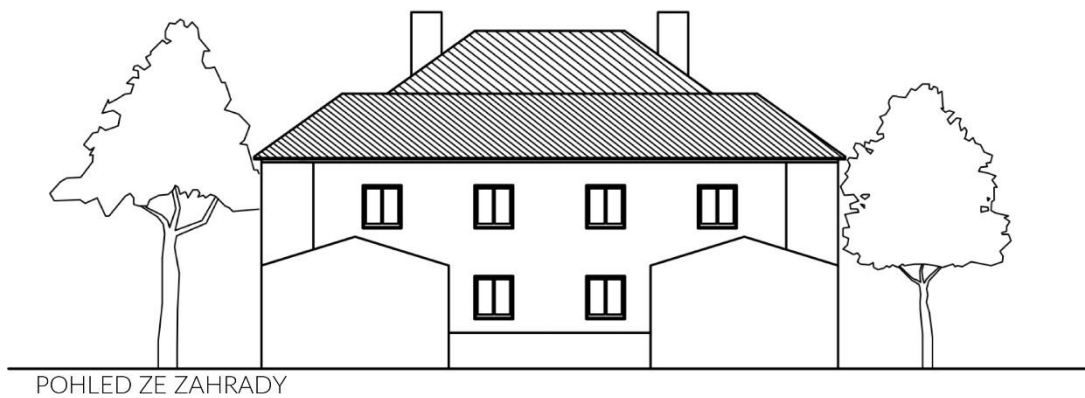
- 201 SCHODIŠTĚ
- 202 PŘEDSÍŇ
- 203 KUCHYNĚ
- 204 POKOJ
- 205 LOŽNICE

PŮDORYS 2.NP

0 1 2,5 5M

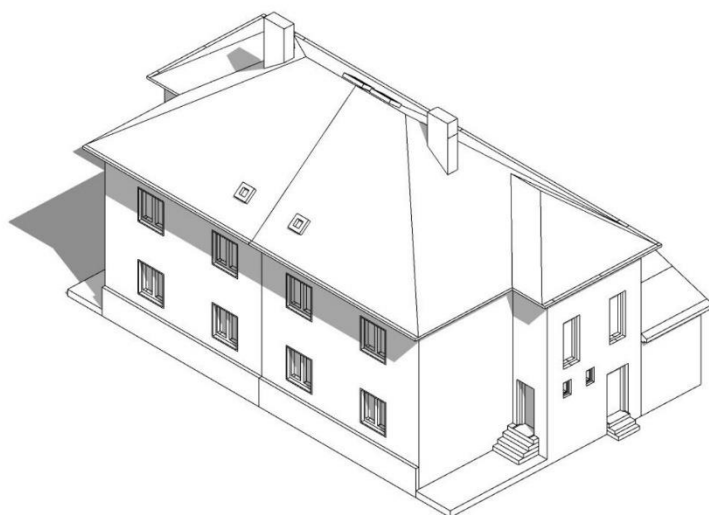
TYP Ib

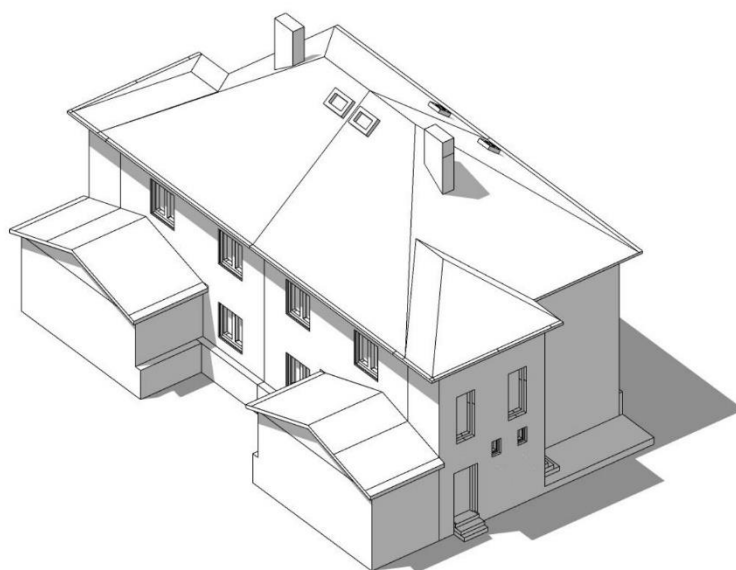
POHLEDY Z BOKU

0 1 2,5 5M

TYP Ib

AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

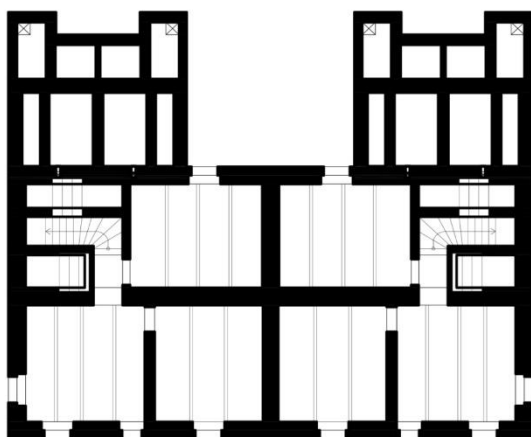

AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

TYP I

TYP I

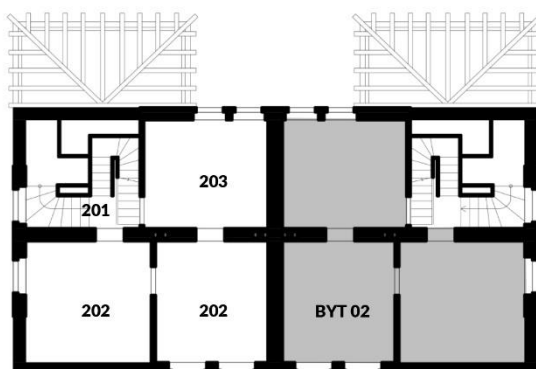
PŮDORYS 1.PP

PŮDORYS 1.NP

- 101 PŘEDSÍŇ
- 102 SPÍŽ
- 103 WC
- 104 KUCHYNĚ
- 105 POKOJ
- 106 CHLÍVEK

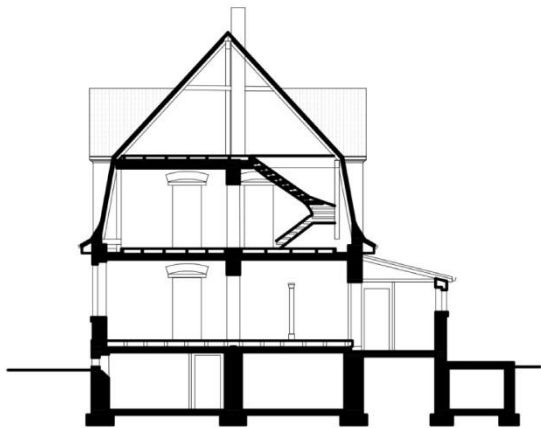
PŮDORYS 2.NP

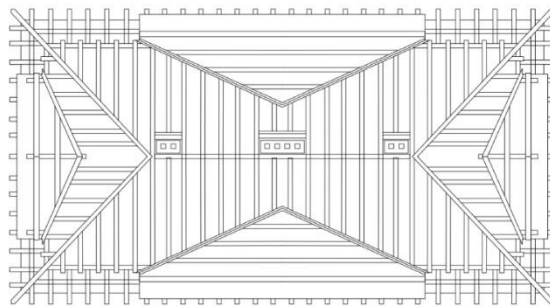
- 201 PŘEDSÍŇ
- 202 POKOJ
- 203 KUCHYNĚ

0 1 2,5 5M

TYP I

REZ

PŮDORYS KROVU

POHLED Z ULICE

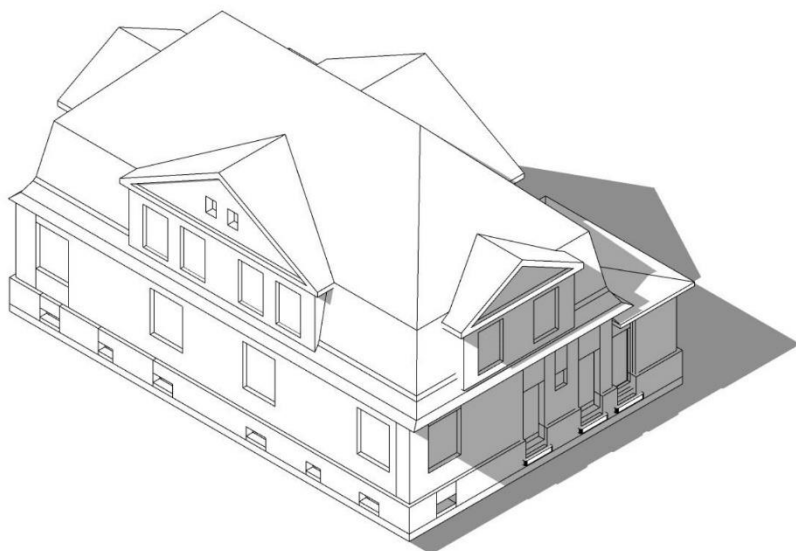

POHLEDY Z BOKU

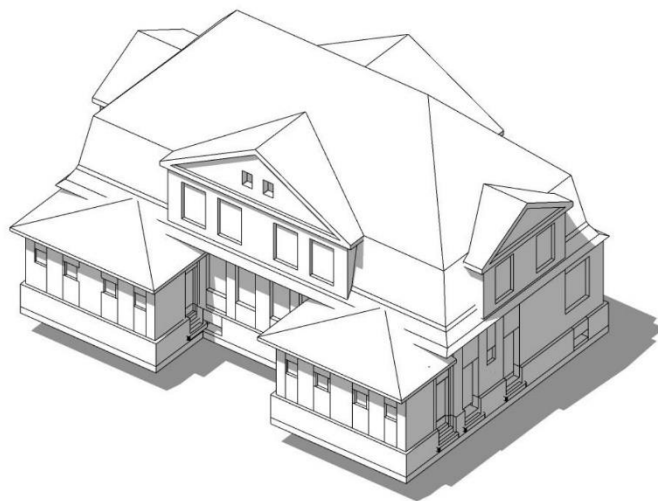

0 1 2,5 5M

TYP I

AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

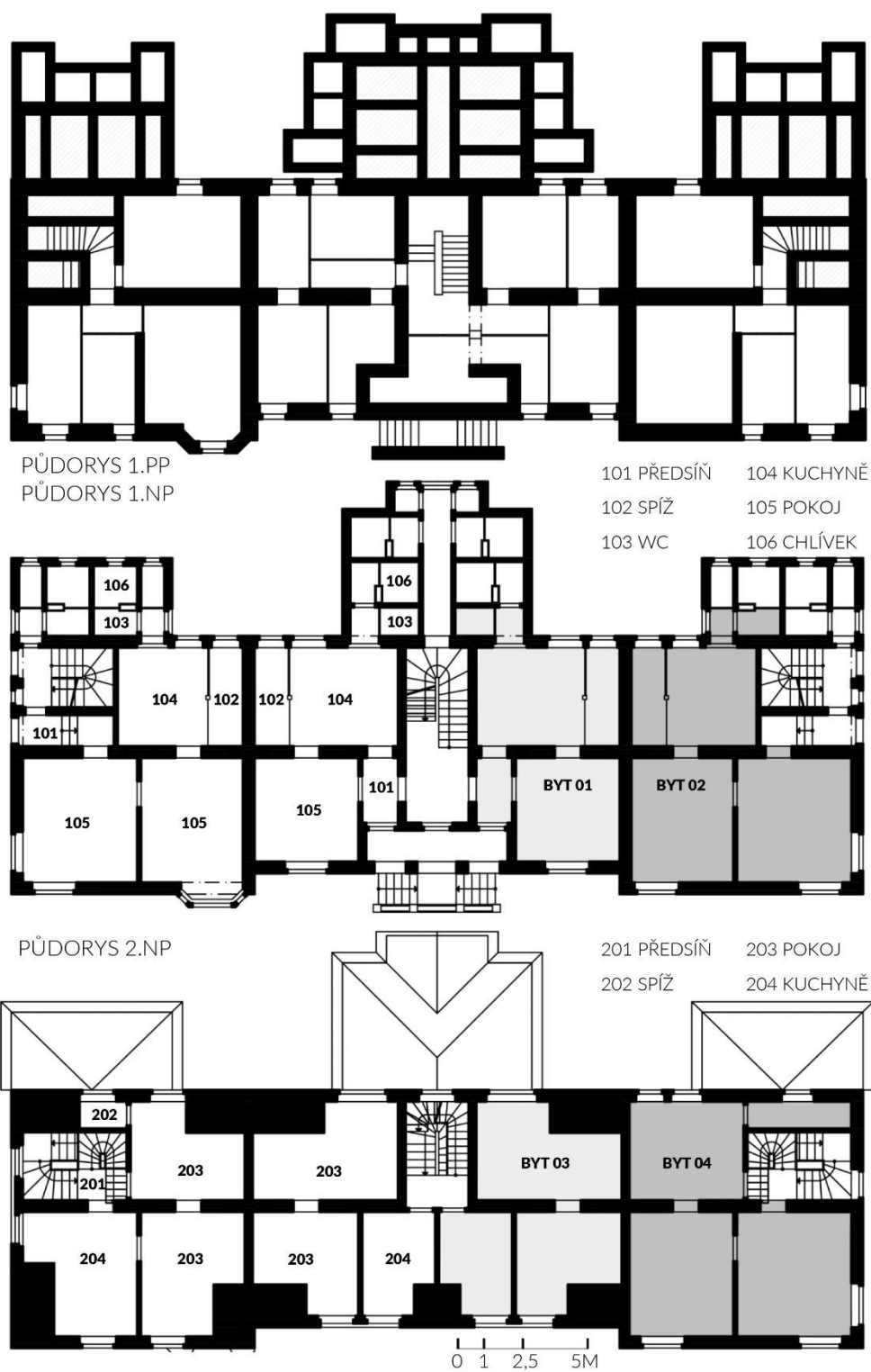
AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

TYP XII

TYP XII

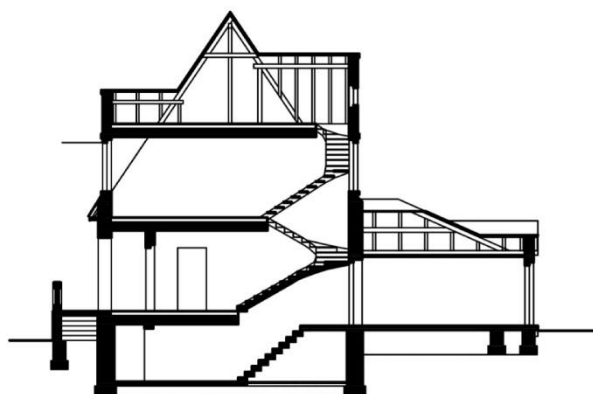
TYP XII

POHLED Z ULICE

POHLEDY Z BOKU

ŘEZ

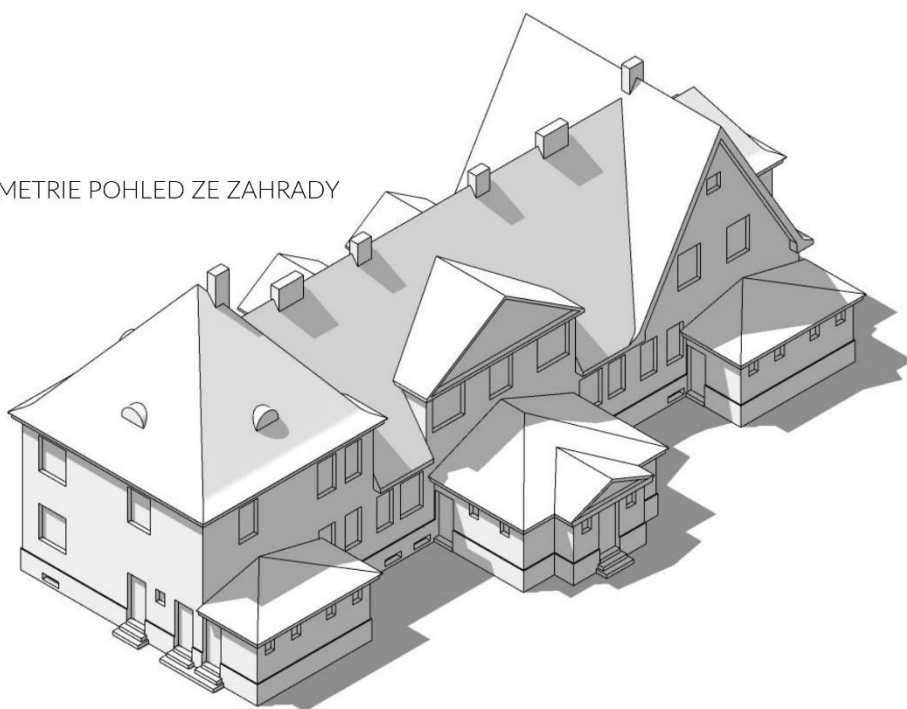
0 1 2,5 5M

TYP XII

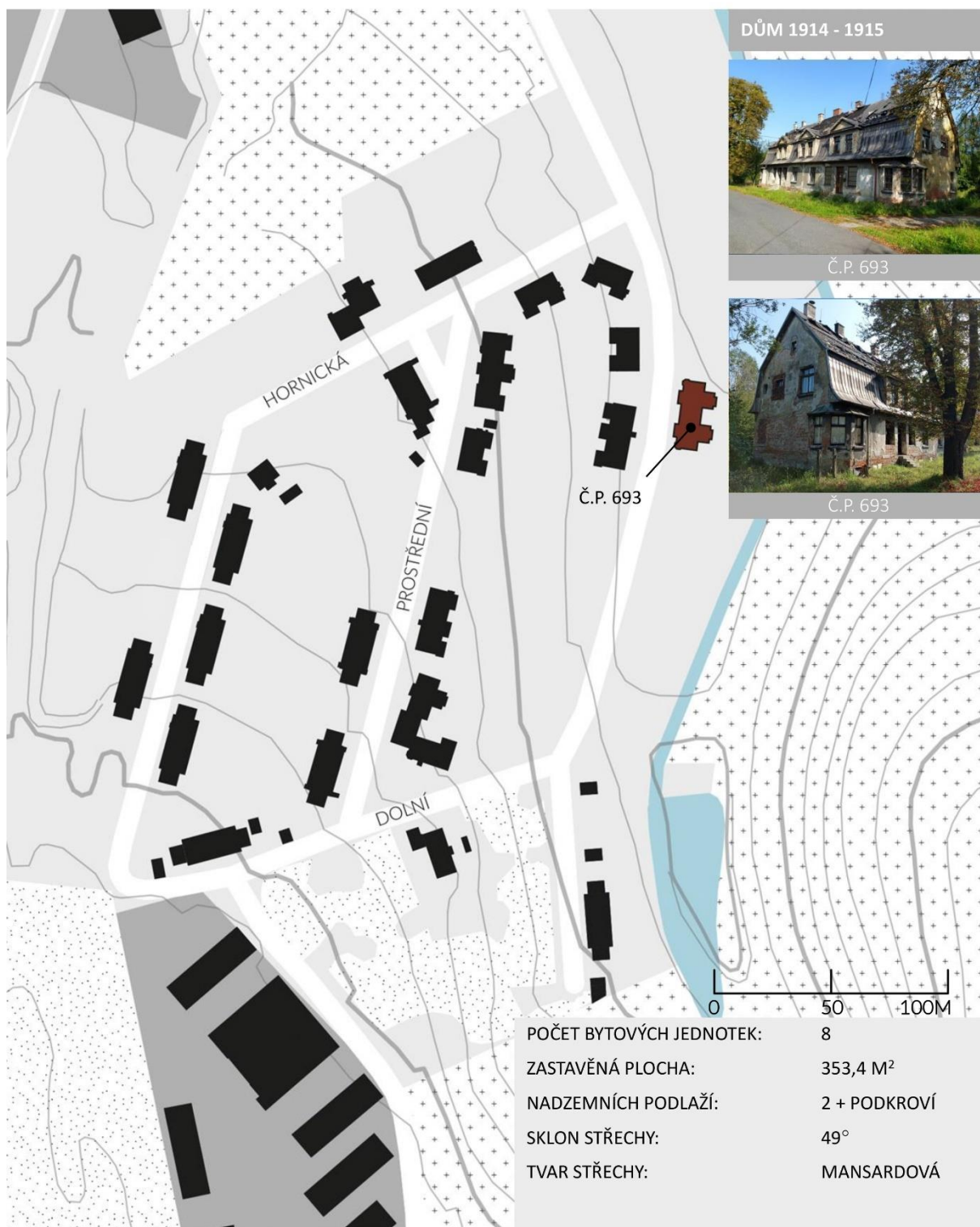

AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

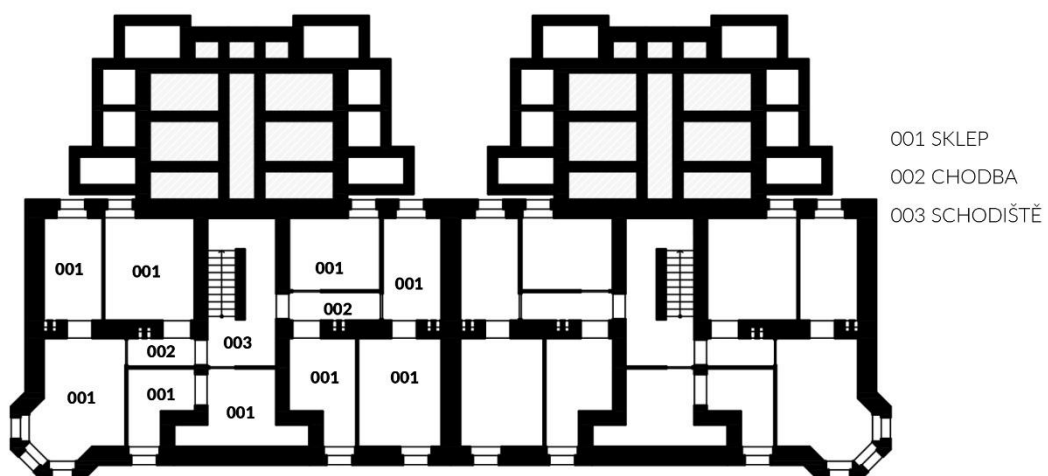
AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

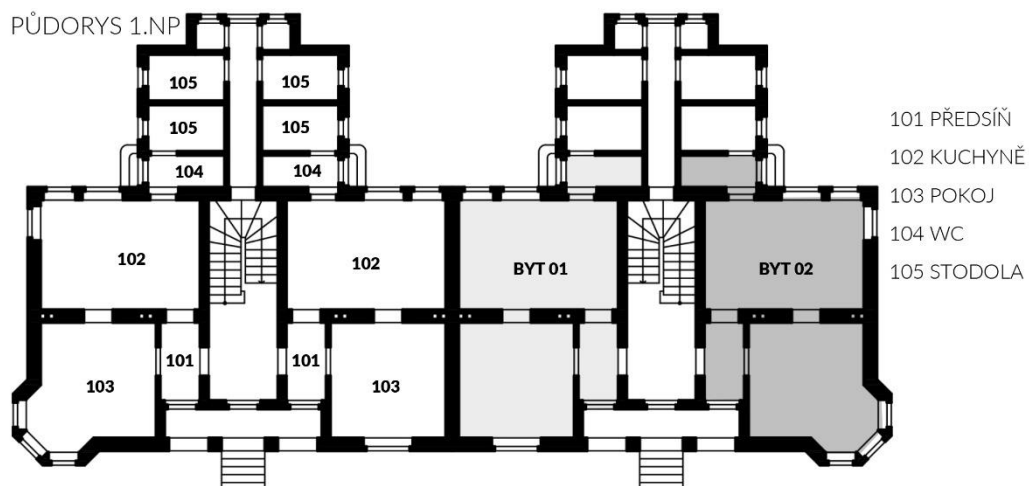
TYP XIII

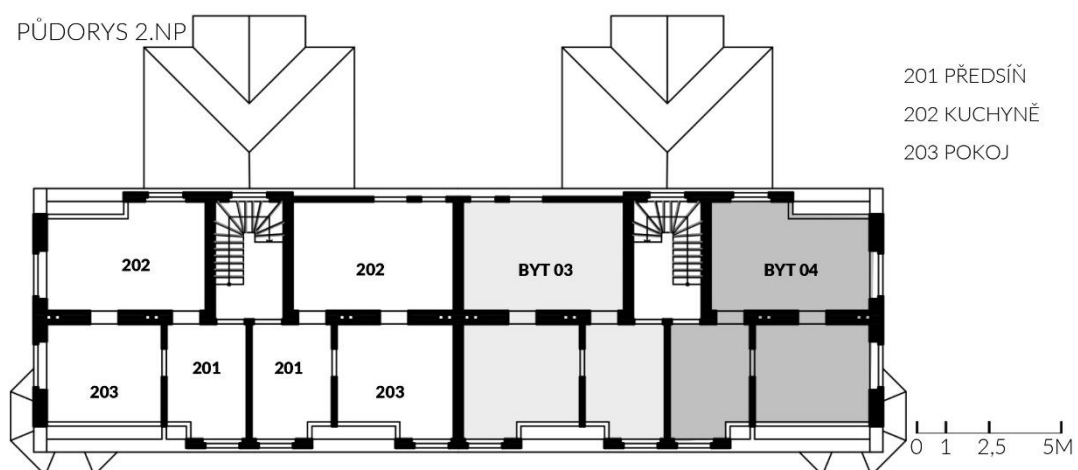
TYP XIII

PŮDORYS 1.PP

PŮDORYS 1.NP

PŮDORYS 2.NP

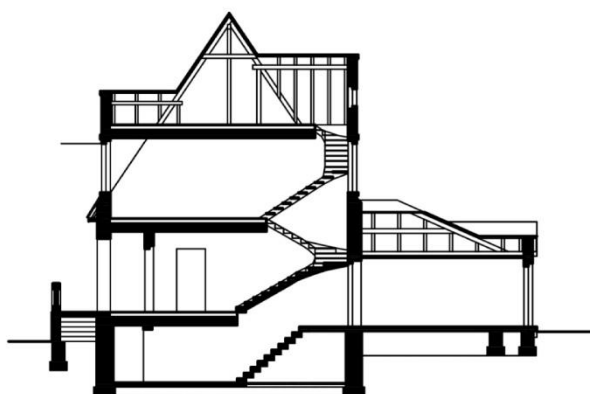
TYP XIII

POHLED Z ULICE

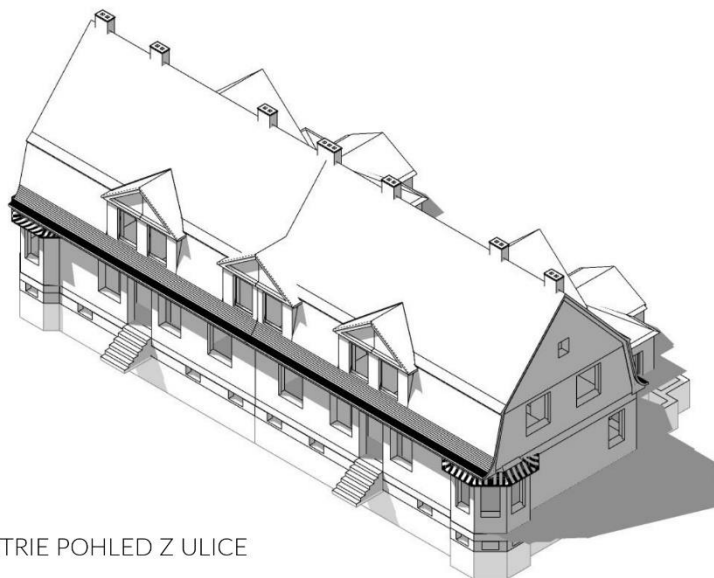
POHLEDY Z BOKU

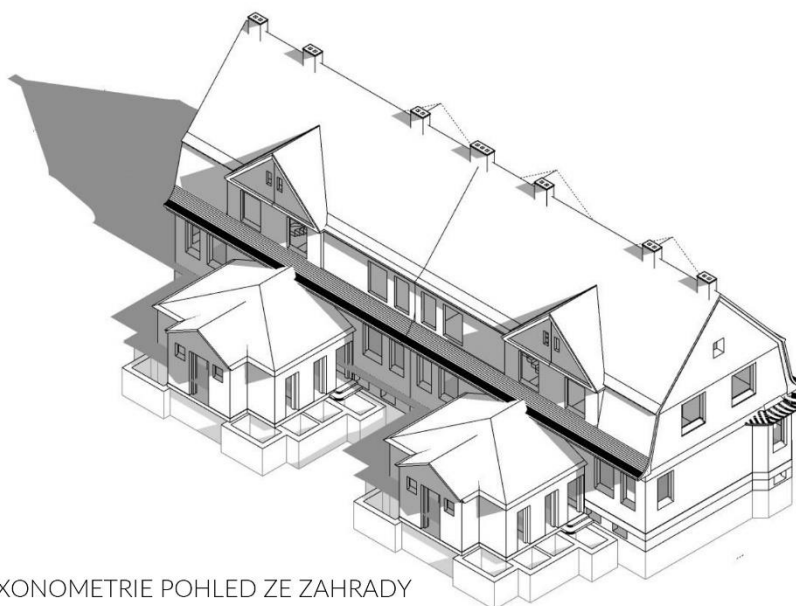
ŘEZ

0 1 2,5 5M

TYP XIII

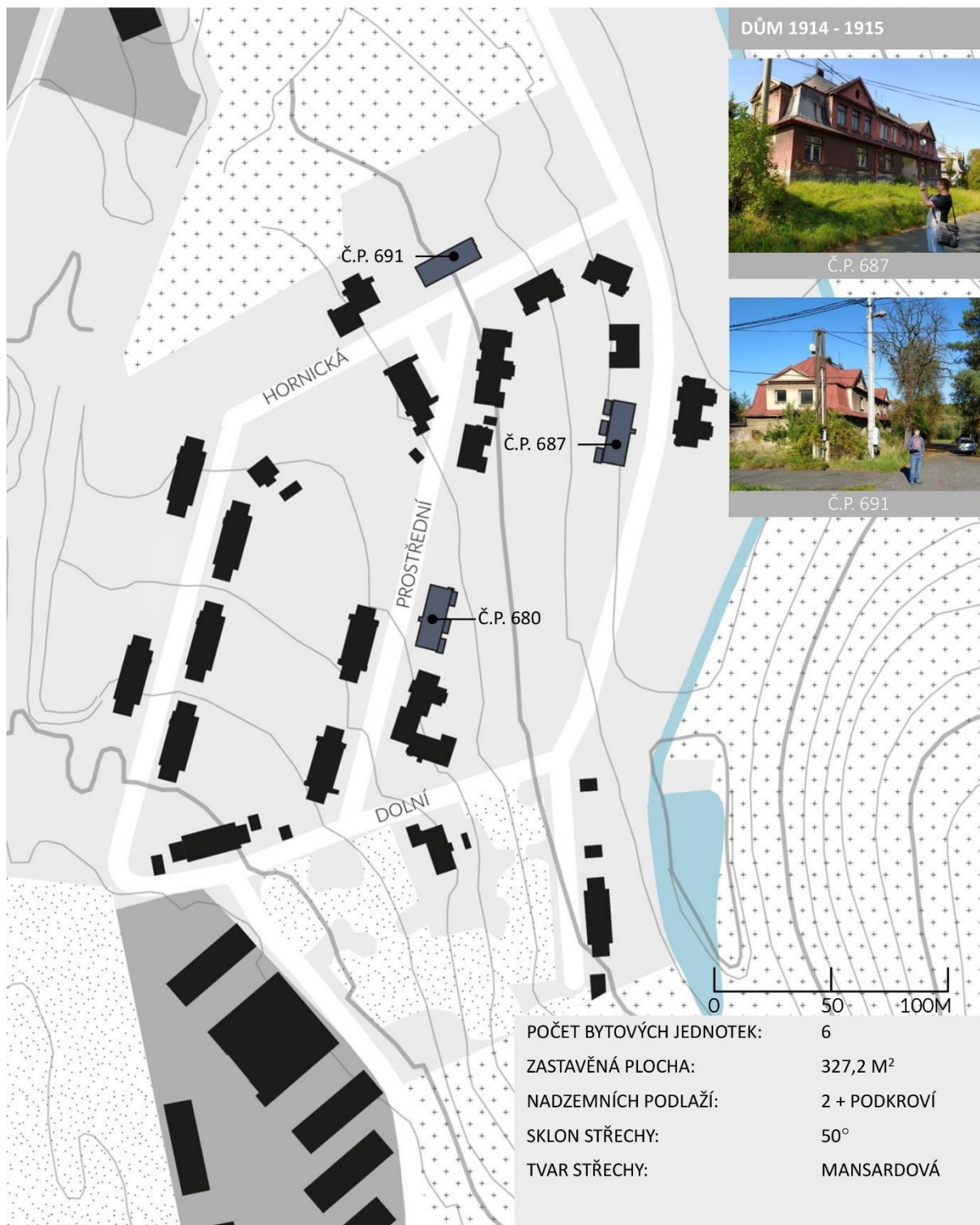
AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

TYP Ia

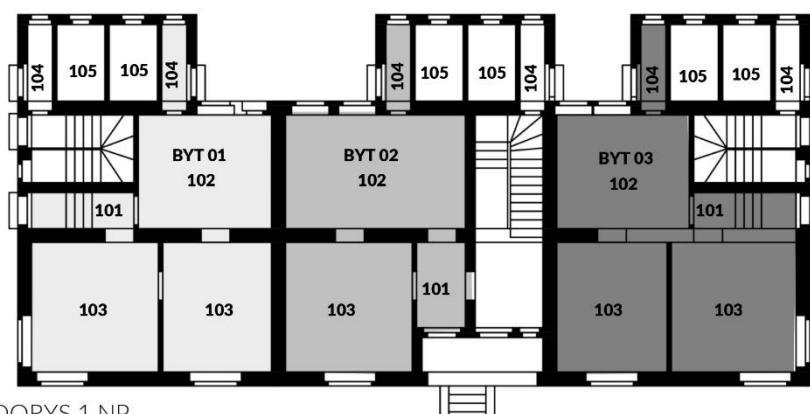

TYP Ia

- 001 SKLEP
- 002 CHODBA
- 003 SCHODIŠTĚ

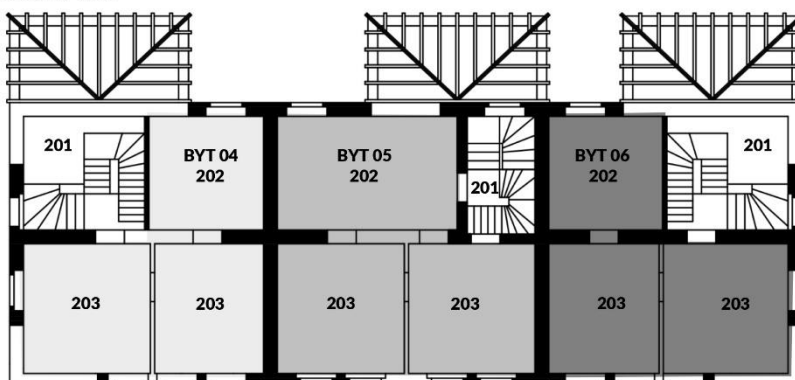
PŮDORYS 1.PP

- 101 PŘEDSÍŇ
- 102 KUCHYNĚ
- 103 POKOJ
- 104 WC
- 105 STODOLA

PŮDORYS 1.NP

PŮDORYS 2.NP

- 201 SCHODIŠTĚ
- 202 KUCHYNĚ
- 203 POKOJ

0 1 2,5 5M

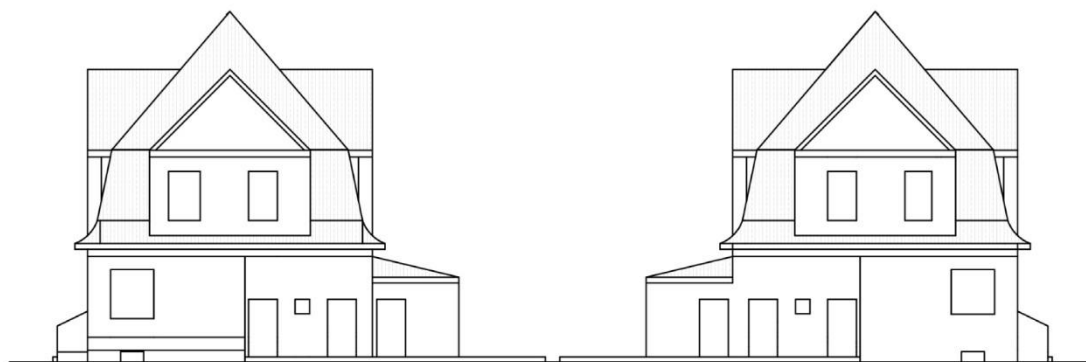
TYP Ia

POHLED Z ULICE

POHLED ZE ZAHRADY

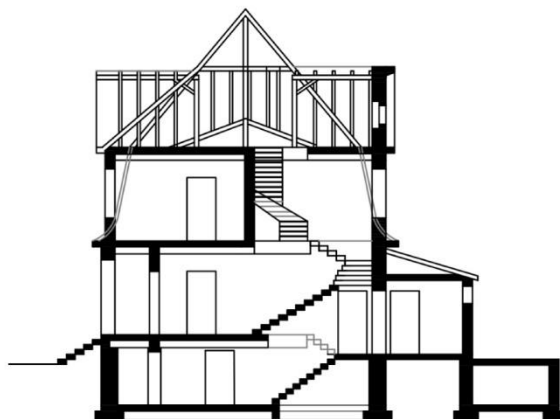

POHLEDY Z BOKU

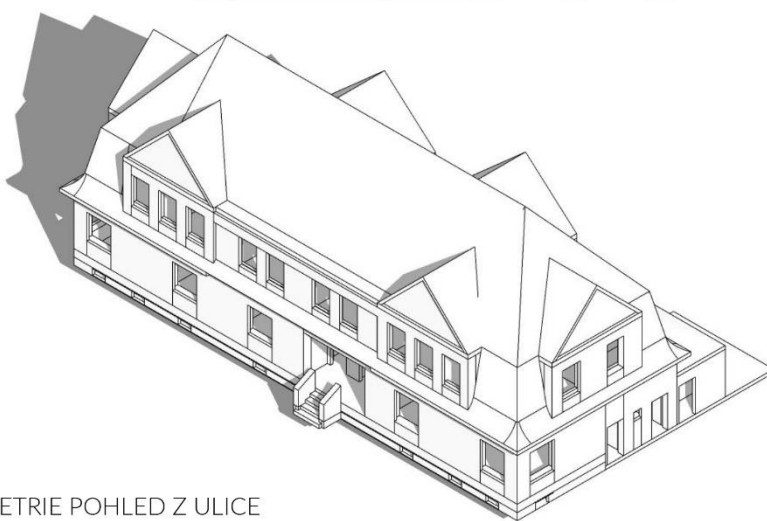
0 1 2,5 5M

TYP Ia

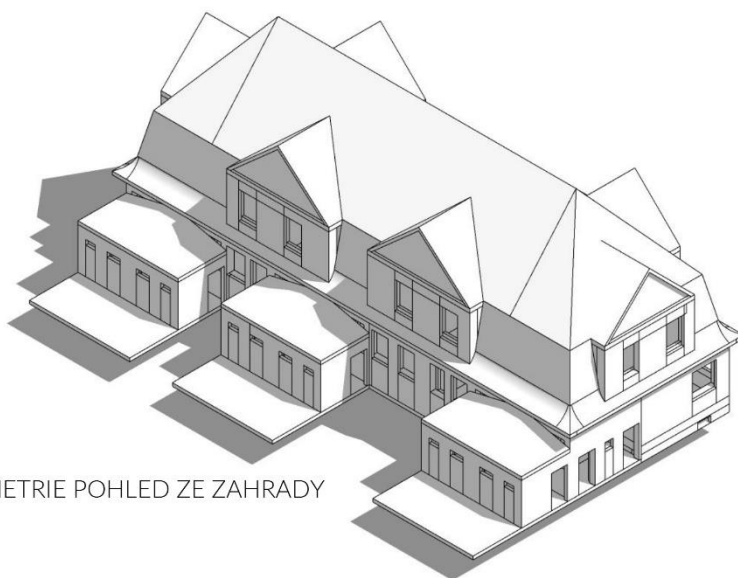
ŘEZ

AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

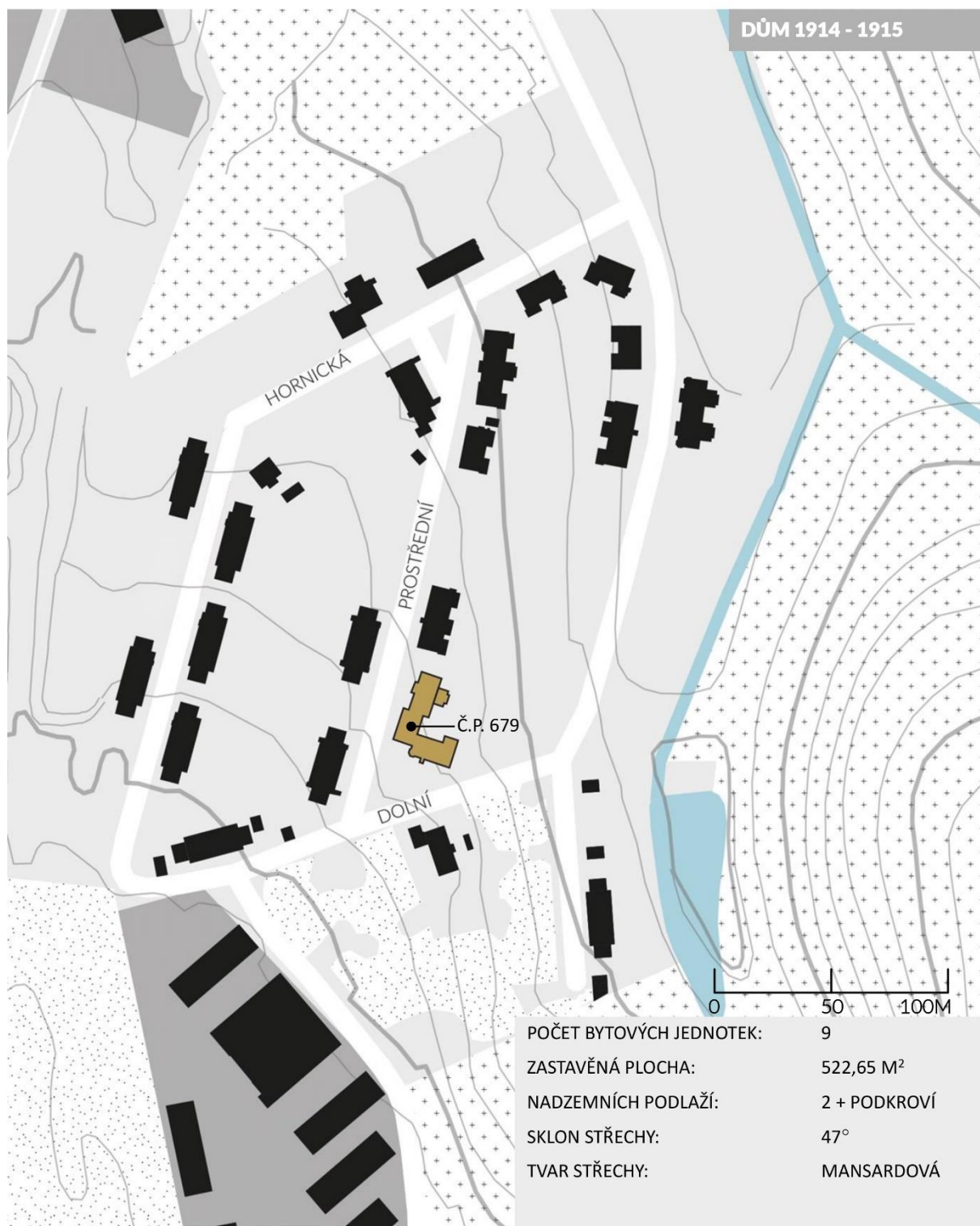

AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

0 1 2,5 5M

TYP VII

TYP VII

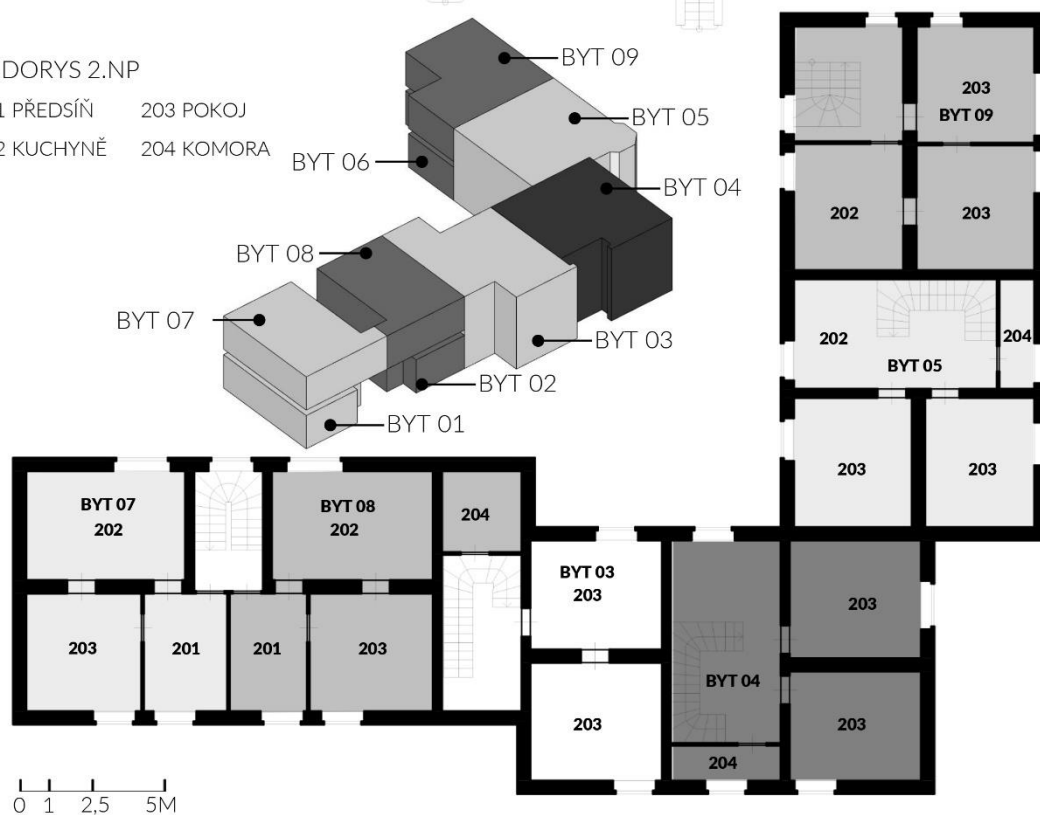
PŮDORYS 1.NP

101 PŘEDSÍŇ 104 WC
102 KUCHYŇ 105 CHLÉV
103 POKOJ

PŮDORYS 2.NP

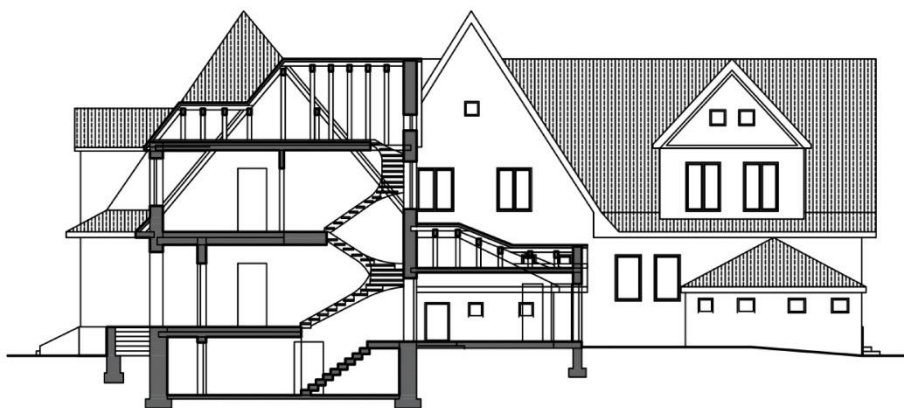
201 PŘEDSÍŇ 203 POKOJ
202 KUCHYŇ 204 KOMORA

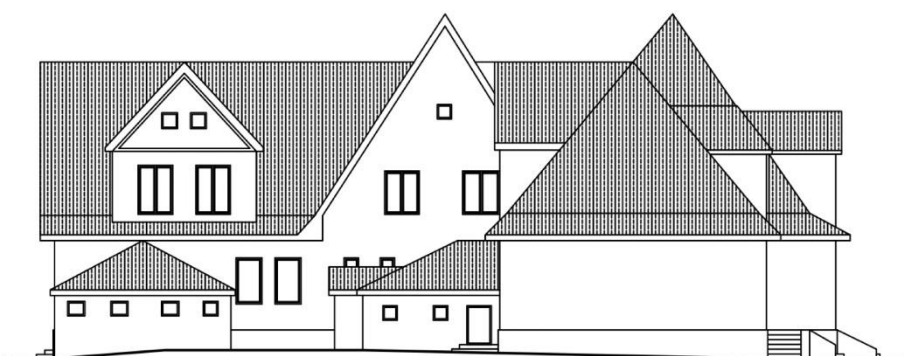
0 1 2,5 5M

TYP VII

ŘEZ

POHLED Z BOKU

0 1 2,5 5M

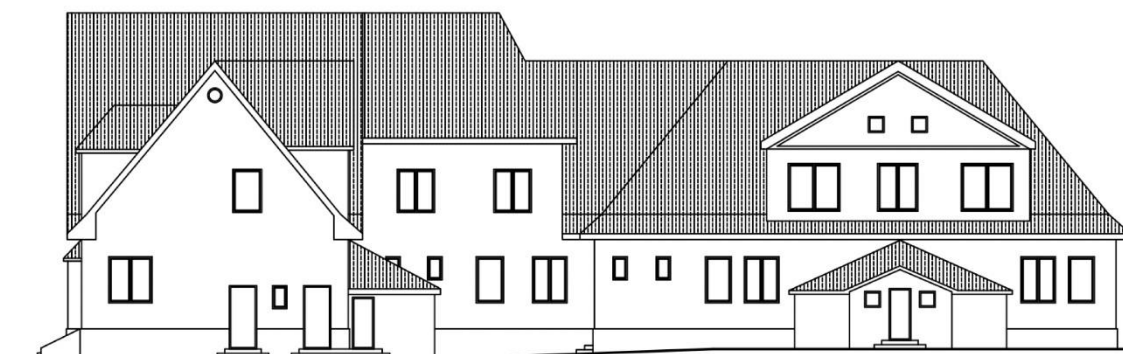
TYP VII

POHLED Z ULICE

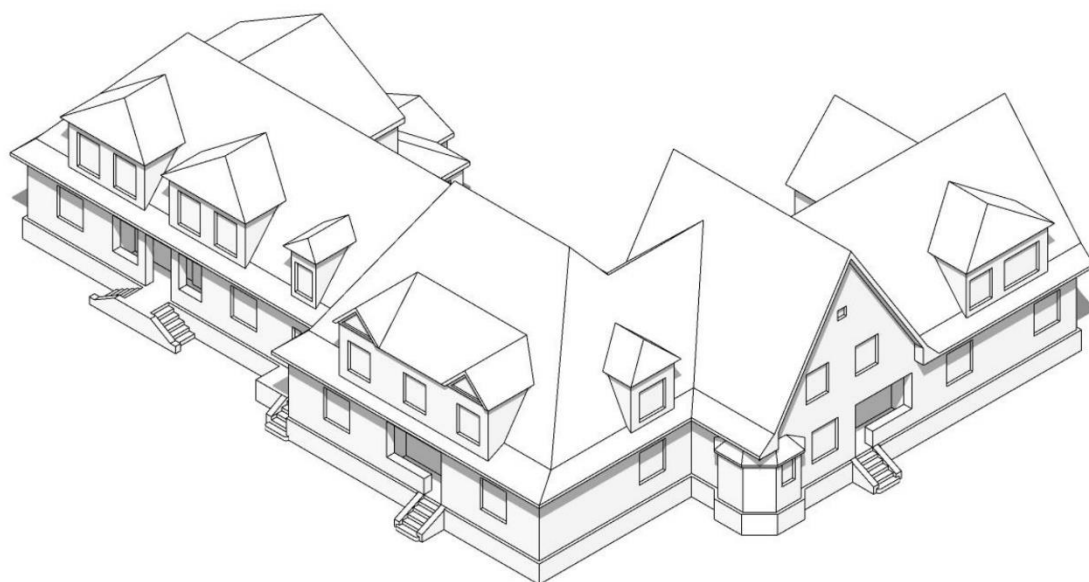
POHLED Z ULICE

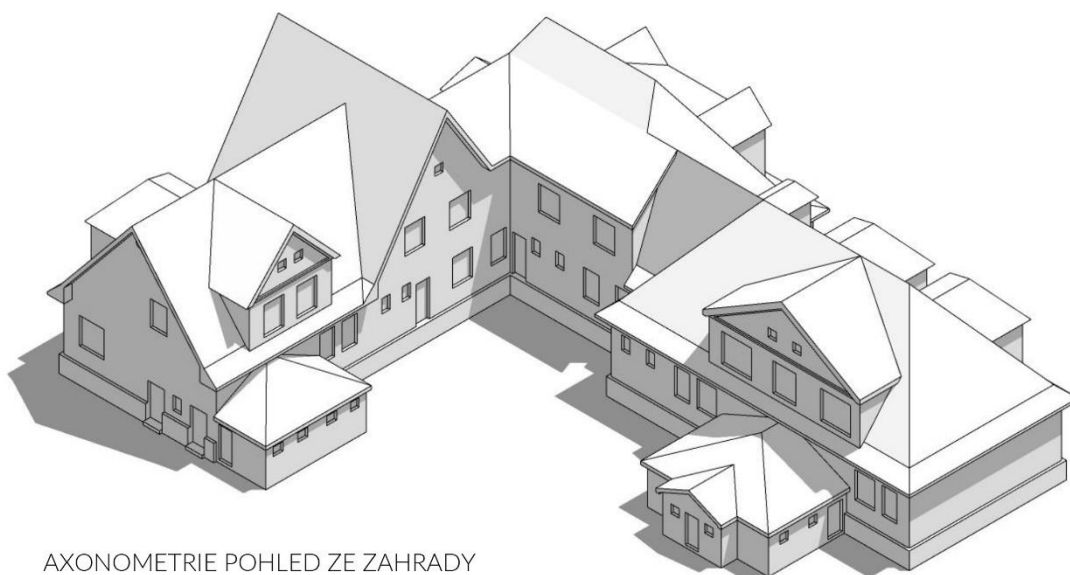
POHLED ZE ZAHRADY

0 1 2,5 5M

TYP VII

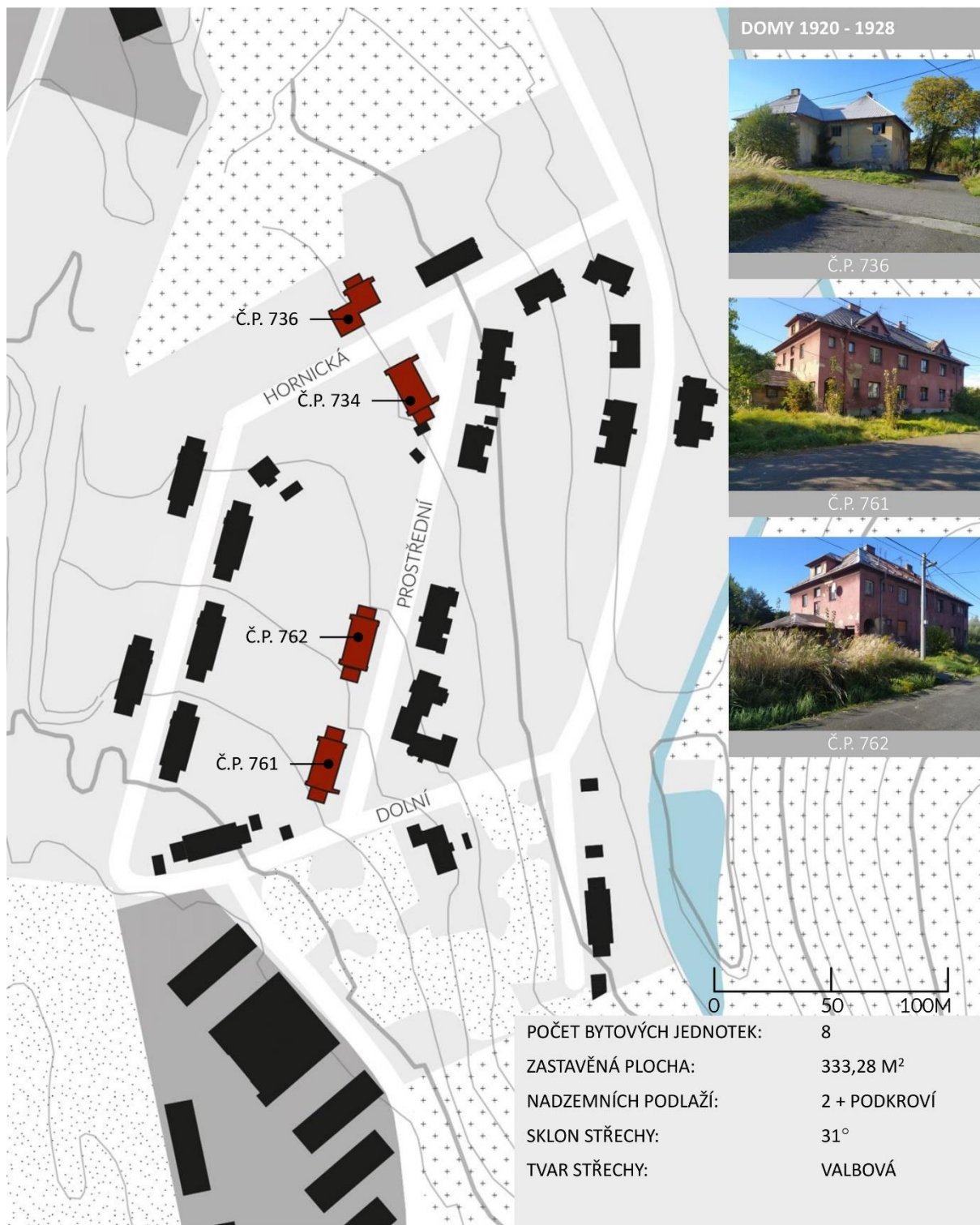

AXONOMETRIE POHLED Z ULICE

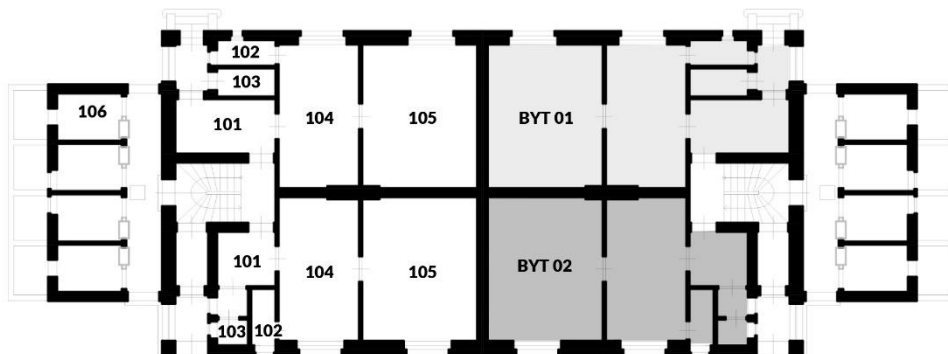

AXONOMETRIE POHLED ZE ZAHRADY

TYP A

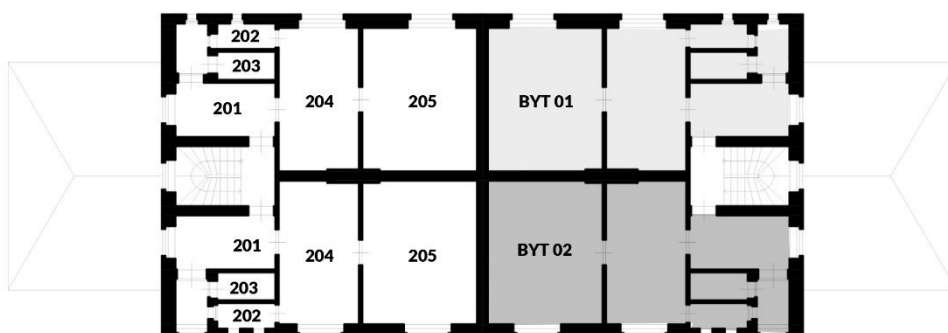

TYP A

PŮDORYS 1.NP

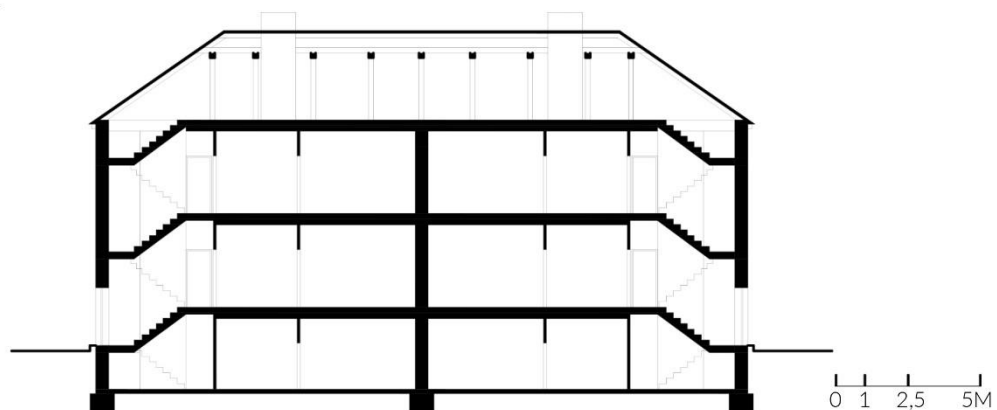
101 PŘEDSÍŇ 104 KUCHYNĚ
102 SPÍŽ 105 POKOJ
103 WC 106 CHLÍVEK

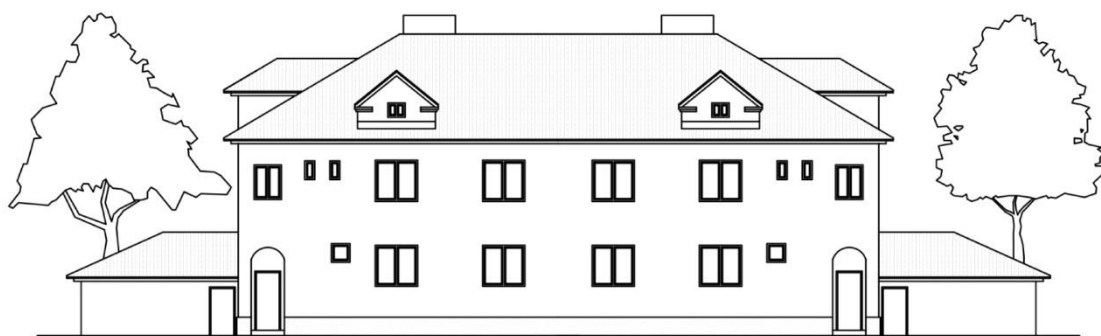
PŮDORYS 2.NP

201 PŘEDSÍŇ 204 KUCHYNĚ
202 SPÍŽ 205 POKOJ
203 WC

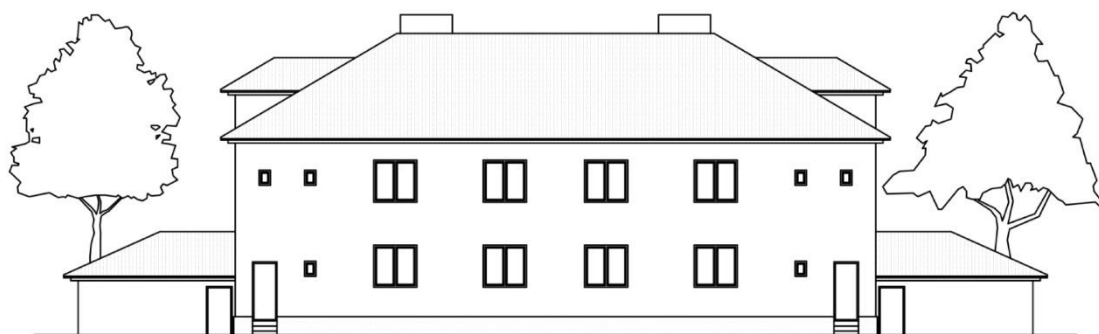
ŘEZ

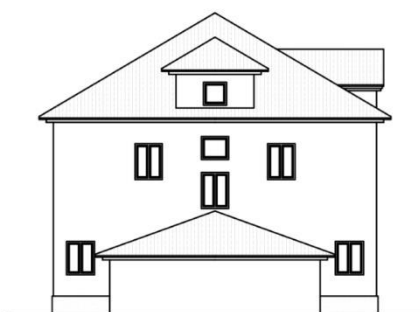
TYP A

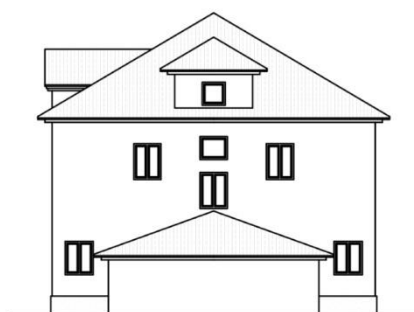
POHLED Z ULICE

POHLED ZE ZAHRADY

POHLEDY Z BOKU

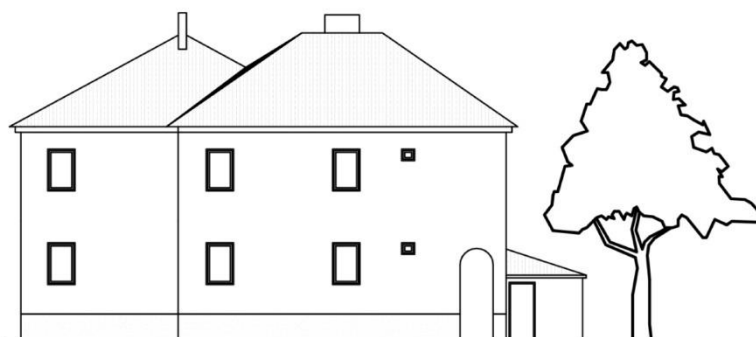

0 1 2,5 5M

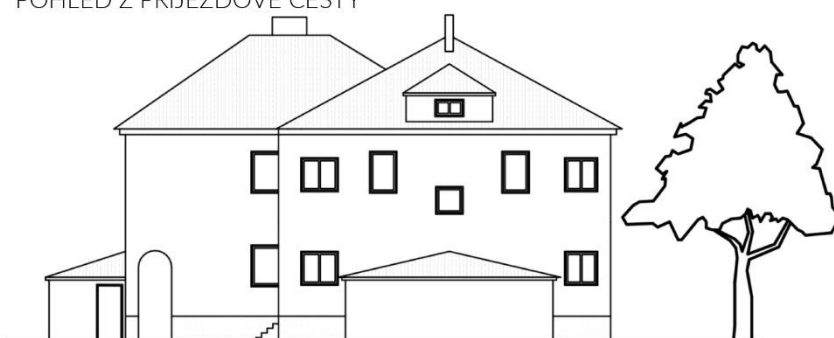
TYP A

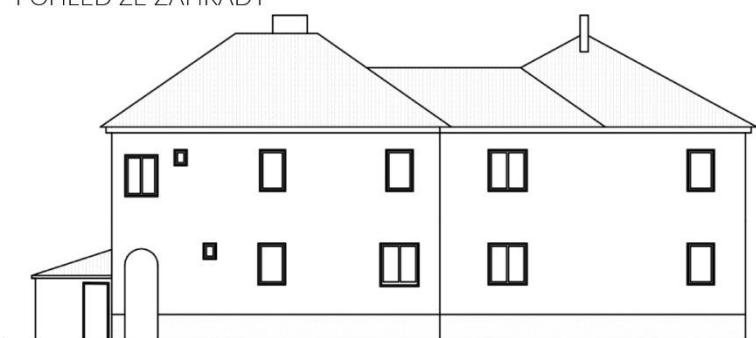
TYP A

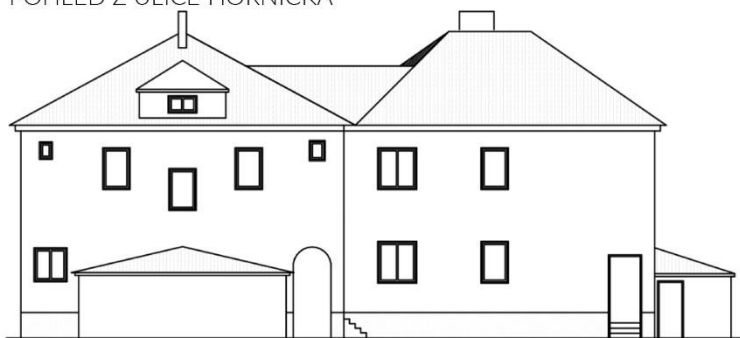
POHLED Z PŘÍJEZDOVÉ CESTY

POHLED ZE ZAHRADY

POHLED Z ULICE HORNICKÁ

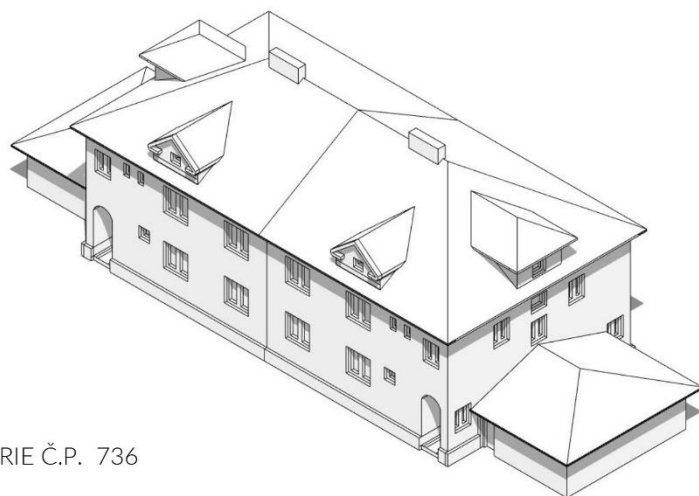

POHLEDY ZE ZAHRADY

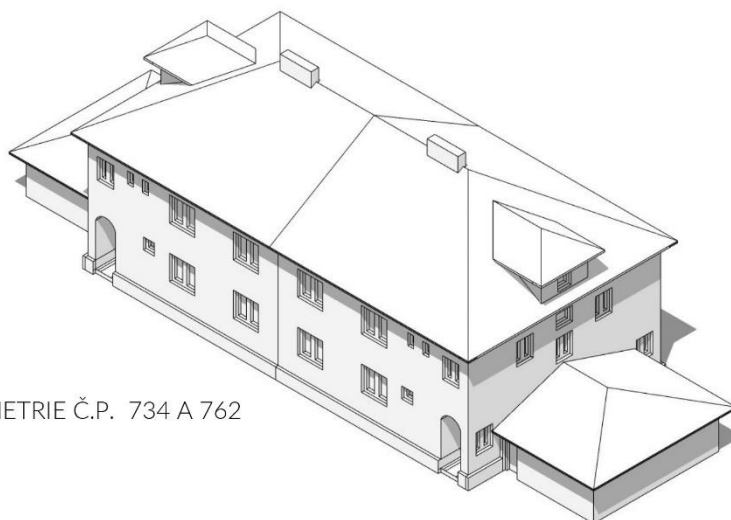
0 1 2,5 5M

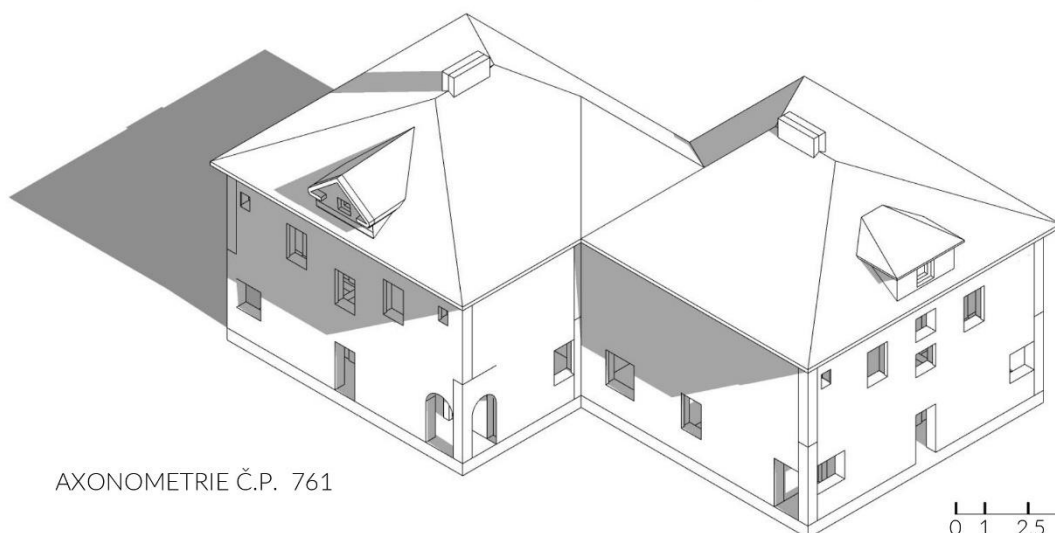
TYP A

AXONOMETRIE Č.P. 736

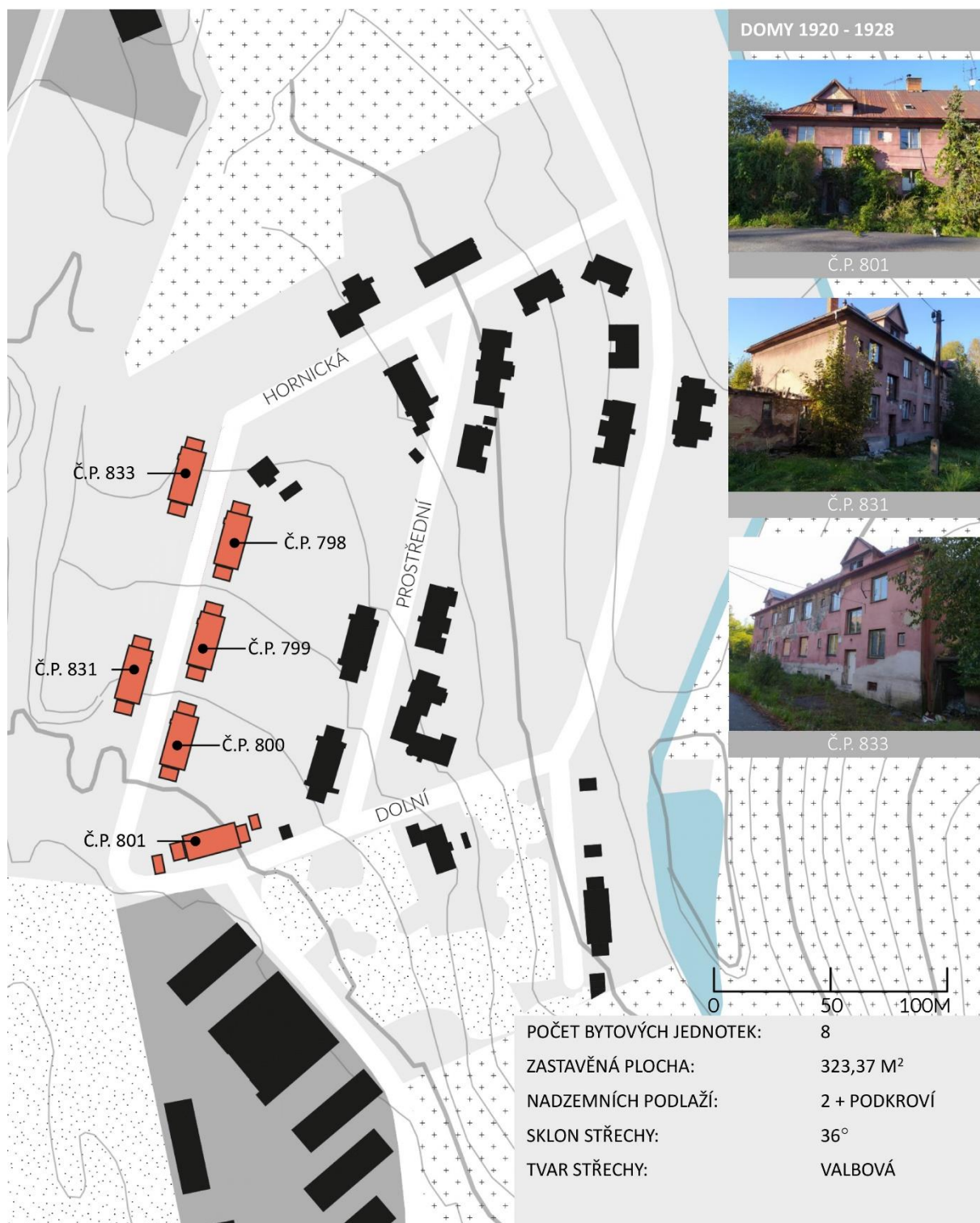
AXONOMETRIE Č.P. 734 A 762

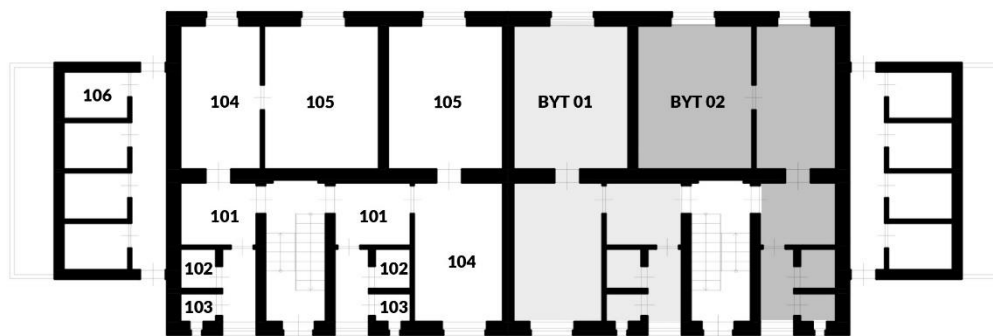
AXONOMETRIE Č.P. 761

0 1 2,5 5M

TYP B

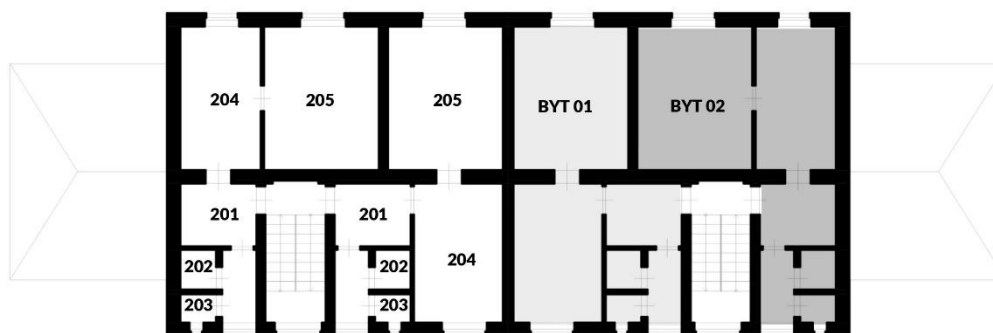

TYP B

PŮDORYS 1.NP

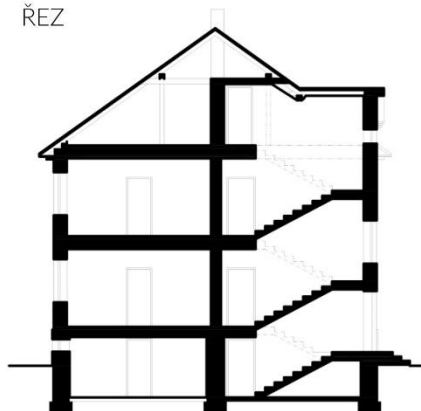
101 PŘEDSÍŇ 104 KUCHYNĚ
102 SPÍŽ 105 POKOJ
103 WC 106 CHLÍVEK

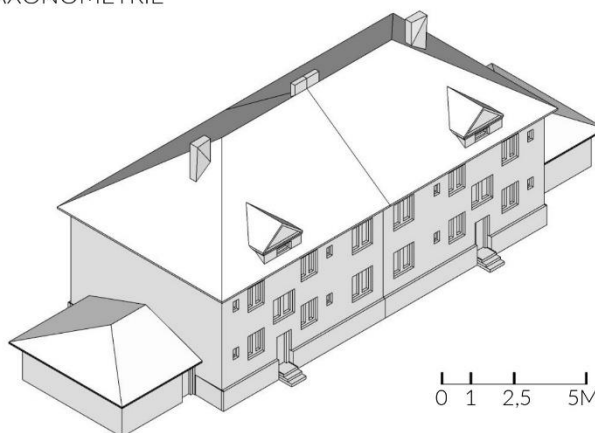
PŮDORYS 2.NP

201 PŘEDSÍŇ 204 KUCHYNĚ
202 SPÍŽ 205 POKOJ
203 WC

ŘEZ

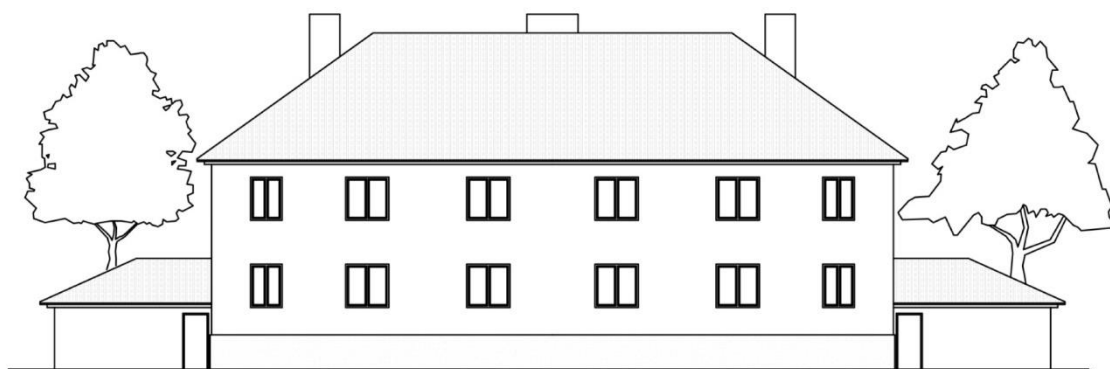
AXONOMETRIE

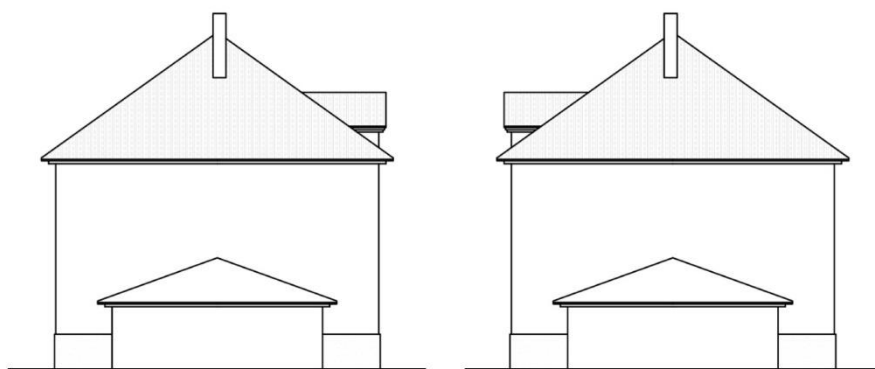
TYP B

POHLED Z ULICE

POHLED ZE ZAHRADY

POHLEDY Z BOKU

0 1 2,5 5M

Úvod ideových návrhů studentů katedry architektury, Fakulty stavební, VŠB-TU v Ostravě na revitalizaci kolonie Pokrok

Sebastian Capek, Klára Palánová

Budoucnost kolonie Pokrok není dosud vyjasněná a často se měnící vlastnické poměry nepřinášejí žádné jistoty a nechávají stále viset ve vzduchu otázku možné demolice. Studenti, pod vedením prof. Petra Hrůši, prof. Martiny Peřínkové a Dr. Kláry Palánové, však měli od první chvíle jasnou vizi ideových návrhů ponechat stávající objekty, navrátit jim zpět jejich původní účel nebo je využít pro drobnou občanskou vybavenost, aby v současnosti izolovaný areál zajistil základní potřeby pro nově založenou komunitu. Soustředili se na komfortnější připojení areálu k Petřvaldu, doplnili jej o nové objekty v místech původních domů, které byly již dříve odstraněny, a přitom kladli důraz na zachování původní myšlenky zahradního města. Prvním skicám a idejím předcházela analýza rozebírající potřebná hlediska dané lokality.

Práce byly rozděleny do dvou celků na urbanistickou studii oblasti a řešení vybraných nových či revitalizovaných objektů.

Urbanistické hledisko práce bylo důležitým základem pro vyhotovení projektů a nového pohledu na kolonii Pokrok jako celek. Základním prvkem všech přístupů je navázání na principy zahradního města, jež byly při stavbě kolonie použity a byly v chápání kolonií přelomové. Spojení přírody s bydlením je dnes diskutovaným a aktuálním tématem tvorby mnoha architektů a nachází větší uplatnění, a tudíž se zde stává nikoli pouze reliktem své doby, nýbrž i aktuálním požadavkem na současné bydlení.

Doplnění struktury kolonie dává velké možnosti vzhledem k rozpadající se struktuře původního urbanistického řešení po demolici některých objektů. Kromě hledání vhodného umístění nových domů bylo součástí této části projektu také vyřešení volného prostoru kolem objektů, specifikace jednotlivých veřejných, poloveřejných až polosoukromých prostorů, hledání jejich formy a charakteristiky detailu. Přestože jde o bývalou důlní kolonii, která se v současnosti nachází v blízkosti stále funkčních průmyslových areálů, zároveň navazuje na plochy volné přírody, což může být příležitostí nebo také limitou území. Přírodní podmínky řešeného území, ale i blízkého okolí, byly důležitou skutečností u všech návrhů a do značné míry je ovlivňovaly.

Druhou částí u většiny studentských ideových návrhů bylo řešení jednotlivých objektů umístěných na místa vyplývající z urbanistické studie. Do zbylé struktury bytových domů byly navrženy nové objekty. Převážně šlo o domy určené k bydlení, občanské vybavenosti nebo také podnikání a pracovním příležitostem v podobě experimentální laboratoře.

Každý z konceptů se řídí jinými pravidly a má rozdílnou filozofii, jednu věc však mají společnou: respektují historický odkaz kolonie, reagují na současný stav, který dále rozvíjejí v moderní obytný soubor Pokrok pro současné potřeby lidí tohoto století.

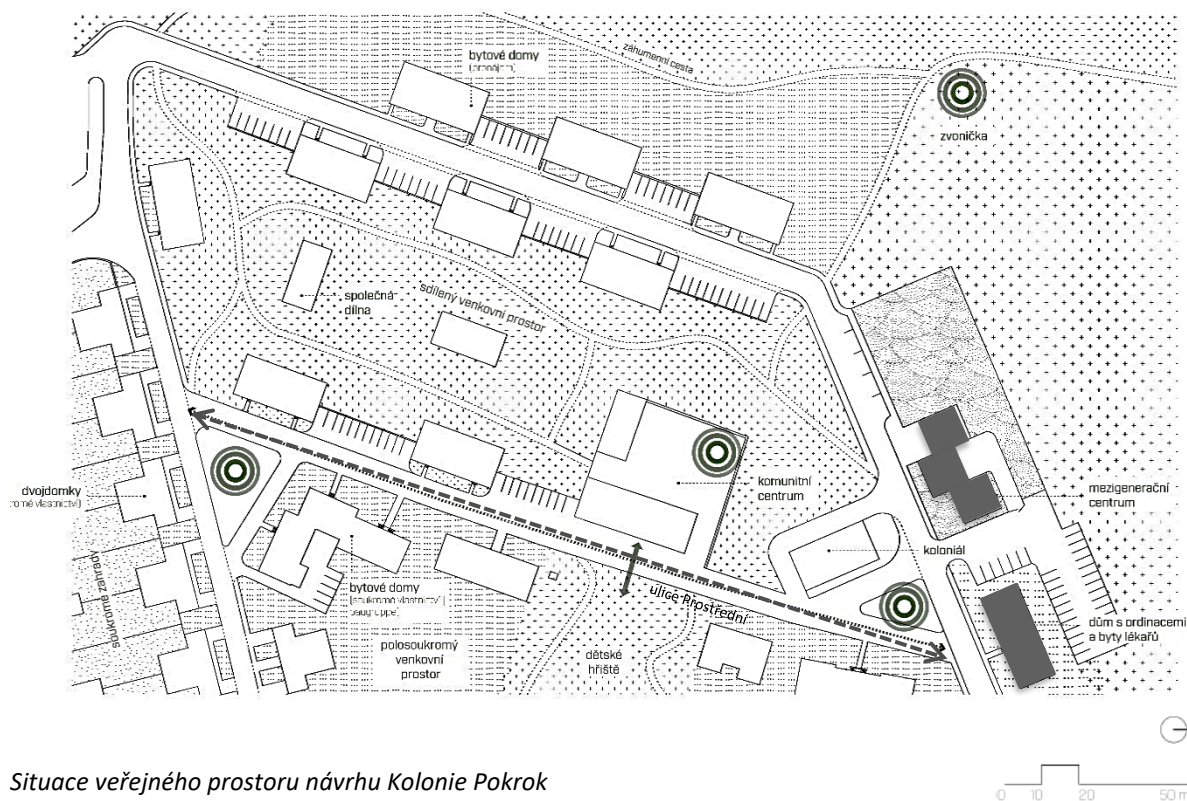
Jednotlivé ideové návrhy studentů

Kolonie Pokrok s úctou ke kořenům – mezigenerační dům a bytový dům

Lucie Pucholdtová⁹⁷

Hlavní myšlenkou návrhu bylo obnovit kolonii Pokrok jako samostatně fungující celek, který může sloužit všem skupinám obyvatel a který bude podporovat rozvoj komunity a sousedských vztahů. V kolonii je navrženo velké množství společných prostorů, které umožňují náhodná setkání a vybízejí k zastavení. Hlavní osu kolonie tvoří ulice Prostřední, která je navržena jako „sdílený prostor“. Návrhová rychlost je v této ulici 30 km/h. Prostor je vydlážděný po celé šířce a je zde prioritizován pohyb chodců. Z této páteře celé oblasti jsou

dostupné všechny důležité body v území jako komunitní centrum, koloniál, dětské hřiště a v bezprostřední blízkosti i mezigenerační centrum a dům s ordinacemi lékařů. Vlastní ideový návrh nemá tendenci snažit se Pokrok více propojit s okolními částmi města Petřvald. Celé území obce je značně roztržštěné a skládá se z několika celků. Kolonie Pokrok je vymezena přirozenými hranicemi, ze tří stran je obklopena lesy a ze čtvrté sousedí s bývalým areálem dolu Fučík, dnes průmyslovou zónou.

Situace veřejného prostoru návrhu Kolonie Pokrok

⁹⁷ PUCHOLDTOVÁ, Lucie. *Revitalizace obytné dělnické kolonie Pokrok, Petřvald* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144401>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Vizualizace navrhovaného veřejného prostoru.

Kolonie je jakoby ukrytá v lesích, stranou od okolního dění. Tato odlehlost není vnímána jako nedostatek nebo vada, ale spíše jako její přednost. Propojení s okolními částmi Petřvaldu je docíleno hlavně pomocí pěších cest.

Urbanistický koncept se snaží respektovat původní historický model z počátku 20. století. Návrh doplňuje současnou zástavbu v prolukách vzniklých odstraněním některých původních budov nebo v místech, kde jsou budovy v dezolátním stavu. Dále se zabývá konverzí vybraných původních staveb na objekty určené pro bydlení nebo objekty občanské vybavenosti. V místě je dále navržen soubor rodinných dvojdomků s vlastními garážemi, nový objekt komunitního centra s venkovním sálem, společná dílna a hasičská zbrojnice. V rámci řešení veřejného prostoru je navrženo dětské hřiště, park s biotopem mezi ulicemi Hornická a Prostřední a několik zastavení v krajině ve formě zvoničky, sochy nebo jiného výtvarného prvku.

Na stavbě dětského hřiště by se mohli podílet i obyvatelé kolonie, využít k tomu mohou společné dílny. Herní prvky budou jednoduché na výrobu. K výrobě budou použity hlavně přírodní materiály jako dřevo

nebo kámen, nejsou tedy uvažovány typové průlezky a houpačky. Konkrétní forma jednotlivých prvků není pro návrh klíčová, ale měla by reagovat na předložený „scénář“ a umožňovat dětem rozvíjet nejen jejich motorické schopnosti, ale také fantazii. Jižní cesta je zastíněna listnatými stromy, pod kterými si může odpočinout dospělý dozor.

Při návrhu zeleně bylo hlavním cílem zachovat co největší množství stávajících vzrostlých stromů, zejména bříz, kaštanů a líp (bude nutné dendrologické posouzení). Dále jsou navrženy hlavně domácí dřeviny jako habr, jilm, buk, borovice, ...

Dalším záměrem bylo navržení zeleně tak, aby v každém ročním období byla atraktivní (z krajinářského hlediska) jiná část území. Na jaře se lidé budou těšit z kvetoucích šeříků na ulici Hornická a z voňavé lipové aleje, v říjnu sbírat kaštiny a před Vánocemi si můžou uvařit čaj z šípků, které si nasbírali za domem. U plotu mezigeneračního centra jsou navrženy lískové keře. Za parkovacím stáním bude růst ptačí zob.

Vizualizace navrhovaného veřejného prostoru.

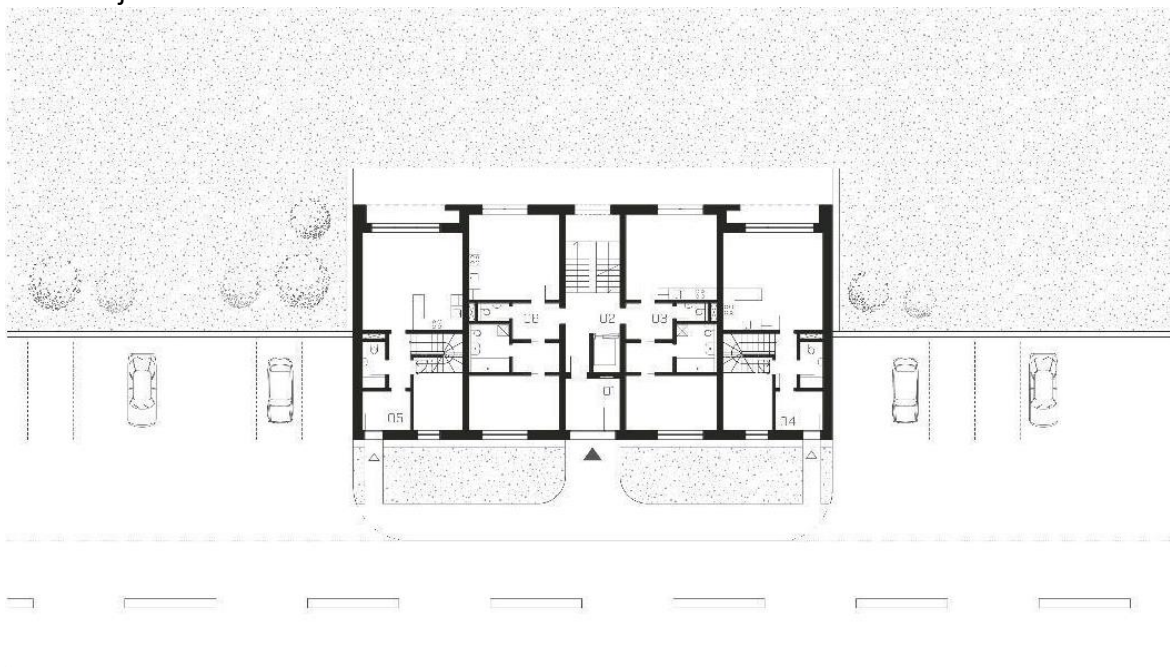
Vizualizace navrhovaného veřejného prostoru.

Nově navržené bytové domy hmotově vycházejí z původních domů, které byly v kolonii postaveny ve druhé fázi výstavby po roce 1925. Domy mají tři nadzemní a jedno podzemní podlaží. Vedle bytových domů je navrženo podélné parkování pro rezidenty, které je z jedné strany obeháno zídrou. Díky tomu je docíleno ohrazení zahrad

jednotlivých bytových domů a vytvoření většího soukromí pro jejich obyvatele. Všechny nově navržené objekty jsou bezbariérově přístupné tak, aby mohly plnohodnotně sloužit všem skupinám obyvatel bez rozdílu. V bytových domech jsou navrženy byty různých velikostí a kategorií, od 2+kk až po mezonetové byty 5+kk. Každý z bytů v bytových domech má (i jako reakce na současnou pandemickou situaci) vlastní venkovní prostor v podobě terasy, balkonu nebo lodžie.

Prostorové schéma navrhovaného bytového domu.

Půdorys schéma navrhovaného bytového domu.

Velká pozornost byla věnována návrhu mezigeneračního centra. Koncept mezigeneračního soužití se v posledních dvaceti letech stále více rozšiřuje a ve světě i u nás se otevírají nová zařízení fungující na tomto principu. Propojení různých generací přitom nemusí nutně znamenat společné bydlení nebo propojení několika institucí (typicky domovů pro seniory a mateřských škol) do jedné budovy. Může jít i o takové maličkosti jako pravidelná setkání, kde si děti a senioři mohou společně číst, hrát hry a dělat další různé aktivity.

V kolonii Pokrok je mezigenerační centrum navrženo v objektu původního bytového domu z roku 1918. Poloha centra byla zvolena tak, aby byla dobře dostupná obyvatelům kolonie (na křižovatce všech komunikací v centru), ale i lidem, kteří by přicházeli z okolních obcí (v docházkové vzdálenosti autobusové zastávky a velkého parkoviště).

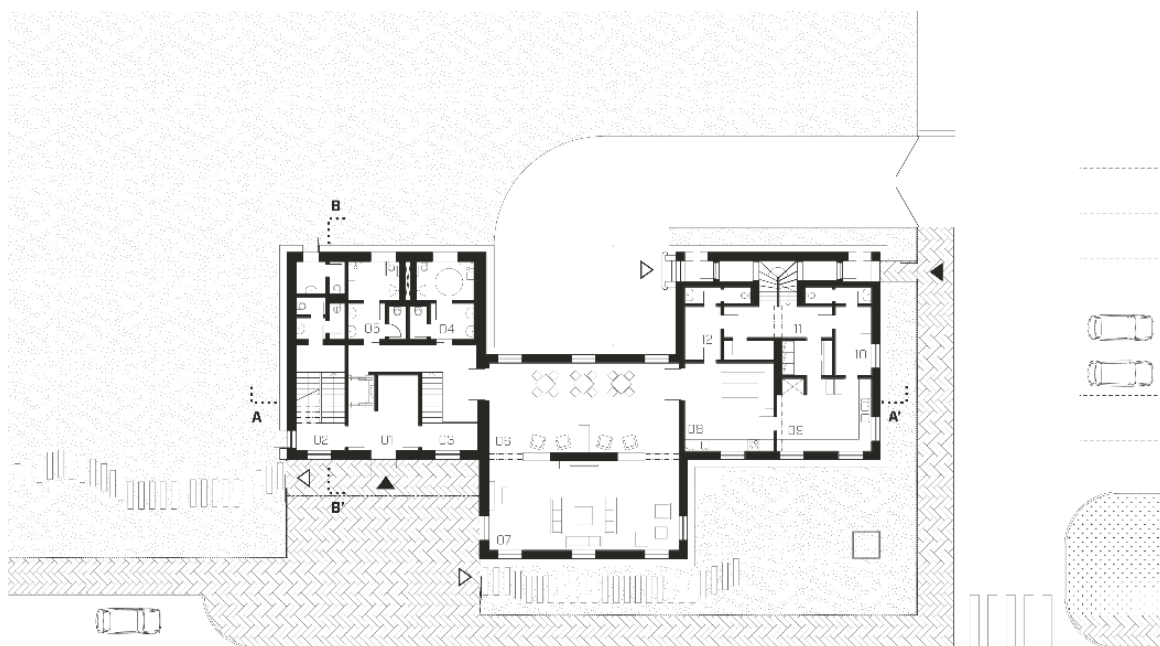
Zároveň byla zvolena poloha v blízkosti lesa, která nabízí klidné prostředí.

Konverzí a jednoduchou dřevěnou přístavbou vznikly prostory pro umístění denního stacionáře a mateřské školky pro dvacet dětí. Společné bezbariérové vstupní prostory jsou navrženy v budově přístavby. Před přístavbou je navržený také velkorysý předprostor, jehož velikost poskytuje plochu pro setkání a zastavení „na kus řeči“.

Denní stacionář je umístěn do 1. nadzemního podlaží, kde je navržena velká společenská místnost, ze které je přístupná i kuchyňka s posezením pro menší skupiny klientů stacionáře. Dále je zde zázemí pro pracovníky stacionáře, příprava jídla pro celé mezigenerační centrum a samozřejmě hygienické zázemí.

Prostorové schéma navrhovaného mezigeneračního domu.

Půdorys navrhovaného mezigeneračního domu.

Ve druhém patře se nachází školka. Vzhledem k velikosti kolonie je školka navržena jako jednotřídní. Představuje ji ložnice/herna a místnosti pro práci, která bude sloužit zároveň jako jídelna. Ve druhém patře jsou také kanceláře pro vedení centra.

Zahrada je navržena pro školku i stacionář společná, pokud by to ale situace nedovolovala, může školka využívat větší část zahrady s průlezkami na západní straně objektu a klienti stacionáře mohou čas venku trávit na předzahrádce na jižní straně

objektu. Zde jsou také umístěny velké květináče pro pracovní-relaxační terapie klientů. Zásobování je řešeno v zadní části objektu, kde je navrženy manipulační dvůr.

Řez navrhovaného mezigeneračního domu.

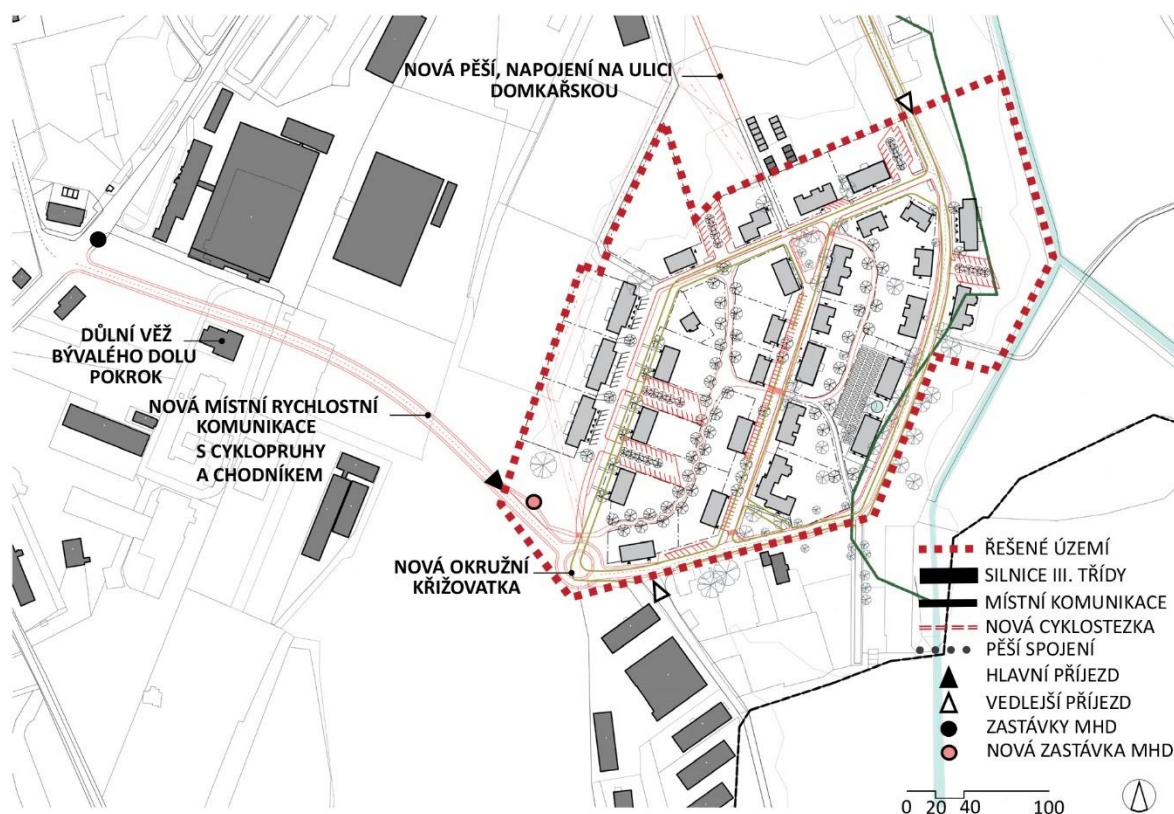

Kolonie Pokrok s výhledem do budoucnosti – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř

Jana Šustrová⁹⁸

Tento ideový návrh se stejně jako ostatní návrhy věnuje obnovení původní struktury zástavby a doplňuje místa po demolici novými objekty, kterým hledá i novou funkci. Důraz klade zároveň na řešení silniční dopravy pro obsluhu, ale i dostupnost areálu v rámci města a parkování.

V první fázi návrhu je řešena celková provázanost stávajících (bydlení) a nově navržených funkcí (škola, restaurace, obchod, nano laboratoře, skleníky.) Přístupové cesty do území jsou úzké a spleť. Klíčovým prvkem návrhu je tak napojení na silniční infrastrukturu Petřvaldu pomocí nové místní komunikace.

Situace navrhovaného stavu s vyznačením přístupové cesty a celkové řešení dopravy v areálu

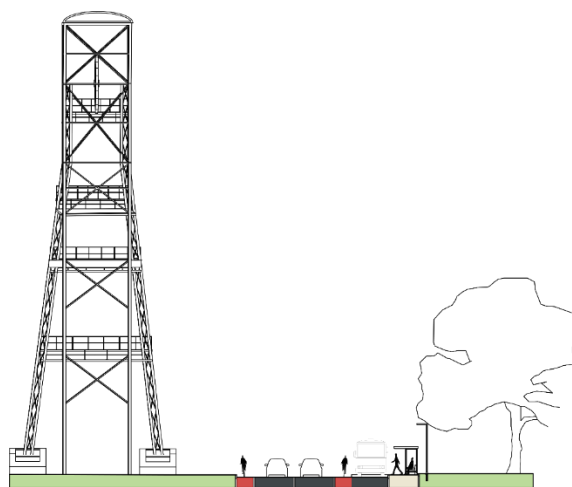
⁹⁸ ŠUSTROVÁ, J. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Ve stávajícím stavu je nejbližší zastávka 750 metrů vzdálena od kolonie Pokrok po neudržované lesní cestě. Nově je navržena autobusová zastávka přímo v kolonii, která rozšiřuje stávající trasu městské hromadné dopravy.

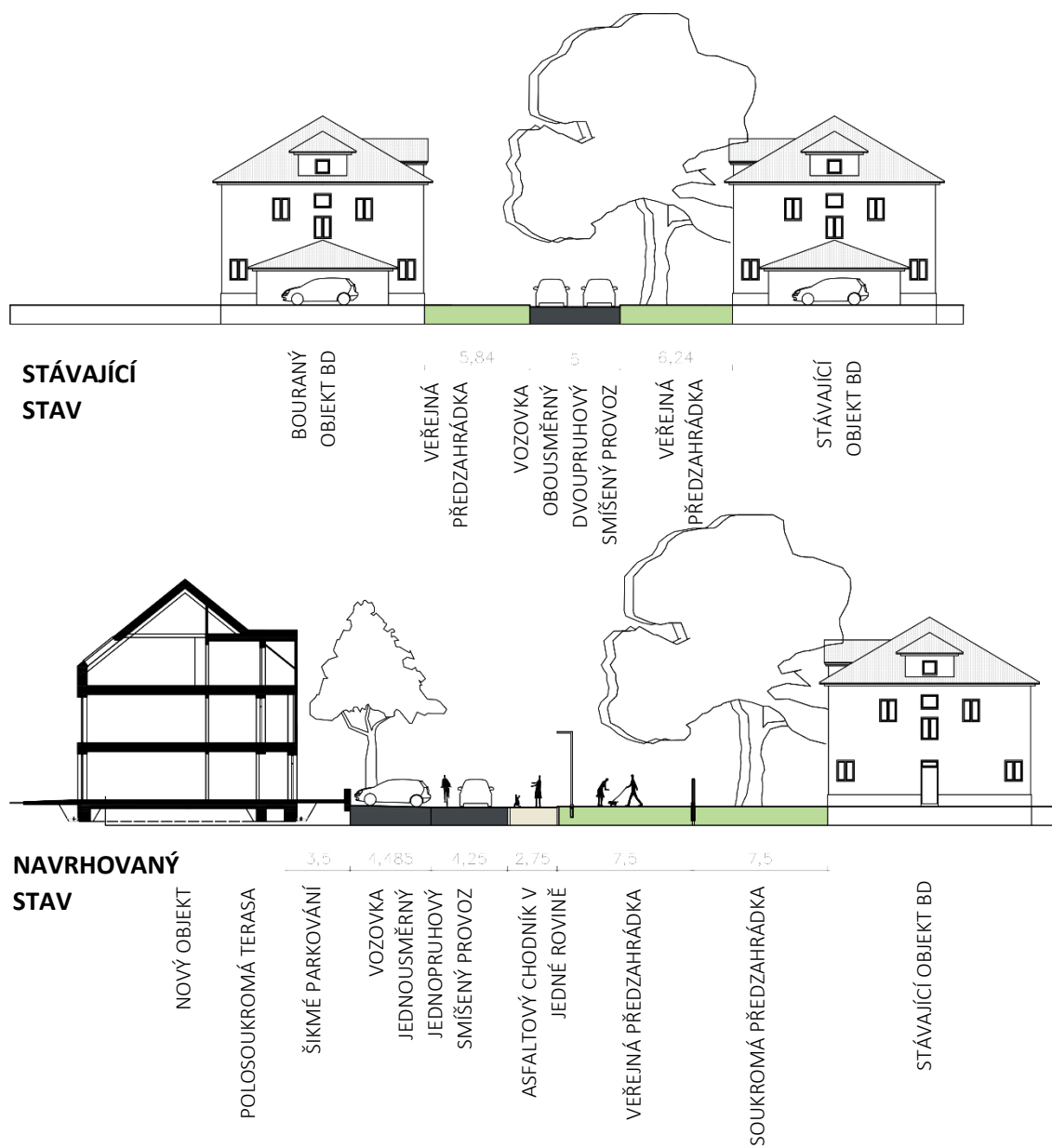
Vhodnou změnou stávajících uličních profilů s ohledem na pohyb pěších, cyklistů a doplněním vegetačními prvky, je posílena původní vize „zahradního města“ a to výsadbou nových stromořadí podél obslužných komunikací. Se strukturou území je pracováno jako s městskými bloky, kdy je respektována uliční fasáda a fasáda vnitrobloku. Každý z domů má svou zahradu, které společně zabírají téměř celou plochu vnitrobloku. To umožňuje navrhnout za zahradami nové cesty pro pěší a zprůchodnit vnitroblok a zároveň vytvořit další poloveřejný prostor obohacující využití kolonie pro její obyvatele. Tyto prostory (polosoukromé zahrady, záhumenní cesty a další) byly navrženy i s ohledem na intenzivnější využívání lokality obyvateli při pandemických situacích).

Nové objekty doplňují stávající strukturu obytných domů, jejichž funkce se předpokládá po jejich rekonstrukci zachovat. Kvalitní Schwerovy objekty, sloužící pro bydlení se uvažuje upravit dle současných potřeb obyvatel a jejich požadavků, např. s ohledem na skladové prostory a hygienická zázemí. Návrh nové zástavby je dvojího charakteru. Jedním z nich jsou bytové domy, které se uvažují bezbariérové,

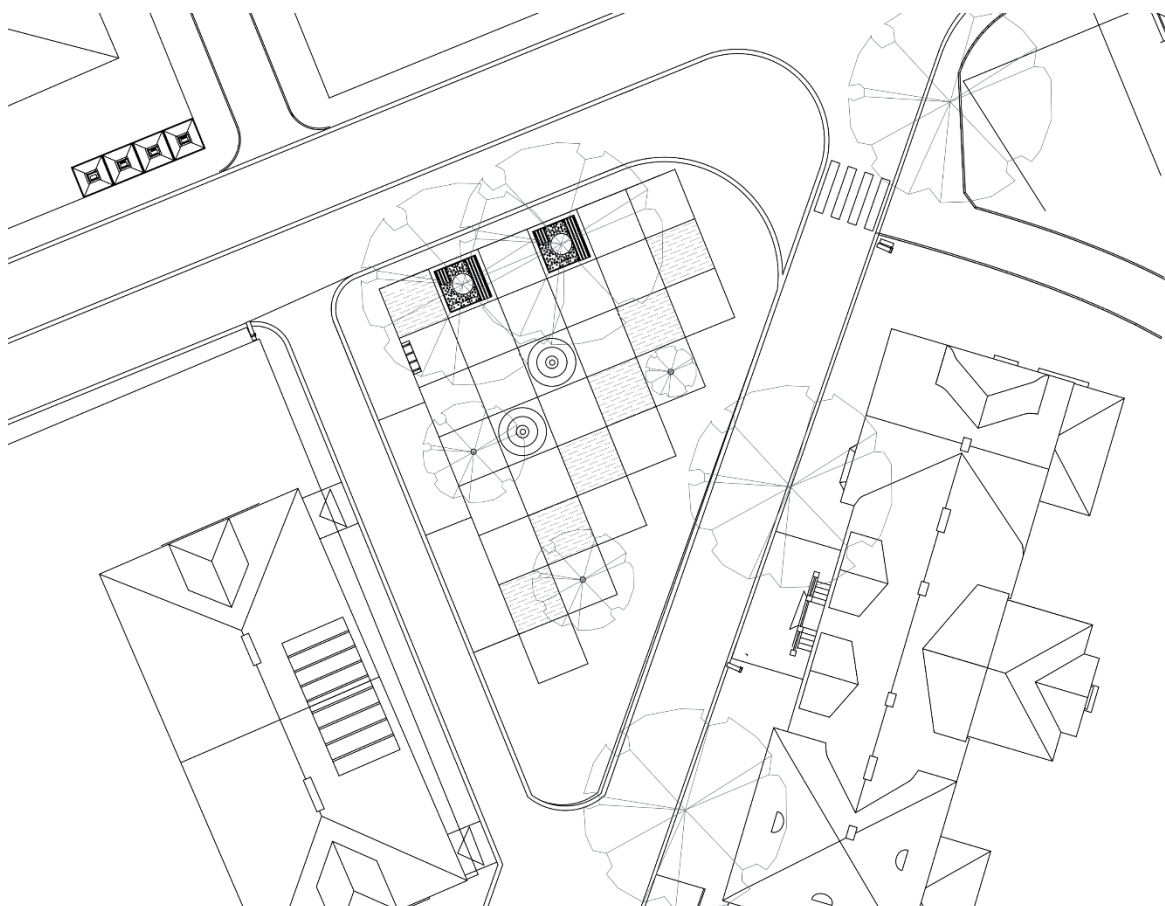
vhodné i pro bydlení seniorů. Do řešení je opět zapracováno aktuální téma bydlení v pandemické situaci. Je zvolen pavlačový systém, venkovní chodby a schodiště zajišťující bezpečný, minimální, provětrávaný, a tedy hygienický pohyb ve společných prostorách a byty jsou navrženy tak, aby byly příčně větrané, pro zvýšení hygieny vnitřního prostoru. Druhým navrženým novým stavebním typem jsou nanotechnologické laboratoře s administrativním zázemím, které vytváří nové pracovní příležitosti v území. Výzkumné laboratoře jsou zaměřeny na rozvoj místního zemědělství spojeného s aquaponií, ale i na zkoumání regionální problematiky – znečištění vody, ovzduší a zemin. Reagují tak na aktuální problém rekultivace post-důlní oblasti a znovunalezení funkce pro vytěženou krajinu.

Uliční profil navrhovaného stavu

Uliční profil navrhovaného stavu

Situace detailu v navrhovaném veřejném prostoru

Jako symbol proměny neobydlené dělnické kolonie se nachází v jeho těžišti šachová partie, která je příhodným přirovnáním pro návrh celého území. Pěšec pohybující se pouze vpřed je často chápán jako nejslabší figurka, ale čím déle šachová partie trvá, tím se jeho význam zvyšuje. Když dorazí na poslední řadu, může se proměnit v jakoukoliv silnější figurku a rozhodnout o vítězství. Klasická elegantní silueta šachové figurky je v podstatě dekorativním elementem. Může být součástí architektury

či veřejného prostoru. Jasně artikulované tvary vytvářejí herní prostor i esenciální archetypální hodnoty, které se ve hře objevují a následně jsou promítány do celkového sjednocujícího principu nově vzniklých ohnisek veřejného prostoru obnovené kolonie Pokrok. Převzat tak byl systém šachovnice pro dělení a specifikaci konkrétního řešení veřejného prostoru, který byl v některých místech doplněn o samotnou figurku ať už ve formě herní plochy, nebo ve své prosté linii jako artefakt.

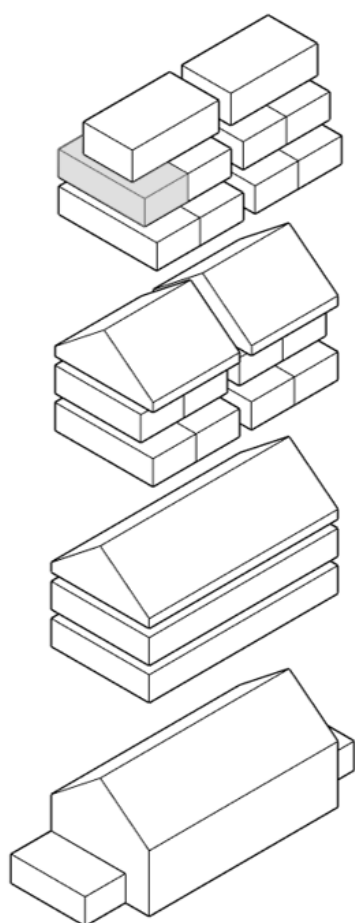
Vizualizace detailu ve veřejném prostoru

Vizualizace bytového domu

Koncept nově navržených bytových domů pro seniory vychází ze základní buňky, kterou je byt o dispozici 1+kk, který se objevuje v celém objektu v různých variantách. Návrh byl s ohledem na nedávnou zkušenost s pandemickou krizí mířen na vyšší kvalitu bydlení při intenzivním využívání a z tohoto důvodu je na byty přímo napojená terasa, na kterou v přízemí navazuje společná zahrada. Tím je zlepšena situace uživatelů při nutném delším setrvání v prostorách bytu či domu. Jelikož návrh předpokládá nárůst práce v domácím prostředí, je navržen v každém bytě pracovní prostor. Ideové řešení bytů se

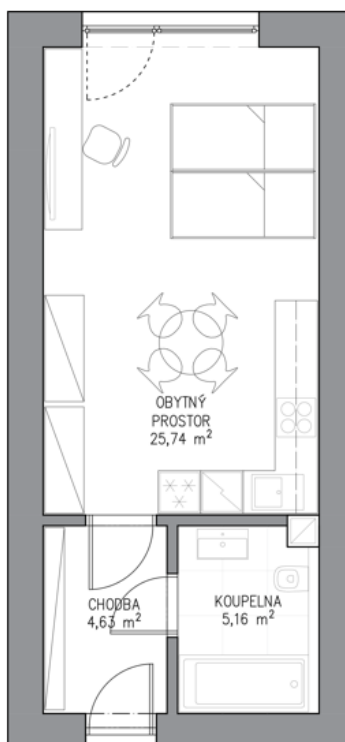
věnuje myšlence minimálního bydlení, a to nejen velikostí bytů a jednotlivých místností, materiály, ale také použitým nábytkem v interiéru. Jako odpočinkový prostor slouží pohovka, která nahrazuje funkci postele, jídelní stůl dominuje celému prostoru a tím se stává těžištěm místnosti, místem pro společné stravování, ale i pro práci či volnočasové aktivity. Koupelna je řešena jako bezbariérová se sprchovým koutem. Bezbariérovost objektu zajistí využití bytu i v seniorském věku, a tedy oddálení potřeby přestěhovat se do domu s cílenou podporou pro seniory.

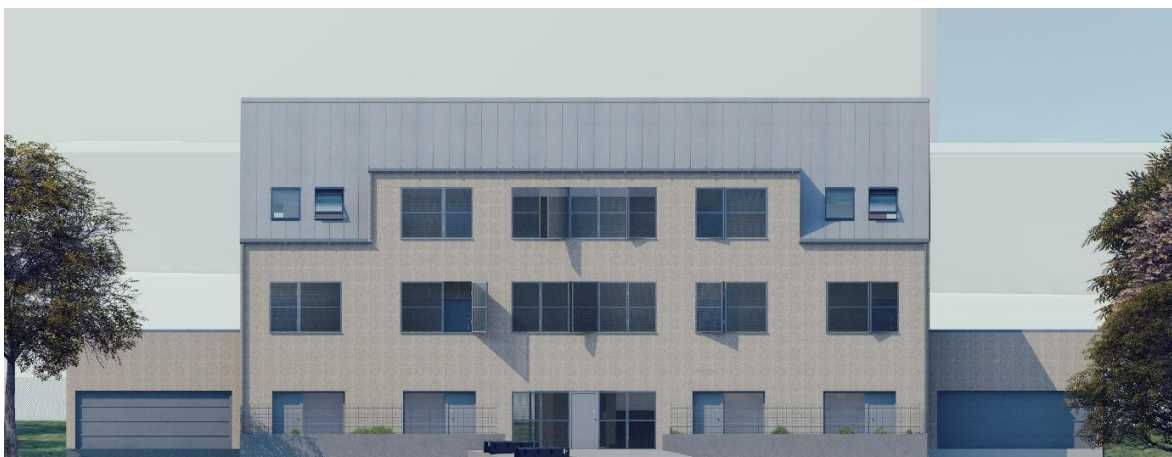

Návrh minimální bytové jednotky

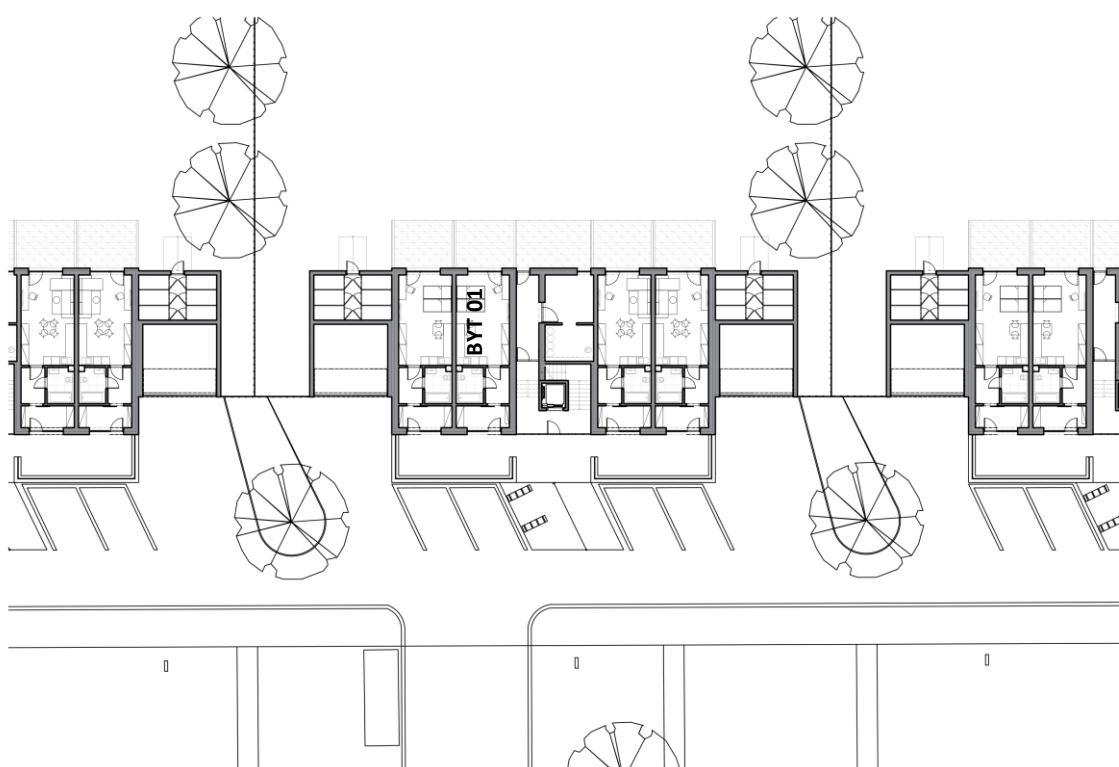
BUŇKA

ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ A FUNKČNÍ JEDNOTKOU BYTOVÉHO DOMU JE BYT 1+KK, KTERÝ SE V CELÉM OBJEKTU OBJEVUJE V RŮZNÝCH VARIACÍCH.

Charakteristický pohled navrhovaného bytového domu

Půdorys navrhovaného bytového domu

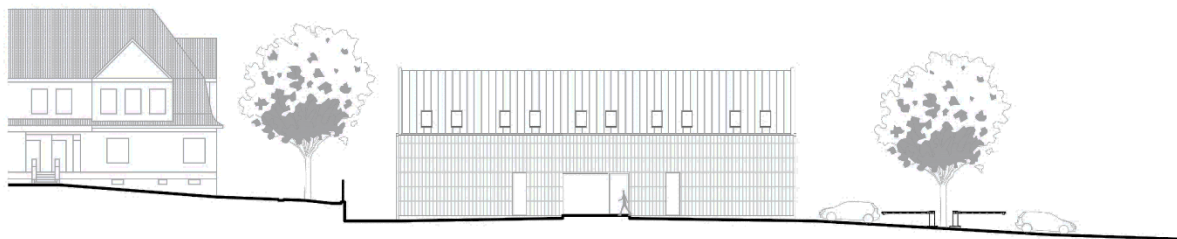

Vizualizace navrhovaného bytového domu

Dalšími nově navrženými objekty jsou objekty nanotechnologické laboratoře, jejichž existence vytváří nová pracovní místa v lokalitě a zároveň se svou činností věnují výzkumu revitalizace post-důlních oblastí. Vytváří se tím možnost rozvoje výzkumu a hledání řešení odstranění či eliminace znečištění vody, zemin a ovzduší vzniklých industriální minulostí nejen okolí řešené lokality kolonie, nýbrž i celého

Moravskoslezského regionu. Laboratoře navíc umožňují vyvíjet nové materiály vhodné k revitalizaci a konverzi opuštěných hal a objektů post-důlních oblastí kraje. Izolovaná lokace areálu kolonie je pro specializované pracoviště nanotechnologické laboratoře vhodná i z důvodu minimálních otřesů přenesených z dopravy.

Dispoziční řešení laboratoří představuje vstupní prostory, zázemí zaměstnanců, zajištění hygienické zóny a kanceláří, jakož i samotných laboratoří. Ty je vhodné umístit v přízemí kvůli eliminaci otřesů. Celková kapacita budovy je navržena pro dvacet zaměstnanců. Jednoduchá hmota nově navržených objektů doplňuje původní strukturu, aniž by dominovala v prostoru svým tvarem či velikostí, ta je uzpůsobena rozměrům původních objektů.

Pohled navrhované nanotechnologické laboratoře

Pohled navrhované nanotechnologické laboratoře

Kolonie Pokrok – komunitní centrum a objekt pro bydlení jako nový začátek pro lokalitu

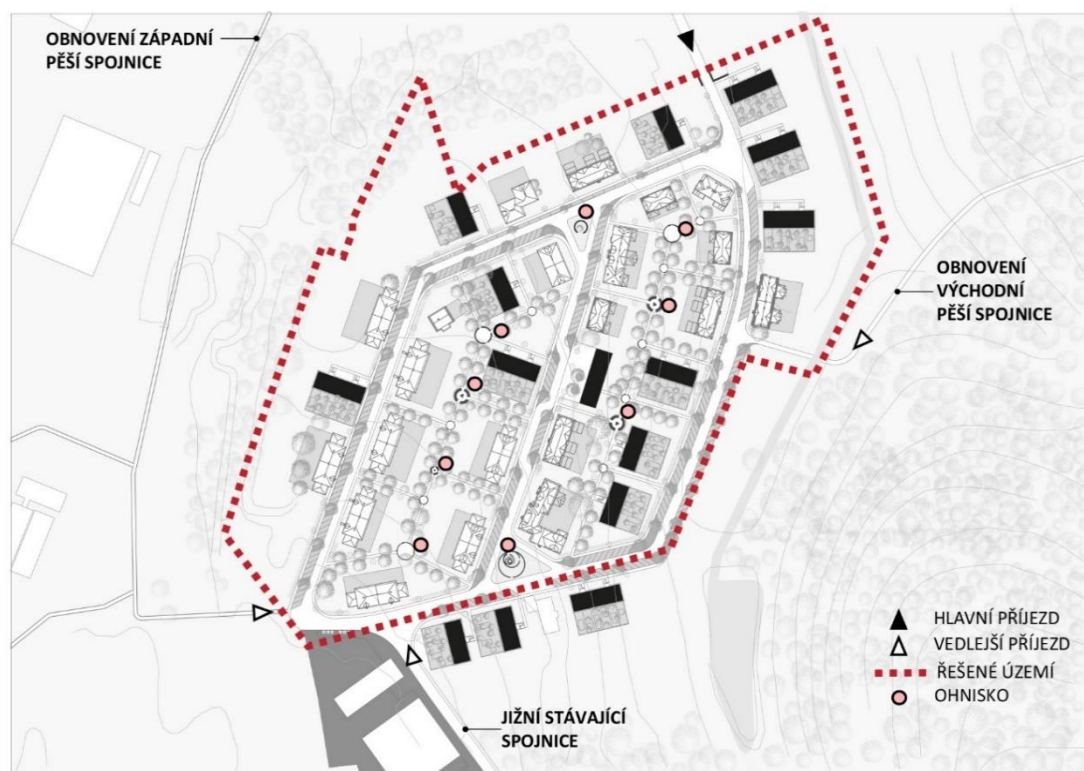
Daniel Puszkar⁹⁹

Urbanistický návrh tohoto projektu hledá způsob, jakým doplnit co nejhustěji stávající zástavbu, a přitom zachovat kulturní hodnoty a křehkou harmonii mezi architekturou a okolní přírodou.

Koncept urbanistického celku se snaží respektovat historický odkaz kolonie a rozměry jednotlivých staveb, vycházet ze stávajících budov při neustálém respektování tohoto místa jako bydlení v přírodním prostředí. Tím vzniká rovnovážný stav mezi mírou zastavění území a ekologií.

Díky poměru zatravněných a zalesněných ploch působí celé území jako prázdný papír, ve kterém se objevují kaňky inkoustu ve formě jednotlivých budov, a přesto vytváří zástavba kompaktní uzavřený harmonický celek.

V současné době je izolovaná oblast kolonie propojena s městem Petřvald silniční dopravou z jižní a severní strany. V minulosti se zde nacházela i západní pěší spojnice, která je v návrhu znovu využita. Na východní straně se nachází komunikace, která bude taktéž obnovena a bude sloužit pro výjezd

Situace navrhovaného stavu

⁹⁹ PUSZKAR, D. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – komunitní centrum a objekt pro bydlení jako nový začátek pro lokalitu* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144380>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

z území, čímž se sníží izolovanost areálu od organismu města Petřvald, na jehož strukturu lépe naváže.

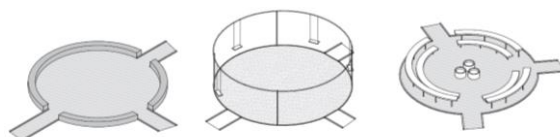
V návrhu je odstraněn stávající asfaltový povrch obslužných komunikací kolonie, který je nahrazen pojízdnou dlažbou pro komornější měřítko ulic. Je také mírně rozšířen profil komunikací, který je obohacen o dlážděné chodníky a parkovací stání. To se stává součástí ulice ve formě šikmého a podélného parkování. Pamatováno je i na linii stromů, aleje, podél ulic. Současná zástavba je umístěna co nejbližše komunikací, aby mezi sebou vytvářela vnitrobloky volných zatravněných ploch se vzrostlými stromy. Návrh se je snaží v maximální míře zachovat, případně doplnit.

Plochy parkového charakteru jsou v ideové studii využity pro volnočasové aktivity ve formě míst pro grilování, hřišť a amfiteátrů, které se skrývají v moři zatravněných ploch. Místo pro grilování jako parafráze posezení kolem ohniště je prapůvodním symbolem bydlení. Amfiteátry vytvářejí v prostoru ohniska inspirovaná starořeckými polis.¹⁰⁰ Jednotlivé body jsou mezi sebou následně propojeny a vytvářejí cestičky, které zkracují vzdálenosti mezi jednotlivými částmi kolonie a zvyšují její prostupnost. Pěšiny jsou lemované stromy a keři.

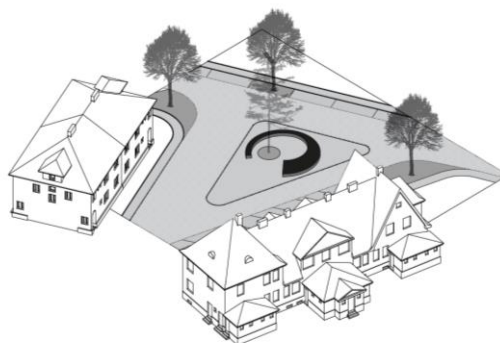
V severní a jižní části kolonie jsou v křížení cest (na konci ulice Prostřední, v křížení s ulicí Hornickou a Dolní) vnímána těžiště veřejného prostoru, které tvoří symbolický začátek a konec obytného areálu.

Do stávající struktury domů byly vloženy nové objekty bytových domů a svým

situováním vytvářejí přehlednou mozaiku a vhodně využívají prostor po demolcích. Objekty jsou doplněné o polosoukromé zahrady, lemované nízkou zídou ukrytou ve vysokých travinách, která vymezuje veřejný a polosoukromý prostor. Zídka je téměř skrytá, aby nerušila průhledy územím a nevytvářela vizuální bariéru. Návrh se zaměřil na vytvoření místa pro každodenní využití v běžném životě, ale i při intenzivnějším využívání v pandemických situacích.

Prostorové schéma navrhovaného detailu veřejného prostoru

Axonometrie navrhovaného veřejného prostoru

Axonometrie navrhovaného veřejného prostoru

¹⁰⁰ (ve starověkém Řecku) městský stát jako základní ekonomická a politická jednotka, viz ABZ.cz: *slovník cizích slov*. [online]. [cit. 29. 11. 2021]. Dostupné na: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=polis&typ_hledani=prefix

Vizualizace detailu navrhovaného veřejného prostoru

Vizualizace detailu navrhovaného veřejného prostoru

Návrh nové zástavby, která oblast doplní, tvoří objekty pro bydlení. V pomyslném centru oblasti je v ideovém návrhu zamýšleno umístit komunitní objekt pro volnočasové aktivity obyvatel lokality, ale i pro ostatní veřejnost.

Vícefunkční sál a restaurace předpokládají zvýšení pocitu identity s místem, vytváření vazeb a vztahů a dávají možnost využití volného času bez nutnosti opustit lokalitu.

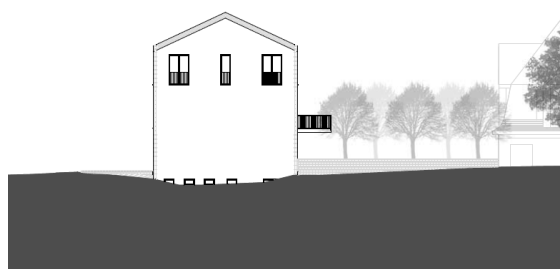

Navrhované objekty pro bydlení vycházejí svým měřítkem a půdorysnou stopou ze stávajících objektů. Při návrhu dochází ke zjednodušování objemů až na archetyp domu, kterým je oblast doplněna. Stávající zástavba je umísťována podélně kolem komunikací, díky čemuž dochází k vytváření vnitrobloků. Návrh tuto myšlenku respektuje, místy je však nově navržený objekt situovaný kolmo ke komunikaci pro otevření vnitrobloku směrem k ulici.

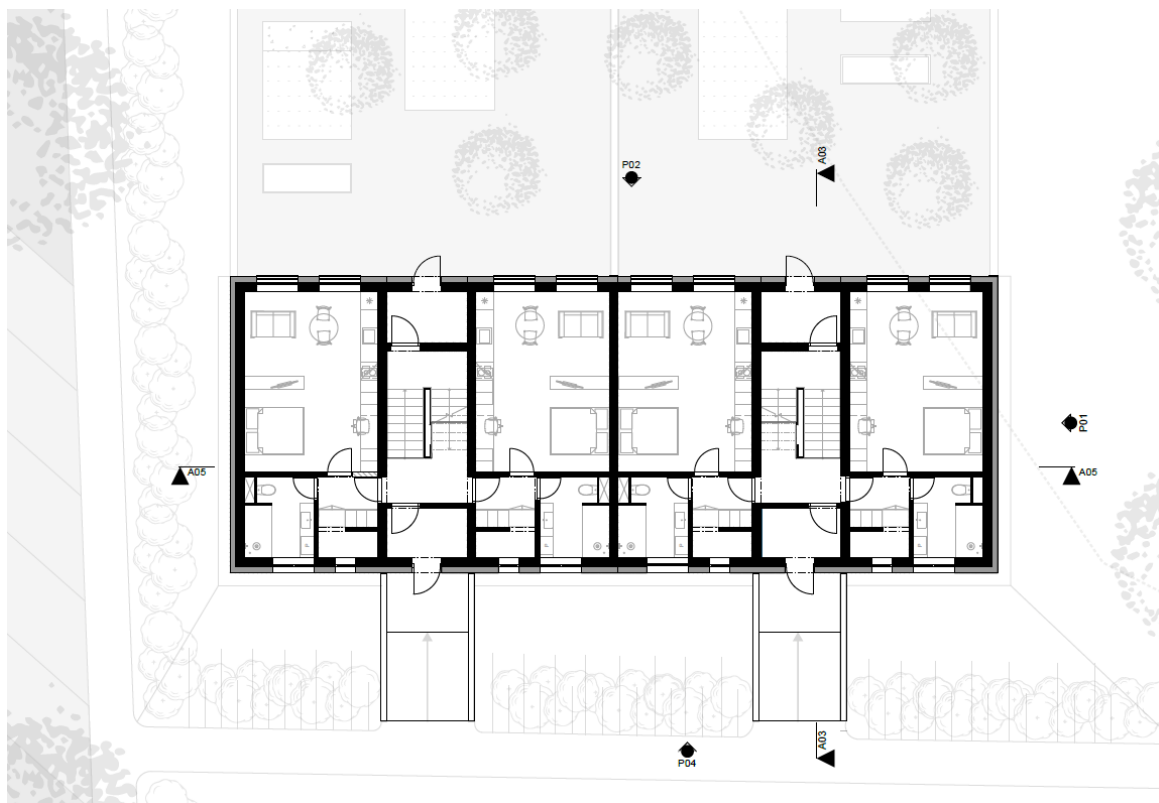
Zdobnost historických objektů je, stejně jako jejich tvar, zjednodušena a v nové formě parafrázována proškrabávanou omítkou na jinak hladkém plášti.

Celá oblast byla původně navržena z několika typů objektů, které se zde opakují. Přinášejí s sebou několik druhů opakovaných bytů, často o více obytných místnostech.

V této typové řadě jsou málo zastoupené byty o jedné či dvou obytných místnostech, které jsou proto uvažovány v nových objektech. Kolonie se tedy stává místem se širokým spektrem velikostí bytů. Jsou navrženy tak, aby obstály i při extenzivním využívání v pandemických situacích: využívají společnou zahradu, lodžie i balkony, v každém místě je prostor pro práci a na schodiště navazuje minimum bytů pro eliminaci setkávání obyvatel v případě nutnosti.

Pohled navrhovaného bytového domu

Půdorys navrhovaného bytového domu

Pohled navrhovaného bytového domu

Objekt komunitního centra je umístěn v samém srdci území. Objekt se distancuje od uliční čáry a vytváří tím předprostor. Na samotné fasádě jsou umístěné okenice, které jsou odkazem na okenice historických objektů v území. Při zatemnění oken nám vznikne osvětlený průhled skrz celý objekt do vnitrobloku skrz vstupní část s restaurací. Vstup do objektu je chráněn pomocí prostoru závětrí, které je ze tří stran chráněno konstrukcí. Ta je oplechována falcovaným plechem a tím odlišena od materiálového řešení objektu. Vstupní halu

centra tvoří podlaha z betonové stěrky a skleněný strop, který nám umožňuje pohled do otevřeného krovu. Vstupní hala je opticky propojena se samotným výčepem pomocí prosklené stěny. Plochu výčepu tvoří jasanová prkna, která vyjíždějí před fasádu na vznášející se terasu. Výčep osvětlují zavěšené žárovky, které s otevřeným vlašským krovem vytvářejí iluzi oblohy plné hvězd.

Samotný víceúčelový sál je otevřený do krovu, který je položen na konstrukci zdí a působí samostatným dojmem.

Vizualizace navrhovaného komunitního centra

Vizualizace navrhovaného komunitního centra

Kolonie Pokrok – Mezi ploty

Sebastian Capek ¹⁰¹

Z pohledu urbanismu je zde vnímána kolonie Pokrok jako samostatný prvek v území, napojený na okolí pouze komunikačními trasami. Důležitou součástí revitalizace ideového návrhu je tedy dílčím cílem zlepšit propojení s blízkou městskou strukturou Petřvaldu a celkově zpřístupnění místa pro jeho budoucí obyvatele. Součástí návrhu jsou nové přístupové trasy s možností rozšíření autobusové dopravy a napojení na systémy hromadné dopravy.

U obou hlavních vjezdů do kolonie jsou navrženy okružní křižovatky sloužící jako symbolická brána vjezdu do území, které zároveň zlepší dopravní situaci. Stávající komunikace uvnitř samotné kolonie je zamýšleno upravit do podoby městských ulic s možností parkování a výsadbou vegetace. K doplnění stávajících tras pro automobilovou dopravu jsou navrženy také dlážděné chodníky pro bezpečný pohyb chodců.

Situace navrhovaného stavu. Červené objekty jsou nově navržené pro zahuštění zbylých původních objektů.

¹⁰¹ CAPEK, S. *Kolonie Pokrok*. Předdiplomový seminář. Ostrava, 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hruša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

V současnosti jsou zcela zřetelná místa chybějící zástavby a celá kolonie tak přichází o svou celistvost. Základním prvkem návrhu je tedy doplnění těchto proluk a posílení celkové struktury kolonie. Nové objekty se tedy nacházejí na původních místech dříve zbouraných domů tak, aby doplnily celkový obraz. Měřítko stávajících objektů přechází i na nově navržené domy, aby byla respektována původní hustota zástavby. Nové objekty slouží především k bydlení a většina z nich má formu bytových domů,

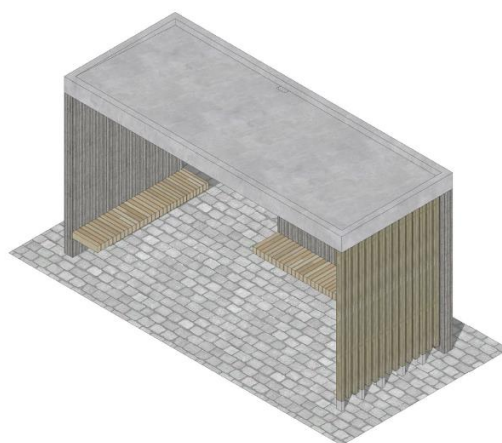
několik z nich je navrženo jako rodinné dvojdomy. V centrální pozici leží objekt komunitního centra s restaurací. Součástí každého objektu bydlení je také polosoukromá zahrada pro účely obyvatel domu. Venkovní prostor je tak dělen na polosoukromý formou zahrad, poloveřejný formou společných zahrad vnitrobloků a veřejný, který tvoří ulice a jednotlivá ohniska u zastávky MHD a komunitního centra.

Axonometrie navrhovaného stavu. Šedé objekty jsou nově navržené hmoty, zatímco bílé, více propracované v detailu, jsou objekty původní.

Ohniska na obou koncích ulice Prostřední jsou řešena jako volná dlážděná prostranství se zastoupením vegetace a odpočinkových ploch rozmístěných kolem kmenů stromů či volně. Součástí jižního ohniska je také autobusová zastávka.

Hlavním prvkem poloveřejného parku ve vnitrobloku je zde cesta vinoucí se v organických vlnách středem každého z nich, na ni pak navazují další spojovací cesty směrem k ulicím, které zvyšují prostupnost oblasti. Součástí parku v západním vnitrobloku je hřiště navazující na chodníky a kopírující jeho trasu. Vegetace v kolonii je kombinací stávajících a nových stromů a keřů. Byly vybírány s ohledem na celkový vzhled a jejich funkci v prostoru, tedy jeho doplnění. Všechny materiály a prvky ve veřejném prostoru byly voleny z dostupných a odolných materiálů k podpoře celkové koncepce hornického zahradního města.

Detail navrhovaného veřejného prostoru, autobusová zastávka.

Axonometrie navrhovaného detailu pro veřejný prostor.

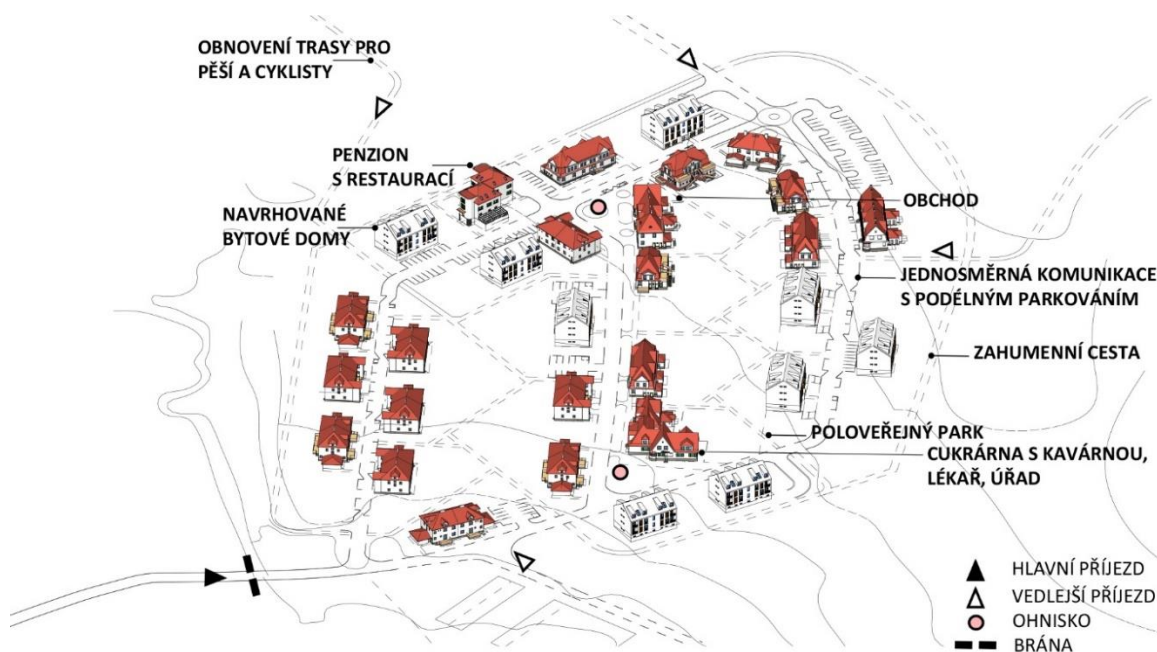
Kolonie pokrok – udržitelné bydlení a penzion v pohornické oblasti

Anna Langrová¹⁰²

Také v návrhu Anny Langrové je kolonie připojena ke stávající struktuře města nově navrženou komunikací, přičemž napojení je vedeno od ulice Šachetní a navazuje na ulici Dolní, která je již součástí kolonie. Tím vzniká nový vstup, který je uveden symbolickou branou. Tu může tvořit artefakt lemující obě strany příjezdu či milník.

Jako hlavní je navržena ulice Prostřední. Na obou jejích koncích se nacházejí dva původní zelené „ostrůvky“ ve tvaru trojúhelníku. Tato dvě těžiště tvoří centrální body pro území. Ulice je doplněna o široký chodník, který slouží jako přímá spojnice obou ohnisek. V současnosti ji lemuje neúplná alej kaštanů.

Uvažuje se o její obnově. Trojúhelník (ohnisko) nacházející se u ulice Dolní ponechává náletovou zeleň uprostřed a směrem k objektu nově využitým pro občanskou vybavenost přechází v dlážděnou plochu vybavenou vhodným mobiliářem. Druhý trojúhelník v severní části území se téměř celý mění na zpevněnou plochu, kterou prochází alej kaštanů a tím vytváří předprostor pro domy, které ho obklopují. Ty jsou využity v přízemí pro občanskou vybavenost, v patře jsou nadále uvažovány obytné prostory. Jeden z objektů, výjimečný svým tvarem, je v návrhu přeměněn na penzion s restaurací.

Axonometrie navrhovaného stavu, červené jsou původní objekty.

¹⁰² LANGROVÁ, A. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – objekt pro bydlení a penzion s restaurací* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144379>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

Parkování je řešeno mezi objekty, místy podél komunikací, kde tvoří tzv. „šikanu“ pro projíždějící automobily a tím je zpomaluje.

Současné kompozice domů tvoří otevřené bloky, za kterými je velké prostranství s dnes neupravenou zelení. Navrhovaný koncept tuto zeleň upravuje jako poloveřejný park. Ke všem stávajícím i novým objektům je navržena menší vlastní zahrádka oplocená živým plotem. Kolem celé kolonie Pokrok vede záhumenní cesta, která je uvažována pro cyklisty a pěší. Návrh počítá s co největším využitím stávající zeleně a předpokládá pouze nové založení alejí podél cest.

Současná kompozice staveb se značí svou převážně západovýchodní orientací. Budovy jsou usazeny podélně k ulici a čelní fasády domů nejsou záměrně naproti sobě. Vzájemné posunutí objektů vůči sobě vytváří větší soukromí pro obyvatele domu. Systém je dále podpořen při umístování nových staveb. Nové objekty vycházejí z objemu podélných stávajících domů. Svým charakterem se přibližují novější vrstvě současné zástavby s rozdílem řešení střechy. Zatímco střecha domů z 50. let je pultová, tak navrhované objekty budou mít střechu sedlovou s vikýři. Tím se svým charakterem dostanou na pomezí mezi obě historické

vrstvy budov a zároveň bude možné jejich půdní prostory daleko efektivněji využívat. Rekonstruované i nově navrhované domy mají na delších stranách obytné místnosti a na kratších stranách užitkové místnosti.

Vizualizace navrhovaného stavu veřejného prostoru na konci ul. Prostřední, revitalizované původní objekty doplněné o bílé nové.

Vizualizace navrhovaného stavu revitalizace uličního profilu a původního objektu.

Tak jako u předchozích objektů, i zde nově navrhovaná zástavba vychází ze struktury původní zástavby s přihlédnutím právě na střídání objektů vůči sobě navzájem. Návrh vychází z objemů objektů mladší zástavby z 50. let. Nové domy, stejně jako velká část stávajících, budou sloužit pro bydlení. Ke všem objektům je navrhován bezbariérový přístup.

Autor původních domů Oskar Schwer zamýšlel okna opatřit okenicemi zelené barvy, ale dle historických fotografií nebyly zrealizovány. Myšlenka je aplikována v ideovém návrhu obnovy původních a návrhu nových objektů. Navrací se také k původní myšlence barevnosti fasád v krémovém odstínu a střechám z pálených tašek, zachování závětrří tvořeném vstupním obloukem. Vstup je však ve všech objektech upraven jako bezbariérový.

Starší stávající stavby z počátku 20. století jsou svou jedinečností a ornamentální výzdobou základní esencí celé kolonie. Bohatě tvarované střechy vytvářejí malebnost prostoru, kterou se studentka snaží zachovat a podpořit. Ze stavebně technického hlediska proto uvažuje o vnitřním zateplení dle stávajících stavebně-technických požadavků na stavby.

Vizualizace navrhovaného penzionu v původním objektu.

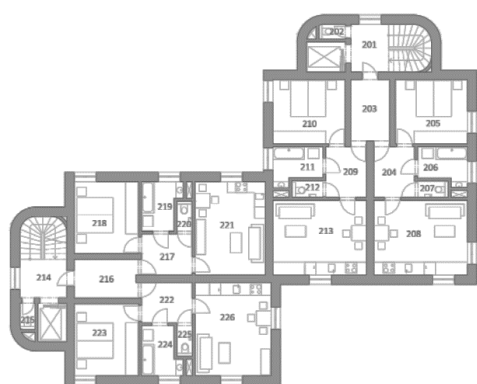

Vizualizace navrhovaného penzionu v původním objektu s pohledem na zimní zahradu baru v suterénu.

Mladší původní zástavba má však daleko menší členitost detailů. Hlavní objem je doplněn o přístavky, které jsou v ideovém návrhu při obnově zrušeny. Některé domy jsou následně doplněny o přístavbu s výtahem a jiné jsou rozděleny na několik mezonetových bytů. Tento typ staveb není opatřen okenicemi. Střecha domu bude pokryta falcovaným plechem.

Jedna z těchto staveb se nachází v severní části řešeného území. Stavba má odlišný charakter svým půdorysem i orientací. Původní stavba se skládá ze dvou krychlí, na kterých je stanová střecha. V tomto objektu je z důvodu jeho odlišnosti navrhován penzion s restaurací a bar. Ke stavbě je navrhována přístavba z obou stran, ve které se nachází schodiště a výtah. Stávající stavba je postavena z plných pálených cihel a návrhu je zateplena. Přístavěná část je z keramických tvarovek a s plochou střechou. Rohy přístavěné části jsou zaobleny. Návrh využívá stávající dvě obytná patra a uvažuje s využitím suterénu i obytné půdy. Pension obsahuje 8 apartmá o rozloze 50 m², která mohou sloužit v případě potřeby i jako bytové jednotky o dispozici 2+kk. Idea tak reaguje na zkušenosti

z pandemie, kdy penziony nemohly provozovat svou činnost, ovšem dlouhodobé ubytování bylo možné. Suterén domu je využíván pro zázemí penzionu a nachází se zde bar, který expanduje do částečně zapuštěné zimní zahrady. V přízemí se nachází restaurace s recepcí. Okna domu jsou v tomto případě opatřena zelenými okenicemi a dávají fasádě potřebný detail. Hlavní vstup je nově orientován směrem k navrhovanému centru kolonie po vzoru původních vstupů, tj. do závětrí skrz oblouk.

Půdorys navrhovaného penzionu, 2. NP

Řezopohled navrhovaným penzionem.

Dalším vstupem tohoto charakteru je vstup pro zaměstnance, který slouží zároveň jako nakládací rampa pro zásobování kuchyně restaurace.

Nově navrhované objekty budou sloužit pro bydlení. Obytný dům je koncipován jako dvoupodlažní objekt s obytnou půdou a každý má soukromou zahradu. Střecha tvarem reaguje na původní zástavbu, proto je sedlová, s dřevěným hambálkovým krovem a krytinou z falcovaného plechu a s vikýři. Na fasádě nových objektů se nacházejí francouzská okna, která respektují rytmus oken okolních fasád, vtahují však více exteriér do interiéru.

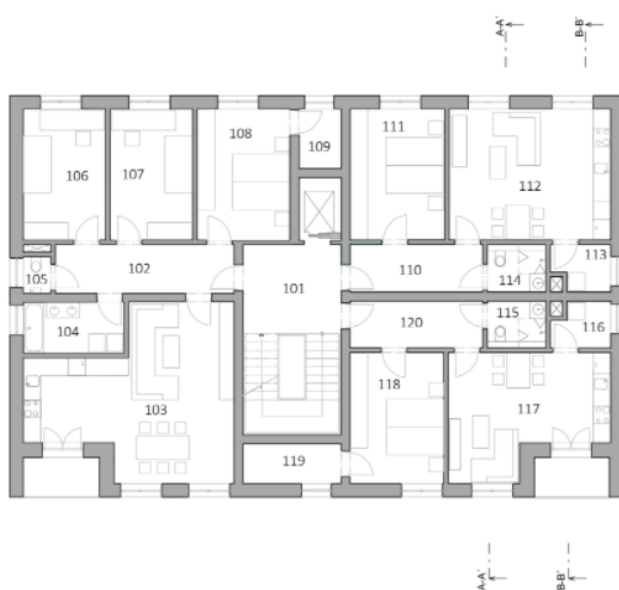
Blíže se návrh zajímá bytovým domem umístěným v jižní části řešeného území. Vchod do domu je na východní straně domu z úrovně 1. PP, kde jsou zároveň situované samostatné garáže pro čtyři vozy a sklepy. Dům obsahuje devět bytových jednotek, z toho tři mají dispozici 3+kk o výměře 87,7 m² s lodžií, tři 2+kk o výměře 47,8 m² s lodžií a zbývající tři bytové jednotky 2+kk mají výměru 53 m².

Vizualizace navrhovaného bytového domu z pohledu od hlavního vstupu a garáží.

Vizualizace navrhovaného bytového domu, pohled ze zahrady.

Půdorys navrhovaného bytového domu, 2. NP.

Konverze vybraných objektů kolonie Pokrok na bydlení vyhovující pandemickým situacím

Veronika Prokopová¹⁰³

V ideovém návrhu konverze domů byly řešeny objekty čp. 682, 684, 686, 687, 691, 683 a 734. Jde o čtyři typy domů, přičemž všechny jsou v ideovém návrhu věnovány bydlení, kromě domu čp. 683, který slouží jako hostinec s menším penzionem.

U všech řešených objektů byly zbourány stávající přístavby, jejichž funkce se v dnešní době přesunula do interiérových prostor bytů. Suché toalety byly nahrazeny koupelnami s tekoucí vodou, chlévy velkou kuchyňskou linkou či spíží. Jde o zásadní rozdíl bytových dispozic z poloviny 20. století a dispozic, jaké známe dnes.

Veškeré řešené domy jsou sjednoceny červenou plechovou krytinou, inspirovanou původními plány kolonie, bílou fasádní omítkou a na soklu a vikýřích bílou profilovanou omítkou podtrhující plastičnost fasád, jež v minulosti na některých místech zdobila štuková omítka. Okna jsou s odkazem na historický vizuál těchto kolonií kastlová, až na některé ojedinělosti bez změny jejich polohy, ve většině případů se šedými okenicemi, které domům přidávají

funkční, ale také architektonickou hodnotu. Závětrří je před veškerými vstupy tvořeno z pultové střechy podepřené betonovými sloupky. Odvodnění tohoto prvku je řešeno nástřešním žlabem a svod je uschován v jednom ze sloupků. V potřebných místech je umístěno bílé zábradlí s tyčovou výplní, jež je dalším prvkem navození atmosféry zahradního města.

Parkování je umístěno mezi objekty, za dlážděný chodník a je řešeno dlažbou se zatravnovací spárou pro eliminaci zpevněných povrchů. Vozovka je pokryta živiným povrchem. Ve středovém trojúhelníku, který se jeví jako určitý středobod kolonie, je ponechána zatravněná plocha s lavičkami. Součástí území jsou také strategicky umístěné odpadové kontejnery. Ke každému objektu náleží zahrada, jež mohou využívat všichni obyvatelé domu, která je od okolního prostředí oddělena živým plotem.

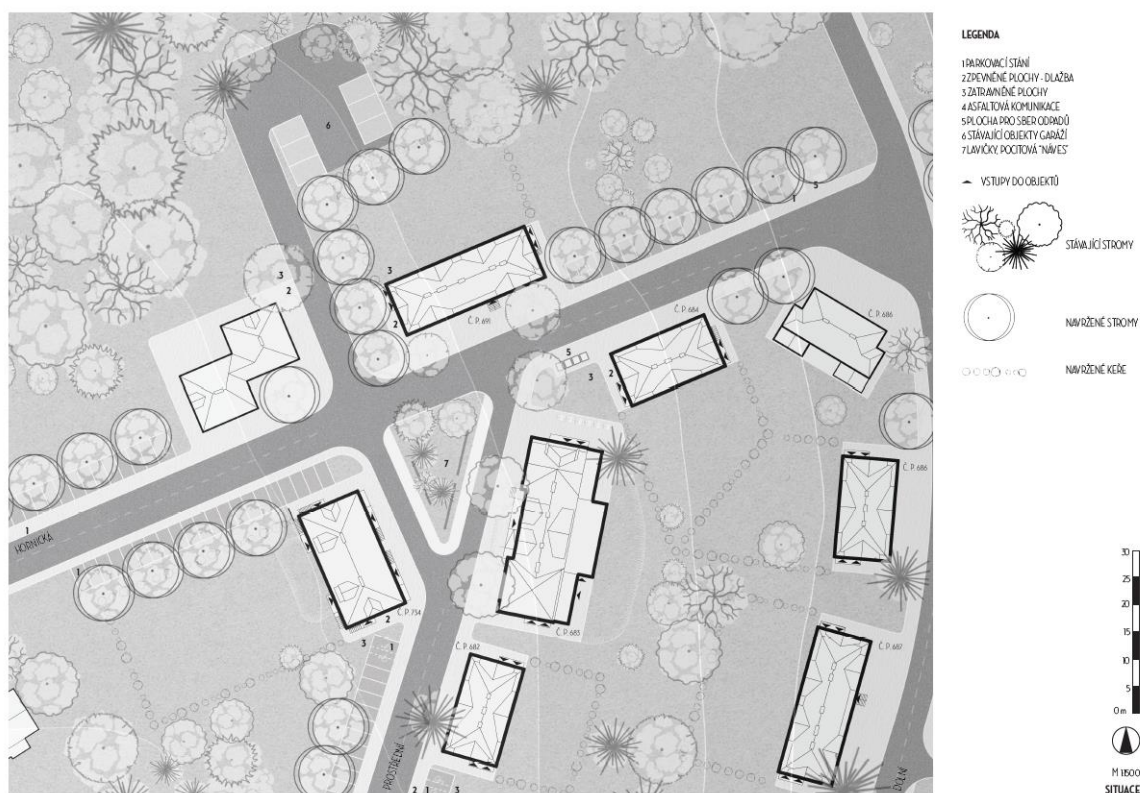
Výsledkem práce je opět část obce sloužící převážně k bydlení s atmosférou zahradního města, jehož *genius loci* je samo o sobě velmi specifické.

---

¹⁰³ PROKOPOVÁ, V. *Kolonie Pokrok*. Ateliérová tvorba I. Ostrava. 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hruša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

Pro práci byly vybrány tři typy objektů z prvního období a jeden objekt z období po válce.

Situace vybrané části řešeného území.

Domy předválečné, čp. 682, 684, 686, 687 a 691,

Těmto domům je ponechána stávající funkce bydlení. Přístavky jsou zbořené, do obytných částí přidána hygienická zázemí. Každý z bytů má vlastní vstup. Každý byt v 1. NP má nejen vlastní sklep, ale i vlastní schodiště. Na byty ve 2. NP navazuje půda a mají také svá vlastní schodiště. Každý byt je díky tomuto uspořádání samostatnou jednotkou s úložným prostorem ať už v suterénu, či v podkroví, což může vyhovovat soukromí, ale také případné pandemické situaci. Byty jsou menší kategorie, 1+kk nebo 2+1.

Dům předválečný čp. 683

Dům se nachází u zeleného trojúhelníku, jenž vymezují ulice Hornická a Prostřední a působí jako těžiště kolonie, tváří se

nejméně skromně a má největší půdorysnou stopu, stejně jako tvarovou rozmanitost. Slouží jako centrum a má funkci hostince a malého penzionu s pěti apartmány určenými nejen pro krátkodobé pobyty, ale také pro případný delší pobyt nebo jako přechodné bydlení. Každý apartmán má vlastní kuchyň a celkově působí jako byt o velikosti 1+kk. Součástí penzionu je také apartmán uzpůsobený potřebám člověka se zhoršenou pohyblivostí. Hostinec pro 38 lidí se nachází v 1. NP. Přístavky jsou opět odstraněny a na jejich přibližné půdorysné stopě, s malým rozšířením, byl vytvořen prostor pro zázemí, sklady, kuchyň a hygienická zařízení. Vstupy do objektu jsou voleny opět v co největší míře odděleně. Suterén a půda jsou využity pro technické zázemí, úklid a skladové prostory.

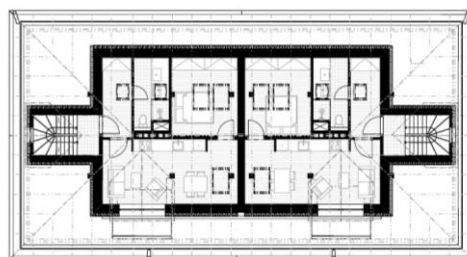

Dům meziválečný, čp. 734

Objektu doznal největších úprav. V 1. NP vznikly čtyři bytové jednotky, každá s vlastním vstupem. Druhé nadzemní podlaží obsahuje opět čtyři byty a v podkrovních prostorách jsou ještě další dva byty. Do druhého a třetího podlaží vedou už jen dva vstupy, každý do jedné poloviny objektu. Objekt je přísně symetrický, s ohledem na rozdílné výšky terénu. Kromě sklepních kójí a technického zázemí se v suterénu nacházejí po úpravě terénu sklady a posezení s napojením na zahradu. V objektu jsou situovány byty o velikosti 2+kk a 4+kk. Větší typ bytu lze získat nevelkou úpravou dvou menších bytových jednotek, nebo naopak, z jednoho velkého bytu je možné vytvořit dva menší. V podkroví jsou byty o velikosti 1+kk.

Charakteristický půdorys navrhované rekonstrukce.

Půdorys půdních prostorů navrhované rekonstrukce.

Vizualizace s pohledem na ulici a revitalizované objekty

Vizualizace s pohledem na ulici a revitalizované objekty

Závěr

Klára Palánová, Veronika Prokopová

Dnes zastrčená, schovaná, opuštěná lokalita, sevřená mezi divokou přírodou a průmyslové areály, je připomínkou stavebního a urbanistického umění počátku 20. století. Lokalita, která se navenek jeví jako zapomenutý kus města, v sobě ale skrývá kvalitní práci tehdejších architektů a urbanistů s promyšlenou zástavbou a kvalitními dispozicemi budov. Z historického hlediska jde o doklad života v dělnických koloniích spojených s průmyslovou výrobou nebo těžbou. Pro dělníky byla kolonie domovem, místem, kam se každodenně vraceli, místem, kde na ně čekali jejich nejbližší. Bez dolu a pracovníků v něm by nebylo kolonie a bez kolonie by nebylo dělníků v dole. Je tak důležitým reliktem industriálního období Moravskoslezského regionu. Postupně se však z lokality vytrácí duše, kterou zde zanechali nejen architekti a stavitelé bytových domů, ale také nespočet horníků s rodinami. Nyní se už atmosféra, která charakterizovala tuto lokalitu, zcela vytratila. Každou další demolicí, invazí náletové zeleně, vandalismem, vlastní destrukcí opuštěných objektů se ztrácí nejen kolonie, ale také vzpomínky, jež mohly dnes už zchátralé domy a jejich okolí vyvolávat.

Nelehká práce v důlních areálech byla částečně kompenzovaná neuvěřitelným obytným souborem, který byl koncipován jako zahradní město. Kolonie byly v regionu úzce spjaté s průmyslovými areály jak lokací,

tak životem horníků a ostatních pracovníků na povrchu. Konceptuální přístupy tvůrců byly důležitou součástí návrhů těchto míst a značně ovlivnily život lidí, kteří zde žili. Přesto, že v bytech žilo na dnešní poměry velké množství lidí, byly tehdy domy velmi komfortním bydlením.

Prostor, který nás obklopuje, ať už jsou to zdi místností, samotné objekty či veřejný prostor nebo příroda, je nedílnou součástí nás a našeho vnímání. Všechny jeho aspekty na nás neustále působí a denně nás ovlivňují. Potřeby lidí se však za léta, jež uplynula od největšího rozmachu této kolonie, značně změnily. Tato práce je komplexním náhledem na problematiku dělnické kolonie Pokrok v kontextu moderní doby s problémy s ní spojenými. Od historického a konceptuálního vývoje, přes technická řešení až po současnou problematiku pandemie se věnuje celkovému pohledu na řešení možného budoucího vývoje obytného souboru skrz studentské práce zaměřené na její revitalizaci a rozvoj.

Shrnutí všech vlastností a faktů o kolonii Pokrok je důležité pro zachování její charakteristiky, identity místa, ale i povědomí o ní, a to nejen pro případ její obnovy, ale také úplného zániku. Kompletací této publikace je zdokumentován obraz existence kolonie a nastínění její možnosti do budoucna, pokud nedojde k celkové demolici.

Conclusion

Klára Palánová, Veronika Prokopová

The locality, which is now tucked away, abandoned, sandwiched between wild nature and industrial areas, is a reminder of the architectural and urban art of the early 20th century. The location, which on the outside appears to be a forgotten part of the city, hides the quality work of the then architects and urban planners with well-designed buildings and quality layouts of buildings. From a historical point of view, it is a proof of life in workers' colonies connected with industrial production or mining. For the workers, the colony was a home, a place where they returned every day, a place where their loved ones were waiting for them. Without the mine and the workers in it, there would be no colony, and without the colony there would be no workers in the mine. It is thus an important memento of the industrial period of the Moravian-Silesian region. Gradually, however, the soul disappeared from the site, which was left here not only by architects and builders of apartment buildings, but also by countless miners with families. Now the atmosphere that characterized this location has completely disappeared. With each subsequent demolition, invasion of air raid, vandalism, the actual destruction of abandoned buildings, not only the colonies are lost, but also the memories that the dilapidated houses and their surroundings could evoke today.

The difficult work in the mining areas was partially offset by an incredible residential complex, which was conceived as a garden city. The colonies in the region were closely connected with industrial areas both by

location and by the life of miners and other surface workers. The conceptual approaches of the creators were an important part of the design of these places and significantly influenced the lives of the people who lived here. Despite the fact that a large number of people live in the flats in today's conditions, the houses were very comfortable to live at that time.

The space that surrounds us, whether it is the walls of rooms, objects or public space or nature, is an integral part of us and our perception. All its aspects constantly affect us and affect us daily. However, the needs of the people have changed significantly over the years, since the colony's greatest expansion. This work is a comprehensive view of the issue of the workers' colony Progress in the context of modern times with the problems associated with it. From the historical and conceptual development, through the technical solution to the current issue of the pandemic, it deals with an overall view of the solution of possible future development of the residential complex through student work focused on its revitalization and development.

Summary of all characteristics and facts about the colony Progress is important for the preservation of its characteristics, the identity of the place, but also the awareness of it, not only in the case of its restoration but also its complete extinction. The completion of this publication documents the picture of the colony's existence and outlines its possibilities for the future, if there is no complete demolition.

Použitá literatura:

ABZ.cz: slovník cizích slov. [online]. [cit. 29. 11. 2021]. Dostupné na: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=polis&typ_hledani=prefix

ABZ.cz: slovník cizích slov. [online]. [cit. 29. 11. 2021]. Dostupné na: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=polis&typ_hledani=prefix

Andrea Palladio. [online]. Brno: Archiweb, 2021 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/andrea-palladio>.

APERGIS, N. The role of housing market in the effectiveness of monetary policy over the Covid-19 era. *Economics Letters*. 200. ISSN 0165-1765. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.109749](https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.109749)

ARENA, M., CALABRESE, L., DI BELLA, G., FIANDACA, O., MINUTOLI, F., LIONE, R., TODESCO, F. „Modern“ suburbs in lockdown: the INA CASA neighbourhood by Filippo Rovigo in Messina. *VITRUVIO – International Journal of Architectural Technology and Sustainability*. Valencia, 5(2), s. 17–36. ISSN 2444-9091. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:10.4995/vitruvio-ijats.2020.14465](https://doi.org/10.4995/vitruvio-ijats.2020.14465)

AYDIN, D., SAYAR, G. Questioning the use of the balcony in apartments during the COVID-19 pandemic process. *Archnet-IJAR*. 15(1), s. 51-63. ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.1108/ARCH-09-2020-0202](https://doi.org/10.1108/ARCH-09-2020-0202)

BERNIELL, L., FERNANDEZ, D. Jobs' amenability is not enough: The role of household inputs for safe work under social distancing in Latin American cities. *World development*. 140. ISSN 0305-750X. [online]. [cit. 30. 3. 2021]. 2021. Dostupné na: [doi:10.1016/j.worlddev.2020.105247](https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105247)

BETTAIEB, D., ALSABBAN, R. Emerging living styles post-COVID-19: housing flexibility as a fundamental requirement for apartments in Jeddah. *Archnet-IJAR*. 15(1), s. 28–50. ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.1108/ARCH-07-2020-0144](https://doi.org/10.1108/ARCH-07-2020-0144)

BROWNE, V., ALBERTO, R., PEREIRA CABRAL, L. L., FREIRE, Y. A. et al. *Housing type is associated with objectively measured changes in movement behavior during the COVID-19 pandemic in older adults with hypertension: An exploratory study*. 94. ISSN 0167-4943. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.1016/j.archger.2021.104354](https://doi.org/10.1016/j.archger.2021.104354)

CAPEK, S. *Kolonie Pokrok*. Předdiplomový seminář. Ostrava, 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hruša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

CONWAY, M. W., SALON, D., CAPASSO DA SILVA, D., MIRTICH, L. How Will the COVID-19 Pandemic Affect the Future of Urban Life? Early Evidence from Highly-Educated Respondents in the United States. *Urban Science*. 4(4). ISSN 2413-8851. [online]. 2020. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.3390/urbansci4040050](https://doi.org/10.3390/urbansci4040050)

ČECHOVÁ, K. a HIESS, P.. *Polyfunkční dům*. Praha, 2013. Diplomní seminář. ČVUT. Vedoucí práce Ladislav Lábus, Michal Šrámek.

ČSN 73 0039. *Navrhování objektů na poddolovaném území*. Praha: Český normalizační institut, 2014.

DE VITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 6.vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 8024720183.

DOPITA, M. et al. *Geologie české části hornoslezské pánve*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 1997, 278 s. ISBN 80-7212-011-5.

DRAGO, Ivan. Empirie. [online]. Multimediaexpo 15. 5. 2014 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Empirie>

Důl Pokrok v Petřvaldě zažil velké tragédie. [online]. 2008. [cit. 16.5.2021] Dostupné z: <http://wwwrs.hornicky-klub.info/view.php?nazevclanku=dul-pokrok-v-petrvalde-zazil-velke-tragedie&cislocclanku=2008010008>

DULLA, M. a kol. *Kapitoly z historie bydlení*. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2014. 279 s. ISBN 978-80-01-05433-8.

DUPLEX ARCHITEKTEN. Víc než bydlení. Obytný soubor Hunziker Areal v Curychu. *Era 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

ERA21: Politika bydlení. Brno: ERA Média, 2004, 2018(02). ISSN 9771801089006. cnb001526388.

GENC, A., MERDAN, R. COVID - 19 Pandemic Process on Furniture Usage Frequency and Consumer Preferences. *Res Mobilis: International Research Journal of Furniture and Decorative Objects*. 10(12), s. 109–126. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:https://doi.org/10.17811/rm.10.12.2021.109-126](https://doi.org/10.17811/rm.10.12.2021.109-126)

GEHL, J. *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace Partnerství, 2000, 202 s. ISBN 80-85834-79-0.

Gestaltungsfibel Werkssiedlung Oberdorstfeld. [online]. Dortmund, 2009. [cit. 23. 10. 2021]. Dostupné na: <https://docplayer.org/49769124-Gestaltungsfibel-werkssiedlung-oberdorstfeld.html>

GOETHE J. W. *Von Deutscher Baukunst*. Berlin: 1776, 6 s.

GUZIK, H. ed. *Bydlet spolu: kolektivní domy v českých zemích a Evropě ve 20. století*. Řevnice: Arbor vitae, 2017, 288 s. ISBN 978-80-7467-127-2.

HARRIES, K., VYBÍRAL, J. *Etická funkce architektury*. Praha: Arbor vitae, 2011, 440 s. ISBN 978-80-87164-97-6.

HEIDEGGER, M. *Die gefahr, Bremer und Freiburger Vorträge*. Přepřacované vydání. Frankfurt a. M.: 2005, 46 s. ISBN 978-3-465-3425-4.

HEJNÝ, S., SLAVÍK, B. *Květena České republiky 2*. Praha: Academia, 1990, 540 s. ISBN: 80-200-1089-0.

HU, M., ROBERTS J. D., AZEVEDO, G. P., MILNER, D. The role of built and social environmental factors in Covid-19 transmission: A look at America's capital city. *Sustainable Cities and Society*. 65. ISSN 2210-6707. [online]. 2021. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: [doi:10.1016/j.scs.2020.102580](https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102580)

CHAMBONNIERE, C., LAMBERT, C., FEARNBACH, N. et al., Effect of the COVID 19 lockdown on physical activity and sedentary behaviors in French children and adolescents: New results from the ONAPS national survey. *European Journal of Integrative Medicine*. 43. ISSN 1876-3820. [online]. April 2021. [cit. 8. 4. 2021]. Dostupné na: [doi:10.1016/j.eujim.2021.101308](https://doi.org/10.1016/j.eujim.2021.101308)

Charakteristika hornoslezské pánve. [online]. [cit. 17.8.2021] Dostupné na: <http://www.podzemi.solvayovylomy.cz/histor/lokality/okr/00a.htm>

CHARLES, PRINC Z WALESU. *Harmonie, nový pohled na náš svět*. Brno: Barrister & Principal, 2018, 330 s. ISBN 978-80-7485-154-4.

CHLUPÁČ, I. a kol. *Geologická minulost České republiky*. Praha: ACADEMIA, 2011, 436 s. ISBN 978-80-200-1961-5.

JEBAVÝ, Matouš. Zahradní města: Teorie zahradního města, Příklady založení zahradních měst na počátku 20. století, Vliv na současné zakládání městských čtvrtí [online]. Praha, 2012. [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: https://home.czu.cz/storage/425/54383_Zahradn%C3%AD%20m%C4%9Bsta_p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek%20do%20katalogu%20konference%20v%20Luha%C4%8Dovic%C3%ADch%202012.pdf. Příspěvek na konferenci SZKT v Luhačovicích 2012

KARKOŠKA, J. *Vlastivědná topografie obce Petřvaldu na Těšínsku*. Opava: 1931, 133 s.

KRAVČÍK, R. Lesní kolonie (Nový Jork). In: KRAVČÍK, R. a kol. *Karvinské hornické kolonie*. Karviná: statutární město Karviná, 2018, s. 134–179. ISBN 8090732704, 9788090732704.

KREJCAR, J. Hygiena bytu. *Žijeme*. 1932–1933, č. 2, s. 132–134.

KROHA, J. Věda a bydlení. *Stavba: měsíčník pro stavební umění*. 1932–1933, č. 11, s. 184–188. [online]. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: <https://www.archiweb.cz/news/jiri-kroha-veda-a-bydleni>

KRYNEK, O. *Pavel Hnilička Architekti navrhli rozšíření Rantířova*. [online]. 2016. [cit. 23. 11. 2021]. Dostupné na: <https://www.designmag.cz/architektura/61454-pavel-hnilicka-architekti-navrhli-rozsireni-rantirova.html>

LANGROVÁ, A. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – objekt pro bydlení a penzion s restaurací* [online]. Ostrava, 2021. [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144379>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

LI, B., PENG, Y., HE, H., WANG, M. a FENG, T. Built environment and early infection of COVID-19 in urban districts: A case study of Huangzhou. *Sustainable Cities and Society*. 66. ISSN 2210-6707. [online]. 2021. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102685>

MATĚJ, M., KLÁT, J., KORBELÁŘOVÁ, I. Kulturní památky ostravsko-karvinského revíru. Ostrava: Národní památkový ústav, 2009, 224 s. ISBN: 978-80-85034-52-3.

MIKOLAI, J., KEENAN, K., KULU, H. Intersecting household-level health and socio-economic vulnerabilities and the COVID-19 crisis: An analysis from the UK. *SSM - Population Health*. 12. ISSN 2352-8273. [online]. 2020. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2020.100628>

NATHAN, A., GEORGE, P., NG, M., WENDEN, E., BAI, P., PHIRI, Z., HAYLEY, Ch., Impact of COVID-19 Restrictions on Western Australian Children's Physical Activity and Screen Time. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 18(5). ISSN 1660-4601. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:[10.3390/ijerph18052583](https://doi.org/10.3390/ijerph18052583)

NELSON, A. Zatančíme si? Stát a komunitní bydlení. *ERA 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

Osada Budánka: Urbanistická Koncepce – Workshop. [online]. Praha: ATELIER BOD ARCHITEKTI, 2018 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <https://www.bodarchitekti.cz/projekty/budanka/>

Pandemie covidu-19 v Česku. *Wikipedie otevřená encyklopedie*. [online]. [cit. 8. 3. 2021]. Dostupné na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pandemie_covidu-19_v_%C4%8Cesku

PAPAGEORGE, N. W., ZAHN M. V., BELOT, M., VAN DEN BROEK-ALTENBURG, E., CHOI, S., JAMISON, J. C., TRIPODI, E. Socio-demographic factors associated with self-protecting behavior during the Covid-19 pandemic. *Journal of Population Economics*. 34(2), 2021. s. 691-738. ISSN 1432-1475.

PARENT, Thomas: Zur Neudeutung der „Jugendstil-Maschinenhalle“ der Dortmunder Zeche Zollern II/IV. In: KOZINA, Irma (ed.). *Sztuka i przemysł. Kunst und Industrie*. Katowice: Muzeum Śląskie - Muzeum Rejestrowane, 2013, s. 107–120 z 335 s. ISBN 978-83-62593-36-1.

PETERS, T., HALLERAN, A. How our homes impact our health: using a COVID-19 informed approach to examine urban apartment housing. *Archnet-IJAR*. 15(1). ISSN 2631-6862. [online]. 2020. [Cit. 8. 4. 2021]. Dostupné na: [doi:10.1108/ARCH-08-2020-159](https://doi.org/10.1108/ARCH-08-2020-159)

PROKOPOVÁ, V. *Kolonie Pokrok*. Ateliérová tvorba I. Ostrava, 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hrůša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

PUCHOLDTOVÁ, L., *Kolonie Pokrok*. Předdiplomový seminář. Ostrava, 2021. VŠB-TUO. Vedoucí práce prof. Petr Hrůša, prof. Martina Peřínková, Dr. Klára Palánová.

PUCHOLDTOVÁ, L. Revitalizace obytné dělnické kolonie Pokrok, Petřvald [online]. Ostrava, 2021. [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

PUSZKAR, D. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – komunitní centrum a objekt pro bydlení jako nový začátek pro lokalitu* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144380>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

REICHART, S. Alt-siedlung friedrich heinrich kamp-lintfort: entstanden auf der grünen wiese. Regionalverband ruhr: route industriegultur [online]. Dortmund: raphael GmbH e-business & kommunikation, 2019 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://www.route-industriegultur.ruhr/standorte-der-route/standorte-der-route/siedlungen/alt-siedlung-friedrich-heinrich-kamp-lintfort/>

ŘÍHA, J. K. Za reformu bydlení: Byt a jeho zařízení. *Stavba: měsíčník pro stavební umění*. 1924, č. 3, s. 118-119. [online]. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.archiweb.cz/en/news/josef-karel-riha-za-reformu-bydleni-byt-a-jeho-zarizeni>

SCHEER, T. (ed.): *Die Gottfried-Wilhelm-Kolonie in Essen-Rellinghausen*. Essen: Klartext, 2009, 128 s. ISBN 978-3-8375-0210-7.

SHAG Schindler Hable Architekten. Risk je zisk. Komunitní obytný soubor wagnisART v Mnichově. *ERA 21*. Brno: Era 21, s.r.o, 2018, č. 2.

SOLAŘ, J. *Poruchy a rekonstrukce zděných staveb*. Brno: Grada Publishing, a.s., 2008, 192 s. ISBN: 978-80-247-2672-4.

SRIDHAR, V., BHATTACHARYA, S. Significant household factors that influence an IT employees' job effectiveness while on work from home. *International Journal of Innovation Science*. 13(1), s. 105–117. [online]. 2021. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1108/IJIS-09-2020-0171>

STAVRIDOU, A., KAPSALI, E., PANAGOULI, E. et al., Psychosocial consequences of COVID-19 in children, adolescents and young adults: A systematic review. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*. 74(11), s. 615–616. ISSN 1440-1819. [online]. 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1111/pcn.13134>

STOČES, B. *Dvacet pět let Báňské a hutní společnosti*. Praha: Báňská a hutní společnost, 1931, 371 s.

STRAKOŠ, M. *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*. Ostrava: Národní památkový ústav. Vyd. 1., 2010, 200 s. ISBN: 978-80-85034-60-8.

ŠMAJS, J. a KROB, J. *Úvod do Ontologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1991. ISBN 80-210-0879-2

ŠUSTROVÁ, J. *Revitalizace kolonie Pokrok, Petřvald – bytový dům s možností ubytování seniorů a nanotechnologická laboratoř* [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10084/144378>. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí diplomové práce Klára Palánová.

TEIGE, K. *The minimum dwelling = L'habitation minimum = Die Kleinstwohnung*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2002. ISBN 0-262-20136-4. [online]. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=3Q4TYPRPKpUC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbv_ViewAPI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

TOMANOVÁ, Klára. *Ekologická architektura a bydlení*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Eva Novotná.

VLČEK, M. a kol. *Poruchy a rekonstrukce staveb*. 1. vyd. Brno: ERA, 2001, 220 s. ISBN 80-86517-10-1.

Werkssiedlung Oberdorstfeld. [online]. [cit.: 20. 7. 2021]. Dostupné na: https://www.dortmund.de/de/leben_in_dortmund/planen_bauen_wohnen/denkmalbehoerde/werkssiedlung_oberdorstfeld/index.html.

ZARRABI, M., YAZDANFAR S., HOSSEINI, S., 2021. COVID-19 and healthy home preferences: The case of apartment residents in Tehran. *Journal of Building Engineering*. 35. ISSN 2352-7102. [online]. [cit. 10. 3. 2021]. Dostupné na: doi:<https://doi.org/10.1016/j.jobbe.2020.102021>

ZEMÁNKOVÁ, Michaela. *John Ruskin jako předchůdce heterodoxního myšlení v ekonomii*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita v Brně. Vedoucí práce Naďa Johanisová.

ŽÁK, L. Malý byt. *Stavitel*. 1932, č. 13, s. 111–113.

Archivní prameny:

Inventarizace průmyslového kulturního dědictví hornické kolonie karvinské části OKR. Státní památkový ústav v Ostravě 2002. Nestránkováno.

SOkA Karviná, fond Archiv obce Petřvald, k. č. 21, inv.č. 117.

SOkA Karviná, fond Archiv obce Petřvald, k. č. 21, inv. č. 119.

SOkA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 149. inv. č. 554.

SOkA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 204, inv. č. 651.

SOkA Karviná, fond Okresní úřad Fryštát, k. č. 548, inv. č. 1459.

Medailonky autorů

Prof. Ing. arch. Petr Hrůša

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
vlastní odborná praxe

Petr Hrůša je významný architekt české umělecké scény, autor mnoha oceňovaných staveb, teoretik a pedagog. Jako profesor zajišťuje přednášky z oblasti teorie architektury, typologie a psychologie a vede ateliérovou tvorbu. Ve své odborné praxi z občanských staveb navrhl např. koncepci areálu Říčních lázní Riviéra v Brně nebo oceňovanou rekonstrukci oblíbeného parku Denisovy sady na Petrově (2004) – Grand Prix Obce architektů 2004. Je autorem dočasné odbavovací haly autobusového nádraží v Praze na Florenci (2009), oceňovaná a publikovaná je rekonstrukce Domu umění města Brna (2010), úpravy jízdárny Státního zámku Valtice (2012) nebo novostavba parkovacího domu Dominipark na Panenské v Brně (2017). Z posledních veřejných prací je autorem rekonstrukce úprav budovy koncertního sálu Rudolfiny v Praze (2016) nebo zázemí a foyerů v Janáčkově divadle v Brně (2018). V současné době jeho tým zpracovává projekt koncertní síně v Brně na Veselé ulici, tzv. Janáčkovu kulturní centrum.

Ing. arch. Klára Palánová, Ph.D.

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava,
klara.palanova@vsb.cz

Klára Palánová je architektka. Působí jako odborný asistent, vede ateliérovou tvorbu a podílí se na teoretických přednáškách z typologie a teorie architektury. Její původní výzkum byl zaměřen na aspekty minimálního bydlení; navazující projekty se orientovaly na „bydlení na věčnost“ – pohřbívání a funerální architekturu a na konverze areálů bývalých dolů a souvisejících objektů kolonií. Zaměřuje se především na udržitelnost pohřebních i důlních areálů v kontextu s urbánní a suburbánní strukturou.

Ing. Petra Širina

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava ,
petr.sirina@vsb.cz

Krajinářský architekt. Jako odborný asistent zajišťuje výuku v oboru krajinářské architektury pro studijní program architektura a stavitelství. Podílí se na výuce ateliéru architektury a urbanismu. Je absolventem (1984) Vysoké školy zemědělské v Brně / dnes Mendelovy univerzity/. Profesně působil jako projektant v OKR – rekultivace, koncernový podnik, později jako výzkumný pracovník ve Výzkumném ústavu okrasného zahradnictví v Průhonících. Rovněž je specialistou navrhování územních systémů ekologické stability a na problematiku krajiny z pohledu oboru krajinářské tvorby.

Mgr. Jana Brožovská Onderková, Ph.D.

Odborná asistentka v Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Zabývá se historií vzdělávání dospělých a veřejného knihovnictví i tématy souvisejícími s historií stavitelství.

Ing. Eva Machovčáková, Ph.D.

Stavební inženýrka, působí jako projektantka staveb v soukromé praxi a odborná asistentka na Katedře pozemního stavitelství, FAST, VŠB – TUO, kde vede projekty, podílí se na přednáškách z pozemního stavitelství a o technologiích staveb. Její výzkum je zaměřen na destruktivní a nedestruktivní testování skleněných, zděných a dřevěných stavebních konstrukcí.

Mgr. Radim Kravčík

Radim Kravčík je středoškolský učitel a historik. Věnuje se regionální historii Těšínska 19. a 20. století. Zaměřuje se na proces industrializace spojený s rozvojem těžby uhlí a jejího vlivu na proměnu krajiny, sídelních struktur, společenských, kulturních a národnostních poměrů na Karvinsku.

Ing. arch. Sebastian Capek

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava,
sebastian.capek.st@vsb.cz

Sebastian Capek je student oboru Architektura a stavitelství na FAST, VŠB-TUO.

Ing. arch. Daniel Puszkas

odborná praxe v architektonickém studiu, Ostrava

Daniel Puszkas je absolvent oboru Architektura a stavitelství na FAST, VŠB-TUO, začínající architekt, rozvíjející se v etablovaném architektonickém ateliéru v Ostravě. V současné době pracuje na projektech různého měřítka, od interiéru po urbanistické studie.

Ing. arch. Anna Langrová

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava,
anna.langrova.st@vsb.cz

Anna Langrová je absolventka oboru Architektura a stavitelství na FAST, VŠB-TUO, začínající architektka. V současné době studuje doktorské studium v programu stavební inženýrství a zabývá se tématem Soudobé dostavby historických staveb. Mimo jiné se věnuje projekci telekomunikačních věží a pozemních staveb.

Ing. arch. Jana Šustrová

vlastní odborná praxe, Ostrava

Jana Šustrová je absolventka oboru Architektura a stavitelství na FAST, VŠB-TUO, architektka věnující se projekci pozemních staveb ve vlastní odborné praxi. V současné době se zaměřuje na rozvoj minimálního bydlení.

Ing. arch. Veronika Prokopová

Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava,
veronika.prokopova.st@vsb.cz

Veronika Prokopová je studentka oboru Architektura a stavitelství na FAST, VŠB-TUO.

Katedra architektury Fakulty stavební Vysoké školy báňské – technické univerzity Ostrava je nejmladší školou architektury v ČR. V roce 2004 získala akreditaci bakalářského stupně vzdělávání a v červnu 2008 magisterského stupně vzdělávání. V rámci FAST spolupracuje katedra architektury s profesně provázanými katedrami, čímž je zajištěna komplexnost vzdělávání, zvláště v bakalářském stupni studia, kdy je o tyto absolventy výrazný zájem z projekční i realizační stavebně architektonické praxe.

V magisterském stupni studia architektury a urbanismu je kladen důraz na kvalitu architektonickou, urbanistickou a výtvarnou.

Důvodem pro založení nové školy architektury v Ostravě, která je centrem hustě obydlené a zastavěné sídelní a výrobní aglomerace na poměrně malém, intenzivně využívaném, avšak málo uspořádaném území, je právě snaha o přípravu místních odborníků. Ti by měli vytvořit podmínky pro kultivovaný a udržitelný rozvoj regionu. Ten sousedí s podobnou hornicko-hutnickou aglomerací Katowic na polské straně hranice. Spolupráce s polskými školami architektury v Katowicích, Gliwicích a Opole je integrální součástí výuky ostravské školy architektury formou workshopů, odborných konferencí a účastí na přeshraničních grantových projektech.

www.fast.vsb.cz

Kolonie Pokrok

Kolonie, která idejím vdechla život a upadla v zapomnění

Klára Palánová
Anna Langrová
Sebastian Capek
(eds.)

Vydáno
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
Fakulta stavební, Katedra architektury
Ostrava 2022, 1. vydání

Překlady
Anna Langrová, Magdalena Hluchníková

Jazyková redakce
Eva Fišerová, Presto

Grafická úprava
Anna Langrová

Počet stran
150

Tisk a vazba
VŠB-TUO

ISBN 978-80-248-4618-7